

Hallituksen esitys eduskunnalle Pohjois-Atlantin sopimuksen sopimuspuolten välillä niiden joukkojen asemasta tehdyn sopimuksen sekä Pohjois-Atlantin sopimuksen mukaisesti perustettujen kansainvälisten sotilasesikuntien asemasta tehdyn pöytäkirjan hyväksymiseksi ja voimaansaattamiseksi ja niihin liittyviksi laeiksi

ESITYKSEN PÄÄASIAALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan, että eduskunta hyväksyisi Lontoossa 19.6.1951 Pohjois-Atlantin sopimuksen sopimuspuolten välillä niiden joukkojen asemasta tehdyn sopimuksen sekä Pariisissa 28.8.1952 Pohjois-Atlantin sopimuksen mukaisesti perustettujen kansainvälisten sotilasesikuntien asemasta tehdyn pöytäkirjan.

Sopimus on laadittu määrittämään sopimuspuolten joukkojen oikeudellista asemaa niiden oleskellessa toisen sopimuspuolen alueella ja se sisältää määräyksiä, jotka koskevat muun muassa maahantulomuodollisuuksia, aseenkanto-oikeutta, tuomiovallan käyttöä, vahingonkorvausoikeutta ja siitä luopumista sekä joukkojen erioikeuksia ja vapauksia. Pöytäkirjalla ulotetaan sopimuksen määräykset myös Pohjois-Atlantin liiton (Nato) esikuntiin ja niiden sotilas- ja siviilihenkilöstöön pöytäkirjassa määrätyn mukautuksin. Pöytäkirja sisältää lisäksi täydentäviä, esikuntaa ja sen henkilöstöä koskevia määräyksiä.

Suomi on Naton rauhankumppanuuteen osallistuvana valtiona tosiasiallisesti jo soveltanut sopimusta ja pöytäkirjaa liittyttyään Pohjois-Atlantin sopimuksen sopimusvaltioiden ja muiden rauhankumppanuuteen osallistuvien valtioiden välillä niiden joukkojen asemasta tehtyyn sopimukseen ja sen ensimmäiseen ja toiseen lisäpöytäkirjaan, jotka jäävät edelleen voimaan suhteessa niiden sopimuspuolina oleviin rauhankumppanuusvaltioihin.

Sopimukseen ja pöytäkirjaan liittyminen edellyttää, että Naton neuvosto kutsuu uuden jäsenvaltion liittymään sopimukseen ja että jäsenvaltio tallettaa liittymiskirjansa Yhdysvaltain hallituksen huostaan. Suomesta tuli Naton jäsen 4.4.2023. Naton neuvosto päätti 5.4.2023 Suomen kutsumisesta liittymään sopimukseen ja pöytäkirjaan. Sopimus ja pöytäkirja tulevat voimaan 30 päivän kuluttua Suomen liittymiskirjojen tallettamispäivämäärästä.

Esitykseen sisältyvät lakiehdotukset sopimuksen ja pöytäkirjan lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta. Lait on tarkoitettu tulemaan voimaan valtioneuvoston asetuksella säädettävänä ajankohtana samanaikaisesti kuin sopimus ja pöytäkirja tulevat Suomen osalta voimaan.

Esityksessä ehdotetaan lisäksi tehtäväksi sopimukseen ja pöytäkirjaan liittymisestä johtuvat muutokset ampuma-aselakiin, valtion vahingonkorvaustoiminnasta annettuun lakiin, autoverolakiin, ajokorttilakiin, ajoneuvolakiin, terveydenhuollon ammattihenkilöistä annettuun lakiin sekä taisteluvälineiden siviilihenkilöille aiheuttamien tapaturmien korvaamisesta annettuun lakiin. Liittymisen yhteydessä olisi tarkoituksenmukaista tehdä myös sotilaallisessa puolustusyhteistyössä tunnistettuja, kokonaisuuteen liittyviä yksittäisiä muutoksia eläinlääkäriammatin harjoittamisesta annettuun lakiin, ajokorttilakiin, liikenteen palveluista annettuun lakiin ja terveydenhuollon ammattihenkilöistä annettuun lakiin. Näistä asioista ei ole nimenomaisia määräyksiä sopimuksessa tai pöytäkirjassa. Esitykseen sisältyvät lait on tarkoitettu tulemaan voimaan viimeistään, kun sopimus ja pöytäkirja tulevat Suomen osalta voimaan.

SISÄLLYS

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ	1
PERUSTELUT	6
1 Asian tausta ja valmistelu	6
2 Sopimusten tavoitteet	7
3 Sopimusten keskeinen sisältö ja soveltamiskäytäntö	7
3.1 Nato SOFA	7
3.2 Pariisin pöytäkirja	10
4 Nykytila ja sen arviointi	11
4.1 Kansallinen lainsäädäntö	11
4.1.1 Toimialakohtainen lainsäädäntö	12
4.1.2 Joukkojen lähettämistä ja vastaanottamista koskevaa päätöksentekoa sääntelevä lainsäädäntö	21
4.1.3 Vahingonkorvauslainsäädäntö	23
4.1.4 Joukkojen mukana tulevat ja joukkojen hankkimat tuotteet ja tavarat	26
4.2 Euroopan unionin lainsäädäntö	32
4.3 Muut kansainväliset velvoitteet ja järjestelyt	33
4.4 Kansainvälinen vertailu	34
4.5 Esitykseen liittyvät kansalliset säädösmuutostarpeet	36
5 Keskeiset ehdotukset	37
6 Esityksen vaikutukset	37
6.1 Vaikutukset ulko- ja turvallisuuspolitiikkaan ja Suomen puolustukseen	37
6.2 Vaikutukset Puolustusvoimien toimintaan	38
6.3 Taloudelliset vaikutukset	39
6.4 Vaikutukset viranomaistoimintaan	41
6.5 Vaikutukset perus- ja ihmisoikeuksiin	43
6.6 Ympäristövaikutukset	49
7 Lausuntopalaute	50
8 Sopimusten määräykset ja niiden suhde Suomen lainsäädäntöön	57
8.1 Pohjois-Atlantin sopimuksen sopimuspuolten välillä niiden joukkojen asemasta tehdyn sopimuksen määräykset ja niiden suhde Suomen lainsäädäntöön	57
8.2 Pohjois-Atlantin sopimuksen mukaisesti perustettujen kansainvälisten sotilasesikuntien asemasta tehdyn pöytäkirjan määräykset ja niiden suhde Suomen lainsäädäntöön	103
9 Lakiehdotusten säännöskohtaiset perustelut	113
9.1 Laki Pohjois-Atlantin sopimuksen sopimuspuolten välillä niiden joukkojen asemasta tehdystä sopimuksesta	113
9.2 Laki Pohjois-Atlantin sopimuksen mukaisesti perustettujen kansainvälisten sotilasesikuntien asemasta tehdystä pöytäkirjasta	118
9.3 Laki ampuma-aselain 17 §:n muuttamisesta	119
9.4 Laki valtion vahingonkorvaustoiminnasta annetun lain 1 §:n muuttamisesta	119
9.5 Laki autoverolain 24 §:n muuttamisesta	120
9.6 Laki eläinlääkäriammattin harjoittamisesta annetun lain muuttamisesta	121
9.7 Laki ajokorttilain muuttamisesta	122
9.8 Laki liikenteen palveluista annetun lain 28 §:n 2 kohdan muuttamisesta	123
9.9 Laki ajoneuvolain muuttamisesta	123
9.10 Laki terveydenhuollon ammattihenkilöistä annetun lain muuttamisesta	123

9.11 Laki taisteluvälinen siviilihenkilöille aiheuttamien tapaturmien korvaamisesta annetun lain 1 §:n muuttamisesta	125
10 Lakia alemman asteinen sääntely	125
11 Voimaantulo	125
12 Ahvenanmaan maakuntapäivien suostumus	126
13 Suhde muihin esityksiin	126
14 Eduskunnan suostumuksen tarpeellisuus ja käsittelyjärjestys	127
14.1 Eduskunnan suostumuksen tarpeellisuus	127
14.2 Käsittelyjärjestys	128
14.2.1 Käsittelyjärjestysarvioinnin lähtökohdista	128
14.2.2 Sopimukset osana Suomen Nato-jäsenyydestä johtuvia velvoitteita	130
14.2.3 Oikeus käyttää tuomiovaltaa Suomen alueella	132
14.2.4 Kuolemanrangaistukseen tuomitsemisen kieltö	136
14.2.5 Kiinniottamisessa ja rikostutkinnassa avustamiseen liittyvät kysymykset	139
14.2.6 Lähettäjävaltion oikeus käyttää viranomaisvaltuuksia Suomen alueella	141
14.2.7 Muita kysymyksiä	144
14.2.8 Pariisiin pöytäkirjaa koskevat kysymykset	149
14.2.9 Johtopäätökset	151
LAKIEHDOTUKSET	153
Laki Pohjois-Atlantin sopimuksen sopimuspuolten välillä niiden joukkojen asemasta tehdystä sopimuksesta	153
Laki Pohjois-Atlantin sopimuksen mukaisesti perustettujen kansainvälisten sotilasesikuntien asemasta tehdystä pöytäkirjasta	155
Laki ampuma-aselain 17 §:n muuttamisesta	158
Laki valtion vahingonkorvaustoiminnasta annetun lain 1 §:n muuttamisesta	158
Laki autoverolain 24 §:n muuttamisesta	159
Laki eläinlääkäriammattin harjoittamisesta annetun lain muuttamisesta	160
Laki ajokorttilain muuttamisesta	160
Laki liikenteen palveluista annetun lain 28 §:n 2 kohdan muuttamisesta	161
Laki ajoneuvolain muuttamisesta	162
Laki terveydenhuollon ammattihenkilöistä annetun lain muuttamisesta	162
Laki taisteluvälineiden siviilihenkilöille aiheuttamien tapaturmien korvaamisesta annetun lain 1 §:n muuttamisesta	163
SOPIMUSTEKSTI	165
LIITE	199
RINNAKKAISTEKSTIT	199
Laki ampuma-aselain 17 §:n muuttamisesta	199
Laki valtion vahingonkorvaustoiminnasta annetun lain 1 §:n muuttamisesta	200
Laki autoverolain 24 §:n muuttamisesta	201
Laki eläinlääkäriammattin harjoittamisesta annetun lain muuttamisesta	203
Laki ajokorttilain muuttamisesta	203
Laki ajoneuvolain muuttamisesta	204
Laki liikenteen palveluista annetun lain 28 §:n 2 kohdan muuttamisesta	205
Laki terveydenhuollon ammattihenkilöistä annetun lain muuttamisesta	206
Laki taisteluvälineiden siviilihenkilöille aiheuttamien tapaturmien korvaamisesta annetun lain 1 §:n muuttamisesta	207
MUUT LIITTEET	207

LIITE	207
NOOTTIENVAIHTO	207
EXCHANGE OF NOTES	209

PERUSTELUT

1 Asian tausta ja valmistelu

Naton huippukokous teki 11.1.1994 aloitteen rauhankumppanuudesta (Partnership for Peace, Pfp), jonka tavoitteena on laajentaa ja tiivistää poliittista ja sotilaallista yhteistyötä kaikkialla Euroopassa, lisätä vakautta, vähentää rauhaa uhkaavia tekijöitä sekä vahvistaa suhteita käytännön yhteistyötä edistämällä ja vahvistamalla sitoutumista demokraattisiin periaatteisiin. Suomi allekirjoitti rauhankumppanuuteen tähtäävän kehysasiakirjan 9.5.1994. Naton jäsenvaltioiden ja rauhankumppanuustoimintaan osallistuvien valtioiden joukkojen ja siviilihenkilöstön oikeudellisen aseman määrittelemiseksi toistensa alueilla valmisteltiin Naton jäsenvaltioiden kesken Pohjois-Atlantin sopimuksen sopimusvaltioiden ja muiden rauhankumppanuuteen osallistuvien valtioiden välillä niiden joukkojen asemasta tehty sopimus (jäljempänä Pfp SOFA), ja sen kuolemanrangaistuksen käytön rajoittamista koskeva ensimmäinen lisäpöytäkirja. Suomi allekirjoitti Pfp SOFAn ja sen ensimmäisen lisäpöytäkirjan 16.12.1996 ja ratifioi ne 2.7.1997 (SopS 64 ja 65/1997). Pfp SOFAn mukaan sopimuspuolet sitoutuvat noudattamaan keskinäisissä suhteissaan Pohjois-Atlantin sopimuksen sopimuspuolten välillä niiden joukkojen asemasta tehdyn sopimuksen (jäljempänä Nato SOFA) määräyksiä.

Natossa oli jo vuonna 1997 havaittu, että rauhankumppanuusyhteistyön tarkoituksia varten olisi tarpeen määritellä myös Naton sotilasesikuntien ja niiden henkilöstön asema rauhankumppanuuteen osallistuvien valtioiden alueella ja vastaavasti sotilasesikunnissa palvelevien rauhankumppanuusvaltioiden henkilöstön asema Naton jäsenvaltioissa, mistä ei määrätty Pfp SOFAssa. Rauhankumppanuusyhteistyötä koskevan sääntelyn täydentämiseksi Brysselissä avattiin 19.12.1997 allekirjoitettavaksi Pohjois-Atlantin sopimuksen sopimusvaltioiden ja muiden rauhankumppanuuteen osallistuvien valtioiden välillä niiden joukkojen asemasta tehdyn sopimuksen toinen lisäpöytäkirja (jäljempänä Pfp SOFAn toinen lisäpöytäkirja), jonka mukaan sopimuspuolet sitoutuvat soveltamaan keskinäisissä suhteissaan Pohjois-Atlantin sopimuksen mukaisesti perustettujen kansainvälisten sotilasesikuntien asemasta tehdyn pöytäkirjan (jäljempänä Pariisin pöytäkirja) määräyksiä tarvittavin mukautuksin. Suomi allekirjoitti lisäpöytäkirjan Brysselissä 3.12.2004 ja liittyi siihen 7.7.2005 (SopS 72 ja 73/2005).

Suomi ja Ruotsi hakivat Naton jäsenyyttä 17.5.2022. Jäsenyyskeskustelut käytiin 4.7.2022 ja liittymispöytäkirjat allekirjoitettiin 5.7.2022. Suomi liittyi Pohjois-Atlantin sopimukseen 4.4.2023, jolloin Suomesta tuli Pohjois-Atlantin sopimuksen osapuoli (SopS 17 ja 18/2023) ja sen myötä Naton jäsenvaltio. Tämän jälkeen Naton neuvosto päätti 5.4.2023 Suomen kutumisesta liittymään Nato SOFAan ja Pariisin pöytäkirjaan.

Kuten hallituksen esityksessä eduskunnalle Pohjois-Atlantin sopimuksen sekä Pohjois-Atlantin liiton, kansallisten edustajien ja kansainvälisen henkilöstön asemasta tehdyn sopimuksen hyväksymiseksi ja voimaansaattamiseksi HE 315/2022 vp (s. 24–25) on tehty selkoa, Suomen jäsenyys Natossa edellyttää, että Suomi liittyy myös tiettyihin muihin Naton puitteissa tehtyihin sopimuksiin, kuten Nato SOFAan ja Pariisin pöytäkirjaan.

PfP SOFA ja sen lisäpöytäkirjat jäävät voimaan suhteessa niiden sopimuspuolina oleviin rauhankumppanuusvaltioihin Suomen liittyttyä Nato SOFAan ja Pariisin pöytäkirjaan.

Valtioneuvosto asetti 31.3.2023 työryhmän valmistelemaan hallituksen esityksen Suomen liittymisestä Pohjois-Atlantin sopimuksen sopimusvaltioiden väliseen sopimukseen niiden joukkojen asemasta ja pöytäkirjaan Pohjois-Atlantin sopimuksen mukaisesti perustettujen kansainvälisten sotilasesikuntien asemasta. Työryhmään kuuluivat ulkoministeriön, oikeusministeriön, sisäministeriön, puolustusministeriön, valtiovarainministeriön, opetus- ja kulttuuriministeriön, maa- ja metsätalousministeriön, liikenne- ja viestintäministeriön, työ- ja elinkeinoministeriön, sosiaali- ja terveysministeriön, ympäristöministeriön, Pääesikunnan, Rajavartiolaitoksen ja Valtiokonttorin edustajat. Työryhmä kokoontui yhteensä 8 kertaa. Työryhmä kuuli asiantuntijoina oikeuskansleri Tuomas Pöystiä, Tampereen yliopiston tenure track -professori Anu Mutasta, Turun yliopiston oikeustieteellisen tiedekunnan professori Janne Salmista sekä Helsingin yliopiston oikeustieteellisen tiedekunnan professoreita Sakari Melanderia ja Tuomas Ojasta.

Työryhmä sai hallituksen esityksen muotoon laaditun mietintönsä valmiiksi 9.10.2023. Hallituksen esitysluonnoksesta pyydettiin lausuntoa muun muassa ministeriöiltä ja muilta viranomaisilta sekä järjestöiltä, yhteensä 111 taholta ajalla 12.10.–12.11.2023 Lausuntopalvelu.fi -palvelun kautta. Annetut lausunnot sekä lausuntoyhteenveto ovat saatavilla valtioneuvoston hankesivuilla hankenumeroilla UM003:00/2023. Lausuntojen sisältöä selvitetään jäljempänä jaksossa 7. Esitys on viimeistelty ulkoministeriössä virkatyönä.

Työryhmä on työnsä aikana tarkastanut Nato SOFAn ja Pariisin pöytäkirjan käännökset ja tehnyt niihin välttämättömät kielikorjaukset. Koska sopimustekstit jäävät voimaan myös osana PfP SOFAa, käännöksiä ei ole muilta osin tarkennettu.

2 Sopimusten tavoitteet

Naton jäsenvaltiot voivat erillisellä järjestelyllä lähettää joukkojaan palvelemaan toisen Pohjois-Atlantin sopimuksen sopimuspuolen alueella. Nato SOFAn tavoitteena on määritellä näiden joukkojen asema silloin, kun ne ovat toisen sopimuspuolen alueella virallisten tehtäviensä yhteydessä.

Pariisin pöytäkirjalla Nato SOFAn määräysten soveltamisala ulotetaan pöytäkirjassa määrätyn mukautuksin myös Naton esikuntiin ja niiden sotilas- ja siviilihenkilöstöön. Pariisin pöytäkirjan tavoitteena on määritellä Naton esikuntien ja niiden sotilas- ja siviilihenkilöstön asema tällaisen esikunnan ollessa sijoitettuna Pohjois-Atlantin sopimuksen alueella tai tällaisen henkilöstön oleskellessa virallisten tehtäviensä yhteydessä sellaisella alueella.

3 Sopimusten keskeinen sisältö ja soveltamiskäytäntö

3.1 Nato SOFA

Joukkojen asemaa koskevat kansainväliset sopimukset (Status of Forces Agreement, SOFA) ovat kahden- tai monenvälisiä valtiosopimuksia, joilla sopimuspuolet sopivat asevoimiensa oikeudellisesta asemasta niiden oleskellessa toisen sopimuspuolen alueella. Joukkojen asemaa koskevien sopimusten tarve on korostunut sotilaallisen liittoutumisen ja rauhanaikaisen sotilaallisen yhteistyön lisääntyessä, mistä esimerkkeinä ovat valtioiden yhdessä toteuttamat sotilaalliset harjoitukset sekä joukkojen pidempiaikainen sijoittaminen toisten valtioiden alueille. Oikeudellisen aseman määrittelyn taustalla on historiallisesti ollut tarve tasapainon löytämiseen kahden kansainvälisen oikeuden periaatteen, valtion ja sen edustajien immunitettiin

sekä vieraan valtion asevoimia vastaanottavan valtion alueellisen toimivallan välillä. Useat Nato SOFAn määräykset ja etenkin sen VII artikla heijastelevat tätä tasapainottelua.

Puolustusliittona Natoon liittyy vahvasti sen jäsenvaltioiden välinen sotilaallinen yhteistyö, minkä vuoksi Natossa tunnistettiin pian liittokunnan perustamisen jälkeen tarve määritellä tarkemmin monenvälisellä sopimuksella sen jäsenvaltioiden joukkojen asema näiden oleskellessa toistensa alueilla. Naton perustajajäsenet allekirjoittivat Nato SOFAn Lontoossa 19.6.1951, ja se tuli kansainvälisesti voimaan 23.8.1953. Sitten siihen ovat liittyneet kaikki Naton uudet jäsenvaltiot. Sopimus sisältää määräyksiä, jotka koskevat muun muassa maahantulomuodollisuuksia, ajokortteja ja -lupia, aseenkanto-oikeutta, tuomiovallan käyttöä, vahingonkorvausvelvollisuutta, terveydenhuoltoa ja vero- ja tullivapautuksia. Sopimuksen määräyksiä sovelletaan vastavuoroisesti Suomen ollessa joko lähettäjä- tai vastaanottajavaltio.

Valtioiden keskinäisen tasa-arvon periaate edellyttää niiltä toistensa valtiovaltaan kohdistuvaa kunnioitusta. Kansainvälisen tapaoikeuden mukaan valtion edustajat nauttivat virkatoimissaan immuniteettia vieraan valtion rikosoikeudellisesta toimivallasta. Erityistapauksen tässä suhteessa muodostavat vieraan valtion asevoimien joukot, sillä niiden asemasta sovitaa yleisesti valtiosopimuksin, jotka sisältävät nimenomaiset määräykset joukkojen immuniteetista vastaanottajavaltion rikosoikeudellisesta toimivallasta.

Valtion suvereenisuudella tarkoitetaan kunkin valtion yksinomaista toimivaltaa omalla alueellaan. Viranomaistoiminta toisen valtion alueella edellyttää siten lähtökohtaisesti aluevaltion suostumusta. Vastaanottajavaltion alueellisen suvereniteetin kunnioittaminen tunnustetaan nimenomaisesti sopimuksen johdannossa. Nato SOFAn sopimuspuolen joukkojen saapuminen toisen sopimuspuolen alueelle ja läsnäolo siellä edellyttää aina kyseisen sopimuspuolen suostumusta. Kyseinen sopimuspuoli määrittää myös sen, millä tavalla suostumus annetaan ja ilmaistaan.

Nato SOFAa voidaan soveltaa niin rauhan- kuin sodanaikaiseen yhteistyöhön. Tämä periaate käy ilmi sopimuksen XV artiklasta. Nato SOFAn XX artiklassa määrätty alueellinen soveltamisala huomioiden Nato SOFAa sovelletaan oletusarvoisesti kaikkeen Naton jäsenvaltioiden väliseen sotilaalliseen yhteistyöhön niiden alueella, ellei joukkoja lähettävän ja vastaanottavan valtion kesken toisin sovita. Pohjois-Atlantin sopimuksen (SopS 17 ja 18/2023) hyväksymistä koskevassa hallituksen esityksessä (HE 315/2022 vp, s. 6–7, 15–18) on tehty selkoa Naton yhteisestä puolustuksesta, nopean toiminnan joukoista sekä Naton rauhan ajan yhteisen puolustuksen tehtävistä. Pohjois-Atlantin sopimuksen 5 artiklan mukaisesti Naton jäsenvaltiot ovat sitoutuneet yhteiseen puolustukseen ja käyttämään YK:n peruskirjan 51 artiklassa tunnustettua oikeutta erilliseen tai yhteiseen puolustautumiseen ja auttamaan hyökkäyksen kohteeksi joutunutta osapuolta ryhtymällä tarpeelliseksi katsomiinsa toimiin, mukaan lukien aseellisen voiman käyttö. Naton rauhan ajan yhteisen puolustuksen tehtävät pohjaavat Pohjois-Atlantin sopimuksen 3 artiklan yhteistyövelvoitteeseen. Artikla velvoittaa sopimuksen osapuolia ylläpitämään ja kehittämään yhdessä ja erikseen, jatkuvan ja tehokkaan oman valmistautumisen ja keskinäisen avun pohjalta, kansallista ja yhteistä kykyään puolustautua aseellisia hyökkäyksiä vastaan. Artiklan yhteistyövelvoite ei tee eroa sen välillä, onko kyseinen yhteistyö Nato-johtoista vai liittolaisten kahden- tai monenvälistä toimintaa, vaan ratkaisevaa on yhteisen puolustuksen tavoitteiden edistäminen. Nato SOFAa sovelletaan oletusarvoisesti niin Pohjois-Atlantin sopimuksen 5 artiklan mukaiseen yhteiseen puolustukseen, rauhan ajan yhteisen puolustuksen tehtäviin kuin muuhunkin Pohjois-Atlantin sopimuksen 3 artiklaa toimeenpanevaan sotilaalliseen puolustusyhteistyöhön. Naton jäsenenä vastaanottajavaltion on ilmoitettava, mikäli se ei oletusarvosta poiketen halua Nato SOFAa sovellettavan tiettyyn jäsenvaltioiden väliseen toimintaan.

Nato SOFAa ja PfP SOFAa sovelletaan vakiintuneesti kaikkeen kansainväliseen toimintaan sekä Naton jäsenvaltioiden välillä että PfP-valtioiden kanssa. Soveltamistilanteet voivat koskea jokapäiväistä yhteistyötä, kuten esimerkiksi harjoitustoimintaa, asevoimien yhteysupseereita koskevaa yhteistoimintaa sekä tutkimus- ja hankintayhteistyötä. Nato SOFAan viitataan lähtökohtaisesti kaikissa puolustushallinnon yhteisymmärryspöytäkirjoissa ja teknisissä järjestelyissä.

Suomen liittyessä PfP SOFAn osapuoleksi sopimuksen katsottiin tulevan Suomessa vain hyvin rajoitetusti sovellettavaksi. Liittymistä koskevassa hallituksen esityksessä (HE 19/1997 vp, s. 5) on todettu, että sopimusta sovellettaisiin Suomen alueella todennäköisesti vain lyhytaikaisissa PfP-harjoituksissa, joita ei kuitenkaan järjestettäisi joka vuosi. Sopimuksen katsottiin sisältäneen useita sellaisia määräyksiä, joilla ei mahdollisia Naton johtamia rauhanturvaoperaatioita lukuun ottamatta olisi Suomen kannalta juuri merkitystä. Myös Suomen kansainvälisen sotilaallisen yhteistyön laajentuessa PfP SOFAn hallituksen esitykseen kirjatun tulkinnan katsottiin muuttuneen käytännössä yhteistyötä rajoittavaksi, minkä vuoksi eduskunta päätyi vuonna 2017 laajentamaan sen alkuperäistä tulkintaa. Eduskunnan puolustusvaliokunta totesi mietinnössään (PuVM 2/2017 vp) ulkoasiainvaliokunnan lausunnon (UaVL 3/2017 vp) huomioon ottaen, että PfP SOFAa voidaan soveltaa kaikkeen kansainväliseen toimintaan Suomen alueella Suomen ja Naton jäsenvaltioiden sekä Suomen ja rauhankumppanuusmaiden välillä. Näin ollen periaatetta, jonka mukaan Nato SOFAa sovelletaan oletusarvoisesti kaikkeen Naton jäsenvaltioiden väliseen sotilaalliseen yhteistyöhön niiden alueella, on sovellettu jo joitain vuosia myös Suomessa rauhankumppanuuden puitteissa.

Nato SOFAn peruseriaatteisiin kuuluu vastaanottajavaltion lainsäädännön kunnioittaminen. Nato SOFAn II artiklan mukaan joukot, siviilihenkilöstö ja niiden jäsenet sekä näiden huollettavat ovat velvollisia kunnioittamaan vastaanottajavaltion lakia ja pidättymään kaikista sopimuksen hengen vastaisista toimista ja erityisesti kaikesta poliittisesta toiminnasta vastaanottajavaltiossa. Tämä tavanomaisoikeudellinen sääntö on kirjattu myös YK:n rauhanturvajoukkojen asemaa koskevaan mallisopimukseen (A/45/594) ja YK:n rauhanturvaoperaatioiden isäntävaltioiden kanssa tekemiin sopimuksiin YK:n joukkojen asemasta niissä tapauksissa, joissa sopimus on olemassa. Myös diplomaattisuhteita koskevan Wienin yleissopimuksen (SopS 4/1970) 41 artikla edellyttää, että ”kaikkien erioikeuksia ja vapauksia nauttivien henkilöiden tulee noudattaa vastaanottajavaltion lakeja ja määräyksiä, sikäli kuin nämä eivät ole ristiriidassa heidän erioikeuksiensa ja vapauksiensa kanssa”. Artiklan määräys ”tulee noudattaa” on englanniksi vastaava kuin Nato SOFAn sanamuoto, mutta se on käännetty eri tavalla kuin Nato SOFA.

Siitä, miten laaja velvollisuus lainsäädännön kunnioittaminen on, ei ole yksiselitteistä käsitystä. Kunnioittamisvelvoitteen on tulkittu tarkoittavan esimerkiksi sitä, että Nato SOFA ei muuta kansainvälisen oikeuden periaatetta, jonka mukaan isäntävaltion lainsäädäntöä ja määräyksiä sovelletaan kaikkiin sen alueella oleviin, ottaen kuitenkin huomioon rajoitukset, jotka koskevat lähettäjävaltion koskemattomuutta¹. Vieraan valtion joukkojen tulee siten kunnioittaa vastaanottajavaltion lainsäädäntöä, vaikka vastaanottajavaltiolla on rajalliset mahdollisuudet toimeenpanna lainsäädäntöään vieraan valtion joukkoihin nähden. Lisäksi Nato SOFAn sanamuotoa tulkitaan siten, että lähettäjävaltiolla on itsenäinen velvollisuus varmistaa, että sen

¹ Nato SOFAa ja Pariisin pöytäkirjaa on käsitelty oikeuskirjallisuudessa niukasti. Tässä esityksessä on viitattu teoksiin ”The Handbook of the Law of Visiting Forces” (Fleck, Dieter 2018) ja ”Status of Military Forces Under Current International Law” (Lazareff, Serge 1971), jotka ovat aihealueen laajimmat teokset.

oma henkilöstö noudattaa vastaanottajavaltion lainsäädäntöä ja määräyksiä. Lähettäjävaltion joukkojen erityisaseman tarkoituksena on turvata joukoille sellaiset oikeudet ja vapaudet toimia, joita se tarvitsee suorittaakseen sille annettun tehtävän. Vastaanottajavaltion lainsäädännön kunnioittaminen ei voi johtaa siihen, että yhdessä sovitun toiminnan toteuttaminen estyisi tai siitä tulisi käytännöllisesti hyvin hankalaa.

Lainsäädännön kunnioittamisvelvoitetta vahvistaa kuitenkin se, että se, mikä muuten olisi vain vastaanottajavaltion lainsäädännön mukaisten velvoitteiden rikkomista, johon vastaanottajavaltiolla ei ole toimivaltaa tai täytäntöönpanovaltuuksia, voidaan katsoa sopimuksen II artiklan mukaisen sopimusvelvoitteen rikkomiseksi. Tällöin vastaanottajavaltio voi vedota tähän sopimusrikkomukseen käydessään keskusteluja joukkojen viranomaisten kanssa, ja jos sopimuspuolet eivät pääse sovintoon, voidaan vedota Nato SOFAn riitojenratkaisumenettelyihin (XVI artikla).

Nato-yhteistyössä lähtökohtana on sopimusperusteisesti määritellä, mikä valtio käyttää rikosoikeudellista tuomiovaltaa eri tilanteissa. Kyse ei ole diplomaattiseen immunitettiin verrattavasta asiasta. Nato SOFAssa rikosoikeudellisen tuomiovallan jakautumisesta määrätään VII artiklassa. Lähtökohtana on, että tuomiovaltaa käyttää joko lähettäjävaltio tai vastaanottajavaltio, eikä sopimuksella vapauteta ketään rikosoikeudellisesta vastuusta. Nato SOFAn VII artiklan mukaan rikosoikeudellinen tuomiovalta voi kuulua yksinomaisesti toiselle valtiolle tai se voi olla rinnakkaista. Jos kyse on rikoksesta, joka on rangaistava vain toisen valtion lainsäädännön mukaan, kyseinen valtio käyttää tuomiovaltaa. Jos teko on rangaistava molempien valtioiden lainsäädännön mukaan, lähettäjävaltio vastaa tuomitsemisesta sellaisten rikosten osalta, jotka kohdistuvat lähettäjävaltion omaisuuteen tai turvallisuuteen tai joissa on kyse lähettäjävaltion joukkojen tekemästä rikoksesta virallisissa tehtävissä. Kaikkien muiden rikosten osalta ensisijainen tuomiovalta on vastaanottajavaltiolla. Tuomiovallasta voi myös luopua toisen valtion hyväksi.

Muista periaatteista voidaan mainita vahingonkorvaukseen liittyvät periaatteet koskien vahingonkorvausvaatimuksista luopumista suhteessa toiseen valtioon sekä omaisuusvahinkojen että henkilövahinkojen kohdalla silloin, kun vahinko on aiheutettu virallisissa tehtävissä. Nato SOFAn VIII artikla käsittelee kolmentyyppisiä vahinkoja: sopimuspuolten välisiä vahinkoja, virallisissa tehtävissä kolmansille osapuolille aiheutettuja vahinkoja sekä vahinkoja, jotka aiheutuvat joukkojen tai siviilihenkilöstön jäsenten laittomista toimista tai laiminlyönneistä, joita ei ole tehty virallisissa tehtävissä.

3.2 Pariisin pöytäkirja

Pariisin pöytäkirja sisältää Naton kansainvälisten sotilasesikuntien ja niiden henkilöstön asemaa koskevat kirjaukset. Pariisin pöytäkirja saa pääasiallisen sisältönsä Nato SOFAsta. Lisäksi se sisältää joitain suoraan kansainvälisiä sotilasesikuntia koskevia sisällöllisiä määräyksiä. Pariisin pöytäkirjassa Nato SOFAn määräykset on mukautettu vastaamaan kansainvälisten sotilasesikuntien tarpeisiin.

Pohjois-Atlantin sopimuksen 9 artiklassa Pohjois-Atlantin neuvostolle on annettu toimivalta käsitellä Pohjois-Atlantin sopimuksen täytäntöönpanoa koskevia asioita ja asettaa sopimuksen tavoitteiden täytäntöönpanoa varten kaikki tarvittavat aputoimielimet. Kansainvälisenä järjestönä Nato koostuu useista erillisistä instituutioista, joihin lukeutuvat muun muassa Naton siviili- ja sotilastoimielimet kuten Brysselissä Naton päämajan yhteydessä toimivat kansainvälinen sihteeristö (International Staff, IS) ja kansainvälinen sotilasesikunta (International Military Staff, IMS) sekä eri jäsenvaltioissa sijaitsevat Naton virastot ja Naton komentorakenteen (NATO Command Structure, NCS) esikunnat.

Kansainvälisten järjestöjen oikeushenkilöllisyyttä, erioikeuksia ja vapauksia, niiden varoja, toimipaikkaa, kansainvälistä henkilökuntaa sekä niiden jäsenvaltioiden edustajia koskevat määräykset kirjataan usein järjestön perustamissopimukseen tai erilliseen erioikeuksia ja vapauksia koskevaan sopimukseen. Pohjois-Atlantin sopimus ei sisällä edellä mainittua 9 artiklaa lukuun ottamatta muita aputoimielimiä koskevia institutionaalisia määräyksiä, vaan organisaationa siviili- ja sotilaspuoleen jakautuvan Naton kutakin kokonaisuutta määrittävät omat sopimuksensa. Naton instituutioiden oikeudellinen asema perustuu Naton siviilikokonaisuuden osalta Pohjois-Atlantin liiton, kansallisten edustajien ja kansainvälisen henkilöstön asemasta tehtyyn sopimukseen (SopS 42 ja 43/2023, jäljempänä Ottawan sopimus), ja sotilaskokonaisuuden osalta Pariisin pöytäkirjaan. Näiden oikeusasemaa koskevien sopimusten katsotaan yleisesti kuuluvan Naton perussopimuksiin, joilla on luotu Naton organisaatio kansainvälisenä järjestönä ja sen eri instituutioiden kansainvälisoikeudellinen asema.

Pariisin pöytäkirjaa alettiin neuvotella Nato SOFAn neuvotteluiden ollessa loppusuoralla, ja se neuvoteltiin rinnakkain Ottawan sopimuksen kanssa. Pohjois-Atlantin sopimuksen nojalla tehtävillä erillisillä järjestelyillä perustettujen kansainvälisten esikuntien ja niiden henkilöstön aseman määrittäminen Pohjois-Atlantin sopimuksen alueella päätettiin toteuttaa Nato SOFAn pöytäkirjalla. Naton perustajajäsenet ja Turkki allekirjoittivat Pariisin pöytäkirjan Pariisissa 28.8.1952, ja se tuli kansainvälisesti voimaan 10.4.1954. Kaikki Naton jäsenvaltiot ovat liittyneet Pariisin pöytäkirjaan. Pariisin pöytäkirjalla Nato SOFAn määräysten soveltamisala ulotetaan pöytäkirjassa määrättyin mukautuksin Naton sotilasesikuntiin ja niiden henkilöstöön. Se sisältää lisäksi muun muassa Naton esikuntien henkilöstön verotusta, esikunnan vero- ja tullivapauksia, Naton strategisten johtoesikuntien oikeushenkilöllisyyttä ja -toimikelpoisuutta sekä esikuntien arkistojen koskemattomuutta koskevia määräyksiä.

Pariisin pöytäkirjaa sovelletaan pöytäkirjan 2 artiklan mukaan suoraan Naton strategiaan johtoesikuntiin ja niiden suorassa alaisuudessa oleviin liittokunnan esikuntiin sekä näiden henkilöstöön, joiden asemaa määrittävät Pariisin pöytäkirjan sekä Pariisin pöytäkirjan 16 artiklan 2 kappaleen mukaisesti vastaanottajavaltion kanssa tehtävien, Pariisin pöytäkirjaa täydentävien sopimusten määräykset. Nato on kansainvälinen järjestö ja myös sen esikuntia on kansallisessa lainsäädännössä kohdeltava kansainvälisen järjestön toimitelminä. Lisäksi Pariisin pöytäkirjaa voidaan soveltaa myös muihin kuin sopimuksessa nimenomaisesti mainittuihin kansainvälisiin sotilasesikuntiin ja -organisaatioihin sekä niiden henkilöstöön, jos niille annetaan Pariisin pöytäkirjan mukainen asema Pariisin pöytäkirjan 14 artiklan 1 kappaleen nojalla. Pariisin pöytäkirja tulee Naton jäsenvaltioissa käytännössä sovellettavaksi silloin, kun jäsenvaltiossa sijaitsee sopimuksessa tarkoitettu kansainvälinen sotilasesikunta tai muu sotilasorganisaatio tai kun tällaisen sotilasesikunnan tai -organisaation henkilöstöön kuuluva on toisen Pariisin pöytäkirjan sopimuspuolen alueella virallisten tehtäviensä yhteydessä. Näin ollen sopimus tulisi sovellettavaksi esimerkiksi tilanteissa, joissa Naton kansainvälisen sotilasesikunnan henkilöstöön kuuluva olisi lähetetty Suomeen esikunnan virallisten tehtävien hoitamiseksi tai joissa Puolustusvoimien henkilöstöä lähetettäisiin palvelemaan Naton kansainvälisissä esikunnissa ulkomailla.

Rauhankumppanuusmaana Suomi on soveltanut Pariisin pöytäkirjaa PFP SOFAn toisen lisäpöytäkirjan kautta, mutta käytännön tulkintatilanteita ei ole esiintynyt. Tässä hallituksen esityksessä on arvioitu Pariisin pöytäkirjan soveltamisalaa keskeisimmiltä valmistelussa tunnistetuilta osin. Suomessa Pariisin pöytäkirjan soveltamiseen liittyvät kysymykset edellyttävät tapauskohtaista arviointia, jossa tulee huomioida myös Naton käytänteet ja toiminnan luonne. Käytännössä Pariisin pöytäkirjan asemaa nauttivan sotilasesikunnan tai -organisaation perustaminen Suomeen vaatisi täydentävien sopimusten tekemistä, minkä yhteydessä sääntelyn tarvetta ja valtiosääntöoikeudellisia näkökohtia arvioitaisiin erikseen.

4 Nykytila ja sen arviointi

4.1 Kansallinen lainsäädäntö

Voimassa olevan lainsäädännön kuvaaminen ja sen arviointi on rajattu tässä esityksessä siihen lainsäädäntöön, jolla on välitön yhteys Nato SOFAan ja Pariisin pöytäkirjaan. Kyseiset sopimukset koskettavat useita toimijoita ja toimialoja, kuten Puolustusvoimia, turvallisuutta, oikeuslaitosta, vahingonkorvauksia, verotusta, terveydenhuoltoa ja liikennettä. Suomen lainsäädäntöä ei nähty tarpeelliseksi muuttaa Suomen liittyessä rauhankumppanuusmaana PfP SOFAan ja sen lisäpöytäkirjoihin. Lähtökohtana tuolloin oli arvio sopimuksen ja pöytäkirjojen suppeasta soveltamisesta Suomessa koskien lähinnä lyhytaikaisia harjoituksia. Suomen osallistuessa Naton toimintaan nyt täysivaltaisena Naton jäsenenä on lainsäädäntöä tarpeen tarkastella aiempaa laajemmin.

4.1.1 Toimialakohtainen lainsäädäntö

Oikeusministeriön hallinnonala

Nato SOFAn VII artiklassa on kyse rikosoikeudellista toimivallanjakoa koskevista kysymyksistä. Rikoslain (39/1889) säädetään Suomen rikosoikeusjärjestelmästä. Rikoslain 1 luvussa on säännökset rikosoikeuden alueellisesta soveltamisalasta. Rikoslain 1 luvun 15 §:ssä säädetään Suomea velvoittavien sopimusten ja kansainvälisoikeudellisen käytännön vaikutuksesta Suomen rikosoikeuden soveltamisalaan. Rikosten esitutkinnasta säädetään esitutkintalain (805/2011). Laissa oikeudenkäynnistä rikosasioissa (689/1997) säädetään rikosasioiden käsittelystä tuomioistuimissa. Sotilasoikeudenkäyntiasioiden käsittelystä säädetään tarkemmin sotilasoikeudenkäyntilain (326/1983).

Nato SOFAn VIII artiklassa on kyse vahingonkorvausasioihin liittyvästä toimivallanjaosta. Vahingonkorvausasioiden yleislaki Suomessa on vahingonkorvauslaki (412/1974). Lisäksi erityislainsäädännöllä säädetään tarkemmin vahingonkorvausasioista. Siviliasioiden käsittelyyn Suomessa sovelletaan oikeudenkäymiskaarta.

Nato SOFAn suhdetta mainittuihin säädöksiin on tarkasteltu jäljempänä artiklakohtaisissa perusteluissa. Lisäksi Nato SOFAn ja Pariisin pöytäkirjan voimaansaattamislakiehdotuksien perusteluissa on kuvattu tarkemmin sopimusten voimaansaattamista oikeusministeriön hallinnonalan eräiden lakien kannalta.

Sisäministeriön hallinnonala

Poliisilain (872/2011) 1 luvun 1 §:n mukaan poliisin tehtävänä on oikeus- ja yhteiskuntajärjestyksen turvaaminen, kansallisen turvallisuuden suojaaminen, yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitäminen sekä rikosten ennalta estäminen, paljastaminen, selvittäminen ja syyteharkintaan saattaminen. Poliisi toimii turvallisuuden ylläpitämiseksi yhteistyössä muiden viranomaisten sekä yhteisöjen ja asukkaiden kanssa ja huolehtii tehtäviinsä kuuluvasta kansainvälisestä yhteistyöstä. Poliisin yleisistä toimivaltuuksista säädetään poliisilain 2 luvussa.

Pelastuslain (379/2011) 32 §:ssä säädetään pelastustoiminnasta ja eräistä siihen liittyvistä tehtävistä. Pelastustoimintaan kuuluu: 1) hälytysten vastaanottaminen; 2) väestön varoittaminen; 3) uhkaavan onnettomuuden torjuminen; 4) onnettomuuden uhrien ja vaarassa olevien ihmisten, ympäristön ja omaisuuden suojaaminen ja pelastaminen; 5) tulipalojen sammuttaminen ja vahinkojen rajoittaminen; sekä 6) 1–5 kohdassa mainittuihin tehtäviin

liittyvät johtamis-, viestintä-, huolto- ja muut tukitoiminnot. Pelastusviranomaisen toimivaltuuksista säädetään pelastuslain 36 §:ssä.

Ulkomaalaisen maahantulosta, maastalähdöstä sekä oleskelusta ja työnteosta Suomessa säädetään ulkomaalaislaissa (301/2004).

Rajavartiolain (578/2005) 1 luvun 3 §:ssä säädetään Rajavartiolaitoksen tehtävistä. Keskeinen tehtävä on rajaturvallisuuden ylläpitäminen, jonka ylläpitämiseksi Rajavartiolaitos toimii yhteistyössä muiden viranomaisten sekä yhteisöjen ja asukkaiden kanssa. Lisäksi se mm. osallistuu sotilaalliseen maanpuolustukseen. Rajavartiolaitoksen tehtävistä meripelastustoimen alalla säädetään meripelastuslaissa (1145/2001).

Rajavartiolaitoksen tehtävistä rikostorjunnassa säädetään laissa rikostorjunnasta Rajavartiolaitoksessa (109/2018). Rajavartiolaitoksen yleisistä toimivaltuuksista säädetään rajavartiolain 5 luvussa.

Sisärajaista, ulkorajasta, rajanylityspaikasta, rajavalvonnasta, rajojen valvonnasta ja rajatarkastuksesta säädetään henkilöiden liikkumista rajojen yli koskevasta unionin säännöstöstä annetussa Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksessa (EU) 2016/399 (Schengenin rajasäännöstö).

Sopimuksista ei aiheudu muutostarpeita edellä mainittuihin sisäministeriön hallinnonalan säädöksiin.

Ampuma-aselaisissa (1/1998) säädetään muun ohella ampuma-aseiden, aseiden osien, patruunoiden ja erityisen vaarallisten ammusten siirrosta ja tuonnista Suomeen, siirrosta ja viennistä Suomesta sekä hallussapidosta. Lain soveltamisalan poikkeuksiin tulisi lisätä nyt hyväksyttäväksi esitettyihin sopimuksiin sekä PFP SOFAn toiseen lisäpöytäkirjaan liittyvä vieraan valtion asevoimien toiminta.

Puolustusministeriön hallinnonala

Puolustusvoimista annetussa laissa (551/2007) säädetään Puolustusvoimien tehtävistä, toimivallasta, organisaatiosta, hallinnosta, sotilaskäskyasioiden päätöksentekojärjestelmästä ja henkilöstöstä.

Puolustusvoimien päätehtävänä on puolustusvoimista annetun lain 2 §:n mukaisesti Suomen sotilaallinen puolustus, johon kuuluu muun muassa maa-alueen, vesialueen ja ilmatilan valvominen sekä alueellisen koskemattomuuden turvaaminen. Muita tehtäviä ovat muiden viranomaisten tukeminen, osallistuminen kansainvälisen avun antamiseen ja kansainväliseen toimintaan sekä osallistuminen kansainväliseen sotilaalliseen kriisinhallintaan ja sotilastehtäviin muussa kansainvälisessä kriisinhallinnassa. Nato SOFAn tai Pariisin pöytäkirjan määräyksistä ei suoraan johdu mitään sellaista muutostarvetta Puolustusvoimien tehtäviin, joka olisi huomioitava tämän esityksen yhteydessä, mutta puolustushallinnossa tarkastellaan Nato-jäsenyydestä johtuvia muutostarpeita kansallisen lainsäädännön kehittämisen yhteydessä erillisessä hankkeessa.

Puolustusvoimien tehtävistä säädetään lisäksi myös muualla lainsäädännössä, esimerkiksi aluevalvontalaissa (755/2000) ja asevelvollisuuslaissa (1438/2007).

Valtion täysivaltaisuuteen kuuluu sen alueellinen koskemattomuus. Suomen alueellisen koskemattomuuden valvonnasta ja turvaamisesta eli aluevalvonnasta säädetään

aluevalvontalaissa. Aluevalvontalaissa säädetään myös Suomen alueelle tulon ja siellä oleskelun edellytyksistä, lupa-menettelyistä, alueellisen koskemattomuuden valvontaan ja turvaamiseen osallistuvista viranomaisista sekä viranomaisten tehtävistä ja toimivallasta.

Aluevalvontalain 24 d §:ssä säädetään aluevalvontayhteistyöstä. Tuen pyytämisestä toiselta valtiolta, EU:lta ja kansainväliseltä järjestöltä ja yhteistoiminnasta näiden kanssa säädetään kansainvälistä apua, yhteistoimintaa ja muuta kansainvälistä toimintaa koskevasta päätöksenteosta annetussa laissa ja puolustusvoimista annetussa laissa. Nato SOFAsta ei suoraan aiheudu välittömiä muutostarpeita aluevalvontaan liittyvään kansalliseen lainsäädäntöön, mutta puolustushallinnossa tarkastellaan mahdollisia muutostarpeita entistä joustavamman puolustusyhteistyön mahdollistamiseksi.

Terveydenhuollon järjestämisestä puolustusvoimissa annetussa laissa (322/1987) säädetään, että Puolustusvoimat järjestää terveydenhuoltovastuullaan olevien henkilöiden terveydenhuollon. Lain 2 §:n mukaan Puolustusvoimien terveydenhuolto käsittää terveydenhoidon ja sairaanhoidon. Terveydenhoitoon kuuluu henkilö- ja joukkokohtainen terveydenhoito sekä ympäristöterveydenhuolto. Sairaanhoidon kuuluu ensiapu, sairaankuljetus, avohoito sekä sairaalahoito. Lain 3 §:ssä säädetään, että Puolustusvoimien terveydenhuoltovastuulla ovat asevelvollisuuslain ja naisten vapaaehtoisesta asepalveluksesta annetun lain (285/2022) nojalla puolustusvoimissa ja rajavartiolaitoksessa palvelevat palvelusaikanaan sekä sotilasvirkaan koulutettavat opiskelijat. Lain 7 §:ssä säädetään, että Puolustusvoimissa on terveydenhuollon järjestämistä varten terveydenhuoltohenkilöstö sekä tarpeelliset terveydenhuollon toimipaikat, Sotilasapteekki ja lääkintävarikko siten kuin valtioneuvoston asetuksella tarkemmin säädetään. Lain 8 §:n mukaan terveydenhuolto voidaan järjestää hankkimalla palveluja hyvinvointialueelta tai muulta julkiselta taikka yksityiseltä palvelujen tuottajalta siten kuin siitä näiden kanssa erikseen sovitaan. Nato SOFAsta ja Pariisin pöytäkirjasta johtuen on tunnistettu tarve säätää tarkemmin terveydenhuollon järjestämistä vastuun selkeyttämisestä. Tämä tarkastelu tullaan tekemään myöhemmin erillisessä hankkeessa.

Sotilasajoneuvolaissa (332/2023) säädetään sotilasajoneuvoista, Puolustusvoimien ajoneuvojen käytön valvonnasta sekä niiden kunnan ja rekisteriin merkittyjen tietojen tarkastamisesta sekä vieraan valtion tai kansainvälisen järjestön aluevalvontalain mukaisen luvan perusteella Suomessa olevan kansainvälisen sotilasajoneuvon vaatimusten mukaisuuden toteamisesta ja liikennekelpoisuuden valvonnasta. Lain 40 §:n mukaan vieraan valtion tai kansainvälisen järjestön aluevalvontalain mukaisen luvan perusteella Suomessa käyttämän ajoneuvon teknisiin vaatimuksiin, vaatimustenmukaisuuden valvontaa koskeviin tarkastuksiin ja ajokieltoon sovelletaan sotilasajoneuvoja koskevia säännöksiä ja määräyksiä, jollei muualla toisin säädetä tai Suomea sitovista kansainvälisistä velvoitteista muuta johdu.

Sotilaskurinpidosta ja rikostorjunnasta puolustusvoimissa annetussa laissa (255/2014) säädetään Puolustusvoimien rikostorjunnasta, joka käsittää rikosten ennalta estämisen, paljastamisen ja sotilaskurinpitomenettelyyn kuuluvan rikosten selvittämisen. Laissa säädetään lisäksi menettelyistä sotilaskurinpitoasiassa, siinä määrättävistä seuraamuksista sekä sotilasoikeudenkäyntimenettelyn aloittamisesta. Lain 1 §:n 3 momentin mukaan sotilaskurinpitomenettelyssä voidaan tutkia teko, jos on syytä epäillä sotilaskurinpitomenettelyn alaisen henkilön syyllistyneen sotilasoikeudenkäyntilain 2 §:ssä tarkoitettuun rikokseen. Tällaisesta teosta kurinpitorangeistus voidaan määrätä kurinpitomenettelyssä tai tuomita sotilasoikeudenkäynnissä siten kuin tässä laissa ja sotilasoikeudenkäyntilaissa säädetään. Lakia sovelletaan sotilaskurinpitomenettelyn alaiseen henkilöön Puolustusvoimien toimiessa myös ulkomailla. Selvyyden vuoksi on kuitenkin tunnistettu tarve tarkastella lainsäädännön alueellista soveltamisalaa myöhemmin erillisessä hankkeessa.

Puolustusministeriössä on valmisteltu hallituksen esitys laiksi sotilaskurinpidosta ja rikostorjunnasta Puolustusvoimissa (HE 82/2023 vp). Hallituksen esityksessä ehdotettavalla lailla kumottaisiin voimassa oleva laki sotilaskurinpidosta ja rikostorjunnasta puolustusvoimissa. Sotilaskurinpitomenettelyä koskevat säännökset säilyisivät kuitenkin ennallaan.

Puolustustarvikkeiden viennistä annetussa laissa (282/2012) säädetään puolustustarvikkeiksi määriteltävän materiaalin siirtoja, vientiä ja kauttakuljetusta koskevista määritelmistä, lupatyypeistä ja lupamenettelystä sekä tullilaitokselle säädetyistä valvontavelvollisuudesta. Lain 5–8 §:ssä määriteltyyn puolustustarvikkeiden vientiin, siirtoon, kauttakuljetukseen ja välitykseen tarvitaan aina valtioneuvoston tai puolustusministeriön myöntämä lupa. Lain 2 §:ssä säädetään lain soveltamisalan rajauksista. Pykälän 3 kohdan mukaan laki ei tule sovellettavaksi, kun vieraan valtion puolustusvoimat vie maasta, siirtää tai kuljettaa Suomen alueen kautta omistamansa tai hallinnassaan olevat puolustustarvikkeet, jos toiminta perustuu Pohjois-Atlantin sopimukseen sopimusvaltioiden ja muiden rauhankumppanuuteen osallistuvien valtioiden välillä niiden joukkojen asemasta tehtyyn sopimukseen taikka Euroopan unionin kriisinhallintatehtävään taikka muuhun kriisinhallintatehtävään. Edelleen pykälän 4 kohdan mukaan lakia ei sovelleta, jos toimintaan on myönnetty lupa aluevalvontalain nojalla.

Valtiovarainministeriön hallinnonala

EU:ssa sovellettavasta arvonlisäverojärjestelmästä säädetään yhteisestä arvonlisäverojärjestelmästä 28 päivänä marraskuuta 2006 annetussa neuvoston direktiivissä 2006/112/EY, jäljempänä arvonlisäverodirektiivi. Arvonlisäverodirektiivi on Suomessa saatettu osaksi kansallista lainsäädäntöä arvonlisäverolailla (1501/1993). EU:lla on yksinomainen toimivalta tulliliiton alalla (SEUT 3 artikla). Kansallista tullilakia (304/2016) sovelletaan sen lisäksi, mitä säädetään unionin tullilainsäädännössä.

EU:ssa sovellettavasta valmisteverojärjestelmästä säädetään valmisteveroja koskevasta yleisestä järjestelmästä annetussa neuvoston direktiivissä (EU) 2020/262, jäljempänä valmisteverotusdirektiivi. Valmisteverotusdirektiivi on Suomessa saatettu osaksi kansallista lainsäädäntöä valmisteverotuslailla (182/2010). Luonnollisen henkilön verovelvollisuudesta säädetään tuloverolaissa (1535/1992). Myös ajoneuvoverolaki (1281/2003) ja autoverolaki (777/2020) ovat valtiovarainministeriön hallinnonalan säädöksiä. Autoverolakiin lisättäväksi ehdotettu informatiivinen viittaus on tarkemmin kuvattu jäljempänä yksityiskohtaisissa perusteluissa.

Valtiovarainministeriön hallinnonalan lainsäädäntöä on lisäksi laki valtion vahingonkorvaustoiminnasta (978/2014).

Maa- ja metsätalousministeriön hallinnonala

Maa- ja metsätalousministeriön hallinnonalalle kuuluu osa tuotteita ja tavaroita koskevista sektorilaeista, jotka ovat merkityksellisiä Nato SOFAn ja Pariisin pöytäkirjan kannalta. Näitä ovat eläintautien vastustamista, eläimiä, eläinperäisiä elintarvikkeita, yhdistelmätuotteita, eläinperäisiä sivutuotteita ja niistä johdettuja tuotteita, kasveja, kasviperäisiä tuotteita ja ei-eläinperäisiä elintarvikkeita, eläinterveyttä, elintarvikehygieniaa, kasviterveyttä, luomutuotteita, rehuja ja kasvinsuojeluaineita koskevat sektorilait.

Eläinlääkäriammattin harjoittamisoikeuden myöntämisestä, ammattitoimintaan liittyvistä oikeuksista ja velvollisuuksista sekä ammatinharjoittajien valvonnasta säädetään eläinlääkäriammattin harjoittamisesta annetussa laissa (29/2000).

Ammatinharjoittamisoikeuden saamiseen liittyvät vaatimukset riippuvat siitä, onko henkilö suorittanut koulutuksensa Suomessa, muussa EU/ETA-valtiossa vai EU/ETA-alueen ulkopuolella. Ammatinharjoittamisoikeuden saamiseen vaikuttaa myös se, onko henkilö EU/ETA-valtion vai jonkun muun valtion kansalainen.

Joukkojen mukana vastaanottajavaltioon tulee hyvin usein eläimiä, lähinnä sotakoiria. Joukkojen mukana voi tulla myös lähettäjävaltion eläinlääkäreitä, joiden tehtävät voivat liittyä eläinlääkäripalvelujen tuottamisen ohella erityisesti elintarviketurvallisuuden varmistamiseen joukkojen muonituksen yhteydessä. Koska Suomen lainsäädäntö ei tällä hetkellä mahdollista eläinlääkäripalvelujen tuottamista ilman Ruokaviraston myöntämää ammatinharjoittamisoikeutta, eläinlääkäriammattin harjoittamisesta annettua lakia on perusteltua muuttaa tavalla, joka turvaa maahan saapuville eläinlääkäreille sellaiset rajatut oikeudet ja toimintavapaudet, joita he välttämättä tarvitsevat suorittaakseen heille kuuluvat tehtävät.

Liikenne- ja viestintäministeriön hallinnonala

Liikenne- ja viestintäministeriön hallinnonalan sektorilainsäädäntöä ovat muun muassa ajokorttilaki (386/2011), liikenteen palveluista annettu laki (320/2017) ja ajoneuvolaki (82/2021). Ajokorttilaissa säädetään moottorikäyttöisten ajoneuvojen kuljettamiseen vaadittavista ajokorteista sekä ajo-oikeuksista, ajokielloista, kuljettajantutkinnoista, kuljettajaopetuksesta ja siihen liittyvistä luvista. Ajokorttilain 6 luku sisältää säännökset muun muassa sotilasajoneuvon kuljettamisesta ja ulkomailla annetun ajokortin kelpoisuudesta Suomessa. Kansallinen ajokorttilainsäädäntö perustuu Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiiviin ajokorteista (2006/126/EY). Direktiivin mukaan jäsenvaltiot voivat jättää direktiivin soveltamisalan ulkopuolelle asevoimissa tai väestönsuojelussa käytettävät tai niiden valvonnassa olevat ajoneuvot.

Liikenteen palveluista annettua lakia sovelletaan liikenteen palveluihin, niihin liittyviin henkilölupuihin sekä liikenneasioiden rekisteriin. Lain 4 luvussa säädetään kuljettajaa koskevista vaatimuksista tieliikenteessä, kuten kuorma- ja linja-autonkuljettajan ammattipätevyysvaatimuksista ja niitä koskevista poikkeuksista. Kuorma- ja linja-auton kuljettajien ammattipätevyyssäännökset perustuvat Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiiviin maanteiden tavara- ja henkilöliikenteeseen tarkoitettujen tiettyjen ajoneuvojen kuljettajien perustason ammattipätevyydestä ja jatkokoulutuksesta ((EU) 2022/2561), jäljempänä tieliikenteen ammattipätevyysdirektiivi. Direktiiviä ei sovelleta kuljettajiin, jotka kuljettavat ajoneuvoja, jotka ovat puolustusvoimien käytössä tai valvonnassa, kun tieliikennettä harjoitetaan sille osoitettujen tehtävien johdosta.

Ajoneuvolaki koskee tieliikennelaisissa (729/2018) tarkoitettulla tiellä ja muualla käytettävien ajoneuvojen ja ajoneuvoyhdistelmien teknisiä vaatimuksia, luokitusta, hyväksymistä, rekisteröintiä, katsastusta, teknisiä tienvarsitarkastuksia, luvanvaraista korjaamista ja tilapäistä liikenteessä käyttämistä. Lisäksi laki koskee uusien ajoneuvojen sekä eräiden ajoneuvoihin tarkoitettujen järjestelmien, komponenttien, erillisten teknisten yksiköiden, osien ja varusteiden maahantuontia, myytäväksi valmistamista, kaupan pitämistä, myyntiä, muuta luovuttamista ja muuta vastaavaa asiaa.

Ajoneuvolain 126 §:ssä säädetään Genevessä vuonna 1949 tehtyyn tieliikennettä koskevaan yleissopimukseen (SopS 11/1959) tai Wienissä vuonna 1968 tehtyyn tieliikennettä koskevaan yleissopimukseen (SopS 30/1986) liittyneissä valtioissa rekisteröityjen ajoneuvojen tilapäisestä käytöstä sekä kansallisuustunnuksen käytöstä Suomessa viitaten 125 §:n 3 momentin käytön edellytyksiin.

Ajokorttilakia ja ajoneuvolakia olisi muutettava Nato SOFAn ja Pariisin pöytäkirjan määräysten johdosta. Lisäksi ajokorttilakiin ja liikenteen palveluista annettuun lakiin olisi tehtävä kokonaisuuteen liittyviä yksittäisiä muutoksia vieraan valtion joukkojen ja siviilihenkilöstön sujuvan liikkumisen turvaamiseksi.

Työ- ja elinkeinoministeriön hallinnonala

Työ- ja elinkeinoministeriön hallinnonalalle Nato SOFAn ja Pariisin pöytäkirjan kannalta merkityksellisiä asioita ovat työnvälityspalvelujen tarjoaminen lähettäjävaltion joukoille vastaavasti kuin kotimaasta työvoimaa hankkiville yrityksille. Lisäksi Suomesta joukkojen palvelukseen palkattavien henkilöiden työsuhteeseen sovellettavat työehdot, kuten palkkaus, työajat ja lisät sekä työturvallisuus, ovat merkityksellisiä tarkasteltaessa suhdetta kansalliseen lainsäädäntöön. Myös tuotteiden maahantuonti kolmansista maista taikka EU:n alueelta Suomeen on arvioitava tuotavien tuotteiden osalta EU:n ja kotimaan lainsäädännön kannalta.

Suomessa työnvälityksestä säädetään julkisesta työvoima- ja yrityspalvelusta annetussa laissa (916/2012). Työ- ja elinkeinoviranomainen julkaisee ja välittää tietoja avoimeksi ilmoitetuista työpaikoista työnantajan toimeksiannon mukaisesti. Lisäksi työnantajalle voidaan esitellä tämän kanssa sovitulla tavalla työnhakijoita, jotka ovat sopivia avoimeen työpaikkaan. Työnvälityspalvelua ei ole rajattu suomalaisiin työnantajiin, vaan työnvälityspalveluja voidaan tarjota myös ulkomaiselle työnantajalle, joka hakee työvoimaa Suomesta työtehtäviin, jotka tehdään Suomessa. Työnvälityksestä Suomesta ulkomaille ja ulkomailta Suomeen on säädetty julkisesta työvoima- ja yrityspalvelusta annetussa valtioneuvoston asetuksessa (1073/2012). Asetuksen mukaan julkisesta työvoima- ja yrityspalvelusta annetussa laissa tarkoitettuja työnvälityspalveluja tarjotaan myös työnantajalle, joka etsii työntekijää niin sanotusta sopimusvaltiosta työhön Suomeen tai Suomesta työhön sopimusvaltioon. Sopimusvaltiolla tarkoitetaan valtioita, joiden kansalaisilla on Suomea velvoittavien työvoiman vapaata liikkuvuutta koskevien kansainvälisten sopimusten perusteella oikeus saapua Suomeen hakemaan työtä ja ottaa sitä vastaan ilman työ- ja elinkeinotoimiston työvoimapolitiittista harkintaa. Jos työnantaja etsii työvoimaa Suomesta muuhun kuin sopimusvaltioon, työ- ja elinkeinoviranomainen voi erityisestä syystä julkaista ja välittää tietoja avoimeksi ilmoitetusta työpaikasta.

Työnvälitystä tarjoavina työ- ja elinkeinoviranomaisina toimivat tällä hetkellä valtion työ- ja elinkeinotoimistot. Julkisten työvoimapalveluiden järjestämisvastuu siirtyy vuoden 2025 alusta lukien valtiolta kunnille. Nykyinen laki julkisesta työvoima- ja yrityspalvelusta korvautuu lailla työvoimapalveluiden järjestämisestä (380/2023) ja työnvälityksen tehtävä siirtyy kunnallisille työvoimaviranomaisille.

Työsopimuslakia (55/2001) sovelletaan työsuhteessa tehtävään työhön työn laadusta tai työsuhteen muodosta riippumatta. Työsopimuslakia sovelletaan sopimussuhteissa, joissa työntekijä tai työntekijät yhdessä sitoutuvat henkilökohtaisesti tekemään työtä työnantajalle tämän johdon ja valvonnan alaisena palkkaa tai muuta vastiketta vastaan. Työsuhteen syntyminen edellyttää kaikkien edellä mainittujen tunnusmerkkien täyttymistä. Suomen työlainsäädäntö tai ainakin sen vähimmäistyöehdot tulevat noudatettaviksi Suomessa tehtävään työhön työntekijän kansalaisuudesta riippumatta. Jos työsopimuslain työsuhteen tunnusmerkit täyttyvät, tulee työsuhteessa noudatettavaksi myös muu työlainsäädäntö, kuten työaikalaki (872/2019) ja vuosilomalaki (162/2005) sekä työturvallisuutta ja työterveyshuoltoa koskeva lainsäädäntö.

Työsuhteissa sovellettavat vähimmäistyöehdot määräytyvät lain pakottavien säännösten ja yleissitovan työehtosopimuksen mukaan. Työnantajan on noudatettava vähintään

valtakunnallisen, asianomaisella alalla edustavana pidettävän työehtosopimuksen määräyksiä. Työlainsäädännön noudattamista valvoo työsuojeluviranomainen. Sopimus edellyttää, että työsuhteen ehdot erityisesti palkkauksesta ja palkanlisistä ovat samat kuin vastaanottajavaltion lainsäädännössä. Lisäksi noudatettavaksi tulevat työturvallisuuslain velvoitteet.

Työsopimuslaissa säädetään työsuhteen muodosta ja kestosta, työnantajan ja työntekijän velvollisuuksista, työsopimuksen solmimisesta, työsuhteen päättämisperusteista ja myös vahingonkorvausvelvollisuudesta, jos työnantaja tai työntekijä rikkoo työsuhteesta johtuvia velvoitteita. Työlainsäädännön valvonnasta vastaavat työsuojeluviranomaiset.

Työ- ja elinkeinoministeriön hallinnonalalle kuuluu myös usea kappaleessa 4.1.4 kuvattu tuotteita ja tavaroita koskeva sektorilaki, joka on merkityksellinen Nato SOFAn ja Pariisin pöytäkirjan kannalta. Työ- ja elinkeinoministeriön hallinnonalalle kuuluu hissiturvallisuuslaki, mittauslaitelaki, pyroteknisten tuotteiden vaatimustenmukaisuudesta annettu laki, räjähdysvaarallisissa tiloissa käytettäväksi tarkoitettujen laitteiden ja suojausjärjestelmien vaatimustenmukaisuudesta annettu laki, painelaitelaki, sähköturvallisuuslaki, räjähteiden vaatimustenmukaisuudesta annettu laki, kaasulaitelaki ja aerosolien vaatimustenmukaisuudesta annettu laki. Markkinavalvontalakeja sovelletaan edellä mainittujen lakien soveltamisalaan kuuluvien tuotteiden markkinavalvontaan, jollei mainituissa laeissa toisin säädetä. Kaasumaisia polttoaineita polttavista laitteista ja direktiivin 2009/142/EY kumoamisesta annettu Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EU) 2016/426 (jäljempänä EU:n kaasulaiteasetus) kuuluu myös työ- ja elinkeinoministeriön hallinnonalalle.

Työ- ja elinkeinoministeriö koordinoi lisäksi jaksossa 4.1.4 tarkemmin kuvatun EU:n markkinavalvonta-asetuksen kansallista täytäntöönpanoa ja vastaa täytäntöönpanosta ministeriön vastuulle kuuluvien tuotesektorien (noin 26) osalta. Asetuksen soveltamisalaan kuuluvat 70 tuotesäädöstä jakaantuvat kuuden eri ministeriön hallinnonalalle (sisäministeriö, maa- ja metsätalousministeriö, työ- ja elinkeinoministeriö, liikenne- ja viestintäministeriö, sosiaali- ja terveysministeriö sekä ympäristöministeriö). Lisäksi asetukseen sisältyy Tullia koskevaa sääntelyä (valtiovarainministeriö).

Sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonala

Joukkojen mukana vastaanottajavaltioon tulee lähettäjävaltion terveydenhuoltohenkilökuntaa, joka antaa terveydenhuoltoa joukoille, siviilihenkilöstölle ja huollettaville. Terveydenhuollon ammattihenkilöiden ammatinharjoittamisoikeuden myöntämisestä, ammatitöimintaan liittyvistä oikeuksista ja velvollisuuksista sekä ammatinharjoittajien valvonnasta säädetään terveydenhuollon ammattihenkilöistä annetussa laissa (559/1994, jäljempänä ammattihenkilölaki) ja terveydenhuollon ammattihenkilöistä annetussa asetuksessa (564/1994, jäljempänä ammattihenkilöasetus). Ammattihenkilölain 2 luvussa säädetään oikeudesta toimia terveydenhuollon ammattihenkilönä Suomessa. Oikeuden saamiseen liittyvät vaatimukset riippuvat siitä, onko henkilö suorittanut koulutuksen Suomessa, muussa EU/ETA-valtiossa vai EU/ETA-alueen ulkopuolella. Laillistamisen ja ammatinharjoittamisen edellytyksiin vaikuttaa myös se, onko henkilö EU/ETA-valtion vai jonkin ulkopuolisen valtion kansalainen. Ammattihenkilölaki ja -asetus eivät tällä hetkellä tunnista tilannetta, jossa henkilö voisi harjoittaa säänneltyä terveydenhuollon ammattia ilman toimivaltaisen viranomaisen (Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto, Valvira) myöntämää ammatinharjoittamisoikeutta tai oikeutta käyttää valtioneuvoston asetuksella säädettyä terveydenhuollon ammattihenkilön ammattinimikettä ilman Valviran myöntämää nimikkeen käyttöoikeutta. Ammattihenkilölakia on perusteltua muuttaa mahdollistamaan ammatinharjoittaminen ilman Valviran lupaa laissa tarkemmin säädettyissä tilanteissa.

Potilasvakuutuslaissa (948/2019) säädetään terveyden- ja sairaanhoidon yhteydessä potilaalle aiheutuneen henkilövahingon korvaamisesta potilasvakuutuksesta. Lain mukaan terveyden- ja sairaanhoidotoimintaa harjoittavalla yhteisöllä, säätiöllä ja itsenäisellä ammattiharjoittajalla sekä työnantajalla, jonka palvelussa on terveydenhuollon ammattihenkilöitä, on oltava vakuutus potilasvakuutuslain mukaisen vastuun varalta. Jos terveyden- ja sairaanhoidotoimintaa harjoitetaan vastikkeetta, vakuuttamisvelvollisuus on terveydenhuollon ammattihenkilöllä, ellei toimintaa harjoiteta jonkin yhteisön tai säätiön lukuun, jolloin vakuuttamisvelvollisuus on tällä yhteisöllä tai säätiöllä. Lain mukaisen korvaustoiminnan hoitaa Potilasvakuutuskeskus.

Potilasvakuutuslakia sovelletaan Suomessa annettuun terveyden- ja sairaanhoitoon sekä tietyin ehdoin hyvinvointialueen ulkomailla järjestämään terveydenhuoltoon. Terveyden- ja sairaanhoidolla tarkoitetaan potilaan terveydentilan määrittämiseksi sekä hänen terveytensä palauttamiseksi tai ylläpitämiseksi tehtäviä toimenpiteitä taikka muuta käsittelyä, jossa käytetään lääketieteellistä menetelmää tai joka perustuu lääketieteeseen, ja joita suorittavat terveydenhuollon ammattihenkilöt tai joita suoritetaan terveydenhuollon toimintayksikössä. Nato SOFAn IX artiklan 5 kappaleen perusteluissa on käsitelty ammattihenkilölain ehdotettujen muutosten vaikutusta lain soveltamiseen.

Suomessa sosiaali- ja terveystalvelujen järjestäjien valvonnasta sekä yksityisten ja julkisten palveluntuottajien toimintaedellytyksistä, rekisteröinnistä, omavalvonnasta ja viranomaisvalvonnasta säädetään 1.1.2024 lähtien sosiaali- ja terveydenhuollon valvonnasta annetussa laissa (741/2023). Lain 2 §:n 4 momentissa on soveltamisalan rajaus, jonka mukaan lakia ei sovelleta sellaiseen toisen valtion viranomaisen tai kansainvälisen järjestön omalle henkilökunnalleen tai lähettämilleen muille henkilöille tarjoamaan sosiaali- ja terveydenhuoltoon, jossa terveydenhuollon tai sosiaalihuollon antamisen suorittaa viranomaisen tai järjestön Suomeen lähettämä henkilökunta. Valvontalain esitöiden mukaan vieraan valtion joukkojen omalle henkilöstölleen tuottamien terveydenhuoltopalvelujen säätämistä ei ole pidetty valvontalain tavoitteiden mukaisena ja ne on rajattu lain soveltamisalan ulkopuolelle, minkä johdosta valvontalakiin ei ehdoteta tältä osin muutoksia.

Sopimusten nojalla tietyissä tilanteissa lähettävävaltion joukot, siviilihenkilöstö ja heidän huollettavansa voivat saada vastaanottajavaltiossa terveydenhuoltoa samoilla edellytyksillä kuin vastaanottajavaltion vastaava henkilöstö.

Hyvinvointialueesta annetussa laissa (611/2021), sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä annetussa laissa (612/2021) ja terveydenhuoltolaissa (1326/2010) säädetään hyvinvointialueiden järjestämisvastuulla olevasta terveydenhuollosta. Pääsääntöisesti hyvinvointialue järjestää terveydenhuoltopalvelut alueensa asukkaille, sekä muille eräissä laissa erikseen säädettyissä tapauksissa. Hyvinvointialueiden järjestämisvastuulle ei ole säädetty Suomeen tulevien joukkojen, siviiliväestön sekä heidän huollettaviensa terveydenhuollon järjestämistä. Terveydenhuoltolain 50 §:ssä säädetään kuitenkin hyvinvointialueen velvoitteesta antaa kiireellinen sairaanhoito, mukaan lukien kiireellinen suun terveydenhuolto, mielenterveyden hoito, päihdehoito ja psykososiaalinen tuki sitä tarvitsevalle potilaalle hänen asuinpaikastaan riippumatta. Kiireellisellä hoidolla tarkoitetaan äkillisen sairastumisen, vamman, pitkäaikaissairauden vaikeutumisen tai toimintakyvyn alenemisen edellyttämää välitöntä arviota ja hoitoa, jota ei voida siirtää ilman sairauden pahenemista tai vamman vaikeutumista. Näin ollen hyvinvointialueen on annettava terveydenhuoltopalvelut myös joukkojen mukana Suomeen tulevalle henkilölle, joka tarvitsee kiireellisen terveydenhuollon palveluja ja joka hakeutuu hyvinvointialueen toimintayksikköön. Nato SOFassa määrätään nimenomaisesti terveydenhuollosta, mutta kansallisen sääntelyn osalta on syytä huomioida, että sosiaalihuoltolaissa (1301/2014) säädetään myös hyvinvointialueen velvoitteesta järjestää kiireelliset sosiaalipalvelut jokaiselle hyvinvointialueella oleskelevalle.

Osa Naton jäsenvaltioista on myös EU- tai ETA-jäsenvaltioita. Terveydenhuolto-oikeuksien osalta on arvioitava sopimusmääräysten suhdetta sosiaaliturvajärjestelmien yhteensovittamisesta annettuun Euroopan parlamentin ja neuvoston (EY) asetukseen 883/2004 (sosiaaliturvan koordinaatioasetus) ja sitä toimenpenevaan EU-asetukseen 987/2009 (Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EY) N:o 987/2009 sosiaaliturvajärjestelmien yhteensovittamisesta annetun asetuksen (EY) N:o 883/2004 täytäntöönpanomenettelystä). EU- ja ETA-jäsenvaltioiden kansalaisten lisäksi mainittuja asetuksia sovelletaan tietyissä tilanteissa EU-asetuksen 1231/2010 nojalla myös pidemmän aikaisesti EU:n alueella asuviin kolmannen maan kansalaisiin. Lisäksi vastaavia terveydenhoito-oikeuksia koskevia säännöksiä sisältyy myös EU:n ja Ison-Britannian ja Pohjois-Irlannin kuningaskunnan välillä tehtyyn kaupp- ja yhteistyösopimukseen. Tämä sääntely takaa henkilölle, johon sovelletaan jonkun jäsenvaltion sosiaaliturvalainsäädäntöä, oikeuden saada terveydenhuollon palveluita oleskellessaan tilapäisesti toisessa jäsenvaltiossa. Tilapäisen oleskelun aikana on oikeus saada lääketieteellisesti välttämätöntä hoitoa huomioiden oleskelun arvioitu kesto. Lääketieteellisesti välttämätön hoito on sellaista hoitoa, joka henkilön on vähintään saatava, jotta hän voi turvallisesti jatkaa oleskeluaan Suomessa alkuperäisen suunnitelmansa mukaisesti. Riippuen henkilön Suomessa oleskelun kestosta henkilöllä voi kiireellisen hoidon lisäksi olla oikeus siten myös kiireettömiin palveluihin.

Toisen jäsenvaltion alueelle työ- tai virkasuhteessa tehtävää työtä varten lähetettyihin henkilöihin sovelletaan asetuksen 883/2004 mukaan lähettävän maan sosiaaliturvalainsäädäntöä. Jos kyseessä on pidempiaikainen lähettäminen, jolloin työntekomaa on henkilön asuinmaa, on oikeus terveydenhuollon palveluihin laajempi kuin tilapäisen oleskelun aikana. Pidempiaikaisessa oleskelussa henkilöllä on oikeus saman laajuisiin palveluihin kuin henkilöillä, joilla on kotikunta Suomessa. Henkilön mukana seuraavilla perheenjäsenillä on lähtökohtaisesti vastaavat oikeudet, mutta puolison omalla työskentelyllä voi olla vaikutusta häneen sovellettavaan sosiaaliturvalainsäädäntöön.

Terveydenhuollon palveluista aiheutuneet kustannukset laskutetaan kustannuksista vastuussa olevalta jäsenvaltiolta, jolleivät valtiot ole kahdenvälisesti sopineet muusta. Suomella on voimassa laskuttamisesta luopumista koskevat sopimukset Pohjoismaiden sekä Ison-Britannian ja Pohjois-Irlannin kuningaskunnan kanssa.

Nato SOFAn ja Pariisin pöytäkirjan sekä toisaalta EU-oikeuden ja kansainvälisten sopimusten perusteella annettavat terveydenhuolto-oikeudet perustuvat eri järjestelmiin. Koska Suomi on sitoutunut molempiin järjestelmiin, ei niiden välillä voida tehdä etusijajärjestystä, vaan sosiaaliturvan koordinaatioasetuksen piiriin kuuluvilla on oikeus terveydenhuoltopalveluihin niin Nato SOFAn ja Pariisin pöytäkirjan kuin EU-oikeuden tai kansainvälisten sopimusten nojalla.

Edellä puolustusministeriön hallinnonalan lainsäädännön kuvauksessa on mainittu tahot, joille Puolustusvoimien tulee terveydenhuollon järjestämisestä puolustusvoimissa annetun lain nojalla järjestää terveydenhuollon palveluja. Mainitussa laissa ei siis ole säädetty Puolustusvoimille veloitetta järjestää terveydenhuollon palveluja Suomeen saapuville joukoille, siviilihenkilöstölle ja heidän huollettavilleen.

Terveydenhuollon järjestämistä koskevassa lainsäädännössä on tunnistettu kehittämis- ja jatkoselvitystarpeita. Sopimusmääräys liittyen vastaanottajavaltion veloitteen sisältöön on myös epätarkka. Tämän esityksen artiklakohtaisissa perusteluissa (Nato SOFAn IX artiklan 5 kappale) on kuvattu tarkemmin, miten palveluita on käytännössä Suomessa annettu. Käytännössä terveyspalveluiden antamisessa ei ole tullut esiin ongelmia, joten osana tätä hallituksen esitystä ei katsota olevan välttämätöntä tehdä asiaa koskevia lainsäädäntömuutoksia.

Periaatteena kansainvälisissä sosiaaliturvaa koskevilla määräyksillä on, että henkilö kuuluu kerrallaan vain yhden maan sosiaaliturvan piiriin. Nato SOFA määrittelee joukkojen ja niiden mukana seuraavan siviilihenkilöstön aseman ne lähettäneen jäsenvaltion lainsäädännön alaiseksi. Myös EU:n sosiaaliturvan koordinaatioasetuksen mukaan toisen jäsenvaltion alueelle työ- tai virkasuhteessa tehtävää työtä varten lähetettyihin henkilöihin sovelletaan lähettävän maan sosiaaliturvalainsäädäntöä. Työtapaturmia ja ammattitauteja koskeva lainsäädäntö on myös mainitun asetuksen soveltamisalassa. Asetuksen perusteella työtapaturman ja ammattitautin johdosta annetun hoidon kustannusvastuu on sillä maalla, jonka sosiaaliturvalainsäädäntöä henkilöön sovelletaan.

Nato SOFAn IX artiklan 4 kappaleessa määrätään, että joukkojen tai siviilihenkilöstön tarvitsemaa siviilityövoimaan sovellettavat työehdot, erityisesti palkka, lisät sekä ehdot työntekijöiden suojelemiseksi määräytyvät vastaanottajavaltion lainsäädännön mukaisesti. Työtapaturma- ja ammattitautilaisissa (459/2015) säädetään työntekijän oikeudesta korvaukseen työtapaturman ja ammattitautin johdosta. Työnantaja on velvollinen järjestämään tällaiselle työsopimuslain mukaisessa työsuhteessa olevalle työntekijälle työntekijän eläkelain (395/2006) mukaisen eläketurvan. Tällaiseen työntekijään lähtökohtaisesti sovelletaan myös turvallisuuslakia ja työterveyslakia (1383/2001).

Sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonalan lainsäädäntöä on lisäksi laki taisteluvälineiden siviilihenkilöille aiheuttamien tapaturmien korvaamisesta (1213/1990).

Sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonalalle kuuluu lisäksi osa jäljempänä kappaleessa 4.1.4. tarkemmin kuvatuista tuotteista ja tavaroista koskevista sektorilaeista, jotka ovat merkityksellisiä Nato SOFAn ja Pariisin pöytäkirjan kannalta. Näitä ovat lääkkeitä, eläinlääkkeitä, lääkinnällisiä laitteita, in vitro -diagnostiikkaan tarkoitettuja lääkinnällisiä laitteita, henkilönsuojaimia, verituotteita, kudosten ja solujen käyttöä, säteilyä, kemikaaleja, biosidivalmisteita, alkoholipitoisia aineita ja tupakkatuotteita koskevat sektorilait.

Ympäristöministeriön hallinnonala

Ympäristöministeriön hallinnonalan lainsäädäntöön kuuluu ympäristönsuojelun, luonnonsuojelun, vesien- ja merensuojelun, jätteiden käsittelyn, rakentamisen ja maankäytön sekä asumisen lainsäädäntö. Keskeiset ympäristövaikutuksia aiheuttavaa toimintaa sääntelevät kansalliset lainsäädännöt ovat ympäristönsuojelulaki (527/2014), luonnonsuojelulaki (9/2023), jätelaki (646/2011), laki ympäristövahinkojen korvaamisesta (737/1994), vesilaki (587/2011) ja maankäyttö- ja rakennuslaki (132/1999, muut. lailla 752/2023, 1.1.2025 alkaen rakentamislaki (751/2023) ja alueidenkäyttölaki (132/1999) sekä näihin liittyvät asetustasoiset säädökset. Toimialalla on lisäksi merkittävä määrä EU-taustaista sekä kansainvälisiin sopimuksiin perustuvaa sääntelyä, josta osa on suoraan sovellettavaa lainsäädäntöä. Esimerkiksi jätteiden kansainvälisten siirtojen valvonta perustuu kansainvälisiin sopimuksiin ja EU-säädöksiin, kuten Euroopan parlamentin ja neuvoston asetukseen (EY) N:o 1013/2006 jätteiden siirrosta.

Nato SOFAan ei sisälly suoria ympäristöoikeudellisia määräyksiä. Kansalliseen lainsäädäntöön, EU-oikeuteen ja kansainvälisiin sopimuksiin perustuvat ympäristöoikeudelliset velvoitteet tulevat kuitenkin huomioitaviksi sotilaallisessa toiminnassa laajojen joukkojen siirtymisessä jäsenvaltion alueella ja siellä tapahtuvassa toiminnassa. Lisäksi ympäristövahinkoja käsitellään sopimuksen VIII artiklan määräysten mukaisesti.

Keskeiset toimivaltaiset viranomaiset ympäristöministeriön hallinnonalan lainsäädännön täytäntöönpanon ja valvonnan osalta ovat aluehallintovirastot, elinkeino-, liikenne- ja

ympäristökeskukset, Suomen ympäristökeskus, Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskus ARA sekä kunnat.

4.1.2 Joukkojen lähettämistä ja vastaanottamista koskevaa päätöksentekoa sääntelevä lainsäädäntö

Kuten jaksossa 3 on kuvattu, Nato SOFAa ja Pariisin pöytäkirjaa sovelletaan laajasti Naton jäsenvaltioiden väliseen toimintaan. Osa tästä toiminnasta vaatii sellaista kansallista päätöksentekoa, jota kuvataan tässä jaksossa.

Suomen osallistumisesta Naton sotilaalliseen toimintaan (pois lukien Naton sotilaallinen kriisinhallinta) Suomen alueen ulkopuolella tai Naton sotilaallisesta toiminnasta Suomen alueella päätetään lähtökohtaisesti kansainvälistä apua, yhteistoimintaa tai muuta kansainvälistä toimintaa koskevasta päätöksenteosta annetun lain (418/2017) perusteella. Laki kansainvälistä apua, yhteistoimintaa tai muuta kansainvälistä toimintaa koskevasta päätöksenteosta sisältää säännökset kansainvälistä apua annettaessa ja pyydettyä sekä yhteistoimintaan ja muuhun kansainväliseen toimintaan osallistuttaessa noudatettavasta ylimpien valtioiden päätöksentekomenettelystä. Lakia sovelletaan päätöksentekoon merkittävän kansainvälisen avun antamisesta toiselle valtiolle, Euroopan unionille tai kansainväliselle järjestölle ja pyydettyä niiltä merkittävää apua sekä päätettäessä yhteistoiminnasta toisen valtion, Euroopan unionin tai kansainvälisen järjestön kanssa Suomen alueella tai sen ulkopuolella, samoin kuin osallistumisesta Suomen omiin tarpeisiin perustuvaan muuhun kansainväliseen toimintaan Suomen alueen ulkopuolella. Avun antamista ja pyytämistä tai toimintaan osallistumista harkittaessa huomioon tulee ottaa YK:n peruskirjan (SopS 1/1956) päämäärät ja periaatteet ja muut Suomea velvoittavat kansainvälisen oikeuden säännöt.

Lakia sovelletaan sen 1 §:n mukaan ylimpien valtioiden päätöksentekoon, jos kyse on avusta tai toiminnasta, 1) joka perustuu EU:n yhteisvastuulausekkeen tai 2) keskinäisen avunannon lausekkeen tilanteisiin, tai 3) avusta, johon sisältyy merkittäviä sotilaallisia voimavaroja tai 4) johon voi sisältyä sotilaallisten voimakeinojen käyttöä, tai avusta 5) joka on ulko- ja turvallisuuspoliittisesti merkittävää taikka 6) laajakantoista ja periaatteellisesti tärkeää. Useampi oikeusperusta voi tulla sovellettavaksi samanaikaisesti.

Lain soveltamisalaa koskevaan 1 §:ään lisättiin 1.1.2023 voimaan tulleella lainmuutoksella (1303/2022) käsitteet ”yhteistoiminta” ja ”muu kansainvälinen toiminta”. ”Muulla kansainvälisellä toiminnalla” tarkoitetaan Suomen omista tarpeista lähtevää toimintaa Suomen alueen ulkopuolella, joka ei ole sidottu ulkopuolelta tulevaan pyyntöön. ”Yhteistoiminnalla” puolestaan tarkoitetaan toimintaa, jota Suomi toteuttaa ilman varsinaista avunpyyntöä yhdessä keskeisimpien kansainvälisten kumppaneiden kanssa joko Suomen alueella tai Suomen rajojen ulkopuolella (HE 193/2022 vp). Samalla lain nimike muutettiin kansainvälisen avun antamista ja pyytämistä koskevasta päätöksenteosta annetusta laista laiksi kansainvälistä apua, yhteistoimintaa tai muuta kansainvälistä toimintaa koskevasta päätöksenteosta, jotta se vastaa lain soveltamisalaa tehtyjä muutoksia. Yhteistoiminnan lisäämisen käsitteenä lain 1 §:ään katsottiin selventävän mahdollisuutta soveltaa lakia myös Naton kanssa toteutettavaa yhteistoimintaa koskevaan päätöksentekoon.

Puolustusministeriö valmistelee parhaillaan hallituksen esitystä laiksi puolustusvoimista annetun lain muuttamisesta ja siihen liittyviksi laeiksi. Tässä yhteydessä arvioidaan tarvetta lisätä kansainvälistä apua, yhteistoimintaa tai muuta kansainvälistä toimintaa koskevasta päätöksenteosta annetun lain soveltamisalaa koskevaan 1 §:ään selvyiden vuoksi myös Pohjois-Atlantin liitto ja Pohjois-Atlantin sopimuksen 5 artiklan mukainen toiminta. Ottaen huomioon sen, että lakia sovelletaan kansainvälisiin järjestöihin ja että sen soveltamistilanteet on kuvattu

laajasti, lakia voidaan soveltaa jo tällä hetkellä Pohjois-Atlantin sopimuksen 5 artiklan mukaiseen toimintaan näitä nimenomaan säännöksessä mainitsematta.

Puolustusministeriö voi ulkoministeriötä kuultuaan päättää Puolustusvoimien toimialaan kuuluvan avun pyytämisestä tai Puolustusvoimien osallistumisesta avun antamiseen, yhteistoimintaan tai muuhun kansainväliseen toimintaan Puolustusvoimista annetun lain perusteella, jollei kansainvälistä apua, yhteistoimintaa tai muuta kansainvälistä toimintaa koskevasta päätöksenteosta annetussa laissa muuta säädetä. Puolustusministeriön päätöksenteko on tarkoitettu vähämerkityksellisempiin tilanteisiin kuin kansainvälistä apua, yhteistoimintaa tai muuta kansainvälistä toimintaa koskevasta päätöksenteosta annetun lain soveltamisalaa kuuluvat.

Kun kyse on Naton toteuttamasta sotilaallisesta kriisinhallinnasta annetun lain (211/2006) soveltamisalaa kuuluvasta sotilaallisesta kriisinhallinnasta, päätöksentekoon sovelletaan mainittua lakia. Laki koskee Suomen osallistumista kansainväliseen sotilaalliseen kriisinhallintaan sekä kriisinhallintaan liittyvään koulutus- ja harjoitustoimintaan ja sitä koskevaa ylimpien valtioiden päätöksentekomenettelyä. Kriisinhallinnan osalta on huomattava, että Nato SOFAa ei lähtökohtaisesti sovelleta kriisinhallintaoperaatioihin.

Puolustusvoimista annetun lain 12 c §:n mukaan valtioneuvoston asetuksella voidaan kansainvälisten velvoitteiden voimaansaattamiseksi säätää PFP SOFAn, sen ensimmäisen ja toisen lisäpöytäkirjan, EU SOFAn sekä korvausvaatimuksista luopumisesta Euroopan unionin kriisinhallintaoperaatioiden yhteydessä tehdyn sopimuksen soveltamisesta kansainvälisen avun vastaanottamiseen sekä antamiseen ja muuhun kansainväliseen toimintaan. Säännös koskee Suomeen kansainvälisen avun antamiseen liittyen saapuvaa muiden kuin sopimusvaltioiden henkilöstöä, jolloin henkilöstön asema voidaan erikseen sovittaessa järjestää mainittujen sopimusten perusteella. Vastaavasti säännöstä voidaan soveltaa myös muihin kuin sopimusvaltioihin Suomesta lähetettävään henkilöstöön, joka osallistuu kansainvälisen avun antamiseen ja muuhun kansainväliseen toimintaan (HE 94/2016 vp, s. 52–53). Sotilaallisesta kriisinhallinnasta annetun lain 4 §:ssä on vastaavat valtuuttavat säännökset sotilaallisen kriisinhallinnan ja siihen liittyvän koulutus- ja harjoitustoiminnan osalta.

4.1.3 Vahingonkorvauslainsäädäntö

Nato SOFAn VIII artiklassa ja Pariisin pöytäkirjan 4 ja 6 artiklassa käsitellään vahingonkorvausvastuuta koskevia kysymyksiä. Oikeudesta vaatia vahingonkorvausta julkisyhteisöltä tai virkamieheltä vahingosta, joka on aiheutunut virkamiehen tai muun julkista tehtävää hoitavan henkilön lainvastaisesta toimenpiteestä tai laiminlyönnistä, säädetään perustuslain (731/1999) 118 §:ssä. Valtion vahingonkorvausvastuu perustuu pääsääntöisesti vahingonkorvauslain mukaiseen vastuuseen vahingosta, jonka valtion viranomainen tai valtioon palvelussuhteessa oleva on julkista valtaa käyttäessään tai muutoin työssään tai virkatehtävissään aiheuttanut virheellään tai laiminlyönnillään. Valtion korvausvastuu voi perustua myös erityislainsäädäntöön tai oikeuskäytäntöön ja olla normaalia vahingonkorvausvastuuta ankarampaa tuottamuksesta riippumatonta vahingonkorvausvastuuta. Ankaraan vastuuseen perustavia säännöksiä sisältyy muun muassa ilmailulakiin (864/2014) ja lakiin ympäristövahinkojen korvaamisesta (737/1994).

Ilmailulain 1 luvun 1 §:n mukaan ilmailussa sovelletaan Suomen alueella ilmailulakia, jollei Suomea sitovasta kansainvälisestä veloitteesta muuta johdu. Sotilasilmailun toimeenpanosta ja turvallisuudesta vastaa Ilmavoimien komentaja ilmailulain 1 luvun 6 §:n 4 momentin mukaan. Ilmailulain 136 §:n mukaan Ilma-aluksen omistaja, haltija ja käyttäjä ovat huolimattomuudestaan riippumatta yhteisvastuussa vahingosta, joka ilma-aluksen

käyttämistä ilmailuun aiheutuu henkilölle tai omaisuudelle, jota ei kuljeteta kyseisessä ilma-aluksessa. Edellä mainittuja säännöksiä on tulkittu niin, että ilmailulain mukaisesti sotilasilmailun kolmannelle osapuolille aiheuttamista vahingosta vastaa valtio. PFP SOFA on tunnistettu ilmailulain 1 luvun 1 §:n mukaisena kansainvälisenä velvoitteena.

Laki ympäristövahinkojen korvaamisesta on ympäristövahinkojen korvaamista koskeva yleislaki, jonka suhteesta muuhun lainsäädäntöön säädetään sen 2 §:ssä. Ympäristövahinkojen lisäksi lain nojalla korvataan vahingontorjunta- ja ennallistamiskustannuksia. Säädos ei koske vahinkoja, joiden korvaamisesta säädetään muussa laissa. Ympäristövastuusta ympäristövahinkojen ehkäisemisen ja korjaamisen osalta annettu Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2004/35/EY on pantu täytäntöön lailla eräiden ympäristölle aiheutuneiden vahinkojen korjaamisesta (383/2009) sekä luonnonsuojelulakiin (9/2023), ympäristönsuojelulakiin, vesilakiin (587/2011) ja geenitekniiikkalakiin (377/1995) tehdyillä muutoksilla ja valtioneuvoston asetuksella eräiden ympäristölle aiheutuneiden vahinkojen korjaamisesta (713/2009). Pilaantuneen ympäristön kunnostuksesta vastaa Suomessa ensisijaisesti pilaantumisen aiheuttaja. Ympäristönsuojelulain (527/2014) nojalla valvontaviranomainen voi käynnistää tarvittavat toimet pilaantuneen ympäristön kunnostamiseksi. Pilaantuneen maaperän ja pohjaveden puhdistamisvastuusta säädetään ympäristönsuojelulain 14 luvussa.

Valtion ja sen virkamiesten toimintaan perustuvia vahingonkorvausoikeudellisia vaatimuksia käsitellään joko itsenäisinä siviilioikeudellisina riita-asioina tuomioistuimissa tai rikosasian yhteydessä oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain 3 luvun mukaisesti. Vahingonkärsijä voi myös vaatia vahingonkorvausta suoraan toimivaltaiselta viranomaiselta. Valtion viranomaisen virheeseen tai laiminlyöntiin sekä ankaraan vastuuseen perustuvien vahingonkorvausvaatimusten käsittely on pääosin keskitetty Valtiokonttorille valtion vahingonkorvaustoiminnasta annetun lain (978/2014) nojalla. Vahingonkorvausvaatimusten käsittelyyn liittyvästä toimivallan jakautumisesta säädetään lain 1 §:ssä, jonka mukaan Valtiokonttori on toimivaltainen käsittelemään korvausvaatimuksen silloin, kun vaatimus koskee henkilövahinkoa tai kärsimystä. Valtiokonttorista annetun valtioneuvoston asetuksen (1155/2002) 11 §:n mukaan Valtiokonttori kantaa ja vastaa valtion puolesta sekä valvoo valtion etua ja oikeutta kaikissa toimialaansa kuuluvissa tehtävissä. Toimivalta valtioon kohdistuvien vahingonkorvausvaatimusten käsittelyyn on esine- ja taloudellisten vahinkojen osalta säilytetty eräissä asiaryhmissä vahingon aiheuttaneella viranomaisella. Valtiokonttorin toimivaltaan ei valtion vahingonkorvaustoiminnasta annetun lain mukaan kuulu muun muassa sellaisen esine- tai varallisuusvahinkoon perustuvan korvausvaatimuksen käsittely, joka koskee Puolustusvoimien toiminnassa kiinteistölle aiheutunutta vahinkoa tai sotilaallisesta kriisinhallinnasta johtuvaa vahinkoa. Näiden korvausvaatimusten ratkaiseminen kuuluu Puolustusvoimien toimivaltaan.

Puolustusvoimista annetun lain 14 §:n mukaan Puolustusvoimilla on oikeus tilapäisesti käyttää muita kuin pysyvässä käytössään olevia kiinteistöjä, jos se on sotilaallisen harjoitustoiminnan tai puolustusvalmiuden kohottamisen kannalta välttämätöntä. Puolustusvoimat ei kuitenkaan saa aiheuttaa tarpeetonta haittaa tai vahinkoa omaisuudelle ja kiinteistön käyttämisestä aiheutuneesta vahingosta suoritetaan kiinteistön omistajalle tai haltijalle käyvän hinnan mukainen korvaus. Korvauspäätökseen samoin kuin kiinteistön käyttöä koskevaan päätökseen saa vaatia oikaisua siten kuin hallintolaisissa (434/2003) säädetään. Oikaisuvaatimukseen annettuun päätökseen saa hakea muutosta valittamalla hallinto-oikeuteen siten kuin oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetussa laissa (808/2019) säädetään. Puolustusvoimissa on määräyksellä määrätty vahinkoasioiden käsittelystä ja menettelytavoista koskien Puolustusvoimille aiheutuneiden varallisuus- tai esinevahinkojen käsittelyä sekä Puolustusvoimien toiminnasta kiinteistöille aiheutuvien vahinkojen käsittelyä. Toimivaltaansa

kuuluissa vahingonkorvausasioissa Puolustusvoimat käyttää valtion puhevaltaa Puolustusvoimista annetun valtioneuvoston asetuksen (1319/2007) 26 §:n mukaisesti. Puolustusvoimien käsittelemiä PFP SOFAn soveltamisalaan kuuluvia vahinkotapauksia on ollut vuosien varrella yksittäisiä. Tapaukset ovat olleet toisistaan eroavia, eikä selvää tyyppitapausta taikka käsittelykaavaa ole vuosien varrella muodostunut.

Valtio ei vakuuta toimintaansa eikä henkilöstöään, vaan korvauksiin varaudutaan arviomäärärahalta tai tarvittaessa lisätalousarviomenettelyllä. Valtion henkilöstön tapaturmaturvan sekä valtion ajoneuvojen liikennevakuutusturvan toimeenpanosta huolehtii Valtiokonttori. Suomen valtioon palvelussuhteessa olevalle virkatehtävissä aiheutunut vamma tai kuolema korvataan työtaturma- ja ammattitautilain nojalla tai, jos kysymyksessä on kriisinhallintatehtävään määrätty henkilö, tapaturman ja palvelussairauden korvaamisesta kriisinhallintatehtävissä annetun lain (1522/2016) nojalla. Asevelvollisten vakuutusturvasta puolestaan säädetään lailla sotilastapaturman ja palvelussairauden korvaamisesta (1521/2016). Näiden turvien osalta Valtiokonttorilla on työtaturma- ja ammattitautilain 270 §:n mukainen oikeus saada maksamansa korvaus takaisin siltä, joka on korvausvastuussa vahingoittuneelle vahingonkorvauslain tai muun lain nojalla. Ulkomaan virka- tai työmatkalla valtioon palvelussuhteessa oleva kuuluu lisäksi valtion virkamatkoilla sattuneiden vahinkojen korvaamisesta annetun lain (530/2017) soveltamisalan piiriin.

Liikennevakuutuslain (460/2016) mukaan Valtiokonttori vastaa liikennevahingosta silloin, kun ajoneuvon omistaja tai haltija on vahingon sattuessa Suomen valtio eikä ajoneuvolle ole otettu liikennevakuutusta. Valtiokonttori vastaa liikennevahingosta myös silloin, kun Suomen valtio on sitoutunut korvaamaan toisen valtion omistaman ajoneuvon aiheuttaman vahingon. Liikennevakuutuslain esitöiden (HE 123/2015 vp) mukaan sitoutuminen voi perustua joko yksittäisiä ajoneuvoja koskevaan sitoutumiseen tai kansainväliseen sopimukseen. Suomen liikennevakuutuslain soveltamisala on kansainvälisesti verrattuna laaja ja liikennevakuutuslakia sovelletaan pääsääntöisesti silloinkin, kun ajoneuvoa käytetään yleisten teiden ja muiden liikenneväylien ulkopuolella. Liikennevakuutuksesta korvataan ajoneuvon käytöstä muille aiheutuvien henkilö- ja esinevahinkojen lisäksi myös vahingon aiheuttaneen ajoneuvon kuljettajan henkilövahinko. Lain säännökset ovat sen 3 §:n mukaan pakottavia. Nato SOFAlla ja Pariisin pöytäkirjalla Suomen valtio on sitoutunut liikennevakuutuslaissa tarkoitettulla tavalla käsittelemään ja korvaamaan sotilaalliseen puolustusyhteistyöhön osallistuvan Naton jäsenvaltion tai toimielimen vakuuttamattoman ajoneuvon Suomessa aiheuttaman vahingon, sillä Naton jäsenvaltioiden ja toimielinten virka-ajoneuvoille ei pääsääntöisesti oteta vakuutuksia, vaan ajoneuvojen osalta noudatetaan itsevakuuttamisen (self insurance) periaatetta.

Meripelastustehtävästä maksettavista palkkiosta ja korvauksista säädetään merilain (674/1994) 16 ja 16 a luvussa. Lain I luvun 9 §:n mukaan sen säännöksiä sovelletaan alukseen, jota ei käytetä kauppamerenkulkuun (kuten sota-alukseen) vain, mikäli ne kulloinkin siihen soveltuvat. Merellä vaarassa olevien ihmisten etsimisestä ja heidän pelastamisestaan puolestaan säädetään meripelastuslaissa. Lain 21 §:n mukaan meripelastustoimen tehtävään määrättyllä on oikeus valtion varoista maksettavan palkkioon ja kustannusten korvaukseen. Korvauksen maksaa Rajavartiolaitos. Meripelastustehtävässä aiheutuneen tapaturman käsittelee Valtiokonttori työtaturma- ja ammattitautilain 23 §:n nojalla.

Rikoksella aiheutettu vahinko korvataan valtion varoista kuten rikosvahinkolaissa (1204/2005) säädetään. Pääsääntöisesti korvausta suoritetaan Suomessa tehdyllä rikoksella aiheutetusta vahingosta. Korvausta ei ilman erityistä syytä makseta, jos rikosta ei ole ilmoitettu poliisille eikä poliisi ole saanut siitä muutenkaan tietää. Lähtökohtana on, että vahinkoa kärsineen tulee pyrkiä saamaan oikeutensa vahingonkorvaukseen tuomiolla vahvistettavaksi, jos asiaa

käsitellään tuomioistuimessa. Rikosvahinkolain mukaisen korvauksen myöntää ja suorittaa Valtiokonttori.

Puolustusvoimille kuuluvien taisteluvälineiden kolmannelle aiheuttamat vahingot korvataan taisteluvälineiden siviilihenkilöille aiheuttamien tapaturmien korvaamisesta annetun lain nojalla. Lain nojalla korvataan Suomen kansalaisen sekä Suomessa pysyvästi asuvan ulkomaalaisen tapaturmaisesti saama vamma, jos se on aiheutunut Puolustusvoimille kuuluvasta aseesta, ammuksista, miinasta, räjähdysaineesta tai muusta taisteluvälineestä. Edellytyksenä on, että vamman aiheuttanut taisteluväline ei ole ollut oikeudettomasti muun kuin Puolustusvoimien hallussa. Lain soveltamisalaan kuuluvien korvausvaatimusten käsittely kuuluu Valtiokonttorin toimivaltaan.

Sopimuksiin sisältyvät määräykset valtion saatavasta luopumisesta merkitsevät, että valtio sitoutuu olemaan esittämättä toiselle sopimuspuolelle sopimuksessa tarkoitettuja korvausvaatimuksia. Valtion saatavasta voidaan luopua vain eduskunnan suostumuksella. Eduskunnan suostumus valtion saatavasta luopumiseen voi perustua lakiin, talousarviopäätökseen tai eduskunnan erillispäätökseen.

Valtion liikelaitoksista annetun lain (1062/2010) mukaan valtion omaisuutena pidetään myös sen liikelaitosten omaisuutta. Lain 16 §:n mukaan liikelaitos kantaa ja vastaa valtion puolesta sekä valvoo tuomioistuimissa, viranomaisissa ja toimituksissa valtion etua ja oikeutta liikelaitosta koskeissa asioissa.

4.1.4 Joukkojen mukana tulevat ja joukkojen hankkimat tuotteet ja tavarat

Sektorilaeissa on tyypillisesti asetettu erilaisia velvoitteita muun muassa tuotteiden myymiseen, jakeluun, markkinoille saattamiseen, hankkimiseen tai maahantuontiin liittyen. Sektorilainsäädäntö voi perustua osin EU:n jäsenvaltioiden kesken harmonisoituun EU-oikeuteen ja osin sääntely on kansallisessa lainsäädäntötoimivallassa.

Joukkojen mukana Suomeen voi tulla esimerkiksi elintarvikkeita, kasviperäisiä tavaroita, kuten pussia pakkausmateriaaleja, sekä eläviä eläimiä, kuten sotakoiria. Eläinten, eläinperäisten elintarvikkeiden ja yhdistelmätuotteiden, eläinperäisten sivutuotteiden ja niistä johdettujen tuotteiden, kasvien, kasviperäisten tuotteiden ja ei-eläinperäisten elintarvikkeiden tuontiehdoista EU:n ulkopuolisista maista EU:n alueelle säädetään asetusmuotoisessa EU-lainsäädännössä, joka on sellaisenaan jäsenvaltioita velvoittavaa.

EU-tuontiehdoilla pyritään ehkäisemään eläintautien ja kasvintuhoojien leviämistä EU:n alueelle sekä turvaamaan tuontilähetysten elintarvike- ja rehuhygieeninen laatu. EU-lainsäädännön mukaiset tuontivaatimukset perustuvat pääosin virallisesta valvonnasta ja muista virallisista toimista, jotka suoritetaan elintarvike- ja rehulainsäädännön ja eläinten terveyttä ja hyvinvointia, kasvien terveyttä ja kasvinuojeluaineita koskevien sääntöjen soveltamisen varmistamiseksi, sekä Euroopan parlamentin ja neuvoston asetusten (EY) N:o 999/2001, (EY) N:o 396/2005, (EY) N:o 1069/2009, (EY) N:o 1107/2009, (EU) N:o 1151/2012, (EU) N:o 652/2014, (EU)2016/429 ja (EU)2016/2031, neuvoston asetusten (EY) N:o 1/2005 ja (EY) N:o 1099/2009 ja neuvoston direktiivien 98/58/EY, 1999/74/EY, 2007/43/EY, 2008/119/EY ja 2008/120/EY muuttamisesta ja Euroopan parlamentin ja neuvoston asetusten (EY) N:o 854/2004 ja (EY) N:o 882/2004, neuvoston direktiivien 89/608/ETY, 89/662/ETY, 90/425/ETY, 91/496/ETY, 96/23/EY, 96/93/EY ja 97/78/EY ja neuvoston päätöksen 92/438/ETY kumoamisesta (virallista valvontaa koskeva asetus) annettuun Euroopan parlamentin ja neuvoston asetukseen (EU) 2017/625, jäljempänä valvonta-asetus, tarttuvista eläintaudeista sekä tiettyjen eläinterveyttä koskevien säädösten muuttamisesta ja kumoamisesta

(”eläinterveys säännöstö”) annettuun Euroopan parlamentin ja neuvoston asetukseen (EU) 2016/429, jäljempänä eläinterveys säännöstö, kasvintuhoojien vastaisista suojaustoimenpiteistä, Euroopan parlamentin ja neuvoston asetusten (EU) N:o 228/2013, (EU) N:o 652/2014 ja (EU) N:o 1143/2014 muuttamisesta sekä neuvoston direktiivien 69/464/ETY, 74/647/ETY, 93/85/ETY, 98/57/EY, 2000/29/EY, 2006/91/EY ja 2007/33/EY kumoamisesta annettuun Euroopan parlamentin ja neuvoston asetukseen (EU) 2016/2031, jäljempänä kasvinterveysasetus, sekä luonnonmukaisesta tuotannosta ja luonnonmukaisesti tuotettujen tuotteiden merkinnöistä ja neuvoston asetuksen (EY) N:o 834/2007 kumoamisesta annettuun Euroopan parlamentin ja neuvoston asetukseen (EU) 2018/848. Asetusten nojalla on lisäksi annettu useita kymmeniä alemman asteisia EU-säädöksiä, joilla asetetaan tuontilähetyksiä ja niiden virallista valvontaa koskevia tarkempia säännöksiä.

Sotakoirien tuonnin osalta EU-jäsenvaltiot voivat sallia lemmikkieläinten muista kuin kaupallisista siirroista ja asetuksen (EY) N:o 998/2003 kumoamisesta annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU) N:o 576/2013 10 artiklan 3 kohdan mukaisesti rekisteröityjen sota-, etsintä- ja pelastuskoirien siirrot jonkin muun maahantulopaikan kuin matkustajien maahantulopaikan kautta edellyttäen, että omistaja tai valtuutettu henkilö on anonut lupaa etukäteen ja jäsenvaltio on myöntänyt luvan. Lisäksi koirat tarkastetaan maahantulon yhteydessä toimivaltaisen viranomaisen kyseistä tarkoitusta varten osoittamassa paikassa ja tuontiluvassa vahvistettujen vaatimusten mukaisesti. Tällaisia koiria voidaan siten tuoda Suomeen myös muun kuin nimetyn maahantulopaikan kautta.

EU-lainsäädäntöä on täydennetty kansallisella lainsäädännöllä. Laki eläinten sekä tavaroiden tuontivalvonnasta (1277/2019), elintarvikelaki (297/2021), rehulaki (1263/2020) ja laki kasvinsuojeluaineista (1563/2011) täydentävät EU:n virallista valvontaa koskevaa asetusta. Eläintautilaki (76/2021) täydentää kansallisesti EU:n eläinterveys säännöstöä. Kasvinterveyslaki (1110/2019) täydentää kasvinterveysasetusta sekä virallista valvontaa koskevaa asetusta. Elintarvikkeiden turvallisuudesta, elintarvikkeiden hyvästä terveydellisestä ja muusta elintarvikesäännösten mukaisesta laadusta sekä elintarvikkeista ja elintarvikekontaktimateriaaleista annettavien tietojen riittävydestä ja oikeellisuudesta sekä elintarvikkeita ja elintarvikekontaktimateriaaleja, elintarvike- ja kontaktimateriaalitoimintaa sekä elintarvikevalvontaa koskevien Euroopan unionin säädösten täytäntöönpanosta säädetään elintarvikelaissa. Eläintautien vastustamista koskevien Euroopan unionin säädösten ja niiden nojalla annettujen säädösten täytäntöönpanosta säädetään eläintautilaissa sekä soveltuvien osin elintarvikelaissa ja tartuntatautilaissa (1227/2016).

Suomeen tulevat joukot tuovat mukanaan lääkkeitä ja lääkintämateriaalia sekä muita tarvikkeita ja tavaroita. Lääkkeiden myynnistä, jakelusta, maahantuonnista ja viennistä säädetään mm. lääkelaissa (395/1987), lääkeasetuksessa (693/1987), lääketaksasta annetussa valtioneuvoston asetuksessa (713/2013) ja EU-oikeudessa Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksessa (EY) N:o 726/2004 ihmisille tarkoitettuja lääkkeitä koskevista unionin lupa- ja valvontamenettelyistä ja Euroopan lääkeviraston perustamisesta sekä Euroopan parlamentin ja neuvoston eläinlääkkeistä ja direktiivin 2001/82/EY kumoamisesta annetussa asetuksessa (EU) 2019/6. Lääkelain säännökset perustuvat suurelta osin Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin 2001/83/EY ihmisille tarkoitettuja lääkkeitä koskevista yhteisön säännöistä (ns. lääkedirektiivi) ja sen muutosdirektiiveihin.

Lääkinnällisiä laitteita sääntelee lääkinnällisistä laitteista annettu EU-asetus (EU) 745/2017 ja in vitro -diagnostiikkaan tarkoitetuista lääkinnällisistä laitteista annettu EU-asetus (EU) 746/2017 sekä lääkinnällisistä laitteista annettu laki (719/2021), jossa annetaan EU-asetusten kansallista täytäntöönpanoa koskevat säännökset. Asetuksissa vahvistetaan säännöt ihmisille tarkoitettujen

lääkinnällisten laitteiden ja niiden lisälaitteiden markkinoille saattamisesta, asettamisesta saataville markkinoilla sekä käyttöönnotosta unionissa.

Henkilönsuojaimia koskevista vaatimuksista säädetään henkilönsuojaimista ja neuvoston direktiivin 89/686/ETY kumoamisesta annetussa EU-asetuksessa (EU) 2016/425. Käytöstä säädetään työntekijöiden työpaikalla käyttämille henkilönsuojaimille turvallisuutta ja terveyttä varten asetettavista vähimmäisvaatimuksista annettuihin EU-direktiiveihin (89/656/ETY, muutos (EU) 2019/1832) pohjautuvassa henkilönsuojainten valinnasta ja käytöstä työssä annetussa valtioneuvoston asetuksessa (427/2021). Työturvallisuuslaissa (738/2002) säädetään osaltaan henkilönsuojainten hankinnasta ja käytöstä.

Verituotteita koskeva EU-sääntely on Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivissä 2002/98/EY laatu- ja turvallisuusvaatimusten asettamisesta ihmisveren ja veren komponenttien keräämistä, tutkimista, käsittelyä, säilytystä ja jakelua varten. Kansallisesti verituotteista säädetään veripalvelulaissa (197/2005) ja veripalvelusta annetussa sosiaali- ja terveysministeriön asetuksessa (258/2006). Suomen Punaisen Ristin Veripalvelun toiminnasta säädetään Suomen Punaisesta Rististä annetussa laissa (238/2000) ja Suomen Punaisesta Rististä annetulla tasavallan presidentin asetuksella (827/2017). Kudoksien ja solujen käyttöä säännellään Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivissä 2004/23/EY ihmiskudosten ja -solujen luovuttamista, hankintaa, testausta, käsittelyä, säilömistä, säilytystä ja jakelua koskevien laatu- ja turvallisuusvaatimusten vahvistamisesta sekä kansallisesti ihmisen elimien, kudoksien ja solujen lääketieteellisestä käytöstä annetussa laissa (101/2001).

Säteilyn osalta ionisoivasta säteilystä säädetään EU:n neuvoston direktiivissä turvallisuutta koskevien perusnormien vahvistamisesta ionisoivasta säteilystä aiheutuvilta vaaroilta suojelemiseksi ja direktiivissä 2013/59/EURATOM direktiivien 89/618/Euratom, 90/641/Euratom, 96/29/Euratom, 97/43/Euratom ja 2003/122/Euratom kumoamisesta (ns. säteilyturvallisuusdirektiivi). Säteilyturvallisuusdirektiivi on Suomessa pantu täytäntöön pääosin säteilylailla (859/2018) ja lakia alempitasoilla asetuksilla ja määräyksillä. Säteilyturvallisuusdirektiivissä vahvistetaan yhdenmukaiset perusnormit työperäisen ja lääketieteellisen altistuksen sekä väestön altistuksen tilanteissa säteilylle altistuvien henkilöiden terveyden suojelemiseksi ionisoivasta säteilystä aiheutuvilta vaaroilta. Säteilylaissa säädetään ionisoivan säteilyn lisäksi ionisoimattomasta säteilystä.

Kemikaalien osalta Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus 1907/2006 kemikaalien rekisteröinnistä, arvioinnista, lupamenettelyistä ja rajoituksista (ns. REACH-asetus) sisältää listan EU:ssa kielletyistä aineista sekä listauksen erityistä huolta aiheuttavista aineista: Substances of very high concern (SVHC). Tähän liittyy myös biosidivalmisteista annettu asetus (EU) N:o 528/2012, joka koskee niiden markkinoille saattamista ja käyttöä. Euroopan parlamentin ja neuvoston kemikaalien luokitusta, merkintöjä ja pakkaamista koskeva asetus(EY) N:o 1272/2008 (ns. CLP-asetus) taas edellyttää maahantuoja tai jatkokäyttäjiä luokittelemaan, merkitsemään ja pakkaamaan vaaralliset kemikaalit asianmukaisella tavalla. Lisäksi ilmoitettua ennakkosuostumusta koskeva asetus (EU) N:o 649/2012, (ns. PIC-asetus, Prior Informed Consent) rajoittaa tiettyjen vaarallisten kemikaalien tuontia sekä myös vientiä EU-alueelta. REACH-asetusta on täydennetty Suomessa kemikaalilla (599/2013).

Vaarallisten kemikaalien ja räjähteiden käsittelyn turvallisuudesta annetun lain (390/2005) soveltamisala on laaja ja sillä on liittymäpintoja muun muassa yleiseen kemikaalilainsäädäntöön, ympäristönsuojelua koskevaan lainsäädäntöön, pelastustoimea koskevaan lainsäädäntöön ja työsuojeluun. Toiminnanharjoittaja vastaa kemikaaliturvallisuuslain mukaan ensisijaisesti toiminnan turvallisuudesta. Kemikaaliturvallisuuslailla on pantu pääosin täytäntöön muun muassa Euroopan parlamentin ja

neuvoston direktiivi 2012/18/EU vaarallisista aineista aiheutuvien suuronnettomuusvaarojen torjunnasta, ns. Seveso III-direktiivi. Laajamittaista vaarallisten kemikaalien teollista käsittelyä ja varastointia harjoittavalle tuotantolaitokselle on haettava lupa Turvallisuus- ja kemikaalivirasto Tukesilta. Kemikaalien vähäistä käsittelyä ja varastointia puolestaan valvoo pelastusviranomaisen. Vaarallisen kemikaalin vähäistä teollista käsittelyä ja varastointia saa harjoittaa vain tekemällä siitä ilmoituksen pelastusviranomaiselle, joka tekee asiassa päätöksen.

Puolustushallinnon alalla vaarallisten kemikaalien ja räjähteiden käsittelystä, varastoinnista ja valvonnasta säädetään vaarallisten kemikaalien teollisen käsittelyn ja varastoinnin turvallisuusvaatimuksista puolustushallinnossa annetussa puolustusministeriön asetuksessa (712/2017) sekä vaarallisten kemikaalien teollisen käsittelyn ja varastoinnin valvonnasta puolustushallinnossa annetussa puolustusministeriön asetuksessa (713/2017). Ensin mainitussa asetuksessa säädetään vaarallisten kemikaalien ja räjähteiden käsittelyn turvallisuudesta annetussa laissa (kemikaaliturvallisuuslaki 390/2005), tarkoitettujen vaarallisten kemikaalien teollisen käsittelyn ja varastoinnin turvallisuusvaatimuksista maanpuolustuksen kannalta erityissuojattavissa kohteissa sekä sotilaallisissa harjoituksissa, harjoitusalueilla ja rauhanturvaoperaatioissa. Jäljempässä asetuksessa säädetään kemikaaliturvallisuuslaissa tarkoitettujen vaarallisten kemikaalien teolliseen käsittelyyn ja varastointiin liittyvistä päätös-, ilmoitus- ja hallintomenettelyistä sekä valvonnasta maanpuolustuksen kannalta erityissuojattavissa kohteissa sekä sotilaallisissa harjoituksissa, harjoitusalueilla ja rauhanturvaoperaatioissa. Puolustusministeriön asetuksessa sotilasräjähteistä (772/2009) säädetään Puolustusvoimien sotilaalliseen toimintaan tarkoitetuista räjähteistä (sotilasräjähdde) ja kemikaaliturvallisuuslaissa säädettyjen räjähteitä koskevien tehtävien hoitamisesta Puolustusvoimissa.

Painelaitelakia (1144/2016) sovelletaan painelaitteisiin ja alusten painelaitteisiin. Painelaitelaissa on säännökset muun muassa painelaitteiden vaatimuksenmukaisuudesta ja sen arvioinnista, tarkastamisesta, käytöstä sekä käytön ajan valvonnasta.

EU:n kaasulaiteasetuksessa on harmonisoidut säännökset kaasulaitteiden vaatimuksenmukaisuudesta. Tarkempia säännöksiä on annettu kansallisella kaasulaitelailla (502/2018) kaasulaitteiden vaatimuksenmukaisuudesta ja valvonnasta.

Sähköturvallisuuslaissa (1135/2016) ja sen nojalla annetuissa valtioneuvoston asetuksissa säädetään sähkölaitteille ja -laitteistoille asetettavista vaatimuksista, sähkölaitteiden ja -laitteistojen vaatimustenmukaisuuden osoittamisesta ja vaatimustenmukaisuuden valvonnasta, sähköalan töistä ja niiden valvonnasta sekä sähkölaitteen ja -laitteiston haltijan vahingonkorvausvelvollisuudesta. Sähköturvallisuuslailla on pantu täytäntöön EU-tuotelainsäädäntöä.

Alkoholilaissa (1102/2017) säädetään muun muassa alkoholipitoisten aineiden maahantuonnista, maastaviennistä ja myynnistä. Laissa edellytetään alkoholin myyntiin viranomaislupaa yli 2,8 % alkoholijuomille, ja väkevien alkoholien vähittäismyynnin monopoli on Alko Oy:llä. Tupakkalaissa (549/2016) asetetaan myytävälle tuotteille ja esimerkiksi maahantuontiin ja vähittäismyyntiin liittyviä vaatimuksia ja rajoituksia. Esimerkiksi purutupakkaa, nenänuuskaa ja suussa käytettäväksi tarkoitettua tupakkaa ei saa myydä tai muutoin luovuttaa taikka välittää, eikä tuoda maahan henkilökohtaista tuontia koskevin poikkeuksin.

Tuoteturvallisuutta ja tuotteiden vaatimustenmukaisuutta koskeva sääntely perustuu valtaosin Euroopan unionin sääntelyyn ja siihen perustuvaan kansalliseen täydentävään sääntelyyn. Tuotteita koskevia vaatimuksia on yhdenmukaistettu pääosin EU-tuotedirektiiveillä ja lisäksi

EU:n asetuksilla ja päätöksillä. EU pyrkii takaamaan tuotteiden vapaan liikkuvuuden talousalueellaan yhtenäistämällä tuotteita koskevat vaatimukset. Tuotteille on turvallisuuden, terveyden, ympäristönsuojelun ja kuluttajansuojan varmistamiseksi asetettu lainsäädännössä vaatimuksia. Tuotteiden pitää olla turvallisia ja luotettavia käyttää tai niiden pitää täyttää tietyt vähimmäisvaatimukset.

Markkinavalvonta-asetuksen, eli markkinavalvonnasta ja tuotteiden vaatimustenmukaisuudesta annetun EU-asetuksen (EU) 2019/1020, soveltaminen alkoi 16.7.2021. Asetuksella korvattiin ns. NLF-asetuksen (EY) N:o 765/2008 markkinavalvontaa ja ulkorajavalvontaa koskevat säännökset. Suuri osa EU:n tuotteiden vaatimustenmukaisuutta koskevasta lainsäädännöstä kuuluu EU:n markkinavalvonta-asetuksen soveltamisalaan. Markkinavalvonta-asetuksen soveltamisala on laaja ja koskee suurinta osaa niistä tuotesektoreista, joista on yhdenmukaistettua EU-sääntelyä. Markkinavalvonta-asetusta sovelletaan 70 sektorikohtaisen EU-tuotesäädöksen kattamiin tuotesektoreihin ja ne on listattu asetuksen liitteessä I. Näitä ovat esimerkiksi moottoriajoneuvot ja hissit. Suurin osa asetuksessa säädettyistä velvoitteista koskee markkinavalvonta- ja ulkorajaviranomaisia, mutta mukana on myös talouden toimijoita koskevia uusia velvoitteita. Tuotteiden vaatimustenmukaisuutta koskevassa lainsäädännössä tarkoitetaan sektorista riippuen yleensä talouden toimijalla valmistajaa tai maahantuojaa tai näiden puuttuessa joko valmistajan valtuuttamaa edustajaa taikka viimesijaisesti jakelupalvelujen tarjoajaa, jotka kaikki vastaavat toimintansa lainmukaisuudesta.

EU:n markkinavalvonta-asetuksessa ei ole nimenomaisesti otettu kantaa sen suhteesta asevoimiin, yksinomaan sotilaskäyttöön tarkoitettuihin tuotteisiin. On huomattava, että EU:n markkinavalvonta-asetusta sovelletaan sen soveltamisalan sektorisääntelyyn. Sektorikohtaisessa EU:n tuotesääntelyssä on eroavaisuuksia. Osassa sektoreita on soveltamisalassa tehty rajauksia erityisesti asevoimien, sotilaalliseen tarkoitukseen oleviin tuotteisiin. Kaikissa sektoreissa ei kuitenkaan ole tästä nimenomaisesti säädetty.

Kansallinen markkinavalvontaa koskeva sääntely on koottu horisontaaliseen lakiin eräiden tuotteiden markkinavalvonnasta (1137/2016), jäljempänä markkinavalvontalaki, joka myös täydentää markkinavalvonta-asetuksen sääntelyä. Markkinavalvontalaki tuli voimaan 1.1.2017 ja lain soveltamisalaa on sittemmin asteittain laajentunut kattamaan valtaosaa markkinavalvonta-asetuksen tuotesektoreita usealla eri hallinnonalalla. Markkinavalvontalain 1 §:ssä säädetään tuotelaista (sektorilainsäädäntö), joihin lakia sovelletaan.

Markkinavalvontalakia sovelletaan hissiturvallisuuslain (1134/2016), mittauslaitelain (707/2011), pyroteknisten tuotteiden vaatimustenmukaisuudesta annetun lain (180/2015), räjähdysvaarallisissa tiloissa käytettäväksi tarkoitettujen laitteiden ja suojausjärjestelmien vaatimustenmukaisuudesta annetun lain (1139/2016), painelaitelain (1144/2016), sähköturvallisuuslain (1135/2016), räjähteiden vaatimustenmukaisuudesta annetun lain (1140/2016), kuluttajien käyttöön tarkoitetuista henkilönsuojaimista annetun lain (218/2018), kaasulaitelain (502/2018), säteilylain (859/2018), ilmailulain (864/2014), aerosolien vaatimustenmukaisuudesta annetun lain (794/2020), ajoneuvolain, jätelain (646/2011), ympäristönsuojelulain (527/2014), EU-ympäristömerkistä annetun lain (832/2014), huviveneiden turvallisuudesta ja päästövaatimuksista annetun lain (1712/2015), sähköisen viestinnän palveluista annetun lain (917/2014), laivavarustelain (1503/2011), tuotteiden ekologiselle suunnittelulle ja energiamerkinnälle asetettavista vaatimuksista annetun lain (1005/2008), vaarallisten aineiden käytön rajoittamisesta sähkö- ja elektroniikkalaitteissa annetun lain (387/2013), kemikaalilain (599/2013), kosmeettisista valmisteista annetun lain (492/2013), tupakkalain (549/2016), jalkineiden ja tekstiilituotteiden vaatimustenmukaisuudesta annetun lain (265/2022), lannoitelain (711/2022), terveydensuojelulain (763/1994), eräiden tuotteiden esteettömyysvaatimuksista annetun lain

(102/2023), lelujen turvallisuudesta annetun lain (1154/2011) sekä vaarallisten aineiden kuljetuksesta annetun lain (541/2023) soveltamisalaan kuuluvien tuotteiden markkinavalvontaan, jollei mainituissa laeissa toisin säädetä.

Markkinavalvontaviranomaisia ovat mm. Turvallisuus- ja kemikaalivirasto, Liikenne- ja viestintävirasto, Säteilyturvakeskus, Suomen ympäristökeskus, Lääkealan turvallisuus- ja kehittämiskeskus sekä Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto sekä kunnat.

Tuotteiden vaatimustenmukaisuutta koskevan lainsäädännön lisäksi kulutustavaroiden yleisestä tuoteturvallisuudesta säädetään horisontaalisessa EU:n yleisessä tuoteturvallisuudirektiivissä 2001/95/EY, joka on pantu kansallisesti täytäntöön kuluttajaturvallisuuslailla 920/2011. EU-sääntely on uudistunut. EU:n uusi yleinen tuoteturvallisuusasetus (Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EU) 2023/988, annettu 10 päivänä toukokuuta 2023, yleisestä tuoteturvallisuudesta) tuli äskettäin voimaan 12.5.2023, ja sitä aletaan soveltaa 13.12.2024 ja samalla kumotaan aiempi direktiivi. Kuluttajaturvallisuuslaki on kuluttajille tarjottavien tavaroiden ja palveluiden turvallisuutta koskeva yleislaki. Lakia sovelletaan silloin, kun kulutustavaran tai kuluttajapalvelun turvallisuudesta ei ole erityislainsäädännössä säädetty vähintään samaa turvallisuustasoa edellyttävästi. Turvallisuus- ja kemikaalivirasto valvoo lain noudattamista. Lisäksi lakia voidaan soveltaa erityislainsäädännön valvontaviranomaisten toimesta silloin, kun kyseisessä erityislainsäädännössä ei ole esimerkiksi riittäviä säännöksiä viranomaisten toimivaltuuksista.

Edellä mainitut tuoteturvallisuutta koskevat säädökset pohjautuvat EU-lainsäädäntöön ja niiden tarkoituksena on varmistaa, että määräyksiä noudatetaan eikä vaatimustenvastaisia, vaarallisia tai turvallisuudeltaan puutteellisia tuotteita ole Euroopan unionin sisämarkkinoilla. Jos tuotteet eivät vastaa tuoteturvallisuusvaatimuksia, joukkojen tuomia tuotteita ei saisi päätyä sisämarkkinoille. Suomessa on myös kansallisia turvallisuusvaatimuksia tietyille tuotteille. Joukkojen mukanaan tuomat tuotteet tulisi viedä maasta pois taikka kierrättää tai hävittää säännösten mukaisesti.

Arvioitaessa edellä kuvattua tuotelainsäädäntöä Nato SOFAn ja Pariisin pöytäkirjan artiklojen valossa, on huomioitava, että joukkojen mukanaan tuomien ja hankkimien tuotteiden osalta on olemassa intressi suojata kansanterveyttä, ihmisten terveyttä ja henkeä siltä osin kuin näitä oikeushyviä on suojattu tuotelainsäädännössä. Lähettjävaltion joukoilla on velvollisuus kunnioittaa Suomen lainsäädäntöä Nato SOFAn II artiklan mukaisesti.

Nato SOFA ja Pariisin pöytäkirja mahdollistavat kuitenkin myös lähettjävaltion joukkojen tarvikkeiden ja tavaroiden maahantuonnin ja viennin sekä hankinnan Nato SOFAn IX ja XI artikloissa määrättyllä tavalla, samoin kuin esimerkiksi alkoholin ja tupakan myynnin joukkojen ylläpitämissä kanttiineissa XI artiklasta johdetun tulkinnan mukaisesti. Näiden artiklojen mukaisen toiminnan osalta voidaan otaksua, että vaikka joukoilla lähtökohtaisesti on velvollisuus kunnioittaa Suomen lainsäädäntöä, joukot eivät välttämättä kaikilta osin pysty noudattamaan kaikkia kansallisen lainsäädännön vaatimuksia, kuten esimerkiksi tuotteiden maahantuonnille ja vaatimuksenmukaisuudelle asetettuja vaatimuksia (kuten viranomaisluvut ja -ilmoitukset) ilman, että se vaikeuttaa joukkojen toimintaa käytännössä. Tämä on mahdollista sektorilakien sääntelystä huolimatta, sillä Nato SOFA ja Pariisin pöytäkirja saatetaan voimaan Suomessa lailla. Tilanteet, joissa kansallisen lainsäädännön noudattaminen ei ole joukoille mahdollista, voivat vaihdella tapauksittain riippuen esimerkiksi siitä, ovatko joukot lähtöisin EU- tai ETA-maista vai kolmansista valtioista. Käytännössä tarkkarajaisten poikkeusten kohdentamista lainsäädäntöön on hyvin vaikeaa tehdä tavalla, joka vastaa sopimuksen lukuisia erilaisia soveltamistilanteita sekä ottaen huomioon sopimusmääräyksiin liittyvät erilaiset tulkinnat.

Lisäksi on huomioitava, että edellä kuvattu joukkojen tuotteiden tuontia ja hankintaa koskeva sääntely perustuu joko kokonaan tai osin harmonisoituun EU-oikeuteen. Tilanteissa, joissa joukkojen ei ole mahdollista täysimääräisesti noudattaa tätä sääntelyä, tulee ratkaistavaksi kysymys siitä, miltä osin EU-oikeus mahdollistaa poikkeamisen tämän sääntelyn noudattamisesta. Jäljempänä esityksen jaksossa 4.2 on kuvattu perusteita, joiden nojalla EU-sääntelyn velvoitteita tulkitaan ja sovitetaan yhteen kansallisen turvallisuuden alalla. Edellä mainittujen syiden vuoksi hallituksen esityksen valmistelun aikana on todettu, että muun muassa tuotelainsäädäntöön mahdollisesti tehtävät lainsäädäntömuutokset edellyttävät kysymysten tarkempaa selvittämistä. Lisäksi Nato SOFAn tultua voimaan kansallisena lakina, kun yhteistyön muodot ja käytännöt tarkentuvat, on mahdollista muodostaa tarkempi käsitys siitä, onko kansalliseen lainsäädäntöön syytä tehdä ja miltä osin nimenomaisia lähettäjävaltion joukkoja koskevia poikkeussääntöjä. Lainsäädännön harmonisointia Nato SOFAn kanssa yhteneväiseksi tullaan tarpeen mukaan tekemään jatkossakin. Jäljempänä artiklakohtaisissa perusteluissa on kuitenkin tuotu esiin muun muassa tuotelainsäädännön kannalta merkityksellisiä artikloja.

4.2 Euroopan unionin lainsäädäntö

Nato SOFA ja Pariisin pöytäkirja kuuluvat molemmat jäsenvaltioiden yksinomaiseen toimivaltaan. EU:n jäsenvaltioista tällä hetkellä 22 valtiota on myös Nato SOFAn ja Pariisin pöytäkirjan sopimuspuolia. Lisäksi EU:n jäsenvaltioista 25 valtiota on myös PfP SOFAn sopimuspuolia. EU:n jäsenvaltioiden välillä on myös vuonna 2004 tehty Nato SOFAa ja Pariisin pöytäkirjaa vastaava sopimus Euroopan unionin sotilasesikunnan jäsenvaltioiden Euroopan unionin käyttöön mahdollisesti asetettujen esikuntien ja joukkojen sotilas- ja siviilihenkilöiden asemasta, niin sanottu EU SOFA (SopS 89 ja 90/2019). Norja ja Islanti kuuluvat Euroopan talousalueeseen (ETA) ja Natoon.

Vaikka sekä Nato SOFAn että Pariisin pöytäkirjan voidaan katsoa kuuluvan jäsenvaltioiden yksinomaiseen toimivaltaan, sisältyy niihin kumpaankin määräyksiä, joita koskevilla toimialoilla on runsaasti voimassa olevaa EU:n lainsäädäntöä. Edellä ja esityksen artiklakohtaisissa perusteluissa on käsitelty tarkemmin sopimusmääräysten suhdetta EU:n lainsäädäntöön. Nato SOFAn II artiklassa todetaan lähtökohtana, että joukoilla, siviilihenkilöstöllä ja niiden huollettavilla on velvollisuus kunnioittaa vastaanottajavaltion lainsäädäntöä ja toisaalta vastaanottajavaltiolla on velvollisuus ryhtyä tarpeellisiin toimiin tämän päämäärän saavuttamiseksi. Edellä sanottu koskee myös EU:n lainsäädäntöä. Käytännössä jotkin Nato SOFAn ja Pariisin pöytäkirjan määräykset poikkeavat kuitenkin voimassa olevasta EU-sääntelystä ja toisaalta sääntelyn täysimääräinen soveltaminen voisi tehdä sujuvan sotilaallisen yhteistyön mahdolliseksi.

Tarkasteltaessa Nato SOFAn ja Pariisin pöytäkirjan yhteensopivuutta EU-oikeuden kanssa on tarkasteltava EU:n ja sen jäsenvaltioiden välistä toimivallanjakoa koskevia yleisiä periaatteita ja sektorikohtaisia määräyksiä, säännöksiä ja periaatteita. EU:n sisämarkkinoiden ja useimpien niihin läheisesti liittyvien EU:n politiikka-alojen osalta myös ETA-ulottuvuus tulee huomioitavaksi.

Euroopan unionista tehdyn sopimuksen (SEU) 4 artiklan 2 kohdan mukaan unioni kunnioittaa keskeisiä valtion tehtäviä, erityisesti niitä, joiden tavoitteena on valtion alueellisen koskemattomuuden turvaaminen, yleisen järjestyksen ylläpitäminen sekä kansallisen turvallisuuden takaaminen. Erityisesti kansallinen turvallisuus säilyy yksinomaan kunkin jäsenvaltion vastuulla. Lisäksi Euroopan unionin toiminnasta tehtyyn sopimukseen (SEUT) on sisällytetty yleisiä turvallisuutta koskevia yleisiä tai erityisiä poikkeussääntöjä, kuten SEUT 72 ja 347 artikla.

Kansallista turvallisuutta koskevat kansalliset toimet eivät kuitenkaan jää kategorisesti EU-oikeuden soveltamisalan ulkopuolelle, eivätkä turvallisuuteen liittyvät näkökohdat vapauta jäsenvaltiota velvollisuudesta soveltaa EU-oikeutta. Unionin tuomioistuin on myös oikeuskäytännössään ottanut kantaa jäsenvaltioiden kansallisen turvallisuuden toimiin (ks. muun muassa asia C-742/19) ja katsonut, että EU:n sääntöjä ei voi tulkita kuitenkaan siten, että ne estäisivät asevoimia hoitamasta tehtäviään ja että niistä aiheutuisi tämän vuoksi haittaa valtion alueellisen koskemattomuuden säilyttämiselle ja kansallisen turvallisuuden takaamiselle, jotka kuuluvat valtion keskeisiin tehtäviin. Unionin oikeudessa on otettava asianmukaisesti huomioon kunkin jäsenvaltion asevoimiensa toiminnalle asettamat erityispiirteet, johtuivatpa nämä erityispiirteet sitten muun muassa kyseisen jäsenvaltion erityisistä kansainvälisistä velvoitteista, sen kohtaamista selkkauksista tai uhista tai kyseisen valtion geopolitiisesta asemasta.

EU-sääntelyn soveltuvuutta arvioitaessa tulee myös ottaa huomioon muun muassa se, että Nato SOFAn ja Pariisin pöytäkirjan mukaisesti alueelle tuotavat tavarat tuodaan vain asianomaisen joukon omaan käyttöön eikä kyseessä yleisesti ottaen olisi tavaroiden tai palveluiden tuonti ja sisämarkkinoille saattaminen EU-lainsäädännön tarkoittamassa merkityksessä. Näin ollen sisämarkkina- ja tuontiehtosääntely ei kaikissa tapauksissa soveltuisi.

Osassa sektorikohtaista EU-lainsäädäntöä voi olla myös suoraan säädetty kyseessä olevasta sääntelystä poikkeamisesta puolustuksen tai kansallisen turvallisuuden alalla.

EU-oikeuden soveltamisessa on huomioitava SEU 6 artiklan mukaisesti EU:n perusoikeuskirja sekä Euroopan ihmisoikeussopimuksen (SopS 18 ja 19/1990; sellaisena kuin se on myöhemmin muutettuna SopS 71 ja 72/1994, SopS 85 ja 86/1998, SopS 8 ja 9/2005, SopS 6 ja 7/2005 sekä SopS 50 ja 51/2010, jäljempänä EIS) ihmisoikeudet ja jäsenvaltioiden yhteisestä valtiosääntöperinteestä johtuvat perusoikeudet, jotka molemmat ovat yleisinä periaatteina osa unionin oikeutta. Perusoikeuskirjan 52 artikla sisältää yleisiä periaatteita oikeuksien ulottuvuudesta ja soveltamisesta, kuten esimerkiksi suhteellisuusperiaatteen. Suhteellisuusperiaate on myös EU:n yleinen oikeusperiaate. Perusoikeuskirjan 52 artiklaa koskevissa selityksissä todetaan, että perusoikeuskirja ei vaikuta jäsenvaltioiden mahdollisuuksiin soveltaa Euroopan ihmisoikeussopimuksen 15 artiklaa tai toteuttaa toimia kansallisen puolustuksen alalla sodan puhjettua tai lain ja järjestyksen ylläpitämiseksi niiden velvollisuuksien toteuttamiseksi, jotka on tunnustettu SEU 4 artiklan 1 kohdassa sekä SEUT 72 ja 347 artiklassa. Unionin tuomioistuin on todennut ratkaisukäytännössään, että perusoikeuksia tulee kunnioittaa myös sovellettaessa EU-oikeudellisia poikkeus- ja rajoitusperusteita (ks. muun muassa asia C-260/89, C-402/05 P ja C-415/05).

4.3 Muut kansainväliset veloitteet ja järjestelyt

EU:n puolustusyhteistyöhön liittyvät sopimukset

PfP SOFAn ja sen lisäpöytäkirjojen lisäksi Suomi on sitoutunut EU SOFAan, jolla määritellään EU:n jäsenvaltioista Euroopan unionin sotilasesikunnan (EUSE) perustamista varten neuvoston pääsihteeristön palvelukseen siirrettyjen henkilöiden, jäsenvaltioista sotilasesikunnan vahvistukseksi annettavan henkilöstö sekä Euroopan unionista tehdyn sopimuksen 17 artiklan 2 kohdassa (nykyinen SEU 42 artikla) tarkoitettujen tehtävien, myös harjoitusten, valmistelemiseksi ja toteuttamiseksi Euroopan unionin käyttöön mahdollisesti asettavien esikuntien ja joukkojen henkilöstön asema. Lisäksi Suomi on sitoutunut korvausvaatimuksista luopumisesta Euroopan unionin kriisinhallintaoperaatioiden yhteydessä tehtyyn sopimukseen (SopS 25/2006), joka sisältää määräyksiä, joilla luovutaan tietyin edellytyksin esittämästä vahingonkorvausvaatimuksia toisia Euroopan unionin jäsenvaltioita kohtaan.

Oikeudellisesti sitomattomat isäntämaatuen järjestelyt

Suomi on 4.9.2014 allekirjoittanut Naton kanssa isäntämaatukea koskevan yhteisymmärryspöytäkirjan (SopS 82/2014) sekä 24.5.2022 yhteisymmärryspöytäkirjaa täydentävän teknisen järjestelyasiakirjan (SopS 35/2023). Näitä voidaan soveltaa yhdessä sovittavalla tavalla Naton operaatioiden, harjoitusten sekä muun sotilaallisen toiminnan toteuttamisessa Suomen alueella.

Suomi on lisäksi 7.6.2022 allekirjoittanut Ruotsin kanssa isäntämaatukea koskevan yhteisymmärryspöytäkirjan. Sitä voidaan soveltaa kaikkeen yhdessä sovittavaan sotilaalliseen yhteistyöhön Suomen ja Ruotsin välillä.

Isäntämaatuella (Host Nation Support, HNS) tarkoitetaan normaali- tai poikkeusolojen aikana isäntämaan siviili- tai sotilasorganisaatioiden antamaa tukea toisen valtion joukoille tai organisaatioille, jotka toimivat, operoivat tai liikkuvat isäntämaan alueella. Isäntämaatuen tavoitteena on varmistaa toisen valtion joukkojen tai organisaatioiden toimintaedellytykset isäntämaassa. Normaalioloissa isäntämaatukea annetaan ja vastaanotetaan esimerkiksi kansainvälisissä harjoituksissa Suomessa ja ulkomailla sekä sotilaallisessa kriisinhallinnassa. Tuen käytännön järjestelyt sovitaan erikseen isäntämaan ja tukea saavan osapuolen toimivaltaisten viranomaisten kesken.

Isäntämaatukea koskevilla järjestelyillä luodaan edellytykset sotilaallisen avun tehokkaalle antamiselle ja vastaanottamiselle. Etukäteen tehdyt järjestelyt nopeuttavat isäntämaatuen toimenpiteistä sopimista isäntämaan ja tukea saavan osapuolen viranomaisten kesken niin sotilaallisen avun antamisen ja vastaanottamisen tilanteissa kuin normaaliolojen harjoitustoiminnassa.

Naton ja Ruotsin kanssa tehdyt isäntämaatuen järjestelyt ovat poliittisen yhteisymmärryksen ilmaisevia, oikeudellisesti sitomattomia järjestelyjä. Niillä on sovittu tarkemmin yhteisistä menettelytavoista muun muassa eräiden Nato SOFAn määräysten soveltamisessa.

Suomen ja Yhdysvaltojen välinen noottienvaihto

Suomen ja Yhdysvaltojen välillä on 20.11.2023 tehty Nato SOFAn ja kuolemanrangaistuksen kiellon suhdetta koskeva noottienvaihto. Noottienvaihdossa on kyse hallitusten välisestä poliittisesta yhteisymmärryksestä koskien Nato SOFAn tulkintaa, joka ei kuitenkaan ole oikeudellisesti velvoittava. Asiaa on tarkasteltu jaksossa 6.5, 14.2.4 ja 14.2.5. Noottienvaihto on otettu esityksen liitteeksi.

4.4 Kansainvälinen vertailu

Ruotsi

Ruotsi on liittynyt Pfp SOFAan ja sen ensimmäiseen lisäpöytäkirjaan vuonna 1996 ja Pfp SOFAn toiseen lisäpöytäkirjaan 2016. Ruotsi on Pfp SOFAan liittymisen yhteydessä ja sen jälkeen säätänyt sopimuksen täytäntöönpanemiseksi kansallista lainsäädäntöä esimerkiksi muuttamalla rikoslakia, verotus- ja tullilainsäädäntöä kuten myös rikoksen johdosta tapahtuvaa luovuttamista, vahingonkorvausvastuuta kansainvälisessä sotilaallisessa yhteistyössä ja sotilaallisessa kriisinhallinnassa sekä liikennevahinkoja koskevaa lainsäädäntöä. Sittemmin Ruotsi on Naton ja Ruotsin välisen isäntämaatukea koskevan yhteisymmärryspöytäkirjan allekirjoittamisen yhteydessä tarkistanut kansallista lainsäädäntöään.

Ruotsin puolustusministeriö teetätti tulevan Nato-jäsenyyden johdosta selvityksen (Ds 2023:22 Sveriges tillträde till vissa Natoavtal), joka koski Ruotsin liittymistä samoihin Naton puitteissa tehtyihin sopimuksiin, joihin Suomen edellytetään liittyvän ja joista on tehty selkoa hallituksen esityksessä HE 315/2022 vp (s. 24–25). Selvitys oli lausuntokierroksella 3.10.2023 asti. Selvityksessä on esitetty lainsäädäntömuutoksia esimerkiksi ulkomaalaislainsäädäntöön sekä maahantuloedellytyksiin liittyen.

Tanska

Tanska on Nato SOFAn allekirjoittajavaltio ja sopimus on tullut voimaan Tanskan osalta vuonna 1955. Tanska on sisällyttänyt Nato SOFAn ja Pariisin Pöytäkirjan kansalliseen lainsäädäntöönsä lailla, jolla saatetaan voimaan joukkojen asemaa koskeva sopimus ja Pariisin pöytäkirja (Lov om gennemførelse af overenskomst om retsstillingen for NATO-styrker og af protokol om NATOs militære hovedkvarterer). Suurin osa sopimusmääräyksistä saatettiin voimaan kansallisesti ilman lainsäädännön muuttamista tai uuden lain säätämistä, ja voimaansaattamislaki sisältää vain säännökset, jotka tähtäävät Nato SOFAn VII ja VIII artikloiden tiettyjen kappaleiden kansalliseen implementointiin. Esityksen valmistelussa on kiinnitetty huomiota siihen, että Tanskalla on esimerkiksi Nato SOFAn VII artiklan 5 kappaleen a kohtaa täydentävää kansallista sääntelyä, jonka mukaan Tanskan viranomaiset voivat pidättää lähettäjävaltion sotilasjoukkojen jäsenen, vaikka teko ei olisi Tanskan lain mukaan rangaistava.

Tanska on sittemmin säätänyt lainsäädäntöä, jossa otetaan huomioon Nato SOFAn eri artiklojen vaikutukset kansalliseen oikeusjärjestykseen.

Tanskan poliisilainsäädännössä on vuonna 2018 säädetty mahdollisuus perustaa tilapäisiä sotilasalueita, joilla vieraan valtion joukolla on Nato SOFAn VII artiklan 10 kappaleen tarkoittamat oikeudet. Tanskan aselainsäädäntöön on Nato SOFAn VI artiklan mukaisesti implementoitu vieraan valtion joukolle oikeus tuoda maahan, kuljettaa ja kantaa aseita, joka muuten lain nojalla olisi kiellettyä taikka tiettyjen menettelyllisten sääntöjen alaisia.

Tanskan terveydenhuoltohenkilöstön ammattilupia koskevaan lainsäädännössä on säädetty, ettei erillistä auktorisointia tai lupaa ammatin harjoittamiseen tarvita, vaan Naton jäsenvaltioiden terveydenhuoltohenkilöstö voi ilman erillistä lupaa harjoittaa ammattiaan suhteessa omiin sekä muihin Tanskassa oleviin ja toimintaan osallistuviin joukkoihin. Lisäksi Tanskan terveyslainsäädännön nojalla terveysministeri tekee päätöksen ulkomaisen joukon oikeudesta päästä terveydenhuollon piiriin samoin ehdoin kuin vastaanottajavaltion henkilöstö. Säännökset liittyvät Nato SOFAn IX artiklan 5 kappaleen määräykseen joukkojen terveydenhuollon järjestämisestä.

Lisäksi Nato SOFAn III artiklan 1 kappaleen kansalliseen voimaansaattamiseen liittyy kansallisen henkilönumeron (CPR-numero) hakemisesta vapauttaminen tietyille henkilöryhmille. Nato SOFAn IX artiklan 3 kappaleen vieraan valtion joukkojen kiinteistöjen käytön mahdollistamisen osalta liittyy laissa säädetty yksityisten alueiden pakkolunastusmahdollisuus vieraan valtion joukkojen tukemisen tarkoituksessa.

Tanska säätää lisäksi vuosittain julkista taloutta koskevassa lainsäädännössä vahingonkorvausvaatimuksista luopumisesta sekä toimivallasta maksaa osa korvauksista, jotka johtuvat Naton jäsenvaltioiden joukkojen aiheuttamista vahingoista kolmansille Nato SOFAn VIII artiklan mukaisesti.

Tanskassa sotilasrikoksia ja sotilaskurinpitoa koskevassa lainsäädännössä ei ole erikseen säädetty sotilaskurinpidon alueellisesta rajauksesta, sillä sitä sovelletaan tapauksiin, jotka aineellisesti ja ajallisesti kuuluvat lainsäädännön soveltamisalaan.

Norja

Norja on Nato SOFAn allekirjoittajavaltio ja sopimus on tullut voimaan Norjan osalta vuonna 1953. Norja ei sopimuksen ratifioidessaan tehnyt muutoksia kansalliseen lainsäädäntöön. Nato SOFAn täytäntöönpano on toteutettu erilaisilla hajanaisilla lakia alemman tasoilla säännöksillä ja määräyksillä.

Käytännön yhteistyössä havaittujen lainsäädäntöpuutteiden vuoksi Norja on tällä hetkellä valmistelemassa vieraan valtion joukkojen asemaa kansallisessa lainsäädännössä määrittelevää lainsäädäntöä. Lisäksi 20.6.2023 Norjan suurkäräjille annettussa lakiesityksessä Prop. 134 L (2022–2023) (Lov om militær politimyndighet) esitetään tarkentavaa sääntelyä lähettäjävaltion ja vastaanottajavaltion toimivaltaan Nato SOFAn VII artiklan 10 kappaleen soveltuessa. Esityksessä esitetään myös sotilaspoliisin toimivaltaa koskevan VI artiklan aseiden kantamista koskevan määräyksen huomioimista kansallisen viranomaisen osalta Norjan lainsäädännössä (lov om militær politimyndighet).

Viro

Viro on liittynyt Nato SOFAan ja Pariisiin pöytäkirjaan, ja ne ovat tulleet Viron osalta voimaan vuonna 2004.

Viro on säätänyt kansainvälisestä sotilaallisesta yhteistyöstä lailla (Rahvusvahelise sõjalise koostöö seadus, RT I 2003, 23, 138). Lakia on tarkistettu Nato SOFAan ja Pariisiin pöytäkirjaan liittymisen jälkeen. Laki sisältää säännökset ulkomaisten asevoimien ja esikuntien asemasta Virossa. Säännökset koskevat maassa oleskelun perusteita, toiminnan vastavuoroisuutta, maahantuloa ja maassa oleskelua, lupaa osallistua kansainvälisiin sotilasoperaatioihin ja harjoituksiin Virossa sekä ulkomaisten joukkojen kauttakulkua Viron alueella. Lisäksi laissa säädetään maahantuloluvista sekä maassa oleskelun oikeudellisista perusteista ja isäntämaatuesta. Lisäksi laki sisältää tarkentavia säännöksiä tuomiovallasta, vahingonkorvausasioista, sotilaspuvun käytöstä, ajokorteista, ilmailuun ja merenkulkuun liittyvistä luvista sekä ulkomaisten asevoimien moottoriajoneuvojen rekisteröinnistä.

Muut maat

Ulkoministeriö pyrki selvittämään Suomen ulkomaan edustustojen kautta Nato SOFAa koskevia tulkintoja ja kansallisia soveltamiskäytäntöjä ja lähetti tätä koskevan kyselyn lähes kaikille Nato SOFAn sopimuspuolina oleville EU-jäsenvaltioille ja Isolle-Britannialle. Kysymykset koskivat tulkintaeroja vastaanottajavaltion lainsäädännön noudattamisveloitteen ja kunnioittamisveloitteen välillä, tuomiovallan käytöstä luopumista, lähettäjä- ja vastaanottajavaltion velvoitetta auttaa joukkojen jäsenten pidättämisessä ja toimittamisessa sille valtiolle, jolla on tuomiovalta, rikostutkinnassa auttamista sekä Nato SOFAn suhdetta Euroopan ihmisoikeussopimukseen. Kyselyn perusteella voidaan todeta muun muassa se, että osa sopimuspuolista näki erottelun lainsäädännön noudattamisveloitteen ja kunnioittamisveloitteen välillä teoreettisena. Suurimmalla osalla ei ollut minkäänlaista kansallista Nato SOFAa täydentävää lainsäädäntöä tai kysymykset muun muassa tuomiovallan käytön luopumisesta eivät olleet tulleet ajankohtaisiksi. Kansainväliset ihmisoikeusveloitteet katsottiin sitoviksi ja tulkintaa ohjaaviksi myös suhteessa Nato SOFAan, eikä kyselyn

vastauksissa tuotu esiin ristiriitatilanteita Euroopan ihmisoikeussopimuksen ja Nato SOFAn välillä.

4.5 Esitykseen liittyvät kansalliset säädösmuutostarpeet

Esitykseen on sisällytetty voimaansaattamislait, joissa on huomioitu toimeenpanon kannalta välttämättömät lainsäädäntömuutokset, jotka ovat merkityksellisiä sopimusten soveltamisen kannalta. Lisäksi esitykseen sisältyy liitelakeina toimialakohtaiseen lainsäädäntöön tehtävät välttämättömät muutosehdotukset sekä sotilaallisessa puolustusyhteistyössä havaitut muutostarpeet, jotka on tarkoituksenmukaista tehdä liitelakien yhteydessä. Vireillä on toimialakohtaisia säädöshankkeita, joilla on tarkoitus sujuvoittaa Nato SOFAn ja Pariisin pöytäkirjan sekä myös muilta osin Nato-jäsenyysveloitteiden toimeenpanoa.

Työryhmytyön yhteydessä tunnistettiin, että sopimusten sujuva soveltaminen saattaa edellyttää muidenkin toimialakohtaisten lakien päivittämistä. Tällaista lainsäädäntötyötä on tarve jatkaa, kun sopimusten soveltamisesta on kokemusta. Jatkovalmistelua tehdään ottaen huomioon säädösmuutosten kiireellisyys ja merkittävyys. Valmistelun aikana tunnistettiin eräitä mahdollisia muutoskohteita, joita on käsitelty esityksen perusteluissa.

5 Keskeiset ehdotukset

Esityksessä ehdotetaan, että eduskunta hyväksyisi Pohjois-Atlantin sopimuksen sopimuspuolten välillä niiden joukkojen asemasta tehdyn sopimuksen. Lisäksi esitetään, että eduskunta hyväksyisi Pohjois-Atlantin sopimuksen mukaisesti perustettujen kansainvälisten sotilasesikuntien asemasta tehdyn pöytäkirjan. Esitys sisältää ehdotukset edellä mainittujen sopimusten voimaansaattamista koskeviksi laeiksi, joilla saatetaan voimaan sopimusten lainsäädännön alaan kuuluvat määräykset.

Esityksessä ehdotetaan lisäksi tehtäväksi Nato SOFAan ja Pariisin pöytäkirjaan liittymisestä johtuvat muutokset ampuma-aselakiin, autoverolakiin, ajokorttilakiin, ajoneuvolakiin, terveydenhuollon ammattihenkilöistä annettuun lakiin, valtion vahingonkorvaustoiminnasta annettuun lakiin ja taisteluvälineiden siviilihenkilöille aiheuttamien tapaturmien korvaamisesta annettuun lakiin. Liittymisen yhteydessä on tarkoituksenmukaista tehdä myös sotilaallisessa puolustusyhteistyössä tunnistettuja, kokonaisuuteen liittyviä yksittäisiä muutoksia ajokorttilakiin, liikenteen palveluista annettuun lakiin, terveydenhuollon ammattihenkilöistä annettuun lakiin ja eläinlääkäriin ammatin harjoittamisesta annettuun lakiin. Näistä asioista ei ole nimenomaisia määräyksiä Nato SOFAssa tai Pariisin pöytäkirjassa.

6 Esityksen vaikutukset

Suomen Nato-liittymisestä aiheutuvia vaikutuksia on käsitelty hallituksen esityksessä HE 315/2022 vp. Tämän esityksen vaikutusarvioinnissa on huomioitu yhtäältä Nato SOFAsta ja toisaalta Pariisin pöytäkirjasta aiheutuvia vaikutuksia. Suoraan näistä sopimuksista johtuvat vaikutukset ovat vähemmän merkityksellisiä kuin näistä johtuvat välilliset vaikutukset. Lisäksi on huomioitu Suomen rooli sekä vastaanottajavaltiona että lähettäjävaltiona. Arvioinnissa on myös huomioitu, että Suomi on jo PfP SOFAn ja sen lisäpöytäkirjojen sopimuspuolena soveltanut Nato SOFAa ja Pariisin pöytäkirjaa, joskin huomattavasti pienemmässä mittakaavassa. Vaikutusarviointeja tullaan jatkamaan sopimusten mukaisen toiminnan vakiintuessa.

Sopimuksilla on 70-vuotinen historia ja soveltamiskäytäntö Naton jäsenvaltioiden välillä. Soveltamiskäytäntö ohjaa ja tarkentaa sopimusmääräysten tulkintaa kansainvälisessä yhteistyössä ja niiden taustaan on siksi kiinnitettävä erityistä huomiota Nato-jäsenyysvelvoitteiden mukaisessa toiminnassa. Suomi osallistuu osaltaan myös soveltamiskäytäntöjen kehittämiseen ja tulkintaan kansainvälisessä yhteisössä.

Sopimukseen liittymisen ja kansallisten säädösmuutosten myötä myös kansallinen lainsäädäntö ja velvoitteiden täytäntöönpano tarkentuu. Nato SOFAn liitelakeina esitettävien säädösten tarkentamisen johdosta kansallisessa lainsäädännössä tunnistettaisiin myös varmemmin tilanteet, joita kansallisessa oikeusjärjestyksessä ei välttämättä ole aiemmin tunnistettu Pfp SOFAa sovellettaessa. Nato SOFAn määräykset toimeenpannaan tarvittavilta osin kansallisessa lainsäädännössä. Tällä on oikeusvarmuuden kannalta suuri merkitys. Nato SOFAan liittymisen myötä Naton jäsenvaltioiden välillä noudatetaan jatkossa Nato SOFAa, kun taas Pfp-maiden kanssa toimittaessa noudatetaan Pfp SOFAa kuten tähänkin saakka.

6.1 Vaikutukset ulko- ja turvallisuuspolitiikkaan ja Suomen puolustukseen

Suomi ratifioi Pfp SOFAn vuonna 1997 ja on siitä saakka tosiasiallisesti soveltanut Nato SOFAa puolustusliiton jäsenvaltioiden ja rauhankumppanuuteen osallistuvien valtioiden välillä. Euroopan turvallisuustilanteessa tapahtunut muutos ja Suomen Nato-jäsenyys ovat kasvattaneet kansainvälisen avun antamisen ja vastaanottamisen, kansainvälisen yhteistoiminnan sekä joukkojen asemaa koskevien sopimusjärjestelyjen, kuten Nato SOFAn, ulko-, turvallisuus- ja puolustuspoliittista merkitystä.

Nato SOFAan liittyminen johtuu Suomen Nato-jäsenyydestä ja sisältyy neuvotteluissa annettuun sitoumukseen Naton puitteissa tehtyihin kansainvälisiin sopimuksiin sitoutumisesta. Nato-jäsenyys luo oikeudelliset ja poliittiset puitteet laajemmalle ja syvemmälle puolustusyhteistyölle Pohjois-Atlantin sopimuksen mukaisesti.

Naton jäsenenä Suomi osallistuu täysimääräisesti Naton toimintaan. Nato-jäsenyyden myötä Suomi osallistuu Naton pelotteen ja puolustuksen toimeenpanoon sekä rauhanajan yhteistyöhön. Suomen puolustus yhteensovitetaan osaksi liittokunnan yhteistä puolustusta, mikä tarkoittaa osallistumista yhteisen puolustuksen suunnitteluun ja toimeenpanoon.

Käytännössä tämä voi tarkoittaa Suomen tukemista tai puolustamista liittokunnan toimesta ennakoon suunniteltujen ja harjoiteltujen järjestelyjen mukaisesti tai Suomen osallistumista muiden Naton jäsenvaltioiden tukemiseen tai puolustamiseen. Suomi varautuu vastaanottamaan apua liittolaisiltaan, antamaan apua liittolaisilleen sekä harjoittelee käytännössä näiden toimien toteuttamista.

Nato-jäsenyyden myötä kansainvälisen puolustusyhteistyön muodot monimuotoistuvat. Vieraan valtion joukkojen asemaa ulkomailla koskee lukuisa määrä oikeudellisia kysymyksiä. Lähettävän valtion ja vastaanottavan valtion näkökulmasta tilanne, jossa lähettävän valtion joukon asema olisi oikeudellisesti epäselvä, olisi pitkällä aikavälillä kestämaton.

Suomen ulko-, turvallisuus- ja puolustuspolitiikan peruslinja on jatkossakin vakaa ja ennustettava. Linjan perustana ovat oikeusvaltioperiaate, ihmisoikeudet, tasa-arvo ja demokratia. Tiivis yhteistyö kumppanimaiden kanssa, hyvät kahdensiviset suhteet sekä monenkeskisen kansainvälisen oikeuden kunnioittaminen ja vahvistaminen ovat Suomen kansainvälisten suhteiden kulmakiviä. Euroopan unioni ja puolustusliitto Nato muodostavat Suomen ulkopoliittikan yhteistyövaraisen ytimen. Nato SOFAlla on merkittävä rooli käytännön

yhteistoiminnan oikeudellisena edellytyksenä Naton jäsenvaltioiden joukkojen aseman järjestävänä sopimuksena niiden toimiessa toistensa alueella.

6.2 Vaikutukset Puolustusvoimien toimintaan

Nato SOFAa on sovellettu PfP SOFAn kautta vuodesta 1997 lähtien rajoitetusti Puolustusvoimien kansainväliseen harjoitustoimintaan ja vuodesta 2017 lähtien laajemmin kaikkeen kansainväliseen toimintaan Suomessa Nato- ja PfP-maiden välillä (ks. jakso 3.1). PfP SOFAn johdosta kansainvälistä yhteistoimintaa ja harjoitustoimintaa Suomessa harjoitettaessa on luotu käytänteet, jotka ottavat huomioon Nato SOFAn kirjaukset. Vastaavasti PfP SOFAa on sovellettu Puolustusvoimien joukkojen osallistuessa esimerkiksi harjoitustoimintaan Naton jäsenvaltioissa tai PfP SOFAn sopimuspuolien alueella. Suomessa PfP SOFAa on sovellettu rauhankumppanuusyhteistyössä ja pääosin kansainvälisiin harjoituksiin liittyvissä tilanteissa. Soveltamistilanteet ovat kuitenkin olleet vähäisiä ja osaa artikloista ei ole sovellettu lainkaan.

Vaikka Nato SOFAn ja Pariisin pöytäkirjan määräykset koskevat laajasti valtionhallintoa, viranomaisyhteistyön keskiössä on kuitenkin Puolustusvoimat, sillä Nato SOFAn tarkoittama toiminta on sotilaallista. Nato SOFAn soveltaminen edellyttää toimivaa viranomaisyhteistyötä Puolustusvoimien ja muiden valtion viranomaisten välillä. Tästä esimerkkeinä voidaan mainita maahantulo, joka edellyttää yhteistoimintaa Rajavartiolaitoksen ja Puolustusvoimien välillä; maahantuonti, joka edellyttää yhteistyötä Puolustusvoimien ja Tullin sekä Ruokaviraston välillä; vahingonkorvausasiat, jotka edellyttävät yhteistyötä Valtiokonttorin ja Puolustusvoimien välillä; sekä terveydenhuoltoasioita, joissa Puolustusvoimat tekee yhteistyötä sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonalaan kuuluvien toimijoiden kanssa.

Kansainvälistä yhteistyötä Naton puitteissa edesauttavilla lainsäädännön muutoksilla voi olla heijastevaikutuksia Puolustusvoimien toimintaan ja Puolustusvoimien sisäisiin normeihin

Pariisin pöytäkirjaa sovelletaan Naton komento- ja joukkorakenteeseen erilaisissa esikuntatehtävissä toimivaan henkilöstöön. Vastaavasti kuten PfP SOFAn osalta, myös Pariisin pöytäkirjan osalta Suomi on liittynyt siihen rauhankumppanina PfP SOFAn toisella lisäpöytäkirjalla. Soveltamistilanteet myös Pariisin pöytäkirjan osalta ovat olleet vähäisiä ja osaa artikloista ei ole sovellettu lainkaan.

Suomen osallistuessa Naton kansainvälisten sotilasesikuntien toimintaan, tulee näihin lähetettävän henkilöstön asema määräytymään Pariisin pöytäkirjan kautta. Vastaavasti Suomeen lähetettävien Naton kansainvälisten sotilasesikuntien henkilöstöön sovelletaan myös Pariisin pöytäkirjaa. Näin ollen soveltamistilanteiden voidaan arvioida lisääntyvän.

Pariisin pöytäkirjaa voidaan soveltaa Pohjois-Atlantin neuvoston päätöksellä myös muihin kuin sopimuksessa nimenomaisesti mainittuihin esikuntiin ja sotilasorganisaatioihin kuten Naton osaamiskeskuksiin. Tämä koskee myös tilanteita, jossa Suomeen perustettaisiin Naton esikuntia tai osaamiskeskuksia, jolloin välittömät vaikutukset Puolustusvoimien toimintaan tulisi arvioida erikseen.

6.3 Taloudelliset vaikutukset

Nato SOFAn tai Pariisin pöytäkirjan voimaansaattaminen sinänsä eivät edellä jakson 6 johdantokappaleessa selostetun mukaisesti aiheuta merkittäviä välittömiä vaikutuksia valtion budjettitalouteen. Natoon liittymisen kokonaisvaikutukset valtion talouteen on aiemmin kuvattu hallituksen esityksessä eduskunnalle Pohjois-Atlantin sopimuksen sekä Pohjois-Atlantin liiton,

kansallisten edustajien ja kansainvälisen henkilöstön asemasta tehdyn sopimuksen hyväksymiseksi ja voimaansaattamiseksi (HE 315/2022 vp).

Tuloverotuksen osalta Nato SOFA ja Pariisin pöytäkirja sisältävät joukkojen ja siviilihenkilöstön jäsenten verotuskohtelua vastaanottajavaltiossa koskevia yksittäisiä määräyksiä, jotka poikkeavat Suomen tuloverolainsäädännöstä. Nyt kyseessä olevalla esityksellä ei arvioida olevan taloudellisia vaikutuksia arvonlisäverotuksen, tullien, valmisteverotuksen, ajoneuvo- ja autoverotuksen eikä tuloverotuksen osalta. Yleisesti ottaen Naton puitteissa toteutettavaa puolustustoimintaa koskevat verovapaudet voivat aiheuttaa kasvavia verotuoton menetyksiä Naton puitteissa toteutettavan puolustustoiminnan määrän kasvaessa. Tämä voi johtua esimerkiksi Suomessa tapahtuvan Naton puitteissa toteutettavan harjoitustoiminnan määrän kasvusta tai Suomessa mahdollisesti olevista toisten Natoon kuuluvien valtioiden joukoista. Tarkempien tietojen puuttuessa mahdollisia tulonmenetyksiä on vaikea arvioida. Arvonlisäverolain muuttamista koskevassa hallituksen esityksessä (HE 2/2023 vp) mahdollisten tulonmenetysten on arvioitu olevan vähäisiä. Suomi voi vastaavasti hyötyä vapautuksista osallistuessaan Naton puitteissa toteutettavaan puolustustoimintaan Suomen ulkopuolella.

Nato SOFA ja Pariisin pöytäkirja eivät itsessään aiheuta välittömiä taloudellisia velvoitteita puolustushallinnon toimialalla. Tosiasialliset vaikutukset aiheutuvat vasta siitä toiminnasta aiheutuvista kustannuksista, joihin Nato SOFAa sovelletaan. Käytänteet tulevat muodostumaan vuosien varrella, eikä vielä voida antaa tarkempaa arviota siitä, kuinka suuria välillisiä taloudellisia vaikutuksia Nato SOFAsta aiheutuu Puolustusvoimien toimintaan. Sopimuksen soveltamistilanteiden määrä on suorassa suhteessa tarvittaviin resursseihin nähden. Puolustusvoimien käsiteltäväksi kuuluvien Nato SOFAn VIII artiklan mukaisten vahinkojen osalta Puolustusvoimilla ei ole olemassa erillistä rahoitusta, minkä vuoksi epätavallisen suurten vahinkojen konkretisoituessa jouduttaisiin tukeutumaan lisätalousarviomenettelyyn.

Nato SOFAan ja Pariisin pöytäkirjaan liittymisellä on vaikutuksia Valtiokonttorin korvausmenomäärärahoihin. Vuosina 2018–2022 Valtiokonttori on käsitellyt vuosittain keskimäärin 256 Puolustusvoimien toimintaan liittyvää vahingonkorvausvaatimusta, joista keskimäärin 219 on aiheutunut ajoneuvon liikenteeseen käyttämisestä. Puolustusvoimien toiminnasta aiheutuneista vahingoista on mainittuna aikana maksettu korvausta vuosittain keskimäärin noin miljoona euroa, josta lähes 85 % on kohdistunut liikennevahinkoihin. Samana aikana Valtiokonttori on edustanut valtiota vuosittain keskimäärin neljässä oikeudenkäynnissä, jossa on käsitelty Puolustusvoimien toiminnassa aiheutuneeseen vahinkoon liittyvää kannetta tai jossa Puolustusvoimien tai sen palveluksessa olevan toimintaan perustuvaa vahingonkorvausvaatimusta on käsitelty rikosasian käsittelyn yhteydessä. Vastaavana ajanjaksona asevelvollisille on sattunut vuosittain keskimäärin 900 tapaturmaa, joista on maksettu korvauksia keskimäärin 7,5 miljoonaa euroa vuodessa. Vastaavasti Puolustusvoimien palveluksessa oleville on korvattu työtaturma- ja ammattitautilain nojalla vuosittain keskimäärin 2,1 miljoonaa euroa keskimäärin 660 tapaturmasta.

Vahinkotapausten määrää ei voida ennakoita, mutta sen voidaan arvioida olevan korrelaatio-suhteessa toiminnan määrän kanssa. Puolustusvoimien lisääntyvästä harjoitustoiminnasta kotimaassa ja ulkomailla sekä ulkomaisten joukkojen vierailuista Suomessa voi seurata Puolustusvoimien henkilöstölle sattuvien tapaturmien ja liikennevahinkojen sekä niistä Valtiokonttorille tehtävien vahinkoilmoitusten määrän kasvua. Vahinkojen määrän kasvulla on vaikutusta myös Puolustusvoimilta veloitettavien tapaturma- ja liikennevakuutusmaksujen määrään. Myös Puolustusvoimien toiminnassa kolmannelle osapuolelle aiheutuvat vahingot ja niistä Valtiokonttorille esitettävät korvausvaatimukset voivat lisääntyä. Kolmannelle aiheutuvien vahinkojen osalta vastaanottajavaltion suorittaman

korvauksen edellytetään olevan lopullinen ja sopijapuolia sitova. Yksittäinen korvaus voi siten pääomittamisen myötä muodostua huomattavan korkeaksi. Sen sijaan korvausvaatimuksista luopumisesta ei vastavuoroisuuden takia voida arvioida satunnaisia vaihteluita lukuun ottamatta aiheutuvan valtion menojen lisäystä.

Valtiokonttorille aiheutuvaan korvausmenon lisäykseen tulee varautua riittävällä korvausmenomäärärahalla ja tarvittaessa lisätalousarviomenettelyllä. Korvaustoiminnan lisäys kohdistuu pääosin korvauslajeihin, joita hoidetaan vanhaan teknologiaan perustuvalla, elinkaarensa lopussa olevalla korvaustietojärjestelmällä. Palveluiden jatkuvuuden varmistamiseksi Valtiokonttorin teknologiaympäristö edellyttää pikaisella aikataululla merkittävää uudistamista, joka tulee huomioida Valtiokonttorin talousarviossa kehyskaudella 2025–2028. Korvaustoiminnan laajeneminen sopijapuolen vahinkojen käsittelyyn sekä korvausvaatimuksista luopuminen edellyttävät lisäksi joitakin välittömiä tilastointiin liittyviä muutoksia Valtiokonttorin nykyisiin korvaustietojärjestelmiin. Näistä voidaan arvioida aiheutuvan noin 50 000–100 000 euron kertaluonteinen kustannus. Edellä arvioidut lisämenot katetaan nykyisten määrärahojen puitteissa.

Henkilöstövaikutukset

Pohjois-Atlantin sopimusta koskevan hallituksen esityksen (HE 315/2022 vp) vaikutusarvioinneissa on käsitelty Nato-jäsenyyden aiheuttamia välittömiä henkilöstötarpeita. Tämän lisäksi Nato SOFAan ja Pariisin pöytäkirjaan liittymisestä arvioidaan aiheutuvan yksittäisiä lisäresurssitarpeita.

Nato-jäsenyyden myötä Suomen ja erityisesti Puolustusvoimien kansainvälinen yhteistoiminta monimuotoistuu ja sen volyymi kasvaa, kun nykyisten tehtävien ohella toteutetaan yhteiseen puolustukseen sekä rauhanajan yhteistyöhön liittyviä tehtäviä (ks. HE 315/2022 vp). Tällöin myös Nato SOFAn ja Pariisin pöytäkirjan soveltamistilanteiden määrä kasvaa. Tämä koskee Nato SOFAn ja Pariisin pöytäkirjan soveltamista sekä ulkomaisiin joukkoihin ja Naton kansainvälisten esikuntien henkilöstöön Suomessa, että myös sen soveltamista Puolustusvoimien joukkoihin ja muuhun henkilöstöön Naton jäsenvaltioissa. Uusien tehtävien vaikutuksina on tunnistettu aiempaa suurempi henkilöstön koulutustarve Nato SOFAan ja Pariisin pöytäkirjaan liittyen sekä sopimukset tuntevien asiantuntijoiden tarve niin Puolustusvoimissa kuin myös muualla valtohallinnossa, sekä soveltamista koskevien kansallisten viranomaismääräysten ja soveltamisohjeiden tarpeen lisääntyessä.

Esimerkkinä muista henkilöstöresurssitarpeista voidaan mainita vahingonkorvaustoiminta, joka edellyttää Valtiokonttorin ja Puolustusvoimien välistä yhteistyötä. Vahinkotapausten määrää ei voida ennakoita, mutta sen voidaan arvioida olevan korrelaatiosuhteessa toiminnan määrän kanssa. Korvaushakemusten lisääntymisestä ja sopijapuolelle aiheutuvien vahinkojen selvittelystä ja arvioinnista voidaan arvioida aiheutuvan Valtiokonttorille lisäresurssitarpeita, joiden määrä ei ole vielä arvioitavissa.

Lisäksi voidaan mainita, että hallituksen esitykseen sisältyvillä voimaansaattamislaeilla valtakunnansyyttäjän toimistolle, Helsingin käräjäoikeudelle ja Helsingin hovioikeudelle ehdotetaan joitakin uusia lakisäätteisiä tehtäviä samoin kuin esitutkinta- ja syyttävöviranomaisille. Korkein oikeus toimisi valitusasteena tuomioistuimille tulevien uusien tehtävien osalta. Kansainvälisen toiminnan lisääntymisen myötä myös siihen liittyvien sotilasoikeudenkäyntiasioiden määrän voidaan olettaa lisääntyvän yleisissä tuomioistuimissa ja Syyttäjälaitoksessa. Syyttäjälaitokselle ja yleisille tuomioistuimille lakiehdotuksista aiheutuvien uusien tehtävien määrää ja mahdollisia lisäresurssitarpeita ei ole tässä vaiheessa mahdollista arvioida. Mahdollisesti aiheutuvaan lisäresurssintarpeeseen otetaan normaaliin

tapaan kantaa tulevien valtiontalouden kehyspäätösten ja valtion talousarvioiden mukaisia määrärahoja koskevissa päätöksentekomenettelyissä. Vankeuden täytäntöönpanoon liittyvistä toimista voi aiheutua vähäisessä määrin lisätyötä oikeusministeriölle ja Rikosseuraamuslaitokselle, mutta tämän ei arvioida aiheuttavan lisäresurssitarpeita.

Tässä vaiheessa on liian varhaista arvioida, minkä verran sopimuksista aiheutuu uusia resurssitarpeita poliisille. Myös Nato SOFAsta ja Pariisin pöytäkirjasta johtuva lainsäädäntötyö jatkuu tulevina vuosina, minkä voidaan arvioida vaativan joidenkin henkilötyövuosien lisäresurssitarpeen. Nämä määrärahat voidaan kuitenkin kattaa olemassa olevien kehysten sisältä.

6.4 Vaikutukset viranomaistoimintaan

Nato SOFAn ja Pariisin pöytäkirjan määräykset koskevat laajasti valtionhallintoa. Soveltaminen edellyttää toimivaa viranomaisyhteistyötä Puolustusvoimien ja muiden valtion viranomaisten välillä edellä esitetyllä tavalla. Nato SOFAan ja Pariisin pöytäkirjaan liittymisen voidaan arvioida kasvattavan tarvetta eri hallinnonalojen viranomaisten laatimille käytännön soveltamisohjeille.

Sen lisäksi valtionhallinnon viranomaisilla voi olla tarve toimia suoraan yhteistyössä Suomessa vierailevan joukon kanssa, jolloin pääsääntöisesti Puolustusvoimien edustaja toimii yhteispisteenä. Nato SOFAn II artiklan mukaisesti lähettäjävaltion tulee kunnioittaa Suomen lainsäädäntöä. Suomen viranomaisten tulee käytännössä tiedottaa riittävällä tavalla lähettäjävaltion viranomaisia lainsäädännön sisällöstä, jotta nämä voivat toimia mainitun velvoitteen mukaisesti. Viranomaisten on valvontatoimissaan otettava huomioon myös kansainvälisen tapaoikeuden periaatteet, jotka rajoittavat valtion viranomaisten mahdollisuutta kansallisesti asettaa kyseenalaiseksi toisen valtion tai niiden viranomaisten tekemän valtiovallan harjoittamiseen liittyvän toimen pätevyyttä tai laillisuutta. Kansallista viranomaisten valvontatoimivaltaa voitaisiin tarkastella erilaisten valvontatoimivaltaa koskevien lakimuutosten yhteydessä.

Sopimuksilla ei ole merkittäviä vaikutuksia Rajavartiolaitoksen toimintaan. Rajavartiolaitoksen tulee tehdä Schengenin ulkorajan ylittävillä sotilasjoukkojen jäsenille sekä siviilihenkilöstölle Schengenin rajasäännösten ja Nato SOFAn III artiklan mukaiset rajatarkastukset. Rajatarkastukset tulee toteuttaa aiheuttamatta merkittävää hidastumista liittolaisjoukkojen maahan saapumiselle tai maasta poistumiselle. Tarvittaessa heidät voidaan Schengenin rajasäännösten liitteen VII mukaisesti asettaa rajanylityspaikoilla etusijalle muihin matkustajiin nähden.

Sopimuksessa tarkoitettujen henkilöiden oleskelu Suomessa edellyttää aina Suomen ja lähettäjävaltioiden välistä sopimusta. Päätökset tällaisesta toiminnasta tehdään esimerkiksi kansainvälistä harjoitustoimintaa koskevassa menettelyssä tai kansainvälistä apua, yhteistoimintaa tai muuta kansainvälistä toimintaa koskevasta päätöksenteosta annetun lain mukaisessa menettelyssä. Joukkojen jäsenet on vapautettu vastaanottajavaltion passi- ja viisumisääntelyn soveltamisesta. Siviilihenkilöstöön kuuluvien ja huollettavien tulee hakea oleskelulupaa pidempiaikaista oleskelua varten, elleivät he ole EU:n vapaan liikkuvuuden piirissä. Sopimuksen vaikutukset Maahanmuuttoviraston toimintaan ovat sidoksissa oleskelulupahakemusten määrään.

Sopimuksessa tarkoitettulla turvallisuusjärjestelyillä on todennäköisesti taloudellisia ja toiminnallisia vaikutuksia poliisitoimeen riippuen konkreettisista tapauksista ja esimerkiksi yleisestä turvallisuustilanteesta ja uhkaympäristöstä.

Nato SOFAan liittymisellä on vaikutusta poliisin, tullin, Rajavartiolaitoksen ja Puolustusvoimien keskinäiseen yhteistyöhön. Sopimuksella on vaikutusta myös poliisin ja Syyttäjälaitoksen väliseen yhteistyöhön, jos poliisin esitutkinnassa on joukkojen toimintaan Suomessa liittyviä rikosepäilyjä. Nato SOFAssa ei määrätä kansainvälisestä avusta eikä virkaavusta. Näistä säädetään kansallisessa lainsäädännössä ja muissa Suomea sitovissa kansainvälisissä velvoitteissa. Nato SOFAan ja Pariisin pöytäkirjaan sisältyy joitain viranomaisten välistä yhteistyötä koskevia määräyksiä. Ulkomaisen joukon tehtävät määräytyvät siinä päätöksessä, joka on peruste joukon oleskelulle Suomessa ja yksi peruste maahantuloon voi olla avun pyytäminen toiselta valtiolta.

Ammattihenkilölakiin ja eläinlääkärinammatin harjoittamisesta annettuun lakiin ehdotettavien soveltamisalajausten myötä vieraan valtion asevoimien joukkojen mukana tulevat terveydenhuollon ammattihenkilöt ja eläinlääkärit voisivat antaa terveydenhuoltoa omien tai toisen valtion asevoimien joukoille sekä eläinlääkintähuoltoa mahdollisille joukkojen mukana tuleville eläimille ilman kansallisia lupa- ja rekisteröintivaatimuksia. Ehdotettujen liitelakien myötä kansallisilla viranomaisilla ei olisi myöskään toimivaltaa valvoa kyseistä toimintaa.

Esityksellä ei olisi välitöntä vaikutusta hyvinvointialueisiin. Niiden velvoitteena on antaa terveydenhuoltolain 50 §:n mukainen kiireellinen sairaanhoito sitä tarvitsevalle, kuten nykyisinkin. Käytännössä tähän asti hyvinvointialueiden järjestämään kiireelliseen sairaanhoitoon tukeutuminen on ollut melko vähäistä ja satunnaista. Jos Nato-jäsenyyden myötä Suomeen tulevien joukkojen määrä lisääntyy merkittävästi, voi tämä merkitä myös Suomeen saapuvien joukkojen terveystalveluiden tarpeen lisääntymistä. Vaikutukset kohdistunevat alueellisesti vaihtelevasti riippuen siitä, missä päin Suomea pidetään harjoituksia tai jos Suomeen tulee tietyille alueelle joukkoja pidemmäksi aikaa. Käytännössä näissä tilanteissa Puolustusvoimat on huolehtinut hyvinvointialueelle aiheutuneiden kustannusten korvaamisesta, vaikkei tästä nimenomaisia säännöksiä laissa olekaan, ja Puolustusvoimat puolestaan tapauksesta riippuen on pyrkinyt perimään kustannuksia edelleen lähettävävaltiolta. Kustannukset eivät täten ole jääneet hyvinvointialueiden kannettavaksi.

Esityksessä on tuotu esiin, että terveydenhuollon järjestämisvastuuta koskevaa lainsäädäntöä on perusteltua selkeyttää erityisesti kiireettömien palveluiden ja myös korvauksien, osalta. Ennen kuin tällaiset muutokset valmistellaan, on periaatteessa mahdollista, että esiin voi tulla epäselviä tilanteita siitä, kenellä on vastuu antaa kiireettömiä terveydenhuollon palveluita, jos niitä tarvitsevalle joukkojen jäsenellä, siviilihenkilöstöllä tai huollettavalla ei ole esimerkiksi mahdollisuutta hakeutua yksityiseen terveydenhuoltoon tai hän ei ole EU-oikeuden nojalla oikeutettu saamaan terveydenhuoltoa. Käytännössä kuitenkin Puolustusvoimat tällaisessa tilanteessa auttaisi asiaan liittyvissä käytännön asioissa hoitoon hakeutumiseksi, tai antaisi itse hoitoa, kuten nykyäänkin. Koska pääasiallinen vastuu hoidon järjestämisestä on lähettävävaltiolla, tällaisten tilanteiden arvioidaan harvinaisia.

Tässä esityksessä ei ehdoteta muutettavaksi erilaisten tavaroiden ja tarvikkeiden maahantuontiin, jakeluun ja käyttöön liittyvää kansallista sääntelyä. Maahantuonti, jakelu ja käyttö on sallittua tässä esityksessä käsiteltyjen sopimusten nojalla. Käytännössä tuotteita valvoville viranomaisille voi tulla vastaan erinäisiä tulkinnallisia tilanteita siitä, miltä osin kansallisen lainsäädännön mukaisia menettelyjä sovelletaan kyseiseen toimintaan. Viranomaisten voi olla tarpeen laatia toimivaltansa puitteissa ohjeita sopimuksien soveltamista koskien.

Nato SOFAn XI artiklan tarkoittamien ulkomaille rekisteröityjen ajoneuvojen tilapäisen käytön salliminen komennuksen ajaksi voisi käytännössä tarkoittaa, että ajoneuvoja käytetään ulkomaiden rekisterikilvissä vuosienkin ajan Suomen liikenteessä. Samalla vastuu

liikennekelpoisuudesta pysyisi ajoneuvon käyttäjällä, mutta ajoneuvoja ei katsastettaisi Suomen katsastusmenettelyssä. Käytännön valvonta perustuisi poliisin tienvarsitarkastuksiin. Sopimusten perusteella tilapäisesti käytettävistä ajoneuvoista ei kuitenkaan nähdä koituvan liikenneturvallisuuden kannalta merkittävää riskiä.

6.5 Vaikutukset perus- ja ihmisoikeuksiin

Nato SOFAn ja Pariisin pöytäkirjan perus- ja ihmisoikeusvaikutusten kannalta merkityksellistä on kiinnittää huomiota siihen, että sopimukset liittyvät Suomen jäsenyyteen Natossa. Suomen liittyessä Naton jäseneksi arvioitiin, että Suomen jäsenyys Natossa oli yhteensopiva perustuslain 1 §:n 3 momentin lähtökohtien kanssa. Näin ollen lähtökohtana voidaan pitää sitä, että Naton jäsenyyden tarkoituksena on turvata perus- ja ihmisoikeuksien toteutumista. Arvioinnissa merkityksellistä on keskittyä tarkastelemaan sitä, miten sopimusten vaikutusta perus- ja ihmisoikeuksiin voidaan arvioida tilanteissa, joissa Suomi on joukkojen lähettäjävaltiona tai vastaanottajavaltiona. Lisäksi arvioidaan Suomen ja Yhdysvaltojen välillä tehdyn noottienvaihdon merkitystä kuolemanrangaistuksen kiellon kannalta.

Suomi vastaanottajavaltiona

Suomen ollessa vastaanottajavaltio esitykseen liittyy ensinnäkin Nato SOFAn VII artiklaan koskevia kysymyksiä, jotka liittyvät oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin, oikeuteen elämään sekä henkilökohtaiseen vapauteen ja koskemattomuuteen. Sopimusten mukainen rikosoikeudellinen toimivalta kohdistuu rajatusti vain henkilöihin, jotka ovat sopimuksen mukaisen asevoimia koskevan oikeuden piirissä. Nato SOFalla määritellään lähettäjä- ja vastaanottajavaltioiden oikeusjärjestyksen yhteensovittaminen silloin, kun Naton jäsenvaltio toimii toisen valtion alueella. Naton eurooppalaiset jäsenvaltiot ovat Euroopan ihmisoikeussopimuksen sopimuspuolia. Monet Naton jäsenvaltioista ovat useiden YK:n piirissä tehtyjen ihmisoikeussopimusten, kuten YK:n kansalaisoikeuksia ja poliittisia oikeuksia koskevan yleissopimuksen (SopS 7 ja 8/1976, jäljempänä KP-sopimus) sopimuspuolia. Naton jäsenvaltiot eivät ole kuitenkaan kaikkien samojen ihmisoikeusvelvoitteiden sopimuspuolia. EU:hun kuuluvat Naton jäsenvaltiot ovat EU-oikeutta soveltaessaan sitoutuneita EU:n perusoikeuskirjaan ja muuhun EU:n perusoikeusnormistoon sekä Euroopan unionin tuomioistuimen niitä koskevaan oikeuskäytäntöön. Kansallisesti ihmisoikeussopimusten ja EU-oikeuden lisäksi merkitystä on perustuslain perus- ja ihmisoikeuksilla. Silloin kun EU-jäsenvaltion kansalainen on läsnä Suomessa toiminnassa, johon sovelletaan Nato SOFAa tai Pariisin pöytäkirjaa, ei kyseisten sopimusten soveltaminen vaikuta EU-kansalaisen EU:n perusoikeuskirjan mukaisiin oikeuksiin.

Nato SOFAn vaikutuksia ihmisoikeuksien toteutumiseen on pyritty selvittämään perehtymällä muiden Naton jäsenvaltioiden tulkintoihin esityksessä käsiteltyjen sopimusten ja ihmisoikeusvelvoitteiden suhteesta. Monet Naton jäsenvaltiot pyrkivät yhteen sovittamaan perus- ja ihmisoikeusvelvoitteet Naton sopimusten kanssa näiden tulkinnalla. Perus- ja ihmisoikeusvaikutusten kohdistuminen riippuu paljon käytännössä siitä, mitkä Naton jäsenvaltiot toimivat Suomessa ja missä määrin ja toisaalta siitä, kuinka paljon Suomi lähettää omia joukkoja muihin maihin. Nato SOFAn VII artiklan järjestelmä on pyritty esittämään kansallisesti sellaiseksi, että siinä huomioidaan ihmisoikeuksien toteutuminen. Vaikutukset kohdistuvat henkilöihin erityisesti silloin, kun näitä epäillään rikoksesta tai henkilöt ovat asianomistajina rikoksissa. Vaikutukset kohdistuvat joka tapauksessa pieneen rajattuun henkilöjoukkoon. Kielteisten vaikutusten syntymistä Suomessa on pyritty vähentämään erityisesti sillä, että voimaansaattamislaissa ehdotetaan sopimusta täydentävää sääntelyä, jolla säädettäisiin mm. perus- ja ihmisoikeuksien turvaamiseen pyrkivistä oikeussuojajärjestelyistä.

Nato SOFAn voimaansaattaminen osaksi Suomen kansallista oikeutta voi osittain rajoittaa asianomistajan oikeutta ajaa rikossyytettä Suomessa suomalaisessa tuomioistuimessa lähettäjävaltion joukkojen ja siviilihenkilöstön virkatoimiin perustuen silloinkin, kun loukkaus on tapahtunut Suomessa. Suomella on kuitenkin mahdollisuus Nato SOFA VII artiklan 3 kappaleen c kohdan mukaisesti pyytää tuomiovaltaa asiassa itselleen, jolloin lähettäjävaltion on suhtauduttava siihen myönteisesti. Tästä huolimatta tilanteissa, joissa rikos on tapahtunut 3 kappaleen a kohdan ii alakohdassa tarkoitetuissa lähettäjävaltion virallisissa tehtävissä, joiden osalta lähettäjävaltiolla on ensisijainen tuomiovalta, Suomella ei välttämättä ole mahdollisuutta saada itselleen tuomiovaltaa pyynnöstä huolimatta. Kuten yleisperusteluissa jaksossa 8.1 VII artiklan 3 kappaleen artiklakohtaisissa perusteluissa on todettu, esityksessä on otettu sopimuksen tulkinnan lähtökohdaksi se, ettei kaikki lähettäjävaltion Suomen alueella tapahtuva toiminta voi olla virallisissa tehtävissä tapahtunutta, vaan tapauskohtaisesti on arvioitava, onko kyse virallisissa tehtävissä vai niiden ulkopuolella tapahtuneesta teosta. Mikäli Suomella on lähettäjävaltion kanssa erimielisyys teon tapahtumisesta virallisissa tehtävissä, tilanteisiin voitaisiin pyrkiä puuttumaan tarvittaessa diplomaattisin keinoin. Edellä sanotusta huolimatta on kuitenkin mahdollista, että joissain rikosasioissa suomalainen uhri voisi siis viime kädessä joutua osallistumaan lähettäjävaltiossa tapahtuvaan rikosprosessiin oman oikeusasemansa turvaamiseksi. Samalla tuomiovaltaa koskevat säännökset merkitsevät rajoitusta asianomistajalla muutoin kansallisen lainsäädännön nojalla olevaan mahdollisuuteen ajaa yksityisoikeudellista vaatimusta Suomessa rikosasian yhteydessä, mikäli lähettäjävaltio käyttää rikosasiassa ensisijaista tuomiovaltaansa. Asianomistajan mahdollisuus puolestaan vaatia rangaistusta lähettäjävaltion joukkojen toiminnasta lähettäjävaltion tuomioistuimessa voi tosiasiallisesti yksittäistapauksessa olla enemmän teoreettinen kuin tosiasiallinen mahdollisuus oikeussuojakeinojen käyttöön. Tosiasiallisiksi esteiksi voivat muodostua mm. kielelliset ongelmat, oikeusprosessin kesto lähettäjävaltiossa tai muut mahdolliset seikat, jotka yksittäistapauksessa voivat estää tai vaikeuttaa asianomistajan oikeuksiinsa pääsyä lähettäjävaltion tuomioistuimessa. Asianomistajan mahdollisuudet tuomioistuimeen pääsulle lähettäjävaltiossa riippuvat yksittäistapauksissa myös kulloinkin lähettäjävaltionea toimivan valtion omasta oikeusjärjestyksestä. On syytä korostaa, että VII artiklan 1 kappaleen a kohdan määritelmän perusteella sopimus ei kuitenkaan millään lailla rajoita asianomistajan oikeutta vaatia rangaistusta Puolustusvoimien/Suomen joukkojen tai siviilihenkilöstön toimintaan perustuen silloinkaan, kun kyseessä on Suomessa sopimusten nojalla harjoitettava toiminta.

EIS 6 artiklan mukaan jokaisella on oikeus kohtuullisen ajan kuluessa oikeudenmukaiseen ja julkiseen oikeudenkäyntiin laillisesti perustetussa riippumattomassa ja puolueettomassa tuomioistuimessa silloin, kun päätetään hänen oikeuksistaan ja velvollisuuksistaan. EIS 6 artiklan mukainen oikeus tuomioistuimeen pääsyyn on lähtökohtaisesti myös vahingonkärsijällä, joka vaatii korvausta kärsimästään vahingosta. Lisäksi EIS 13 artikla takaa tehokkaat oikeussuojakeinot kansallisen viranomaisen edessä siinäkin tapauksessa, että oikeuksien ja vapauksien loukkauksen ovat tehneet virantoimituksessa olevat henkilöt. EIS 6 artiklan mukainen oikeus ei ole kuitenkaan absoluuttinen. Euroopan ihmisoikeustuomioistuin on ratkaisukäytännössään katsonut, että oikeutta päästä tuomioistuimeen saadaan rajoittaa mutta ei kuitenkaan sillä tavoin tai siihen määrään, että puututaan tuon oikeuden olennaiseen sisältöön. Lisäksi rajoituksilla tulee olla hyväksyttävät tavoitteet ja käytettyjen keinojen tulee olla oikeassa suhteessa tavoitteisiinsa. Hyväksyttävänä tavoitteena on pidetty muun muassa kansalliseen turvallisuuteen liittyvät intressit ja mm. kansainvälisen yhteistyön vahvistaminen (Waite ja Kennedy v. Saksa 18.2.1999, N:o 26083/94). Oikeus tehokkaihin oikeussuojakeinoihin vahvistetaan myös EU-oikeudessa.

Virallisten tehtävien yhteydessä aiheutuneiden vahingonkorvausvaatimusten käsittelystä on määräykset VIII artiklan 5 kappaleessa ja virallisten tehtävien ulkopuolella aiheutuneiden korvausvaatimusten käsittelystä VIII artiklan 6 kappaleessa. Sopimuksen VIII artiklan 5

kappaleen g kohdan mukaan joukkojen tai siviilihenkilöstön jäsenen ei saa kohdistaa mitään toimenpiteitä vastaanottajavaltiossa häntä vastaan annettujen siviilituomioiden täytäntöönpanemiseksi asiassa, joka johtuu hänen virallisista tehtävistään. Artiklan 6 kappaleen d kohdan mukaan vastaanottajavaltion tuomioistuimen toimivaltaa käsitellä vahingonkorvauskannetta joukkojen tai siviilihenkilöstön jäsentä vastaan ei ole puolestaan rajoitettu, ellei harkinnanvaraista korvausta ole lähettäjävaltion toimesta suoritettu.

Nato SOFAn VIII artiklassa ei ole VII artiklaan verrattavia sopimusmääräyksiä tuomiovallan jakautumisesta siviilioikeudellisissa asioissa lähettäjä- ja vastaanottajavaltion välillä. Nato SOFAn VIII artiklaa koskevat määräykset eivät siten sellaisenaan rajoita sopimusvaltioiden tuomiovaltaa siviiliasioissa eikä sopimuksen ole tulkittu estävän vahingonkorvauskanteen tai muun siviilikanteen nostamista kansallisessa tuomioistuimessa. Silloin, kun kyse on vieraiden valtioiden joukkojen tai siviilihenkilöstön virallisiin tehtäviin perustuvasta vahingonkorvausvaatimuksesta, Nato SOFAn VIII artiklan 5 kappaleen g kohta rajoittaa kuitenkin tällaisen siviilioikeudellisen tuomion täytäntöönpanoa. Koska tällöinkin vastaanottajavaltio vastaa VIII artiklan 5 kappaleen säännösten perusteella mahdolliseen tuomioon tai sovintoon perustuvan vahingonkorvauksen maksamisesta vahingonkärsijälle, ei sopimusmääräyksellä ole tältä osin arvioitu olevan vaikutusta vahingonkärsijän pääsyyn tuomioistuimeen tai käytettävissä oleviin tehokkaisiin oikeussuojakeinoihin. Myöskään silloin, kun kyseessä on virallisten tehtävien ulkopuolella tehdystä toimista aiheutuneet vahingonkorvausvaatimukset, ei vastaanottajavaltion tuomioistuimen toimivaltaa ole rajoitettu, ellei loukkausta ole jo hyvitetty vahingonkärsijälle. Siltä osin kuin Nato SOFAn VIII artiklan 1–4 kappaleet sisältävät korvausvaatimuksista luopumista koskevia säännöksiä, tulevat säännökset sovellettaviksi sopijavaltioiden välillä, eikä kyseisillä määräyksillä ole vaikutusta vahingonkärsijöiden asemaan.

Suomi lähettäjävaltiona

Suomen ollessa lähettäjävaltio kysymyksenasettelu poikkeaa jossain määrin edellä käsitellystä tilanteesta, jossa Suomi on vastaanottajavaltio. Tällöin arvioitavaksi tulee kysymyksenasettelu siitä, miten Suomi turvaa joukkojen jäsenten perus- ja ihmisoikeuksien toteutumisen silloin, kun suomalainen henkilöstö toimii toisen jäsenvaltion alueella.

Edellä kuvatusti Naton jäsenvaltioista merkittävä osa on vastaavan ihmisoikeusjärjestelmän piirissä. Suomen toimiessa lähettäjävaltiona korostettu merkitys liittyy siihen, miten suomalaisten perus- ja ihmisoikeudet turvataan vastaanottajavaltion alueella. Nato SOFAn VII artiklan 1 kappaleen a kohdan mukaisesti Suomella on oikeus vastaanottajavaltion alueella käyttää tuomiovaltaa sellaisiin henkilöihin, jotka ovat suomen asevoimia koskevan oikeuden alaisia. Suomi voi lähettäjävaltiona määrittellä, millaiset tapahtumat katsotaan virallisissa tehtävissä tapahtuneiksi, joissa Suomella olisi siten ensisijainen toimivalta.

Silloin, jos Suomen joukkojen tai siviilihenkilöstön jäsenen tai heidän huollettavaansa kohdistuva rikosepäily tulee käsiteltäväksi vastaanottajavaltion tuomioistuimessa, tulee vastaanottajavaltion turvata joukkojen tai siviilihenkilöstön jäsenelle tai heidän huollettavalleen Nato SOFAn VII artiklan 9 kappaleessa luetellut oikeudet. Siltä osin kuin Naton jäsenvaltiot ovat myös Euroopan ihmisoikeussopimuksen sopimuspuolia, tulee turvata myös EIS:n oikeuksien toteutuminen. Lisäksi Naton jäsenvaltiot ovat kansalaisoikeuksia ja poliittisia oikeuksia koskevan yleissopimuksen osapuolia, jolloin sopimuksen 14 artiklan mukainen oikeusturvan taso tulee turvatuksi. Jos suomalainen on Nato SOFAn tuomiovallan jakoa koskevien määräysten vuoksi vastaajana vastaanottajavaltion tuomioistuimessa, vastaanottajavaltion tulee kuitenkin turvata vain vastaanottajavaltion ihmisoikeusvelvoitteiden ja Nato SOFA VII artiklan 9 kappaleen mukaiset oikeudet. Sen vuoksi joissain tilanteissa on

mahdollista, että tällaiselle suomalaiselle henkilölle ei turvata täysimääräisesti perustuslain 21 §:n mukaisen oikeusturva-perusoikeuden tason mukaisia oikeuksia täysimääräisesti vastaanottajavaltion tuomioistuimessa.

Lisäksi on syytä huomioda, että mikäli suomalaiset viranomaiset katsovat tarpeelliseksi, Suomen viranomaiset voivat pyytää tuomiovallan siirtoa Suomelle Nato SOFAn VII artiklan 3 kappaleen c kohdan mukaisesti. Lähtökohtaisesti voidaan katsoa, että Suomen viranomaisilla on käytössään keinovalikoima Suomesta lähetettyjen henkilöiden perus- ja ihmisoikeuksien turvaamiseksi.

Suomen ja Yhdysvaltojen hallitusten välinen noottienvaihto ja sen merkitys kuolemanrangaistuksen kiellon kannalta

Suomen perustuslain 7 §:ään ja Suomea sitoviin kansainvälisiin ihmisoikeusvelvoitteisiin (Euroopan ihmisoikeussopimus ja sen 6. ja 13. lisäpöytäkirjat sekä KP-sopimuksen 2. lisäpöytäkirja) sisältyy kuolemanrangaistuksen kiello. Lisäksi perustuslaki ja ihmisoikeusvelvoitteet estävät Suomea luovuttamasta henkilöä, mikäli luovutuksen johdosta tämä joutuisi kuolemanrangaistuksen uhkan kohteeksi. Nato SOFAn VII artiklan 7 kappaleen a kohdassa rajoitetaan kuolemanrangaistuksen toimeenpanoa sellaisen valtion alueella, jossa kuolemanrangaistus on kielletty. Perustuslakivaliokunta arvioi lausunnossaan PeVL 6/1997 vp, että Nato SOFAn VII artiklan 1 kappaleen a kohta voisi kuitenkin sallia kuolemanrangaistukseen tuomitsemisen vastaanottajavaltion alueella. Tämän mahdollisuuden olemassaolon katsottiin olevan ristiriidassa silloisen hallitusmuodon kanssa, minkä vuoksi sopimus tuli hyväksyä ns. supistetussa perustuslainsäätämisyjärjestyksessä. Vaikka kyseisessä perustuslakivaliokunnan lausunnossa ei ole tarkasteltu kysymystä Nato SOFAn VII artiklan 5 kappaleen a kohdan ja 6 kappaleen a kohdan velvoitteista suhteessa kuolemanrangaistuksen kieltoon, on tässä esityksessä arvioitu myös kyseisiä kappaleita muun muassa perustuslain 9 §:n 4 momenttiin sisältyvän luovutuskieillon kannalta. Tässä esityksessä esitetään, että Nato SOFAn ja edellä mainittujen ihmisoikeusvelvoitteiden yhteensovittaminen ratkaistaisiin tulkinnalla. Nato SOFAa tulisi tulkita siten Suomen perus- ja ihmisoikeusvelvoitteet asianmukaisesti huomioivalla tavalla.

Koska Nato SOFAan ei sisälly nimenomaisia kuolemanrangaistukseen tuomitsemisen kieltoa tai luovutuskieltoa koskevia määräyksiä, on esityksen kuolemanrangaistuksen kieltoa koskevien vaikutusten kannalta tarpeen kiinnittää huomiota siihen, ovatko Nato SOFAn sopimuspuolten lainsäädännöt kuolemanrangaistuksen kiellon osalta toisiaan vastaavia. Naton jäsenvaltioista kaikki Yhdysvaltoja ja Kanadaa lukuun ottamatta ovat Euroopan ihmisoikeussopimuksen kuolemanrangaistuksen kieltoa koskevien 6. ja 13. lisäpöytäkirjojen osapuolia. Kanada on KP-sopimuksen 2. valinnaisen lisäpöytäkirjan osapuoli. Yhdysvallat on siten ainoa Naton jäsenvaltio, joka ei ole minkään kuolemanrangaistuksen kieltoa koskevan kansainvälisen sopimuksen osapuoli. Valmistelussa on arvioitu, että oikeudellisesti tehokkain keino olisi tehdä kuolemanrangaistuksen tuomitsemisen kieltämisestä Suomen alueella koskeva varauma Nato SOFAan. Yksikään Nato SOFAn sopimuspuoli ei ole tehnyt varaumaa sopimukseen. Suomi on valmistelun aikana pyrkinyt selvittämään, vastustaisivatko Nato SOFAn sopimuspuolet varaumaa, jolla Suomi kieltäisi kuolemanrangaistukseen tuomitsemisen Suomen alueella. Koska ei ole mahdollista varmistua etukäteen, ettei varaumaa vastustettaisi, ei näin ollen voida myöskään saada takeita siitä, että varaumasta saataisiin oikeudellisesti tehokas (kts. esim. PeVL 6/1997 vp).

Suomen ja Yhdysvaltojen neuvotellessa puolustusyhteistyösopimusta (DCA) on käyty keskusteluja siitä, miten valtiot ymmärtävät Nato SOFAan ja DCA:han sisältyvän lainsäädännön kunnioittamisvelvoitteen. Hallitusten välillä on poliittinen yhteisymmärrys siitä,

että Nato SOFAn soveltamisessa Suomen alueella ja Suomen viranomaisten toiminnassa tulee ottaa huomioon kuolemanrangaistuksen kiellosta johtuvat rajoitteet. Hallitusten välinen yhteisymmärrys on 20.11.2023 vahvistettu noottienvaihdolla, joka tuodaan eduskunnan tiedoksi tämän esityksen liitteenä.

Noottienvaihdossa todetaan, että Nato SOFAn ja mahdollisesti myöhemmin hyväksyttävän Suomen ja Yhdysvaltojen välisen DCA-sopimuksen lähtökohtana on kummankin maan lainsäädännön ja kansainvälisoikeudellisten velvoitteiden keskinäinen kunnioittaminen, erityisesti kuolemanrangaistuksen suhteen. Samalla osapuolten tarkoituksena on varmistaa mahdollisimman laajat mahdollisuudet puolustusyhteistyöhön Naton jäsenvaltioiden kesken.

Noottienvaihdossa vahvistetaan, että Yhdysvaltojen hallitus on tietoinen siitä, että Suomen tasavallan hallitus panee Nato SOFAn täytäntöön noudattaen Suomen lainsäädäntöä ja kansainvälisoikeudellisia velvoitteita. Jos Yhdysvaltojen joukot pyytävät Nato SOFAn VII artiklassa tarkoitettua apua, joka edellyttäisi Suomelta toimimista Suomen lainsäädännön tai kansainvälisoikeudellisten velvoitteiden vastaisesti, Yhdysvallat katsoo Suomen voivan vastustaa pyyntöä tai pyytää lisäneuvotteluja. Noottienvaihdon tekstissä korostetaan, että Yhdysvaltojen hallituksella on myös pitkä kokemus työskentelystä sellaisten Naton jäsenvaltioiden kanssa, joilla on vastaavia oikeudellisia velvoitteita, erityisesti kuolemanrangaistuksen suhteen, demokratian, yksilönvapauden ja oikeusvaltion periaatteille perustuvan Pohjois-Atlantin sopimuksen hengessä.

Noottienvaihdossa todetaan Nato SOFAn lisäksi edellyttävän, että lähettäjävaltio kunnioittaa vastaanottajavaltion lainsäädäntöä, vaikei sitä välttämättä noudattaisikaan. Yhdysvaltojen hallitus uskoo, että tämä pitkäaikainen käytäntö Nato SOFAn sopimuspuolten kesken on suuresti hyödyttänyt puolustusyhteistyötä ja siten lujittanut rauhaa ja turvallisuutta Pohjois-Atlantin alueella. Tämän vaatimuksen mukaisesti Yhdysvallat on velvollinen kunnioittamaan Suomen lainsäädäntöä, mukaan lukien Suomea sitovat kansainvälisoikeudelliset velvoitteet, muun muassa kuolemanrangaistuksen suhteen, käyttäessään Nato SOFAn VII artiklan mukaista oikeuttaan käyttää tuomiovaltaa Yhdysvaltojen joukon tai siviilihenkilöstön jäseniin Suomen tasavallan alueella.

Noottienvaihdolla vahvistetaan Suomen ja Yhdysvaltojen hallitusten välinen yhteisymmärrys siitä, miten Nato SOFAa tulkittaisiin Suomessa kuolemanrangaistuksen kieltoon liittyvien velvoitteiden osalta. Noottienvaihdolla on asiallisesti kaksi ulottuvuutta: Yhdysvaltojen toiminta Suomen alueella ja Suomen velvoitteet Nato SOFAn soveltamisessa suhteessa Yhdysvaltoihin. Noottienvaihdon perusteella on selvää, että Yhdysvallat ei oleta, että Suomi toimisi Nato SOFAn soveltamisessa kuolemanrangaistuksen kielloa koskevien Suomen perustuslain säännösten tai asiaa koskevien ihmisoikeusvelvoitteiden vastaisesti. Lisäksi Yhdysvallat vahvistaa noottienvaihdossa, että osana vastaanottajavaltion lainsäädännön kunnioittamisvelvollisuutta se sitoutuu ottamaan huomioon Nato SOFA VII artiklan 1 kappaleen a kohdan mukaista oikeutta käyttäessään kuolemanrangaistuksen tuomitsemisen kielloa koskevat rajoitteet. Noottienvaihdon oikeudellista merkitystä kuolemanrangaistuksen kiellon kannalta on käsitelty tarkemmin käsittelyjärjestyksen jaksossa 14.2.4.

Noottienvaihdolla vahvistetaan myös se, että Suomen soveltaessa Nato SOFAn VII artiklan 5 kappaleen a kohtaa ja 6 kappaleen a kohtaa Suomi voi joutua kieltäytymään jostain kyseisten sopimusmääräysten mukaisista esimerkiksi kiinniotta ja oikeusapua pyynnöistä, jos niiden toimeenpano on kuolemanrangaistuksen kieltoon liittyvien kysymysten osalta ristiriidassa Suomen perustuslain kanssa. Noottienvaihdon merkitystä Nato SOFA VII artiklan 5 kappaleen a kohdan ja 6 kappaleen a kohdan osalta on käsitelty käsittelyjärjestyksen jaksossa 14.2.5.

Kuolemanrangaistuksen tuomitsemisen kiellon osalta asian arvioimisessa on lisäksi syytä kiinnittää huomiota siihen, millainen Yhdysvaltojen kuolemanrangaistukseen tuomitsemista koskeva järjestelmä on käytännössä Nato SOFAn soveltamistilanteissa. Yhdysvaltojen sotilasrikos- ja rikosprosessilain (Uniform Code of Military Justice, myöhemmin UCMJ) mukaan kuolemanrangaistukseen tuomitseminen on mahdollista noin 15 teosta, joista normaalioloissa kuolemanrangaistukseen voidaan tuomita vain osassa. UCMJ:n mukaan kuolemanrangaistuksen tuomitseminen voi tapahtua vain erityisessä menettelyssä, jossa 12-jäsenisen tuomioistuimen (court-martial panel) on oltava yksimielinen neljästä asiasta, joihin jokaisen jäsenen tulee itsenäisesti ottaa kantaa ja jäsenten tulee olla kaikista asioista yksimielisiä: 1) syytetty tuomitaan teosta, josta kuolemanrangaistus on mahdollinen, 2) kyseisessä asiassa on nimenomainen raskauttava tekijä (aggravating factor), 3) raskauttavat olosuhteet (mukaan lukien mutta ei pelkästään raskauttava tekijä tai raskauttavat tekijät) ovat huomattavasti lieventäviä olosuhteita suuremmat ja 4) syytetty päätetään tuomita kuolemanrangaistukseen. Lisäksi Yhdysvaltojen lainsäädännön soveltamiskäytännöstä voidaan todeta, että rauhanaikana UCMJ:n perusteella joukkojen jäseniä on tuomittu kuolemanrangaistukseen vain murhasta. Huomionarvoista on myös se, että asiaa valmistelevalle viranomaiselle (convening authority) voidaan esittää selvitystä olosuhteista, mukaan lukien vastaanottajavaltion näkemys asiaan, mutta sellainen kanta ei ole päätöksentekijää oikeudellisesti sitova.

Kuolemanrangaistuksen kieltoa koskevan arvioinnin osalta on syytä kiinnittää huomiota vertailun vuoksi myös Ruotsissa asiasta tehtyyn arviointiin. Ruotsissa on laadittu selvityshenkilön raportti Nato-jäsenyyteen liittyvistä sopimuksista (Sveriges tillträde till vissa Natoavtal Ds 2023:22), jossa on arvioitu myös kysymystä mahdollisesta kuolemanrangaistukseen tuomitsemista. Kuolemanrangaistusta koskevan kysymyksen osalta raportissa ei nähdä tarvetta varauman tai selityksen tekemiselle. Sen sijaan raportissa kysymyksen arviointi lähtee Nato-liittolaisten keskinäisestä kunnioittamisesta ja siitä, että Ruotsi voisi riittäväällä tavalla välttää ongelmallisen kysymyksenasettelun pyytämällä Nato SOFAn VII artiklan 3 kappaleen c kohdassa tarkoitettua tuomiovaltaa itselleen silloin, kun teosta seuraa kuolemanrangaistuksen tuomitsemisen uhka. Raportissa ei ole otettu kantaa tarkemmin siihen, onko 3 kappaleen c kohdan mukainen tuomiovallan pyytäminen riittävä toimenpide kaikissa tilanteissa. Lisäksi raportissa kuvataan, että tilanteet olisivat todennäköisesti harvinaisia ja olisi epätodennäköistä, että Ruotsin tahdosta riippumatta lähettjävaltio pyrkisi käyttämään tällaista tuomiovaltaa Ruotsin alueella. Raportissa ei ole arvioitu sitä, millainen merkitys teoreettiselle mahdollisuudelle kuolemanrangaistuksen tuomitsemiselle Ruotsin alueella tulisi antaa. Tätä Ruotsissa valmistelun aikana esitetyn voidaan katsoa olevan oikeusjärjestelmien yhteneväisyyden vuoksi merkityksellinen esimerkki siitä, että käytännössä Nato SOFAn ja ihmisoikeussopimusten välinen suhde on arvioitu voitavan ratkaista tulkinnalla.

Kokoavasti voidaan todeta, että noottienvaihdolla kirjataan Suomen ja Yhdysvaltojen yhteinen ymmärrys Nato SOFAn tulkinnasta kuolemanrangaistuksen kieltoa koskevien kysymysten osalta. Noottienvaihdolla ei poisteta kuolemanrangaistuksen tuomitsemisen kieltoon liittyvää oikeudellista ristiriitaa, koska sopimusmääräys säilyy muuttumattomana, mutta noottienvaihto rajaa sopimuksen soveltamista käytännössä. Vaikka Nato SOFAan liittyvää oikeudellista ongelmaa ei voida noottienvaihdolla täysin poistaa, sillä vaikutettaisiin kuitenkin siihen, että sopimuksen soveltamisessa otettaisiin asianmukaisesti huomioon Suomen kuolemanrangaistuksen kieltoa koskevat perus- ja ihmisoikeusvelvoitteet. Näin ollen noottienvaihdolla tosiasiallisesti pyritään rajaamaan sopimuksen käytännön soveltamista siten, että sopimuksen soveltamisessa turvattaisiin kuolemanrangaistuksen kieltoon liittyvien perus- ja ihmisoikeusvelvoitteiden toteutuminen. Yhteenvetona voidaan todeta, että ottaen huomioon

Yhdysvaltojen kuolemanrangaistusta koskeva soveltamiskäytäntö ja noottienvaihto, on hyvin epätodennäköistä, että Yhdysvallat tuomitsisi kuolemanrangaistuksen Suomen alueella.

6.6 Ympäristövaikutukset

Nato-jäsenyyden myötä Naton jäsenvaltioiden joukkojen toiminta Suomessa tulee lisääntymään. On odotettavissa, että lisääntyvä harjoittelu johtaa myös niistä aiheutuvien ympäristövaikutusten lisääntymiseen. Tyypillisiä vaikutuksia ovat muun muassa sotilaallisesta ampuma- ja harjoitustoiminnasta ja sotilasilmailusta aiheutuva melu, ammuntojen seurauksena ympäristösuojelurakenteiden vauriot ja kuluminen ja maali alueiden haitta-ainekuormitus sekä etenkin raskaiden ajoneuvojen ja -aseiden harjoittelusta aiheutuva maaperän kuluminen. Myös ympäristövahinkojen, kuten polttoainevuotojen, riskin arvioidaan kasvavan lisääntyvän harjoittelun seurauksena. Toiminnan lisääntymisellä voi olla myös haittavaikutuksia luonnonympäristölle melun ja/tai liiallisen maaperän kulumisen sekä lisääntyneen läsnäolon seurauksena. Kansainvälisten harjoitusten lisääntyminen lisää todennäköisesti jonkin verran tätä tukevia maa-, meri- ja ilmakuljetuksia. Kasvihuonekaasujen ja muiden ilmapäästöjen lisääntyminen arvioidaan vähäisiksi.

Kokonaisuudessaan Nato-jäsenyydestä aiheutuvien ympäristövaikutusten arvioidaan jäävän vähäisiksi. Arvion perustana ovat lähtökohtaiset oletukset siitä, että lähettäjävaltion joukot toimisivat Suomessa Puolustusvoimien alueilla ja siten niillä jo olevien ympäristöluparajoitteiden puitteissa, ja joukkojen toiminnassa otettaisiin huomioon Suomen ympäristölainsäädäntö Nato SOFAn II artiklan mukaisesti. Erot vaikutuksissa Puolustusvoimien alueiden välillä voivat olla merkittäviä. On todennäköistä, että lisääntyvä toiminta painottuu pääosin valtakunnallisesti merkittävälle ampuma- ja harjoitusalueille. Lisääntyvä toiminta voi vähäisissä määrin kohdistua myös yksityisten omistamille alueille.

Puolustusvoimien toiminnassa huolehditaan ja ennaltaehkäistään sotilaallisen ampuma- ja harjoitustoiminnan haitallisia ympäristövaikutuksia. Lainsäädäntö ja Puolustusvoimien ympäristönsuojelua koskevat valtakunnalliset ja alueelliset määräykset sekä toimintaohjeet varmistavat osaltaan hyvän ja toimivan riskienhallinnan ja toimintamallit, joiden avulla lisääntyvästä toiminnasta aiheutuvan ympäristökuormituksen vaikutuksia ja riskejä on mahdollista minimoida.

7 Lausuntopalautte

Luonnos hallituksen esitykseksi on ollut lausuntokierroksella 12.10.–12.11.2023. Säädosvalmistelun kuulemisoppaan mukaisesta ohjeellisesta lausuntoajasta on poikettu siksi, että Suomen on liityttävä Nato SOFAan ja Pariisin pöytäkirjaan 4.4.2024 mennessä. Lausuntoja pyydettiin 111 taholta. Määräaikaan mennessä lausuntoja annettiin yhteensä 50 taholta: Aliupseeriliitto ry, Aseistakieltäytyjäliitto ry, Eduskunnan oikeusasiamies, Euroopan hybridiuhkien torjunnan osaamiskeskus, Elinkeinoelämän keskusliitto, Finanssiala ry, Helsingin hovioikeus, HUS Kuntayhtymä, Häätäkeskuslaitos, Kansaneläkelaitos, korkein oikeus, Liikennevakuutuskeskus, liikenne- ja viestintäministeriö, Liikenne- ja viestintävirasto Traficom, Maahanmuuttovirasto, maa- ja metsätalousministeriö, Oikeuskanslerin virasto, oikeusministeriö, Poliisihallitus, puolustusministeriö, Päälystöliitto ry, Rajavartiolaitos, Reserviläisliitto ry, Ruokavirasto, Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto Valvira, sosiaali- ja terveysministeriö, Suojelupoliisi, Suomen Asianajajaliitto, Suomen Kuntaliitto, Suomen Lakimiesliitto, Suomen Lääkäriliitto, Suomen Pelastusalan Keskusjärjestö, Suomen Poliisijärjestöjen Liitto SPJL ry, Suomen Rauhanliitto, Suomen Rauhanturvaajaliitto ry, Suomen Reserviupseeriliitto ry, Suomen Sadankomitea ry, Säteilyturvakeskus, Syyttäjälaitos, tasavallan presidentin kanslia, Terveysten ja hyvinvoinninlaitos THL, Turvallisuus- ja

kemikaalivirasto, työ- ja elinkeinoministeriö, Ulkopoliittinen instituutti, Upseeriliitto, Valtiokonttori, valtioneuvoston kanslia, valtiovarainministeriö, Väylävirasto ja ympäristöministeriö. Lisäksi lausunnon antoi yksi yksityishenkilö. Maa- ja metsätalousministeriö, Suojelupoliisi, Suomen Kuntaliitto, Suomen Poliisijärjestöjen Liitto SPJL ry, Turvallisuus- ja kemikaalivirasto, työ- ja elinkeinoministeriö ja ympäristöministeriö ilmoittivat, ettei niillä ole asiassa lausuttavaa.

Tässä jaksossa selostetaan lausuntojen päälinjat ja niissä esiin tuodut merkitykselliset näkökannat, mukaan lukien sellaiset lausunnot, joissa esitettiin muutoksia esitykseen tai jotka liittyvät kansallisen lainsäädännön muutostarpeisiin. Lausuntopyyntö, lausunnot ja lausuntoyhteenvedot ovat saatavilla osoitteessa valtioneuvosto.fi/hankkeet tunnuksella UM003:00/2023.

Yleistä

Ministeriöt, viranomaiset ja suurin osa yhdistyksistä yhtyvät pääosin hallituksen esitysluonnoksessa esitettyyn ja kannattavat Nato SOFAn ja Pariisin pöytäkirjan hyväksymistä. Lausunnoissa korostetaan viranomaisyhteistyön merkitystä.

Määritelmät ja käänös

Rajavartiolaitos katsoo lausunnossaan, että Nato SOFAn I artiklan mukaiseen joukkojen määritelmään tulisi sisällyttää myös Rajavartiolaitoksen joukot. Artiklan perusteluihin on täydennetty, että joukot määräytyvät kansallisen lainsäädännön mukaan.

Sisäministeriö, oikeuskansleri, Poliisihallitus ja Suomen Rauhanliitto ry esittivät korjauksia Nato SOFAn sopimustekstin käännöksen. Kaikkia esiin nostettuja käännöshuomioita ei pidetty esittelyn viimeistelyssä tarpeellisena.

Maahantulo

Maahanmuuttovirasto toteaa, että esityksessä tulisi selventää, millä perusteella siviilihenkilöstön huollettaville myönnetään tilapäinen oleskelulupa. Esitysluonnoksen III artiklan perusteluja on tältä osin täydennetty.

Ampuma-aseet

Sisäministeriö, Suomen Rauhanliitto ry, Päälystöliitto ry ja Poliisihallitus katsovat, että joukkojen aseenkanto-oikeuden laajuutta tulisi tarkentaa. Esitysluonnoksen VI artiklan perusteluja on tältä osin tarkennettu. Esityksen jatkovalmistelussa Nato SOFAn VI artiklaa arvioitaessa on tunnistettu, että esityksellä on yhteys myös puolustustarvikkeiden viennistä annetussa laissa säädettyyn, minkä vuoksi esitystä on täydennetty puolustustarvikkeiden viennistä annettuun lakiin liittyen. Esityksen jatkovalmistelussa tarkasteltiin Nato SOFAn ja Pariisin pöytäkirjaan liittymisestä aiheutuvia muutostarpeita puolustustarvikkeiden viennistä annettuun lakiin. Lain soveltamisalan rajauksissa havaittiin puutteita, mutta niiden ei alustavan arvion mukaan katsottu johtuvan suoraan sopimukseen ja pöytäkirjaan liittymisestä, minkä vuoksi säädösmuutokset katsottiin tarpeelliseksi toteuttaa erillisessä hankkeessa.

Terveystenhoito

Puolustusministeriö katsoo, että terveydenhuollon ammattihenkilöistä annetun lain muuttamisesta annetun lakiehdotuksen kirjaus, joka mahdollistaa hoidon antamisen vain

Puolustusvoimien palveluksessa oleville on tarpeettoman tiukka. Jatkovalmistelussa katsottiin, ettei kirjausta ollut mahdollista muotoilla toisin tässä vaiheessa.

Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto Valvira pitää lausunnossaan oikeusturvan toteutumisen kannalta ongelmallisena sitä, että terveydenhuollon ammattihenkilöistä annetun lain muuttamisesta annetun lakiehdotuksen mukaan lakia sovellettaisiin, kun terveydenhuoltoa annetaan Puolustusvoimien palveluksessa oleville henkilöille. Valvira katsoo lakiehdotuksen olevan lisäksi määritelmien osalta epätarkka ja ristiriitainen sosiaali- ja terveydenhuollon valvonnasta annetun lain 2 §:n muuttamisesta annetun lakiehdotuksen kanssa. Esityksen jatkovalmistelussa Nato SOFAn VIII artiklan perusteluista on täydennetty henkilövahinkoja käsittelevän 4 kappaleen kohdalla viittauksin kansalliseen lainsäädäntöön sekä avattu VIII artiklan suhdetta kansalliseen lainsäädäntöön erityisesti potilasvahinkotilanteissa.

Esityksen jatkovalmistelussa on arvioitu uudelleen sosiaali- ja terveydenhuollon valvonnasta annetun lain soveltamisalaa ja sen rajoituksia suhteessa vieraan valtion asevoimien terveydenhuollon toimintaan Suomessa. Jatkovalmistelussa päädyttiin katsomaan, ettei ehdotettua muutosta sosiaali- ja terveydenhuollon valvonnasta annetun lain 2 §:ään pidetä välttämättömänä, koska puolustusyhteistyö ei edellyttäisi valvontalain 2 §:n 4 momentissa säädettyä soveltamisalarajausta laajempaa terveydenhuoltopalvelujen tarjoamista Suomessa. Tämän vuoksi esityksestä on poistettu ehdotus sosiaali- ja terveydenhuollon valvonnasta annetun lain muuttamiseksi. Vieraan valtion asevoimien puolustusyhteistyön puitteissa Suomessa antaman terveydenhuollon suhdetta sosiaali- ja terveydenhuollon valvonnasta annettuun lakiin voitaisiin sopimusten soveltamista ja käytännön toimintaa koskevan tiedon karttuessa tarvittaessa arvioida uudelleen.

Kansallinen lainsäädäntö

Valtioneuvoston kanslia esittää lausunnossaan, että esityksessä tuotaisiin selkeämmin esiin kansainvälistä apua, yhteistoimintaa tai muuta kansainvälistä toimintaa koskevasta päätöksenteosta annetun lain soveltamisala ja sen mukaiset menettelyt. Tätä on selvennetty jaksossa 4.1.2. Lisäksi jaksoon on sisäministeriön lausunnon perusteella tarkennettu, millaisia vaikutuksia Nato SOFAssa tarkoitettulla turvallisuusjärjestelyillä voi olla.

Puolustusministeriö esittää lausunnossaan, että jaksossa 4.1.4 käsiteltäisiin myös puolustushallinnossa käytettäviä kemikaaleja koskevia puolustusministeriön asetuksia vaarallisten kemikaalien teollisen käsittelyn ja varastoinnin turvallisuusvaatimuksista sekä valvonnasta sekä Puolustusministeriön asetusta sotilasräjähteistä. Jaksoa 4.1.4 on tältä osin täydennetty.

Liikenne- ja viestintäministeriö tuo lausunnossaan esiin, että esityksen liitteistä puuttuu Nato SOFAn XI artiklan 2 kappaleessa tarkoitettu ajoneuvon väliaikainen maahantuontilupa, eli ns. triptyykki. Kyseisen artiklan nojalla joukot ja siviilihenkilöstö ovat oikeutettuja virkaajoneuvojen verottomaan maahantuontiin. Triptyykki on Nato SOFAn liite, jonka tarkoitus on toimia todisteena, jolla tilapäisesti ajoneuvoa käyttävä henkilö tai muu taho voi todistaa ajoneuvon tilapäisen käytön tapahtuvan sopimusmääräysten nojalla. Triptyykki on lisätty hallituksen esityksen liitteeksi.

Oikeuskansleri katsoo lausunnossaan, ettei VII artiklan perusteluista käy selvästi ilmi, mihin artiklaan sisältyvät määräykset sopimuspuolia velvoittavat. Artiklan 1–3 kappaleen perusteluja on täydennetty siten, että lähtökohtana voidaan pitää, että lähettäjävaltio soveltaa tällöin omaa lainsäädäntöään.

Valtioneuvoston kanslia, oikeusministeriö, sosiaali- ja terveysministeriö, Elinkeinoelämän keskusliitto, Euroopan hybridiuhkien torjunnan osaamiskeskus, Helsingin hovioikeus, Kansaneläkelaitos, liikenne- ja viestintävirasto Traficom, Reserviläisliitto ry, Suomen Lääkäriliitto, Suomen Reserviupseeriliitto ry, Säteilyturvakeskus, Terveiden ja hyvinvoinnin laitos ja Väylävirasto korostavat lausunnoissaan kansallisen lainsäädännön jatkovalmistelun tärkeyttä. Hallituksen esityksessä on myös tunnistettu kansallisen lainsäädännön harmonisoinnin tärkeys ja lainsäädännön kehittämistä tullaan jatkamaan ottaen huomioon asiakokonaisuuksien merkittävyys Nato SOFAn ja Pariisin pöytäkirjan mukaisessa toiminnassa (ks. jakso 4.5).

Vahingonkorvaus

Puolustusministeriö, Finanssiala ry, Liikennevakuutuskeskus, Rajavartiolaitos ja Valtiokonttori ottavat lausunnoissaan kantaa vahingonkorvausvastuun jakautumiseen.

Puolustusministeriö esittää sotilasilmailun aiheuttamia vahinkoja koskevien säännösten soveltamisen kuvaamista. Jaksoa 4.1.3. on tältä osin täydennetty Puolustusministeriön lausunnon perusteella. Jaksoa on täydennetty myös Finanssiala ry:n ja Liikennevakuutuskeskuksen lausuntojen perusteella. Lisäksi puolustusministeriö nostaa lausunnossaan esiin sopimuspuolten omaisuuden käsitteen. VIII artiklan 1 kappaleen perusteluja on täsmennetty siten, että omaisuuden käsitteen katsotaan kattavan sopimuspuolen omistaman ja sen asevoimien käyttämän omaisuuden. Suomessa tämä tarkoittaisi Suomen valtion omistamaa omaisuutta ja Puolustusvoimien käytössä olevaa omaisuutta. Valtion omaisuus määritellään kansallisen lainsäädännön mukaan. Myös valtion vahingonkorvaustoiminnasta annetun lain 1 §:n muuttamista koskevan lakiehdotuksen 1 §:n perusteluihin on lisätty maininta siitä, että valtion liikelaitosten omistamat kiinteistöt ovat valtion omaisuutta. Saman lakiehdotuksen 1 §:n 2 momenttiin esitetyn muutoksen osalta Puolustusministeriö toteaa, että lakiehdotuksen 2 momentti on epäselvä kriisinhallintaoperaatioiden ulkopuolella ulkomailla tapahtuneiden liikennevahinkojen osalta ja esittää perusteluita tarkennettavaksi, mikäli ei ole tarkoitus muuttaa asiantilaa niiltä osin, kun on kyse liikennevahingoista. Lakiehdotuksen perusteluja on täydennetty lausunnon mukaisesti.

Korkein oikeus pitää lausunnossaan vahinkoa kärsineen korvaussuojan kannalta ongelmallisena VIII artiklan 5 kappaleen g kohdan määräystä, jonka mukaan joukkojen tai siviilihenkilöstön jäsenen ei saa kohdistaa mitään toimenpiteitä vastaanottajavaltiossa häntä vastaan annettujen tuomioiden täytäntöönpanemiseksi asiassa, joka johtuu hänen virallisista tehtävistään. Korkein oikeus katsoo kuitenkin, että VIII artiklan 5 kappaleen c kohta turvaa vahinkoa kärsineen korvaussuojan saman artiklan 5 kappaleen g kohdan määräyksestä huolimatta.

Vaikutukset

Helsingin hovioikeus tuo lausunnossaan esiin mahdolliset lisäresurssitarpeet yleisissä tuomioistuimissa. Myös sisäministeriö, puolustusministeriö, valtiovarainministeriö, Helsingin hovioikeus, HUS Kuntayhtymä, liikenne- ja viestintävirasto Traficom, Poliisihallitus, Valtiokonttori, Sadankomitea ry ja Suomen Rauhanliitto ry kiinnittävät lausunnoissaan huomiota esityksen vaikutusarviointeihin.

Esityksen jaksoa 6.3 on tarkennettu ja todettu, että Nato SOFA ja Pariisin pöytäkirja eivät itsessään aiheuta välittömiä taloudellisia velvoitteita puolustushallinnon toimialalla. Tosiasialliset vaikutukset aiheutuvat vasta siitä toiminnasta aiheutuvista kustannuksista, joihin Nato SOFAa sovelletaan. Uusien tehtävien määrää ja mahdollisia lisäresurssitarpeita ei ole tässä vaiheessa mahdollista arvioida. Mahdollisesti aiheutuvaan lisäresurssintarpeeseen otetaan

normaaliin tapaan kantaa tulevien valtiontalouden kehyspäätösten ja valtion talousarvioiden mukaisia määrärahoja koskeissa päätöksentekomenettelyissä.

Valtioneuvoston kanslia toteaa lausunnossaan, että Nato SOFAa ja sen yksittäisiä määräyksiä tulisi arvioida Suomea sitovien kansainvälisten ihmisoikeusvelvoitteiden lisäksi EU:n perusoikeusnormiston kannalta. Jaksoa 6.4 on tältä osin täydennetty. Nato SOFAn tai Pariisin pöytäkirjan soveltaminen ei vaikuta EU-kansalaisen EU:n perusoikeuskirjan mukaisiin oikeuksiin.

Oikeuskansleri tuo lausunnossaan esiin, että Suomen ollessa lähettävävaltio, Suomen joukkoihin kuuluva voisi joutua vastaamaan syytteesen toisessa Naton jäsenvaltiossa. Tällaisessa tilanteessa sopimus ei välttämättä kaikilta osin takaa perustuslain 21 §:ssä säädettyjä takeita, vaikka kaikki Naton jäsenvaltiot ovat joko Euroopan ihmisoikeussopimuksen tai KP-sopimuksen (tai molempien) osapuolia. Jaksoon 6.5 on lisätty tätä koskeva tarkennus. Asian on merkityksellinen myös käsittelyjärjestyksen osalta, minkä vuoksi sitä koskeva tarkennus on otettu myös käsittelyjärjestysjaksoon 14.2.3. Myös korkein oikeus kiinnitti lausunnossaan huomiota asianomistajan asemaan ja katsoi, että esityksen vaikutusarviointeja tulisi tältä osin täydentää. Myös tämä on huomioitu jaksossa 6.5.

Valtioneuvoston kanslia, Helsingin hovioikeus, oikeuskansleri, Aseistakieltäytyjäliitto ry, Suomen Asianajajaliitto, Suomen Rauhanliitto, Suomen Rauhanturvaajaliitto ry, Suomen Sadankomitea ry ja ulkopoliittinen instituutti kiinnittävät lausunnoissaan erityistä huomiota ihmis- ja perusoikeuksien toteutumiseen. Esityksen jaksossa 6.5. olevia perus- ja ihmisoikeusvaikutusten arviointeja on jatkovalmistelussa täsmennetty lausuntokierroksella esitettyjen huomioiden johdosta.

Rikosoikeudellinen tuomiovalta sekä järjestyksen, turvallisuuden ja kurin ylläpito

Sisäministeriö kiinnittää huomiota siihen, että esitys jättää tulkinnanvaraiseksi, mihin alustaviin esitutkintatoimenpiteisiin tai muihin vastaaviin toimenpiteisiin poliisi voi ryhtyä henkilön oikeudellisen aseman ja muiden merkityksellisten olosuhteiden selvittämiseksi sekä tuomiovaltaan liittyvien kysymysten arvioimiseksi. Sisäministeriö toteaa lisäksi, että VII artiklan 10 kappaleen a kohdan sanamuodon perusteella kyse olisi Suomen oikeusjärjestyksessä merkittävästä julkisen vallan käytöstä ja sen tyyppisestä yleistoimivaltuudesta, jota poliisilla ei ole ja jollaista ei voida poliisille edes säätää.

Puolustusministeriö toteaa lausunnossaan, että Nato SOFAssa käytetyn käsitteen ”virallinen tehtävä” piiri voi olla yksittäistapauksissa hankala määrittää. Esityksessä VII artiklan 3 kappaleen perusteluja on täsmennetty siten, että on tuotu esiin lähtökohta, jonka mukaan lähettävävaltio määrittelee tapauskohtaisesti sen, milloin henkilö on tai on ollut virallisessa tehtävässä. Lisäksi puolustusministeriö esittää VII artiklan 8 kappaleen perusteluita selkeytettäväksi sen suhteen, onko ensisijaisen tuomiovallan käyttämisen lisäksi mahdollista käsitellä toisessa valtiossa toista oikeushyvä loukkaavat sotilasrikokset. Kappaleen perusteluja on täydennetty siten, että niissä on tarkennettu lähettävävaltion sotilasviranomaisen oikeutta syyttää joukkojensa jäsentä. Lisäksi puolustusministeriö toteaa lausunnossaan, että Puolustusvoimien käyttöön ottamasta alueesta tulee voida päättää Puolustusvoimissa nykytilannetta vastaavalla tavalla huomioiden puolustusyhteistyön vaatimukset myös silloin kun alueita käyttävät vieraan valtion asevoimat ja tämä tulee huomioida myös kansallisessa lainsäädännössä. Nato SOFAa koskevaan voimaansaattamislakiin on lisätty 13 §, joka koskee Puolustusvoimien toimivaltaa antaa SOFAssa tarkoitettuja alueita lähettävävaltion käyttöön. Puolustusministeriö katsoo, että VII artiklan 10 kappaleen a ja b kohdan tarkoitettujen sotilaspoliisien oikeuksien ei tulisi rajoittua pelkästään sotilaspoliisin nimikkeellä toimiviin

sotilaisiin, vaan ne tulisi ulottaa lisäksi myös sotilasesimiehiin ja näiden alaisuudessa toimiviin sotilaisiin. Esitystä on täydennetty ja käsitteiden käyttöä selkeytetty puolustusministeriön lausunnon mukaisesti. Muilta osin puolustusministeriön lausunnon ei katsottu edellyttävän muutoksia esitykseen.

Oikeuskansleri toteaa lausunnossaan, että esityksessä on jossain määrin epäselvää, miksi VII artiklan 1 kappaleen osalta lähettäjävaltiolla olisi rajattua esitutkintatoimivaltaa, joka ei ilmeisesti olisi ainakaan suoraan lähettäjävaltion omaa asiaa koskevaa lainsäädäntöä, mutta artiklan 5 kappaleen c kohdan osalta katsotaan, että "kun Suomi toimisi vastaanottajavaltiona, määräys tarkoittanee, että lähettäjävaltio soveltaisi huostassa pitämiseen omaa lainsäädäntöä". Kappaleen perusteluja on täydennetty siten, että jaksossa viitataan lähettäjävaltion lainsäädännön soveltamiseen siltä osin kuin kyse on sen omien viranomaisten toiminnasta. Lisäksi oikeuskansleri toteaa lausunnossaan, että VII artiklan 10 kappaleen a kohdan perusteluissa valittu sanamuoto näyttää rajoittavan sotilaspoliisin toimivaltuuden alueellisesti artiklan tarkoittamiin paikkoihin. Perusteluja on täydennetty siten, että vastaanottajavaltion alueella tarkoitetaan tässä vastaanottajavaltiossa joukkojen käyttöön annettua aluetta. Oikeuskansleri toteaa, että VII artiklan 5 kappaleen a kohdan sekä 6 kappaleen a kohdan osalta tulisi ilmetä, onko sopimusmääräysten tulkinnasta ollut erimielisyyttä. Oikeuskansleri katsoo, että VII artiklan 9 kappaleen g kohdan perusteluja olisi syytä selventää sen osalta, onko hallituksen käsityksen mukaan oikeus keskustella lähettäjävaltion kanssa ehdoton. Oikeuskansleri kiinnittää huomiota Nato SOFAn voimaansaattamislain 2 §:än, joka koskee tuomiovallan käyttämisen päättämistä koskevaa toimivaltaa. Oikeuskansleri katsoo, että valtakunnansyyttäjän harkinnan perusteita olisi pyrittävä nostamaan lain tasolle.

Korkein oikeus pitää perusteltuna, että Nato SOFAn VII artiklan 5 kappaleen a kohdassa tarkoitettua avustamisvelvollisuutta ehdotetulla tavalla tarkennetaan voimaansaattamislakeihin otettavilla nimenomaisilla säännöksillä. Korkein oikeus katsoo, että päätöksenteko näissä asioissa on tarkoituksenmukaista keskittää Helsingin käräjäoikeuteen. Korkein oikeus pitää tärkeänä ja asianmukaisena oikeusturvajärjestelynä sitä, että käräjäoikeuden päätökseen voitaisiin hakea muutosta korkeimmalta oikeudelta rikoksen johdosta tapahtuvasta luovuttamisesta Suomen ja muiden Euroopan unionin jäsenvaltioiden välillä annetussa laissa (1286/2003) säädetyin tavoin.

Helsingin hovioikeus katsoo, että ehdotuksen perusteella tuomioistuimen tulisi ottaa VII artiklan 9 kappaleen vaatimus uutena kiireellisen käsittelyn perusteena ilman kotimaisen prosessilain säännöstä. Jatkovalmistelussa on katsottu, että asia ei edellytä uutta kansallista sääntelyä. Helsingin hovioikeus katsoo, että lainsäädännössä tulisi selventää, onko ehdotetun Nato SOFAn voimaansaattamislain 2 §:ssä tarkoitettu valtakunnansyyttäjän päätös olla harjoittamatta tuomiovaltaa Suomessa oikeudenkäynnistä rikosasioissa 1 luvun 14 §:n 1 momentissa tarkoitettu päätös, jonka jälkeen asianomistaja saa itse nostaa syytteen suomalaisessa tuomioistuimessa. Artiklakohtaisia perusteluja on tältä osin täsmennetty. Helsingin hovioikeus toteaa lisäksi, että ehdotetun Nato SOFAn voimaansaattamislain 10 §:n sanamuodosta ja sen säännöskohtaisista perusteluista tulisi ilmetä lainkohdan olevan Nato SOFAn VII artiklan 1 kappaletta täydentävä säännös. Säännöskohtaisia perusteluja on tältä osin täydennetty.

Poliisihallitus toteaa lausunnossaan, että Nato SOFAn VII artiklan 3 kappaleen c kohdassa ja 1. lakiehdotuksen 2 §:ssä säädetty ei voi johtaa siihen, että poliisi ei voisi puuttua tekeillä olevaan tai juuri päättyneeseen epäiltyyn rikokseen. Tarkoituksenmukaisempaa olisi, että poliisilla olisi toimivalta alustavien toimenpiteiden tekemiseen esitutkintalain 3 luvun 3 §:n 2 momentin perusteella, minkä jälkeen asian jatkamisesta päättäisi valtakunnansyyttäjä. Lakiehdotuksen 2 §:n perusteluja on tältä osin täsmennetty. Poliisihallitus katsoo lisäksi, että Nato SOFAn VII

artiklan osalta jää auki, miten toimivaltakysymys ratkaistaisiin, jos poliisin tietoon tuleva asia ei olekaan rikos, vaan rangaistusluonteinen hallintoasia.

Sisäministeriö nostaa lausunnossaan esiin SOFAn VII artiklan 5 kappaleen b kohdan mukaisen vastaanottajavaltion viranomaisten ilmoittamisvelvollisuuden, jos lähettäjävaltion joukkojen tai siviilihenkilöstön jäsen tai näiden huollettava on pidätetty. Sisäministeriö katsoo, että ilmoittamisvelvollisuuden suhdetta voisi olla perusteltua arvioida suhteessa jo voimassa oleviin ilmoittamisprosesseihin, kuten esimerkiksi poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta annetun lain (841/2006) 2 luvun 2 §:n ilmoituksiin. Myös Poliisihallitus nostaa lausunnossaan esiin poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta annetun lain (841/2006) 2 luvun 2 §:n ilmoituksiin. Nato SOFAn voimaansaattamislain 2 §:n perusteluja on tältä osin täsmennetty.

Suomen Lakimiesliitto katsoo, että ensisijaisen tuomiovallan tulee olla Suomessa tilanteissa, joissa osallisena on Suomen kansalainen tai suomalainen yhteisö. Suomen Lakimiesliitto katsoo lisäksi, että päätösvalta tuomiovaltaa koskevassa ristiriitatilanteessa tulisi olla ensisijaisesti suomalaisella viranomaisella.

Käsittelyjärjestys

Valtioneuvoston kanslia, oikeusministeriö, korkein oikeus, Helsingin hovioikeus, Suomen Asianajajaliitto ja Suomen rauhanliitto ry yhtyvät ehdotettuun käsittelyjärjestykseen.

Oikeusministeriö, eduskunnan oikeusasiamies, Suomen Asianajajaliitto, Suomen Lakimiesliitto ja Suomen Rauhanliitto ry katsovat, että esityksestä on pyydettävä perustuslakivaliokunnan arvio.

Oikeusministeriö pitää tärkeänä, että sellaiset asiat, joiden katsotaan edellyttävän perustuslain 95 §:n 2 momentin mukaista 2/3-enemmistöä on yksilöity asianmukaisesti, jotta esityksestä selviää, minkä sopimusten artiklojen katsotaan olevan perustuslain kannalta ongelmallisia.

Eduskunnan oikeusasiamies ja Suomen Rauhanliitto katsovat, että Nato SOFAn ja Pariisin pöytäkirjan mukaisen lähettäjävaltion viranomaisten toiminnan valvonta kuuluu oikeusasiamiehen toimivaltaan ainakin siltä osin, kuin toiminnassa on kysymys julkisen vallan käyttämisestä.

Oikeuskansleri katsoo, että esityksen jaksojen 14.2.3 ja 14.2.4 perusteluita tulisi kehittää edelleen. Lausunnossaan oikeuskansleri esittää, että täysivaltaisuuden vähäistä rajoittamista puoltavat seikat käsiteltäisiin omassa kohdassaan ja toisaalta painavammat näkökohdat omassaan. Oikeuskansleri kiinnittää huomiota muun muassa siihen, millaiset toimivaltuudet tuomiovaltaa koskevat määräykset antavat lähettäjävaltion viranomaisille esimerkiksi esitutkinnassa. Oikeuskansleri katsoo, että kuolemanrangaistuksen tuomitsemisen mahdollisuutta koskevia kannanottoja tulisi kehittää. Käsittelyjärjestysjaksoa on lausunnon pohjalta täydennetty.

Noottivaihto

Korkeimman oikeuden mukaan esitysluonnoksessa on asianmukaisesti arvioitu sitä, kuinka vartenotettavana on pidettävä mahdollisuutta, että lähettäjävaltion viranomaiset tuomitsevat vastaajan Suomessa kuolemanrangaistukseen. Korkein oikeus pitää perusteltuna näkemystä siitä, että Suomen on tulkittava Nato SOFAa siten, että sen II artiklan määräyksestä johtuu, että kuolemanrangaistuksen tuomitseminen Suomen alueella ei ole sallittua. Korkein oikeus

kiinnittää huomiota siihen, että ei kuitenkaan ole takeita siitä, että kaikki muut sopimusvaltiot tulkitsevat sopimusta samalla tavalla.

Korkein oikeus sekä Helsingin hovioikeus katsovat lausunnoissaan, että Nato SOFAn VII artiklaa koskevan varauman tai vähintään selityksen tekeminen olisi oikeudellisesti pitävämpi vaihtoehto turvata ihmisoikeuksien toteutuminen. Suomen Asianajajaliitto yhtyy launnossaan hovioikeuden arvioon. Hallituksen esityksessä käsittelyjaksossa on selostettu, miksi varauman tekeminen ei käytännössä ole mahdollista. Nykyisistä Nato SOFAn sopimuspuolista ainoastaan Yhdysvalloilla on käytössä kuolemanrangaistus. Tämän johdosta valmistelussa on pidetty tarpeellisena tehdä asiaa koskeva järjestely Yhdysvaltojen kanssa. Valmistelun aikana hallitus on neuvotellut noottienvaihdon Yhdysvaltojen hallituksen kanssa. Noottienvaihdolla vahvistetaan osapuolten yhteinen näkemys siitä, että Nato SOFAn sekä Suomen ja Yhdysvaltojen välisen puolustusyhteistyösopimuksen tulkinnassa ja soveltamisessa osapuolet kunnioittavat kummankin maan lainsäädäntöä ja kansainvälisoikeudellisia velvoitteita. Noottienvaihto on liitetty hallituksen esitykseen ja sitä on käsitelty esityksen jaksoissa 6.5, 14.2.4 ja 14.2.5.

Muuta

Tasavallan presidentin kanslia korostaa launnossaan, että Nato SOFAn ja Pariisin pöytäkirjan hyväksyminen ei vaikuta siihen, miten Suomen osallistumisesta Naton sotilaalliseen toimintaan Suomen alueen ulkopuolella tai Naton sotilaallisesta toiminnasta Suomen alueella päätetään, vaan se tapahtuu voimassaolevan kansallisen lainsäädännön mukaisesti, lähtökohtaisesti kansainvälistä apua, yhteistoimintaa tai muuta kansainvälistä toimintaa koskevasta päätöksenteosta annetun lain tai puolustusvoimista annetun lain perusteella.

Launnoissa toivottiin täsmennyksiä viranomaisten toimivallan ja vastuiden osoittamiseen. Sisäministeriö toteaa, että esityksessä olisi hyvä ilmetä, onko tarkoitus muuttaa kansallisten viranomaisten tällä hetkellä voimassa olevaa ja vakiintunutta toimivaltaa, toimivaltuuksia ja työnjakoa. Päälysteliitto ja Suomen Pelastusalan Keskusjärjestö nostavat launnoissaan esiin virka-avun antamisen. Jaksoon 6.4 on lisätty maininta siitä, että Nato SOFAssa ei määrätä kansainvälisestä avusta eikä virka-avusta. Näistä säädetään kansallisessa lainsäädännössä ja muissa Suomea sitovissa kansainvälisissä velvoitteissa. Lisäksi VII artiklan perusteluihin on tarkennettu, että esityksellä ei ole vaikutusta kansallisen lainsäädännön mukaisiin viranomaisten välisiin toimivaltuuksiin.

Liikenne- ja viestintäministeriö ehdottaa launnossaan, että ajoneuvolain muuttamisesta annetun lakiehdotuksen 126 a §:n viittaus 125 §:n 3 momenttiin täsmennetään koskemaan vain 125 §:n 3 momentin kohtia 1, 3 ja 4. Lakiehdotus on muutettu launnossa esitetyn mukaisesti ja lisäksi lakiehdotuksen numerointi on korjattu laintarkastuksen ehdotuksen mukaisesti, että ajoneuvolakiin lisätään 126 a §:n sijaan uusi 127 § aiemmin kumotun tilalle.

Sosiaali- ja terveysministeriö esittää launnossaan, että esityksessä huomioitaisiin myös asiakastietojen käsittelystä annettu laki (703/2023). Lakiviittaus on lisätty artiklan IX perusteluihin.

Ruokavirasto ehdottaa launnossaan eläinlääkäriammattin harjoittamisesta annetun lain muuttamisesta annetun lakiehdotuksen 2 a §:n sisältämää 9 §:ää koskevaa rajoitusta poistettavaksi. Ehdotusta ei pidetty tarkoituksenmukaisena esitystä viimeisteltäessä.

Upseeriliitto pitää tärkeänä, että Nato-tehtävissä olevien puolisoitten työskentelyä tuetaan.

Esitykseen on lisäksi tehty lausuntojen perusteella joitakin teknisiä muokkauksia ja tarkennuksia.

8 Sopimusten määräykset ja niiden suhde Suomen lainsäädäntöön

8.1 Pohjois-Atlantin sopimuksen sopimuspuolten välillä niiden joukkojen asemasta tehdyn sopimuksen määräykset ja niiden suhde Suomen lainsäädäntöön

Johdanto. Sopimuksen johdannossa Pohjois-Atlantin sopimuksen sopimuspuolet katsovat, että sopimuspuolen joukkoja voidaan sopimuksesta lähettää palvelemaan toisen sopimuspuolen alueella ja lisäksi todetaan, että päätös lähettää niitä ja lähettämistä koskevat ehdot, siltä osin kuin ehtoja ei aseteta tässä sopimuksessa, edellyttävät jatkossakin sopimuspuolten välisiä erillisiä järjestelyjä. Johdannossa myös todetaan sopimuspuolten tahto määrittellä joukkojen asema silloin, kun ne ovat toisen sopimuspuolen alueella. Johdanto ilmaisee peruseriaatteen, jonka mukaisesti sopimuspuolen joukkojen saapuminen toisen sopimuspuolen alueelle ja läsnäolo siellä edellyttää aina kyseisen sopimuspuolen suostumusta. Kyseinen sopimuspuoli määrittää myös sen, millä tavalla suostumus annetaan ja ilmaistaan. On huomioitava, että aluevalvontalain 4 §:n mukaisesti vieraan valtion sotilas ei saa tulla Suomen alueelle tai olla maassa, ellei Suomea velvoittavasti sopimuksesta muuta johdu. Nato SOFA ei ole tässä tarkoitettu kansainvälinen sopimus, ottaen huomioon, että sopimuksen johdannon mukaisesti maahantulo edellyttää vastaanottajavaltion suostumusta. Jaksossa 4.1.2 on kuvattu tarkemmin millaista kansallista päätöksentekoa tällainen toiminta voi edellyttää.

I artikla. Artiklan 1 kappaleessa määritellään keskeisiä sopimuksessa käytettyjä ilmaisuja, kuten joukot, siviilihenkilöstö, huollettava, lähettäjävaltio, vastaanottajavaltio, lähettäjävaltion sotilasviranomaiset ja Pohjois-Atlantin neuvosto.

Joukoilla tarkoitetaan sopimuksen I artiklan 1 kappaleen a kohdan mukaan jonkin sopimuspuolen maa-, meri- tai ilmavoimiin kuuluvaa henkilöstöä, kun se on Pohjois-Atlantin alueella sijaitsevan jonkin toisen Pohjois-Atlantin sopimuksen sopimuspuolen alueella virallisten tehtävien yhteydessä, edellyttäen, että kyseiset kaksi sopimuspuolta voivat sopia, että tiettyjen henkilöiden, yksiköiden tai muodostelmien ei katsota muodostavan 'joukkoja' tai kuuluvan 'joukkoihin' tämän sopimuksen tarkoittamassa mielessä. Se, mitä katsotaan joukoksi, määräytyy lähettäjävaltion kansallisen lainsäädännön mukaan.

Kappaleen a kohdassa virallisten tehtävien katsotaan tarkoittavan niitä virallisia tehtäviä, joiden vuoksi joukko on vastaanottajavaltion alueella sen suostumuksella. Käsitettä 'viralliset tehtävät' käytetään myös VII artiklan 3 kappaleen a kohdan ii alakohdassa ja VIII artiklan 4-6 ja 8 kappaleessa, mutta suppeammassa merkityksessä, missä yhteyksissä käsitteen tulkinnassa vaaditaan tapauskohtaista harkintaa. Näissä yhteyksissä lähtökohtaisesti lähettäjävaltio määrittelee tapauskohtaisesti sen, milloin henkilö on tai on ollut virallisessa tehtävässä. Naton jäsenvaltioiden välillä tulkintakäytäntö vaihtelee, ja osa Naton jäsenvaltioista katsoo joukkojensa olevan jatkuvasti virallisissa tehtävissä niiden ollessa vastaanottajavaltion alueella. Suomen ollessa lähettäjävaltio VII ja VIII artiklan tarkoittama virallinen tehtävä määritellään ottaen huomioon etenkin kansallinen lainsäädäntö, palvelustyyppi, soveltamiskäytäntö ja käsillä olevat tosiseikat.

Siviilihenkilöstöllä tarkoitetaan artiklan 1 kappaleen b kohdan mukaan sellaista sopimuspuolen joukkojen mukana seuraavaa siviilihenkilöstöä, joka on tämän sopimuspuolen asevoimien palveluksessa ja jossa ei ole kansalaisuudettomia henkilöitä, eikä sellaisen valtion kansalaisia, joka ei ole Pohjois-Atlantin sopimuksen sopimuspuoli, eikä sen valtion kansalaisia tai henkilöitä, joilla on vakinainen asuinpaikka valtiossa, jossa joukot sijaitsevat. Käytännössä

vaatimus joukkojen mukana seuraamisesta toteutuu vain, kun kyse on sellaisesta joukkokokonaisuudesta, jossa on sekä sotilaita että siviilihenkilöstöä. Käytännön yhteistyön kannalta on kuitenkin tarkoituksenmukaista, että sopimusta voidaan soveltaa myös Suomeen saapuviin yksittäisiin asevoimien palveluksessa oleviin siviilihenkilöihin. Soveltamiskäytännössä ratkaisevaksi on muodostunut asevoimien palveluksessa oleminen.

Nato SOFAn siviilihenkilöstön määritelmä ei kata asevoimien sopimustoimittajia (*contractor*). Sopimustoimittajat tuottavat asevoimien toimintaan liittyviä tukipalveluita (*support service*). Sopimustoimittajien rooli puolustuksen alaan kuuluvien päivittäisten tukipalveluiden tuottajina on kasvava ja niiden tuottamat tukipalvelut ovat nykyään merkittävä osa muun muassa sotilaallista logistiikkaa. Naton toiminnassa lähtökohtana on, että sopimustoimittajien asema järjestetään erikseen toiminnan isäntämaan kanssa tehtävillä sopimuksilla ja järjestelyillä.

Huollettava tarkoittaa artiklan 1 kappaleen c kohdan mukaan joukkojen tai siviilihenkilöstön jäsenen puolisoa tai tällaisen jäsenen lasta, joka saa jäseneltä elatuksensa. Lähettäjävaltio määrittää huollettaviin kuuluvat henkilöt. Suomen lähettämiin huollettaviin sovelletaan ulkomaalaislain 37 §:ää.

Lähettäjävaltiolla tarkoitetaan artiklan 1 kappaleen d kohdan mukaan sopimuspuolta, jolle joukot kuuluvat.

Vastaanottajavaltiolla tarkoitetaan artiklan 1 kappaleen e kohdan mukaan sopimuspuolta, jonka alueelle joukot tai siviilihenkilöstö on sijoitettu, joko koska niillä on sijoituspaikka siellä tai koska ne ovat alueella läpikulkumatalla.

Lähettäjävaltion sotilasviranomaisilla tarkoitetaan artiklan 1 kappaleen f kohdan mukaan niitä lähettäjävaltion viranomaisia, jotka ovat kyseisen valtion lain mukaan toimivaltaisia panemaan täytäntöön sen asevoimia koskevan oikeuden säännökset kyseisen valtion joukkoihin ja siviilihenkilöstöön kuuluviin jäseniin nähden. Käsitettä käytetään sopimuksen rikosasioiden käsittelyä koskevassa VII artiklassa, jonka artiklakohtaisissa perusteluissa selostetaan myös kansallista lainsäädäntöä.

Artiklan 1 kappaleen g kohdan mukaan *Pohjois-Atlantin neuvostolla* tarkoitetaan Pohjois-Atlantin sopimuksen 9 artiklan nojalla perustettua neuvostoa tai mitä tahansa sen aputoimielintä, jolla on valta toimia sen puolesta.

Artiklan 2 kappaleen mukaan sopimusta sovelletaan sopimuspuolten hallinnollisten alueiden viranomaisiin alueilla, joihin sopimusta sovelletaan tai joihin se voidaan ulottaa XX artiklan mukaisesti, samalla tavalla kuin sitä sovelletaan kyseisten sopimuspuolten keskusviranomaisiin. Hallinnollisten alueiden omaisuuden ei katsota kuitenkaan olevan sopimuspuolen omaisuutta VIII artiklan tarkoittamassa merkityksessä. Kappaleella on sopimuksen esitöiden mukaan merkitystä valtioissa, joissa on liittovaltorakenne.

II artikla. Artiklassa määrätään, että lähettäjävaltion joukkojen ja siviilihenkilöstön ja näihin kuuluvien jäsenten sekä heidän huollettaviensa tulee kunnioittaa vastaanottajavaltion lakia. Artiklan mukaan lähettäjävaltion joukkojen ja siviilihenkilöstön tulee myös pidäytyä sopimuksen hengen vastaisesta toiminnasta ja erityisesti kaikesta poliittisesta toiminnasta vastaanottajavaltiossa. Lähettäjävaltiolla on myös velvoite ryhtyä tarpeellisiin toimiin tämän päämäärän saavuttamiseksi. Lainsäädännön kunnioittamisvelvoite on sopimuksen keskeinen velvoite, ja sitä on käsitelty edellä jaksossa 3. Artiklan täytäntöönpano edellyttää käytännössä lähettäjävaltion ja vastaanottajavaltion välistä yhteistyötä vastaanottajavaltion lainsäädännön

huomioimiseksi. Vastaanottajavaltio voi esimerkiksi saattaa lähettäjävaltion tiedoksi keskeistä lainsäädäntöä erikseen sovitulla tavalla.

III artikla. Artiklan 1 kappaleen mukaan passi- ja viisumisäännöksiä ja maahantulotarkastuksia ei sovelleta kyseisiin joukkojen jäseniin heidän saapuessa vastaanottajavaltion alueelle tai lähtiessä sieltä edellyttäen, että noudatetaan artiklan 2 kappaleessa asetettuja ja vastaanottajavaltion asettamia muodollisuuksia. Joukkojen jäseniä eivät koske myöskään ulkomaalaisten rekisteröintiä ja valvontaa koskevat säännökset, eivätkä he saa oikeutta pysyväisluonteiseen oleskeluun tai kotipaikkaan vastaanottajavaltion alueella. Artiklan määräysten tarkoituksena on helpottaa joukkojen osalta rajanylityksiin liittyviä käytännön menettelyjä. Kuten sopimuksen johdannosta käy ilmi, lähettäjävaltion ja vastaanottajavaltion tulee aina sopia erikseen artiklassa tarkoitettujen henkilöiden oikeudesta saapua vastaanottajavaltion alueelle.

Perustuslain 9 §:n 4 momentin mukaan ulkomaalaisen oikeudesta tulla Suomeen ja oleskella maassa säädetään lailla. Ulkomaalaislain 11 §:n 1 momentissa säädetään ulkomaalaisen maahantulon edellytyksistä. Pykälän 2 momentin mukaan kolmannen maan kansalaisen maahantuloedellytyksistä jäsenvaltioiden alueella oleskeluun, jonka on tarkoitus kestää enintään 90 päivää minkä hyvänsä 180 päivän jakson aikana, säädetään Schengenin rajasäännöstössä. Pykälän 3 momentin mukaan ulkomaalaislain 10 luvussa säädetään unionin kansalaisen ja häneen rinnastettavan sekä näiden perheenjäsenten maahantulon edellytyksistä, kun maahantulo perustuu Euroopan unionin säännöksiin vapaasta liikkuvuudesta.

Matkustusasiakirjoista säädetään ulkomaalaislain 14 ja 15 §:ssä sekä viisumeista Euroopan unionin yhteisessä viisumisäännöstössä (yhteisön viisumisäännöstön laatimisesta annettu Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EY) N:o 810/2009) sekä ulkomaalaislain 3 luvussa.

Artiklan 1 kappaleen saapumista ja lähtöä koskevilla muodollisuuksilla tarkoitetaan Schengenin rajasäännöstön mukaisia rajatarkastuksia. Sen II osaston mukaan jokaiselle Schengen-alueen ulkorajat ylittävälle henkilölle tehdään alueelle saavuttaessa ja poistuttaessa rajatarkastus, jossa selvitetään muun muassa maahantulon edellytykset. Maahan saapuvien joukkojen jäsenten osalta tämä tarkoittaa vaadittujen asiakirjojen tarkastusta muun muassa sen osalta, että ne ovat aitoja, voimassa ja asiakirjaa käyttävä henkilö on sama kuin kenelle asiakirja on myönnetty.

Schengen-alueen sisärajat voidaan ylittää kaikkialta ilman, että henkilöihin, heidän kansalaisuudestaan riippumatta, kohdistetaan rajatarkastuksia. Tämä koskee myös joukkojen jäseniä. Huomioitava kuitenkin on, että rajatarkastuksien poistuminen sisärajoilta ei vaikuta aluevalvontalain perusteella vaadittaviin lupiin. Naton jäsenvaltioista Schengenin alueen ulkopuolisia valtioita ovat Albania, Bulgaria, Kanada, Montenegro, Pohjois-Makedonia, Romania, Turkki, Yhdistynyt kuningaskunta ja Yhdysvallat.

Ulkomaalaislain 4 luvussa säädetään oleskelusta Suomessa. Lain 129 a §:ssä säädetään ulkomaalaisvalvonnasta ja 129 b §:ssä poliisin ja Rajavartiolaitoksen tarkastusoikeudesta.

Artiklan 1 kappaleen mukaan joukkojen jäsenillä ei katsota olevan oikeutta pysyväisluonteiseen oleskeluun tai kotipaikkaan vastaanottajavaltion alueella. Kotipaikalla tarkoitetaan Suomessa kotikuntalain (201/1994) mukaan määräytyvää ja väestötietojärjestelmään merkittävää kotikuntaa. Ulkomaalaislain näkökulmasta joukkojen jäsenten oleskelu sellaisen lähettäjävaltion ja vastaanottajavaltion välisen Nato SOFAn johdannossa mainitun sopimuksen perusteella, johon artiklaa sovellettaisiin, ei edellytä erillistä ulkomaalaislain nojalla myönnettävää oleskelulupaa eikä sopimukseen perustuva oleskeluaika esimerkiksi kerrytä asumisaikaa pysyvää oleskelulupaa varten. Kotikuntalain 4 §:ssä säädetään niistä edellytyksistä,

joiden täytyessä ulkomailta Suomeen tulevat henkilöt voivat saada Suomessa kotikunnan. Kotikunnan saaminen edellyttää ulkomaiden kansalaisilta pääsääntöisesti joko voimassa olevaa oleskelulupaa tai oleskeluoikeuden rekisteröintiä. Koska nämä vaatimukset eivät edellä kuvatulla tavalla koske joukkojen jäseniä, he eivät lähtökohtaisesti voi saada kotikuntaa myöskään kotikuntalain nojalla.

Sopimuksen mukaisia tehtäviä varten Suomeen saapuvat ja Suomessa oleskelevat ulkomaalaislain 3 §:ssä tarkoitetut Euroopan unionin kansalaiset ja heihin rinnastettavat Islannin, Liechtensteinin, Norjan ja Sveitsin kansalaiset ovat erityisasemassa. Sopimuksen määräykset eivät vaikuta unionin oikeuden vapaan liikkuvuuden säännösten soveltamiseen.

Artiklan 2 kappaleen mukaan joukkojen jäsenten tulee pyydettäessä esittää kappaleen a kohdassa tarkoitettu lähettäjävaltion antama henkilöllisyystodistus ja b kohdassa tarkoitettu lähettäjävaltion tai Naton toimivaltaisen toimielimen antama matkamääräys, joita tässä yhteydessä käytetään matkustusasiakirjana passin ja viisumin tai henkilökortin sijasta. Edelleen b kohdan mukaan vastaanottajavaltio voi vaatia, että sen toimivaltainen edustaja varmentaa matkamääräyksen. Suomi ei ole vaatinut tällaista varmentamista. Kappaleen tarkoittama lähettäjävaltion myöntämä henkilöllisyystodistus on käytännössä asevoimien henkilöllisyystodistus, joka sisältää kappaleen a kohdassa mainitut henkilötiedot.

Artiklan 3 kappaleen mukaan siviilihenkilöstön jäsenten ja huollettavien asema käy ilmi heidän passeistaan. Nykykäytännön mukaan passeihin ei tehdä mainittuja merkintöjä. Sopimuksessa tarkoitettuja siviilihenkilöitä ja huollettavia koskevat normaalit ulkorajoilla tehtävät henkilöihin kohdistuvat rajatarkastukset. Huomattava kuitenkin on, että sopimuksen ollessa vuodelta 1951 tuohon ajankohtaan ainoa hyväksyttävä matkustusasiakirja oli passi. Ulkomaalaislain 155 §:n mukaan EU/ETA-valtioiden (Naton jäsenvaltiot pl. Albania, Kanada, Montenegro, Pohjois-Makedonia, Turkki, Yhdistynyt kuningaskunta ja Yhdysvallat) kansalaisten osalta matkustusasiakirjana voidaan käyttää passin sijasta virallista henkilötodistusta.

Artiklassa ei määrätä siitä, että siviilihenkilöstöllä tai huollettavilla olisi joukkojen jäseniä vastaavat vapautukset vastaanottajavaltion passeja ja viisumeja sekä ulkomaalaisten rekisteröintiä koskevan sääntelyn soveltamisesta. Näin ollen heihin sovelletaan vastaanottajavaltion lainsäädäntöä.

Siitä, minkä maiden kansalaiset ovat viisumivervollisia Suomeen ja Schengen-alueelle, säädetään EU:n viisumiasetuksessa (Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EU) 1806/2018). Viisumisäännöstössä säädetään viisumien hakemista ja myöntämistä koskevasta menettelystä.

Viisumiasetuksen 4 artiklassa säädetään viisumivapaudesta viisumiasetuksen liitteessä II lueteltujen kolmansien maiden kansalaisten osalta, kun kyse on kokonaiskestoltaan enintään 90 päivän oleskelusta minkä tahansa 180 päivän jakson aikana.

Viisumiasetuksen 6 artikla luo raamit sille, ketkä voidaan vapauttaa viisumipakosta. Viisumiasetuksen 6 artiklan 2 kappaleen c kohdan mukaan jäsenvaltio voi vapauttaa viisumiasetuksen 3 artiklassa säädetystä viisumipakosta Naton tai rauhankumppanuusohjelman puitteissa matkustavat asevoimien jäsenet. Vapauttaminen tapahtuu käytännössä ilmoittamalla asiasta Euroopan komissiolle joka ylläpitää listaa EU-jäsenvaltioiden viisumivapautuksista.

Siviilihenkilöstöön kuuluvat ovat Naton jäsenvaltioiden kansalaisia, joten heillä on jo olemassa olevien säännösten mukaan pääosin viisumivapaus Suomeen ja Schengen-alueelle. Huollettavat voivat olla myös kolmansien maiden kansalaisia joiden on viisumiasetuksen mukaisesti

haettava viisumia lyhytaikaiseen oleskeluun saapuessaan Suomeen. Siviilihenkilöstöön kuuluvien ja huollettavien viisumihakemusten käsittelyn sujuvuus varmistetaan ulkoministeriön antamalla ohjeistuksella.

Suomessa siviilihenkilöstöön kuuluvalla voidaan myöntää tilapäinen oleskelulupa ulkomaalaislain 74 §:n 1 momentin 5 kohdan nojalla. Sen mukaan muu oleskelulupa ansiotyötä tai elinkeinon harjoittamista varten myönnetään hakemuksesta ulkomaalaiselle, joka toimii kansainvälisessä järjestössä tai valtioiden väliseen viralliseen yhteistyöhön liittyvissä tehtävissä. Edelleen lain 45 §:n 1 momentin 3 kohdan mukaan tilapäinen oleskelulupa myönnetään ulkomailla olevalle henkilölle, jos on olemassa muu erityinen syy luvan myöntämiselle. Lisäksi lain 45 §:n 3 momentin mukaan kun ulkomaalaiselle on myönnetty tilapäinen oleskelulupa, hänen perheenjäsenelleen myönnetään tilapäinen oleskelulupa samaksi ajaksi. Oleskeluluvasta vapautettujen joukkojen jäsenten huollettaville voitaisiin myöntää oleskelulupa 45 §:n 1 momentin 3 kohdan nojalla. Niille oleskelulupavelvollisen siviilihenkilöstön huollettaville, jotka ovat ulkomaalaislain 37 §:ssä tarkoitettuja perheenjäseniä, myönnettäisiin sen sijaan perheenjäsenen oleskelulupa 45 §:n 3 momentin nojalla ja muille huollettaville 45 §:n 1 momentin 3 kohdan nojalla. Ensimmäisen oleskeluluvan pituudesta säädetään ulkomaalaislain 53 §:ssä.

Esityksen jatkovalmistelun aikana muilta Naton EU-jäsenvaltioilta ja Yhdistyneeltä kuningaskunnalta tiedusteltiin siviilihenkilöstöä ja huollettavia koskevia viisumi- ja oleskelulupavaatimuksista niiden valtioiden kansalaisten osalta, jotka eivät ole muun sääntelyn johdosta vapautettu niistä. Naton sihteeristön mukaan käytäntönä on ollut helpottaa heidän maahantuloaan ja maassaoloaan. Saaduista vastauksista voidaan päätellä, ettei Naton jäsenvaltioissa ole yhtenäistä linjaa sen suhteen, millä tavoin maahantuloa ja maassaoloa on helpotettu. Jotkut valtiot edellyttävät viisumia ja oleskelulupaa, kun taas toiset valtiot eivät. Esimerkiksi Ruotsissa selvitysmiehen selvityksessä ehdotetaan, että joukkojen jäsenet ja siviilihenkilöstö vapautettaisiin työ- ja oleskelulupavaatimuksesta, kun taas Norjassa siviilihenkilöstöltä ja henkilöstön huollettavilta edellytetään viisumia ja oleskelulupaa. Myös viisumien ja oleskelulupien maksullisuudessa sekä maahantulo- ja maassaoloasiakirjojen myöntämismenettelyssä oli eroja. Joissakin valtioissa maan puolustusministeriö myöntää luvat, toisissa maan ulkoministeriö myöntää viisumit ja maahanmuuttoviranomainen oleskeluluvat.

Sopimuksessa tarkoitetut lähettäjävaltion siviilihenkilöstö ja huollettavat voidaan vapauttaa maahantuloa ja maassa oloa koskevista vaatimuksista myös kahdenvälisellä sopimuksella, kuten puolustusyhteistyösopimuksilla, joita Yhdysvallat on tehnyt usean Naton jäsenvaltion kanssa.

Esityksen valmisteluhetkellä puolustusyhteistyön vuoksi Suomeen saapuvien Nato SOFAssa tarkoitettujen siviilihenkilöstön jäsenten ja huollettavien määrää sekä heidän oleskelunsa kestoja, ja siten myös tarvetta laajemmille vapautuksille viisumi- ja oleskelulupahakemuksista, on vielä vaikea arvioida. Tällaisten henkilöiden saapumisen Suomeen ja oleskelun keston Suomessa voidaan katsoa riippuvan etenkin siitä, millaista Naton toimintaa Suomen alueella tullaan harjoittamaan ja millaisia Naton toimintoja Suomen alueelle tullaan sijoittamaan. Esityksen valmistelussa päädyttiin siihen, että siviilihenkilöstöltä ja huollettavilta edellytettäisiin viisumia ja oleskelulupaa. Tarkoituksena on, että oleskelulupahakemukset käsitellään Maahanmuuttovirastossa sujuvasti ja että tämä varmistetaan viraston sisäisellä ohjeistuksella. Valmistelussa pohdittiin, olisiko maahantulon ja maassa olon helpotuksena syytä alentaa Maahanmuuttoviraston käsittelymaksuja. Päädyttiin kuitenkin siihen, että käsittelymaksujen alennuksia tai niistä vapautuksia ei tässä vaiheessa toteuteta, koska poikkeukselle tai maksuttomuudelle ei nähty selkeää ja perusteltua syytä. Hakemuksista peritään voimassa olevan lainsäädännön mukainen käsittelymaksu. Vaikka tässä esityksessä ei

ehdoteta vapautusta maksuista, maksuvapautus voidaan todeta siitä niin päätettäessä vastavuoroisilla järjestelyillä toisten Naton jäsenvaltioiden kanssa.

Ehdotetun ratkaisun toimivuutta on syytä jatkossa käytännössä seurata, koska tavoitteena on, ettei kansallisilla menettelyillä vaikeuteta Nato-yhteistyötä. Tässä vaiheessa on vielä vaikeaa arvioida viisumi- ja oleskelulupahakemusten määrää. Siksi valmistelussa päädyttiin siihen, että Maahanmuuttovirasto käsittelee oleskelulupahakemukset. Jos oleskelulupahakemusten määrä jää alhaiseksi, yhtenä vaihtoehtona on muuttaa ulkomaalaislain 69 §:ää siten, että ulkoministeriö toimisi oleskelulupaviranomaisena.

Sopimuksen III artikla ei sisällä määräystä siitä, että huollettavilla tai siviilihenkilöstöllä ei ole oikeutta pysyväisluonteiseen oleskeluun tai kotipaikkaan vastaanottajavaltion alueella. Sopimusta ei kuitenkaan tule tulkita siten, että se antaisi heille laajempia oikeuksia kuin joukoille, koska sopimuksen yhtenä tavoitteena on myöntää siviilihenkilöstölle ja huollettaville rajoitetummin oikeuksia kuin joukoille. Ulkomaalaislain 74 ja 45 §:n nojalla myönnettävä tilapäinen oleskelulupa ei kerrytä asumisaikaa pysyvän oleskeluluvan saamiseksi. On myös syytä huomata, että Nato SOFAn I artiklan siviilihenkilöstön määritelmän mukaan, siviilihenkilöstöön ei voi kuulua henkilöitä, joilla on vakinainen asuinpaikka valtiossa, jossa joukot sijaitsevat.

Sopimuksessa ei ole määräyksiä joukkojen jäsenten, siviilihenkilöstön tai heidän huollettaviensa maasta poistumisesta. Sopimuksen III artiklan 4 ja 5 kappaleessa on kuitenkin määräyksiä joukkojen tai siviilihenkilöstön jäsenen kotiuttamisesta ja maasta poistamisesta vastaanottajavaltion alueelta noudatettavasta menettelystä.

Ulkomaalaislain 9 luvussa säädetään maasta poistamisesta. Lain 151 §:n mukaan poliisin tai rajatarkastusviranomaisen on ryhdyttävä toimenpiteisiin ulkomaalaisen pääsyn epäämiseksi, käännättämiseksi, maasta karkottamiseksi tai esitettävä lain 149 b §:ssä tarkoitettu vaatimus siirtyä toiseen Euroopan unionin jäsenvaltioon, jos hän ei täytä maahantulon tai maassa oleskelun edellytyksiä. Jos joukkojen jäsen joudutaan poistamaan maasta viranomaistoimin, maasta poistamismenettelynä on tarvittaessa käännättäminen (ulkomaalaislain 142 §:n 2 momentin 4 kohta). Maastapoistamismenettelynä on maasta karkottaminen (ulkomaalaislain 143 §), jos joukkojen jäsen, siviilihenkilöstöön kuuluva tai heidän huollettavansa on rekisteröinyt oleskelunsa unionin kansalaisena taikka jos hänelle on myönnetty oleskelulupa.

Pariisin pöytäkirjan 2 artiklan viittausmääräyksen mukaan Nato SOFAn III artiklan määräyksiä sovelletaan vastaavasti Pariisin pöytäkirjassa tarkoitettuun esikunnan henkilöstöön ja heidän huollettaviinsa. Poikkeuksena pöytäkirjan 4 artiklassa määrätään vain siitä, että kaikkia oikeuksia ja velvollisuuksia, jotka annetaan Nato SOFAssa lähettäjävaltiolle tai sen viranomaisille, ei uskota tai anneta asianomaiselle Pariisin pöytäkirjan mukaiselle strategiselle johtoesikunnalle tai sen alaisille viranomaisille. Edellä selostettuja joukkoja, siviilihenkilöstöä ja huollettavia koskevia kansallisia menettelyjä sovelletaan siten vastaavasti Pariisin pöytäkirjan mukaiseen esikunnan henkilöstöön ja heidän huollettaviinsa.

Pariisin pöytäkirjan 16 artiklan mukaan pöytäkirjaa voidaan täydentää vastaanottajavaltion ja strategisen johtoesikunnan välisellä kahdenvälisellä sopimuksella. Tällaisella sopimuksella voidaan esimerkiksi sopia siitä, että passi- ja viisumisäännöksiä ja maahantulotarkastuksia ei sovelleta myöskään siviilihenkilöstöön ja huollettaviin.

IV artikla. Artiklan määräysten mukaan vastaanottajavaltion tulee hyväksyä lähettäjävaltion tai sen hallinnollisen alueen joukkojen tai siviilihenkilöstön jäsenelle myöntämä ajokortti tai ajolupa tai asevoimien ajolupa ilman ajokoetta tai maksua taikka vaihtoehtoisesti myöntää

tällaisen asiakirjan omistavalle joukkojen ja siviilihenkilöstön jäsenelle ajokortti tai ajolupa ilman ajokoetta. Artiklan määräyksiä sovelletaan sekä virka-ajoneuvojen että henkilökohtaisessa käytössä olevien ajoneuvojen kuljettamiseen. Artiklan tarkoittaman ajoluvan voidaan Suomessa katsoa kansallisesti tarkoittavan kaikkia erityisiä ajolupia, kuten kuorma-auton kuljettamiseen, linja-auton kuljettamiseen ja vaarallisten aineiden kuljettamiseen tarvittavia ajolupia.

Ajokorttilain 58 §:n mukaan moottorikäyttöisiä sotilasajoneuvoja saa kuljettaa asianomaisen ajoneuvotyypin kuljettamiseen vaadittavan kuljettajantutkinnon puolustusvoimissa suorittanut, jolla on puolustusvoimien ajokortti tai ajokorttilain mukainen Suomessa ajamaan oikeuttava ajokortti, tilapäistä ajokorttia lukuun ottamatta, ja sen lisäksi puolustusvoimien ajolupa. Puolustusministeriön asetus (23/2013) sisältää tarkemmat säännökset sotilasajoneuvon kuljettamisesta muun ajokortin kuin puolustusvoimien ajokortin perusteella.

Ajokorttilain 59 ja 60 §:ssä säädetään EU- tai ETA-valtiossa sekä Genevessä vuonna 1949 tehtyyn tieliikennettä koskevaan yleissopimukseen tai Wienissä vuonna 1968 tehtyyn tieliikennettä koskevaan yleissopimukseen liittyneessä valtiossa annetun ajokortin kelpoisuudesta Suomessa. Edellä mainituissa valtioissa annettu ajokortti oikeuttaa kuljettamaan Suomessa sellaista ajoneuvoa tai ajoneuvoyhdistelmää, jonka luokkaa vastaava tunnus on ajokortissa. Esityksen kirjoittamishetkellä kaikki Naton jäsenvaltiot ovat EU- tai ETA-valtioita tai niin kutsuttuja sopimusvaltioita.

Ajokorttilain nykyiset säännökset eivät mahdollista riittävän yksiselitteisesti ajokorttien, ajolupien tai asevoimien ajolupien hyväksymistä tai myöntämistä Nato SOFAn IV artiklan mukaisesti. Koska sotilaallisen puolustusyhteistyön johdosta Suomeen lähetettyjen henkilöiden määrän arvioidaan Nato-jäsenyyden myötä kasvavan, on viranomaisvalvonnan näkökulmasta tärkeää, että ajokorttilakia tarkennettaisiin säätämällä mitä sopimuksen vaihtoehtoista sovellettaisiin Suomessa. Ennen Nato-jäsenyyttään Suomi on soveltanut PfP SOFAn ja sen toisen lisäpöytäkirjan määräyksiä niin, että lähettäjävaltion joukkojen ja siviilihenkilöstön sekä kansainvälisten sotilasesikuntien henkilöstön ajokortit, ajoluvat ja asevoimien ajoluvat ovat suoraan oikeuttaneet moottorikäyttöisten ajoneuvojen kuljettamiseen Suomessa. Esityksen valmistelussa on arvioitu tarkoituksenmukaiseksi, että samaa soveltamiskäytäntöä jatkettaisiin ja ettei lähettäjävaltionjoukoille ja siviilihenkilöstölle tai sotilasesikuntien henkilöstölle myönnettäisi erikseen kansallisia ajokortteja tai -lupia. Nato SOFAssa ajokorteista ja -luvista määrätyn lisäksi ajokorttilakia esitetään muutettavaksi huomioimaan myös muiden sotilaalliseen puolustusyhteistyöhön osallistuvien valtioiden kuin Naton jäsenvaltioiden myöntämät ajo-oikeudet.

Vastaavasti kuin ajokorttilaki edellyttää tarkentamista, olisi puolustusvoimien ajokorteista ja ajoluvista annettua puolustusministeriön asetusta (23/2013) muutettava. Tällä hetkellä asetuksessa säädetään muun muassa sotilasajoneuvojen kuljettamiseen vaadittavasta ajo-oikeudesta, henkilökuljetusoikeudesta puolustusvoimissa ja puolustusvoimien valvonnassa tapahtuvasta vaarallisten aineiden kuljettamiseen tarvittavasta luvasta. Asetuksessa ei voida nykytilassa ottaa huomioon vieraan valtion ajoneuvojen kuljettamiseen vaadittavaa ajo-oikeutta tai Puolustusvoimien ajoneuvon kuljettamista vieraan valtion ajo-oikeuden perusteella.

Nato SOFA ei sisällä määräyksiä kuorma- ja linja-auton kuljettajien ammattipätevyydestä. Vieraan valtion joukkojen ja siviilihenkilöstön sujuvan liikkumisen turvaamiseksi olisi kuitenkin muutettava myös liikenteen palveluista annettuun lain 28 §:n 2 kohtaan sisältyvää poikkeusta kuorma- ja linja-auton kuljettajan ammattipätevyysvaatimuksesta. Poikkeus perustuu tieliikenteen ammattipätevyysdirektiiviin. Kansallisessa lainsäädännössä poikkeus on

rajattu koskemaan Puolustusvoimia. Poikkeus tulisi ulottaa koskemaan myös vieraiden valtioiden asevoimia.

V artikla. Artiklan 1 kappaleen mukaan lähettäjävaltion joukkojen jäsenet käyttävät vastaanottajavaltiossa pääsääntöisesti sotilaspukea. Jollei lähettäjä- ja vastaanottajavaltioiden viranomaisten välisestä järjestelystä muuta johdu, siviilipukua käytetään samoilla edellytyksillä, joita sovelletaan vastaanottajavaltion joukkoihin kuuluviin. Pysyviksi muodostetut joukkojen yksiköt tai muodostelmat käyttävät sotilaspukea ylittäessään valtionrajan.

Suomen lähettäessä joukkoja ulkomaille noudatetaan puolustusvoimista annetun lain 45 §:ää, jossa säädetään Puolustusvoimien virka- ja sotilaspuvun käyttämisestä. Sotilaspuvuista ja virkapuvuista sekä sotilaspuvun käyttämisestä määrää tarkemmin Pääesikunta. Aluevalvontalaissa säädetään vieraan valtion sotilaan maahantulosta ja maassa oleskelusta. Aluevalvontalain mukaisesti sotilalla tarkoitetaan sotilaspukuista asevoimiin kuuluvaa aseistettua tai aseistamatonta henkilöä.

Artiklan 2 kappaleen mukaan joukkojen tai siviilihenkilöstön virka-ajoneuvoissa tulee olla rekisterinumeron lisäksi selvästi erottuva kansallisuustunnus. Rekisterinumerolla tarkoitetaan lähettäjävaltion rekisteritunnusta ja ajoneuvot pysyisivät lähettäjävaltion rekisterissä. Sopimuksen määräystä toimeenpantaessa tulisi ottaa huomioon, että tarkoitettut virka-ajoneuvot voivat olla rekisteröityjä lähettäjävaltion sotilasajoneuvorekisteriin (sotilasajoneuvot) tai kansalliseen ajoneuvorekisteriin (ns. siviiliajoneuvot). Ajoneuvoissa käytettävä rekisteritunnus voisi olla myös Naton esikunnan myöntämä rekisteritunnus. Sotilasajoneuvojen osalta toisen valtion sotilasajoneuvoista ja niiden hyväksymisestä käytettäväksi Suomen alueella säädetään sotilasajoneuvoista annetussa laissa.

Siviiliajoneuvon kansallisuustunnuksella tarkoitetaan lähettäjä- eli rekisteröintivaltion kansallisuustunnusta, joista on sovittu Genevessä vuonna 1949 tai Wienissä vuonna 1968 tehdyissä tieliikennettä koskevilla yleissopimuksissa niihin liittyneiden valtioiden osalta. Ajoneuvolain 126 §:ssä säädetään Geneven ja Wienin sopimukseen liittyneissä valtioissa rekisteröityjen ajoneuvojen tilapäisestä käytöstä sekä kansallisuustunnuksen käytöstä Suomessa viitaten 125 §:n 3 momentin käytön edellytyksiin. Kyseessä olevan momentin 1 kohdassa vaatimuksena on rekisteröintivaltion rekisterikilvet ja kansallisuustunnus.

Ajoneuvolain edellä mainittuja kohtia vastaavasti tulisi säätää rekisteritunnuksesta ja kansallisuustunnuksesta, kun kyse on tämän artiklan 2 kappaleen tai Pariisin pöytäkirjan 3 artiklan 2 kappaleen tarkoittamista tilapäisesti käytettävistä ajoneuvoista. Vaatimus selkeästi erottuvan kansallisuustunnuksen pitämisestä ajoneuvossa koskisi kaikkia sellaisia Suomessa tilapäisesti käytettäviä ajoneuvoja, joita tarkoitetaan Suomea sitovissa joukkojen tai kansainvälisten sotilasesikuntien asemaa koskevilla sopimuksissa Kirjaimista muodostuvan kansallisuustunnuksen sijaan tai lisäksi voisi käyttää lähettäjävaltion lippua tai muuta symbolia.

VI artikla. Artiklassa määrätään joukkojen jäsenten oikeudesta kantaa aseita. Artiklan mukaan joukkojen jäsenet voivat pitää hallussaan ja kantaa aseita sillä ehdolla, että niillä on siihen määräystensä nojalla oikeus. Lähettäjävaltion viranomaiset suhtautuvat myönteisesti tätä asiaa koskeviin vastaanottajavaltion tekemiin pyyntöihin. Määräys koskee vain lähettäjävaltion sotilaita, ei siviilihenkilöstön jäseniä tai huollettavia. Siviilihenkilöstön jäseniin ja huollettaviin sovelletaan tältä osin vastaanottajavaltion lainsäädäntöä. Määräys ei myöskään koske joukkojen jäsenten henkilökohtaisia aseita eikä aseiden hankkimista vastaanottajavaltiossa, joihin sovelletaan vastaanottajavaltion lainsäädäntöä.

Sopimuksen esitöiden mukaan joukkojen jäsenillä on artiklan mukainen oikeus aseiden kantamiseen vain virallisia tehtäviä suorittaessaan. Virallisten tehtävien käsitettä on käsitelty tarkemmin I artiklan 1 kappaleen yhteydessä. Artiklan jälkimmäisen virkkeen mukaan lähettäjävaltion viranomaiset suhtautuvat myönteisesti vastaanottajavaltion tekemiin aseenkanto-oikeutta koskeviin pyyntöihin. Tätä sopimusmääräystä on tulkittava siten, että myös virallisia tehtäviä koskevissa tulkintaerimielisyyksissä vastaanottajavaltiolla olisi mahdollisuus esittää aseenkanto-oikeutta koskevia pyyntöjä. Vastaanottajavaltio voi lisäksi esimerkiksi pyytää ennakkoilmoitusta maahantuotavista ja siellä kannettavista aseista.

Ampuma-aselain 18 §:n mukaan luvanvaraista on erikseen laissa säädettyin poikkeuksin ampuma-aseiden, aseiden osien, patruunoiden ja erityisen vaarallisten ammusten siirto ja tuonti Suomeen, siirto ja vienti Suomesta, kauttakuljetus sekä välittäjänä toimiminen kaupallisessa tarkoituksessa, kauppa, kaupallinen säilyttäminen, hankkiminen, hallussapito, vaihto, vuokraus ja valmistaminen. Lain 17 §:ssä säädetään lain soveltamisalaa koskevista poikkeuksista, joita on katsottu tarpeen säätää muun ohella Suomen kansainvälisen ja Euroopan unionin sotilas- ja muun viranomaisyhteistyön tarpeita varten.

Lain 17 §:n 1 momentin 10 kohdan mukaan laki ei koske vieraan valtion asevoimille kuuluvien ampuma-aseiden, aseiden osien, patruunoiden ja erityisen vaarallisten ammusten siirtoa Suomeen tai Suomesta, tuontia, vientiä, valmistamista, korjaamista, muuntamista tai hallussapitoa, jos toiminta perustuu PfP SOFAan tai muuhun kansainväliseen rauhanturvaamistehtävään taikka jos toimintaan on myönnetty lupa aluevalvontalain nojalla. Esitykseen sisältyvällä ampuma-aselain 17 §:n muutosehdotuksella kohtaan lisättäisiin maininta Nato SOFAsta, Pariisin pöytäkirjasta sekä PfP SOFAn toisesta lisäpöytäkirjasta.

VII artikla. Artikla sisältää lähettäjävaltion ja vastaanottajavaltion rikosoikeudellisen lainkäyttö- ja kurinpitovallan jakoa, rikosasian käsittelyä sekä asevoimien turvallisuuden, järjestyksen ja kurin ylläpitoa koskevia määräyksiä. Lähtökohtana on, että rikosoikeudellisesta tuomiovallasta säädetään kunkin valtion lainsäädännössä. Koska valtioiden aseelliset joukot ovat valtion elimiä, lähettäjävaltiolle annetaan sopimuksessa kuitenkin tavanomaista pidemmälle menevät oikeudet käyttää tuomiovaltaa ja pitää joukoissa yllä järjestystä. Artiklan 1–9 kappale sisältää määräykset lähettäjä- ja vastaanottajavaltion yksinomaisesta ja rinnakkaisesta tuomiovallasta, tuomiovallasta luopumisen mahdollisuudesta tietyissä tilanteissa, lähettäjä- ja vastaanottajavaltion välisestä yhteistyöstä rikosasioiden käsittelyssä, tuomioiden täytäntöönpanosta sekä oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin periaatteista. Lisäksi artiklan 10 kappaleessa on määräyksiä turvallisuuden, järjestyksen ja kurin ylläpidosta vastaanottajavaltiossa lähettäjävaltion joukkojen haltuun annetuilla alueilla sekä näiden ulkopuolisilla alueilla.

Artiklalla on myös yhteys Pariisin pöytäkirjaan, jossa olevien viittausmääräysten vuoksi Nato SOFAn VII artikla voi tulla myös sovellettavaksi Pariisin pöytäkirjan 3 ja 4 artiklojen mukaisissa tilanteissa. Kyseisiä artikloja on tarkasteltu jäljempänä esityksessä Pariisin pöytäkirjan yhteydessä.

Vieraan valtion viranomaisen oikeus tulla Suomeen ja käyttää Suomessa tiettyjä toimivaltuuksia, jotka saattavat kohdistua perustuslaissa turvattuihin perusoikeuksiin, ovat merkityksellisiä perustuslain 1 §:n 1 momentissa säädetyn Suomen täysivaltaisuuden kannalta. Esityksessä on katsottu, että tällaisten toimivaltuuksien ei tulisi olla laajempia kuin Suomen kansainväliset sopimusvelvoitteet edellyttävät.

Perustuslain 2 §:n 3 momentin mukaan julkisen vallan käytön tulee perustua lakiin ja kaikessa julkisessa toiminnassa on noudatettava tarkoin lakia. Artikla sisältää lähettäjävaltion toimivaltaa

vastaanottajavaltiossa koskevia määräyksiä. Vieraan valtion viranomaisella on toimivaltaa Suomessa vain, jos siitä säädetään lailla ja tässä tapauksessa valtiosopimuksen voimaansaattamislain blankettisäännöksellä. Kuten jäljempänä todetaan, artiklan 5 ja 6 kappaleen sisältämät määräykset ovat luonteeltaan hyvin yleisiä. Tämän johdosta esityksessä on pyritty Suomen viranomaisten toimivaltuuksien täsmällisempään sääntelyyn ehdottamalla täydentävää sääntelyä sopimuksen voimaansaattamislakiin. Lisäksi artiklan 10 kappaleen a kohdan johdosta voimaansaattamislakiin esitetään jäljempänä esitetyllä tavalla Puolustusvoimien toimivaltaa koskevaa, täydentävää sääntelyä.

Lähettiläjävaltion toimivalta vastaanottajavaltion alueella

Artiklan 1 kappale sisältää lähettiläjävaltion ja vastaanottajavaltion tuomiovaltaa koskevat yleiset periaatteet. Artiklan 1 kappaleen a kohta koskee varsinaisesti lähettiläjävaltion lainkäyttöoikeutta vastaanottajavaltiossa eikä sitä, miten tuomiovalta jakautuu lähettiläjävaltion ja vastaanottajavaltion käsiteltäviin rikoksiin. Tuomiovallan jakautumista lähettiläjävaltion ja vastaanottajavaltion kesken koskevat määräykset sisältyvät artiklan 2–4 kappaleeseen.

Artiklan 1 kappaleen a kohdan mukaan lähettiläjävaltion sotilasviranomaisilla on oikeus harjoittaa vastaanottajavaltiossa kaikkea lähettiläjävaltion lain mukaista rikosoikeudellista ja kurinpidollista lainkäyttövaltaa kaikkiin henkilöihin, jotka ovat lähettiläjävaltion asevoimia koskevan oikeuden alaisia. Sotilasviranomaisilla tarkoitetaan sopimuksen I artiklan 1 kappaleen f kohdan mukaan niitä lähettiläjävaltion viranomaisia, jotka ovat kyseisen valtion lain mukaan toimivaltaisia panemaan täytäntöön sen asevoimia koskevan oikeuden säännökset kyseisen valtion joukkoihin ja siviilihenkilöstöön kuuluviin jäseniin nähden. Suomessa sopimuksessa tarkoitettuja sotilasviranomaisia ovat toimivaltuuksista riippuen Puolustusvoimat, Rajavartiolaitos, poliisi, syyttäväviranomaiset sekä sotilasoikeudenkäyntiasioita käsittelevät tuomioistuimet. Esityksellä ei ole vaikutusta kansallisen lainsäädännön mukaisiin viranomaisten välisiin toimivaltuuksiin.

Artiklan 1 kappaleen b kohdan mukaan vastaanottajavaltion viranomaisilla on tuomiovalta joukkojen ja siviilihenkilöstön jäseniin sekä näiden huollettaviin nähden niiden rikosten osalta, jotka on tehty vastaanottajavaltion alueella ja jotka ovat rangaistavia sen lain mukaan. Vastaanottajavaltiossa oleskelevat lähettiläjävaltion joukot, siviilihenkilöstö ja näiden jäsenten huollettavat eivät ole näin ollen vapautettuja vastaanottajavaltion tuomiovallasta todettujen edellytysten täytyessä.

Artiklan 1 kappaleen a kohdassa tarkoitetun rikosoikeudellisen ja kurinpidollisen tuomiovallan voidaan katsoa tarkoittavan sekä tuomioistuimessa että sakkomenettelyssä ja sotilaskurinpitomenettelyssä määrättyjä rangaistuksia ja muita seuraamuksia sekä syyttäjän toimivaltaa ja jäljempänä mainituin tavoin rajoitetusti esitutkintaa. Artiklan 1 kappaleen on tulkittu tarkoittavan, että lähettiläjävaltion tuomioistuin voi toimia vastaanottajavaltion alueella. Tulkinnasta seuraa, että myös lähettiläjävaltion syyttäjä voi toimia vastaanottajavaltion alueella. Artiklan 1-3 kappaleen määräykset mahdollistavat näin ollen toisen valtion tuomioistuimen ja syyttäjän toiminnan Suomen alueella. Syyttäjällä voidaan katsoa tarkoitettavan sotilasasioissa toimivaltaisia syyttäjiä.

Sopimuksen VII artiklan 1–3 kappale ei sisällä nimenomaisia määräyksiä siitä, mitä itsenäisiä toimivaltuuksia sopimusmääräykset antavat lähettiläjävaltion viranomaisille vastaanottajavaltion alueella. Asiasta on niukasti oikeuskirjallisuutta, mutta siinä on esitetty, että lähettiläjävaltiossa tulisi kuitenkin olla ainakin sen toiminnan kannalta välttämättömät oikeudet. Toisaalta kirjallisuudessa on esitetty, etteivät sopimusmääräykset luo uusia oikeuksia.

Esitutkintatoimivaltuuksien osalta oikeuskirjallisuudessa on esitetty, että VII artiklan 1–3 kappaleen tuomiovaltaa koskevat määräykset antaisivat lähettäjävaltiolle oikeuden suorittaa joitakin esitutkintatoimia, jotta syytetoimet olisivat mahdollisia, mutta määräykset eivät antaisi kattavia esitutkintavaltuuksia. Tulkinnanvaraisena voidaan pitää, onko artiklan 1–3 kappaleen tarkoituksena, että lähettäjävaltio soveltaisi oman lainsäädäntönsä mukaisia toimivaltuuksia vastaanottajavaltion alueella, vai edellyttääkö toimivaltuuksien käyttö vastaanottajavaltion hyväksyntää. Esityksessä on katsottu, että sopimusta on perusteltua tulkita siten, että lähettäjävaltion toimivaltaisella viranomaisella olisi oikeus suorittaa vain rajatusti esitutkintatoimia Suomen alueella. Perusteltuna voitaisiin pitää esimerkiksi sitä, että lähettäjävaltio suorittaa rikoksesta epäillyn, asianomistajan ja todistajan kuulustelun, joka kohdistuu henkilöön, joka on sopimuksen VII artiklan 1–3 kappaleen mukaan lähettäjävaltion asevoimia koskevan oikeuden alainen. Lähtökohtana voidaan pitää, että lähettäjävaltio soveltaa tällöin omaa lainsäädäntöään.

Esityksessä on katsottu, että sopimuksen VII artiklan 1–3 kappaletta on tulkittava siten, että lähettäjävaltion tuomioistuin ja syyttäjä voi toimia vastaanottajavaltion alueella ja että lähettäjävaltio voi rajoitetusti toimittaa esitutkinnan vastaanottajavaltion alueella. Esityksessä ei ole katsottu tarpeelliseksi ehdottaa tätä koskevia säännöksiä, vaan sopimusta sovellettaisiin tältä osin suoraan. Esityksessä kuitenkin ehdotetaan voimaansaattamislakiin täydentävää säännöstä, jonka mukaan Suomen toimiessa sopimuksen VII artiklan 1 kappaleen mukaisesti lähettäjävaltiona vastaanottajavaltion alueella toimivaltainen tuomioistuin olisi Helsingin kärjäoikeus tai Helsingin hovioikeus, joka voisi tarvittaessa pitää istunnon vastaanottajavaltion alueella (10 §).

Suomen tuomiovaltiaan vastaanottajavaltion alueella kuuluvat rikosasiat voidaan käsitellä myös Suomessa, joten esitys voimaansaattamislakiin sisältää myös täydentävän säännöksen, joka koskee pakkokeinolain mukaisten määräaikojen pidennystä (9 §).

Oikeuskirjallisuudessa on esitetty, että VII artiklan 1–3 kappaleen tuomiovaltaa koskevat määräykset antaisivat lähettäjävaltiolle oikeuden käyttää joiltain osin täytäntöönpanovaltaansa vastaanottajavaltion alueella niihin henkilöihin, joihin sen tuomiovalta artiklan mukaan soveltuu. Tämän on tulkittu voivan tarkoittaa oikeutta ottaa kiinni ja pidättää henkilö. Tämän lisäksi valtioilla olisi jäljempänä selostetulla tavalla artiklan 5 kappaleen a kohdan nojalla velvollisuus auttaa toisiaan henkilön pidättämisessä ja siirtämisessä tuomiovaltaa käyttävän viranomaisen haltuun.

Huomioon voidaan ottaa myös sopimuksen II artikla, jonka mukaan joukot, niiden siviilihenkilöstö ja niiden jäsenet sekä niiden huollettavat ovat velvollisia kunnioittamaan vastaanottajavaltion lakia ja pidättymään kaikista sopimuksen hengen vastaisista toimista. Siltä osin kuin Suomi toimii vastaanottajavaltiona, esityksessä on katsottu, että välttämättömänä voitaneen pitää, että lähettäjävaltion sotilasviranomaisella olisi oikeus ottaa henkilö kiinni siltä osin kuin lähettäjävaltiolla olisi VII artiklan 1-3 kappaleen mukainen tuomiovalta. Keskeistä on, että lähettäjävaltion tuomiovalta rajoittuu henkilöihin, jotka ovat sen asevoimia koskevan oikeuden alaisia. Lisäksi artiklan 1 kappaleen a kohdan mukaan oikeus harjoittaa tuomiovaltaa rajoittuisi lähettäjävaltion sotilasviranomaisiin. Pakkokeinolain (806/2011) 2 luvun 2 §:ssä on säädetty yleisestä kiinniotto-oikeudesta ja 3 §:ssä kiinniottamisen toimittamiseksi välttämättömien voimakeinojen käytöstä. Kyseiset säännökset soveltuvat myös lähettäjävaltion viranomaisiin. Esityksessä ei ehdoteta, että Suomen lainsäädännössä säädettäisiin laajemmista itsenäisistä kiinniottamista ja pidättämisestä koskevista toimivaltuuksista lähettäjävaltion viranomaisille. Vastaavasti siltä osin kuin olisi kyse tilanteesta, jossa Suomen toimivaltaiset viranomaiset olisivat toisen sopimusvaltion alueella, esityksessä ei ehdoteta kiinniottamista tai pidättämisestä koskevia toimivaltasäännöksiä. Suomen viranomaiset vastaavasti kunnioittaisivat

II artiklan mukaisesti vastaanottajavaltion lainsäädäntöä ja niillä olisi sen sallimat toimivaltuudet. Selvänä voidaan kuitenkin pitää, etteivät valtuudet voisi olla laajempia kuin Suomen laki sallii.

Tuomiovallan jakautuminen lähettäjä- ja vastaanottajavaltion kesken

Artiklan 1 kappaleeseen ja myös sitä seuraavaan tuomiovallan jakautumista koskevaan 2–4 kappaleeseen liittyvät rikoslain 1 luvun säännökset Suomen rikosoikeuden soveltamisalasta. Rikoslain 1 luvun säännökset määrittelevät suomalaisen tuomioistuimen toimivallan rikosasioissa. Mainitun luvun säännökset eivät sulje pois sitä, että tuomiovalta voi samaan aikaan kuulua saman rikoksen kohdalla Suomen lisäksi toisellekin valtiolle esimerkiksi vastaanavlaisten toimivaltaperusteiden nojalla tai valtioiden välisen sopimuksen perusteella. Tuolloin kahdella tai useammalla valtiolla on rinnakkainen tuomiovalta, jollei valtion tuomiovaltaa ole rajattu sopimuksella. Rikoslain 1 luvun säännöksiin käytännössä perustuu esitutkintaa suorittavien viranomaisten ja syyttäjän toimivalta.

Rikoslain 1 luvun 1 §:n 1 momentin mukaan Suomessa tehtyyn rikokseen sovelletaan Suomen lakia, millä on 1 kappaleen b kohtaan liittyen Suomen kannalta merkitystä Suomen ollessa vastaanottajavaltio. Suomen rikosoikeuden soveltamisala koskee tietyillä perusteilla myös Suomen ulkopuolella tehtyjä rikoksia, millä on merkitystä Suomen ollessa lähettäjävaltio 1 kappaleen a kohdan mukaisesti. Sen kohdan mukaisissa tilanteissa on kysymys Suomen ulkopuolella tehdyistä rikoksista. Niihin rikoksiin liittyen rikoslain 1 luvun säännöksissä on esimerkiksi rikoksen vakavuustasoon tai kaksoisrangaistavuuden vaatimuksiin liittyviä rajoituksia. Ne eivät ole kuitenkaan ongelmallisia 1 kappaleen a kohdan kannalta, koska kohta ei velvoita ulottamaan Suomen tuomiovaltaa tietynlaisena ulkomailla tehtyihin rikoksiin vaan oikeuttaa harjoittamaan tuomiovaltaa vastaanottajavaltiossa. Viimeksi mainitulla kohdalla ei laajenneta Suomen sotilasviranomaisten toimivaltaa Suomen ollessa lähettäjävaltio.

Suomen rikosoikeuden soveltamisala voi Suomen ulkopuolella tehtyjen rikosten osalta koskea esimerkiksi suomalaiseen kohdistuneita rikoksia (5 §) ja suomalaisen tekemiä rikoksia (6 §). Suomen lakia sovelletaan rikoslain 1 luvun 4 §:n mukaan Suomen ulkopuolella tehtyihin rikoslain 40 luvussa rangaistaviksi säädettyihin virkarikoksiin ja rikoslain 45 luvussa rangaistaviksi säädettyihin sotilasrikoksiin, kun tekijänä on rikoslain 40 luvun 11 §:n 1, 2, 3 tai 5 kohdassa tarkoitettu henkilö tai rikoslain 45 luvun säännösten alainen henkilö.

Sotilaskurinpitomenettelyllä tarkoitetaan rikosprosessia, joka käsittää sotilasrikosten esitutkinnan ja erityisen kurinpitomenettelyn. Sotilaskurinpidosta ja rikostorjunnasta puolustusvoimissa annetun lain 1 §:n 3 momentin mukaan sotilaskurinpitomenettelyssä voidaan tutkia teko, jos on syytä epäillä sotilaskurinpitomenettelyn alaisen henkilön syyllistyneen sotilasoikeudenkäyntilain 2 §:ssä tarkoitettuun rikokseen. Tällaisesta teosta voidaan määrätä kurinpitovirangaistus tai tuomita rangaistus sotilasoikeudenkäynnissä siten kuin sotilaskurinpidosta ja rikostorjunnasta puolustusvoimissa annetussa laissa taikka sotilasoikeudenkäyntilaissa säädetään. Sotilaskurinpitomenettelyn katsotaan nyky muodossaan rinnastuvan nopeutettuun ja yksinkertaistettuun rikosprosessiin. Sotilaskurinpitomenettely on yläkäsite kurinpitomenettelylle, joka on esitutkintaa seuraava rikosprosessin erityinen vaihe, jossa kurinpitoesimies ratkaisee asian kurinpitomenettelyssä tai sen edellytysten puuttuessa siirtää asian syyttäjälle syyteharkintaa varten.

Sotilasoikeudenkäyntilaissa säädetään sotilasoikeudenkäyntiasioissa toimivaltaisista tuomioistuimista, tuomioistuinten sotilasjäsenistä ja sotilasoikeudenkäyntiasian vireillepanosta ja käsittelystä tuomioistuimissa.

Sotilasrikoksista säädetään rikoslain 45 luvussa, jotka ovat niin sanottuja varsinaisia sotilasrikoksia. Varsinaisia sotilasrikoksia ovat esimerkiksi palvelus-, vartio- ja poissaolorikokset. Sotilaskurinpitomenettelyssä voidaan tutkia myös sotilasoikeudenkäyntilain 2 §:ssä tarkoitettuja epäiltyjä rikoksia, jotka ovat niin sanottuja epävarsinaisia sotilasrikoksia. Epävarsinaisia sotilasrikoksia ovat esimerkiksi henkeen ja terveyteen kohdistuneet rikokset ja omaisuusrikokset.

Suomessa asevoimia koskevan oikeuden alaisista henkilöistä säädetään rikoslain 45 luvun 27 §:ssä, jossa määritellään sotilaat. Lisäksi lain 45 luvun 28 §:ssä määritellään henkilöalään eräitä laajennuksia sota-aikana.

Sotilaskurinpidosta ja rikostorjunnasta puolustusvoimissa annetun lain 1 §:n 2 momentin mukaan sotilaskurinpitomenettelyn alaisista henkilöistä säädetään: 1) rikoslain 45 luvussa; 2) puolustusvoimista annetussa laissa; 3) asevelvollisuuslaissa; 4) naisten vapaaehtoisesta asepalveluksesta annetussa laissa (285/2022); 5) vapaaehtoisesta maanpuolustuksesta annetussa laissa (556/2007); 6) sotilaallisesta kriisinhallinnasta annetussa laissa; sekä 7) rajavartiolaitoksen hallinnosta annetussa laissa (577/2005).

Puolustusvoimien rikostorjunta käsittää rikosten ennalta estämisen, paljastamisen ja sotilasrikosten selvittämisen. Puolustusvoimien tehtävänä on selvittää sotilasrikoksia, ja poikkeuksellisesti myös puolustusvoimien siviilihenkilöstön epäiltyjä rikoslain 40 luvussa säädettyjä rikoksia, jos teosta voidaan todennäköisin syin epäillä myös sotilasta. Puolustusvoimien siviilihenkilöstön rikosasiaa ei kuitenkaan voida muulloin kuin sota-aikana ratkaista kurinpitomenettelyssä eikä käsitellä sotilasoikeudenkäyntilain mukaisessa järjestyksessä. Puolustusvoimissa esitutinnan toimittamisesta päättää toimivaltainen kurinpitoesimies tai Puolustusvoimien asessori taikka Pääesikunnan tutkinnanjohtajana toimiva sotilaslakimies. Poliisilla on rikosten esitutinnan suorittamisen osalta yleistoimivalta, eli poliisi voi myös sotilasoikeudenkäyntiasiana käsiteltävässä rikosasiassa oma-aloitteisesti tai Pääesikunnan tai joukko-osaston pyynnöstä aloittaa esitutinnan tai ottaa esitutinnan toimitettavakseen. Esitutkintaviranomaisista säädetään tarkemmin esitutkintalaisa.

Artiklan 2–4 kappaleet sisältävät tarkempia määräyksiä lähettäjä- ja vastaanottajavaltioiden tuomiovallan jakautumisesta.

Artiklan 2 kappaleessa säädetään lähettäjä- ja vastaanottajavaltion yksinomaisesta tuomiovallasta. Artiklan 2 kappaleen a kohdan mukaan lähettäjävaltion sotilasviranomaisilla on yksinomainen tuomiovalta sellaisiin henkilöihin, jotka ovat kyseisen valtion asevoimia koskevan oikeuden alaisia, sellaisten rikosten osalta, jotka ovat rangaistavia sen lainsäädännön mukaisesti, mutta eivät ole rangaistavia vastaanottajavaltion lainsäädännön mukaisesti. Tällaisiin rikoksiin luetaan myös valtion turvallisuuteen kohdistuvat rikokset. Artiklan 2 kappaleen b kohdan mukaan vastaanottajavaltion viranomaisilla on yksinomainen tuomiovalta joukkojen ja siviilihenkilöstön jäseniin ja näiden huollettaviin sellaisten rikosten osalta, jotka ovat rangaistavia sen lainsäädännön mukaisesti mutta eivät ole rangaistavia lähettäjävaltion lainsäädännön mukaisesti, mukaan lukien valtion turvallisuuteen kohdistuvat rikokset. Artiklan 2 kappaleen c kohdassa määrätään, että 2 ja 3 kappaleessa tarkoitettuja valtion turvallisuuteen kohdistuvia rikoksia ovat artiklan sanamuodon mukaan esimerkiksi valtiopetos, sabotaasi, vakoilu tai mikä tahansa tämän valtion salaisuuksiin tai kansalliseen puolustukseen liittyviin salaisuuksiin liittyvän lain rikkominen. Nämä ovat rikoksia, joista Suomessa säädetään esimerkiksi rikoslain 12 ja 13 luvuissa. Vaikka sabotaasin ulottuvuus ei ole selvä eikä rikoslaisissa ole sen nimistä rikosta, sen piiriin voi kuulua tuhotyörikoksia, jotka säädetään rangaistaviksi rikoslain 34 luvun 1–3 §:ssä.

Artiklan 2 kappaleen a ja b kohdan mukaisissa tilanteissa ei voi syntyä rinnakkaista toimivaltaa lähettäjävaltion ja vastaanottajavaltion välillä, koska teot ovat rangaistavia vain toisen valtion lainsäädännön mukaan. Kappaleet eivät ole myöskään ongelmallisia rikoslain 1 luvun sääntelyn kannalta, koska ne eivät edellytä Suomen tuomiovallan ulottamista sellaisiin rikoksiin, jotka eivät jo nykyisin kuulu Suomen tuomiovaltaan, tai rajoita Suomen tuomiovaltaa verrattuna siihen nykyisin kuuluviin rikoksiin nähden.

Artiklan 3 kappale sisältää määräykset sellaisia tilanteita varten, joissa lähettäjä- ja vastaanottajavaltiolla on rinnakkainen tuomiovalta. Artiklan 3 kappaleen a kohdan mukaan lähettäjävaltion sotilasviranomaisilla on ensisijainen oikeus harjoittaa tuomiovaltaa joukkojen tai siviilihenkilöstön jäsenen nähden niiden rikosten osalta, jotka kohdistuvat ainoastaan lähettäjävaltion omaisuuteen tai turvallisuuteen tai ainoastaan sen joukkojen tai siviilihenkilöstön jäsenen tai niiden huollettavien henkilöön tai omaisuuteen, sekä niiden rikosten osalta, jotka johtuvat jostakin toimesta tai laiminlyönnistä virallisissa tehtävissä. Lähettäjävaltion ensisijainen tuomiovalta tulisi kyseeseen siten esimerkiksi sellaisessa tapauksessa, kun lähettäjävaltion joukkojen jäsen pahoinpitelee lähettäjävaltion joukkojen jäsenen tai huollettavansa taikka anastaa tai vahingoittaa lähettäjävaltion tai sen joukkojen jäsenen omaisuutta. Edellä I artiklan 1 kappaleen a kohdassa selostetusti lähtökohtaisesti lähettäjävaltio määrittelee tapauskohtaisesti sen, milloin henkilö on tai on ollut virallisessa tehtävässä. Suomen ollessa lähettäjävaltio, se milloin Suomen joukkojen tai siviilihenkilöstön jäsenen katsotaan olevan virallisissa tehtävissä, määrittellään ottaen huomioon etenkin kansallinen lainsäädäntö, palvelustyyppi, soveltamiskäytäntö ja käsillä olevat tosiseikat. Virallisissa tehtävissä tehtyjä rikoksia ei ole rajattu, joten kyseessä voivat olla myös muut kuin virka- tai sotilasrikokset.

Suomen ollessa vastaanottajavaltio artiklan 3 kappaleen a kohta erottaa toisen valtion ensisijaisen tuomiovallan piiriin Suomessa tehdyn rikoksen, joka rikoslain 1 luvun 1 §:n 1 momentin nojalla kuuluu Suomen tuomiovaltaan. Tällaiseen Suomen rikosoikeuden soveltamisalaa rajoittavaan sopimusmääräykseen liittyen on merkityksellinen rikoslain 1 luvun 15 §:n säännös Suomea velvoittavista sopimuksista ja kansainvälisoikeudellisesta käytännöstä. Mainitun pykälän mukaan, jos Suomea velvoittavassa kansainvälisessä sopimuksessa tai muussa Suomea kansainvälisesti velvoittavassa säädöksessä tai määräyksessä on jossakin tapauksessa rajoitettu Suomen rikosoikeuden soveltamisalaa siitä, mitä rikoslain 1 luvussa säädetään, noudatetaan tällaista rajoitusta niin kuin siitä on sovittu. Rikoslain 1 luvun 15 §:ssä ei aseteta mitään edellytyksiä tai rajoituksia tällaiselle sopimiselle, joten pykälä soveltuu myös tässä tapauksessa luvun muista säännöksistä poikkeamiseen. Rikoslain 1 luvun 15 §:ssä mainitaan myös kansainvälisen oikeuden yleisesti tunnustetut säännöt, jotka koskevat esimerkiksi vieraan valtion sotajoukkoon kuuluvan tekemää rikosta oleskeluvaltiossa (HE 1/1996 vp, s. 32/I), mutta joiden on mainitun esimerkin osalta aikaisemmin tähän sopimusmääräykseen liittyen katsottu olevan tapaoikeutena vakiintumatonta (HE 19/1997 vp, s. 13/I).

Suomen rikoslain soveltumista ulkomailla tehtyyn rikokseen on käsitelty edellä artiklan 1 kappaleen yhteydessä. Kyseiset säännökset ovat merkityksellisiä Suomen toimiessa lähettäjävaltiona.

Artiklan 3 kappaleen a kohta ei velvoita lähettäjävaltiota perustamaan tuomiovaltaa kohdassa mainittuihin rikoksiin, jos sitä kaikilta osin ei ennestään ole. Kohta ei ole näin ollen ongelmallinen suhteessa rikoslain 1 lukuun, jonka säännösten mukaan ulkomailla tehtyjen rikosten kuuluminen Suomen rikosoikeuden soveltamisalaa on rajoitettu. Jos lähettäjävaltio ei rajoituksen tai muun syyn vuoksi jossakin tilanteessa käytä ensisijaista tuomiovaltaansa, vastaanottajavaltio voi käyttää rinnakkaista toimivaltaansa.

Artiklan 3 kappaleen b kohdan mukaan kaikkien muiden kuin a kohdassa mainittujen rikosten osalta vastaanottajavaltion viranomaisilla on ensisijainen tuomiovalta. Vastaanottajavaltion viranomaisilla olisi siten artiklan 1 kappaleen b kohta huomioiden ensisijainen oikeus harjoittaa tuomiovaltaa esimerkiksi lähettäjävaltion joukkojen tai siviilihenkilöstön jäsenen huollettavaan nähden.

Artiklan 3 kappaleen c kohdan mukaan, jos valtio, jolla on ensisijainen oikeus, päättää olla harjoittamatta tuomiovaltaansa, sen tulee ilmoittaa asiasta toisen valtion viranomaisille niin pian kuin mahdollista. Sen valtion viranomaisten, jolla on ensisijainen oikeus, tulee suhtautua myönteisesti toisen valtion viranomaisten pyyntöön luopua oikeudestaan tapauksissa, joissa tämä toinen valtio pitää tällaista luopumista erityisen merkittävänä.

Voimassa oleva kansallinen lainsäädäntö ei sisällä säännöksiä siitä, millä viranomaisella olisi toimivalta tehdä c kohdassa tarkoitettuja päätöksiä tuomiovallan käyttämisestä Suomessa. Mainitussa kohdassa tarkoitettuja asiat rinnastuvat asiallisesti rikoslain 1 luvun 12 §:ssä tarkoitettuihin valtakunnansyyttäjän syytemääräystä koskeviin asioihin sekä esitutkintalain 3 luvun 8 §:ään sisältyvään ulkomailla tehtyä rikosta koskevaan sääntelyyn. Rikoslain 1 luvun 12 §:n esitöissä on katsottu, että säännös koskee myös asianomistajan oikeutta nostaa syyte suomalaisessa tuomioistuimessa (HE 1/1996 vp s. 26). Sopimusmääräyksessä on kyse yksittäisiä rikosasioita koskevista lainkäyttöratkaisuista ja on perusteltua, että ne tekee asemaltaan riippumaton syyttäjä. Koska kyse olisi myös erityisistä todennäköisesti harvinaisista kansainvälisiä liittymiä omaavista asioista, esityksessä on pidetty perusteltuna, että toimivalta keskitettäisiin valtakunnansyyttäjälle. Esityksessä ehdotetaan, että sopimuksen voimaansaattamislakiin otettaisiin säännös (2 §:n 1 momentti), jonka mukaan mainittu toimivalta olisi valtakunnansyyttäjällä. Ehdotuksen mukaan valtakunnansyyttäjä päättäisi näissä tilanteissa myös esitutkinnan toimittamisesta tai toimittamatta jättämisestä. Lisäksi ehdotetaan, että mainitun pykälän 2 momenttiin otettaisiin säännös, jonka mukaan kappaleen c kohdassa tarkoitettuja ilmoitukset ja pyynnöt tekisi ja vastaanottaisi valtakunnansyyttäjä.

Artiklan 3 kappaleen c kohdan tarkoittamalla tavalla luopumista ensisijaisesta oikeudesta voidaan pitää erityisen merkittävänä esimerkiksi silloin, kun rikos on herättänyt julkista huomiota Suomessa, rikos on Suomessa yhteiskunnallisesti merkittävä taikka kysymyksessä on suomalaisen kohdistunut rikos, joka on vakava tai laadultaan (esimerkiksi henkeen tai terveyteen kohdistuva rikos tai seksuaalirikos) sellainen, että on perusteltua käsitellä se suomalaisessa rikosprosessissa. Huomiota voidaan kiinnittää myös sellaisiin näkökohtiin kuin Suomessa tehtyjen samanlaisten rikosten yhdenvertainen käsittely, suomalaisen asianomistajan vahingonkorvausoikeuden toteutumisen edistäminen, suomalaisen vastaajan oikeuksien turvaaminen artiklan 4 kappaleeseen liittyvissä tilanteissa ja kuolemanrangaistuksen uhka Suomessa tehdyn rikoksen johdosta. Suomen kannalta erityisen merkityksellisiä ovat myös rikoslain 1 luvun 3 §:ssä tarkoitettuja rikokset eli Suomeen kohdistuvat maan- ja valtionpetosrikokset ja rikokset, joilla muuten on vakavasti loukattu tai vaarannettu Suomen valtiollisia, sotilaallisia tai taloudellisia oikeuksia sekä Suomen viranomaiseen kohdistuneet rikokset. Huomioon on kuitenkin otettava varsinkin viimeksi mainittujen rikosten kohdalla samalla se, että rikosten tunnusmerkistöt voivat olla sillä tavalla kansallisesti rajoittuneita, että teko on Suomen lain mukaan rangaistava vain Suomeen kohdistuneena ja on näin 2 kappaleen perusteella Suomen yksinomaiseen toimivaltaan kuuluva. Erityistä merkittävyyttä arvioitaessa huomioon otettavia seikkoja on avattu myös jäljempänä esityksessä voimaansaattamislain 2 §:n perusteluissa.

Artiklan 4 kappaleessa määrätään, ettei tämän artiklan määräysten voida katsoa antavan lähettäjävaltion sotilasviranomaisille tuomiovaltaa vastaanottajavaltion kansalaisiin tai asukkaisiin nähden, jolleivät he ole lähettäjävaltion joukkojen jäseniä. Lähettäjävaltion

joukkoihin voisi kuulua henkilöitä, jotka ovat Suomen kansalaisia tai Suomen ja lähettäjävaltion kaksoiskansalaisia ja he ovat nimenomaisesti liittyneet lähettäjävaltion asevoimiin. Merkityksellistä on se, minkä maan joukkoihin henkilö kuuluu, ei henkilön kansalaisuus.

Rikoslain 1 luvussa ei säädetä siitä, milloin rikos kuuluu toisen valtion tuomiovaltaan tapauksissa, joissa epäilty on Suomen kansalainen tai Suomessa kotipaikan omaava henkilö. Mainitun luvun säännösten mukaan sen sijaan määräytyy se, milloin Suomen tuomiovaltaan kuuluu toisen valtion kansalaisen tai toisessa valtiossa kotipaikan omaavan henkilön tekemäksi epäilty rikos.

Lähetäjä- ja vastaanottajavaltion viranomaisten yhteistyö rikosasioiden käsittelyssä

Artiklan 5 ja 6 kappaleessa määrätään lähettäjä- ja vastaanottajavaltion yhteistyöstä rikosten selvittämisessä. Määräysten soveltamisala kattaa rikosasian käsittelyn esitutkinnasta alkaen, eikä soveltamisalaan näin ollen kuulu rikosten ennalta estäminen.

Artiklan 5 kappaleen a kohdan mukaan vastaanottaja- ja lähettäjävaltion viranomaiset auttavat toisiaan joukkojen tai siviilihenkilöstön jäsenen tai näiden huollettavien pidättämisessä vastaanottajavaltion alueella ja heidän toimittamisessaan sille viranomaiselle, jonka on määrä harjoittaa tuomiovaltaa edellä olevien määräysten mukaisesti. Määräyksen soveltamisessa on huomioitava sekä tilanteet, joissa Suomi toimii vastaanottajavaltiona, että tilanteet, joissa Suomi toimii lähettäjävaltiona.

Määräys on luonteeltaan hyvin yleinen, eikä sen tulkinnasta voida katsoa olevan yhteisymmärrystä sopimusvaltioiden kesken. Perinteisesti valtiot ovat tehneet yhteistyötä henkilöiden kiinniottamisessa ja siirtämisessä toiselle valtiolle rikoksen johdosta tapahtuvassa luovuttamisessa tarkoitettussa kansainvälisessä yhteistyössä. Määräyksessä ei käytetä luovuttamisen (extradition) käsitettä, eikä siinä viitata luovuttamista säänteleviin kansainvälisiin säädöksiin. Määräyksen sanamuodosta huolimatta useat sopimusvaltiot ovat vastauksissaan Suomen tekemään kyselyyn ilmoittaneet soveltavansa tilanteessa rikoksen johdosta tapahtuvaa luovuttamista koskevaa sääntelyä. Määräystä on toisaalta tulkittu myös siten, että se tarkoittaa käytännönläheistä lainvalvontaviranomaisten suoraa yhteistyötä. Edellä kansainvälistä vertailua koskevan jakson 4.4 yhteydessä on selostettu 5 kappaleen a kohtaan liittyvää Tanskan lainsäädännöllistä ratkaisua.

Artiklan 5 kappaleen a kohdan mukaisen pidättämistä koskevan avustamisvelvollisuuden osalta esityksessä on arvioitu, että määräystä voidaan pääosin soveltaa suoraan. Siltä osin kuin Suomi toimii vastaanottajavaltiona, avustamisvelvollisuus voinee kuitenkin edellyttää, että Suomen toimivaltaisilla viranomaisilla on oikeus ottaa kiinni ja pidättää henkilö, jota epäillään rikoksesta, joka ei ole Suomen lain mukaan rangaistava. Tämän johdosta esityksessä ehdotetaan, että voimaansaattamislakiin otettaisiin pidättämisen osalta pääosin Tanskan sääntelyä vastaava säännös henkilön kiinniottamisesta ja pidättämisestä (3 §). Lisäksi ehdotetaan, että esityksen mukaan apua kiinniottamisessa ja pidättämisessä ei annettaisi, jos kyseiseen valtioon soveltuvin osin sovellettavaan kansainvälistä rikosoikeusapua koskevaan sääntelyyn sisältyvä kieltäytymisperuste estäisi antamasta rikosoikeusapua. Perusteltuna on pidetty, että sääntely sisältäisi myös perusteet, joiden nojalla avun antamisesta kieltäydyttäisiin. Ehdotuksen mukaan tältä osin viitattaisiin kansainvälistä rikosoikeusapua koskevaan sääntelyyn, vaikka sen alaan ei kuulu kiinniottaminen ja pidättäminen. Kyseisen sääntelyn kieltäytymisperusteiden on kuitenkin katsottu soveltuvan tarkoitettun avun antamiseen. Esityksen mukaan kiinniottamisesta ja pidättämisestä tulisi ilmoittaa valtakunnansyyttäjälle.

Artiklan tarkoittama avustamisvelvollisuus tarkoittaisi, että sekä vastaanottaja- että lähettäjävaltion toimivaltaisten viranomaisten tulisi omien toimivaltuuksiensa puitteissa auttaa toista sopimuspuolta henkilön kiinniottamisessa ja pidättämisessä.

Myös artiklan 5 kappaleen a kohdassa tarkoitettu henkilön toimittamista toisen valtion viranomaiselle koskeva avustamisvelvollisuutta koskeva määräys on luonteeltaan hyvin yleinen. Kuten edellä on todettu, useat sopimusvaltiot ovat ilmoittaneet soveltavansa tältä osin rikoksen johdosta tapahtuvaa luovuttamista koskevaa sääntelyä. Määräystä on toisaalta tulkittu myös siten, että se tarkoittaa käytännönläheistä lainvalvontaviranomaisten suoraa yhteistyötä. Esityksessä on katsottu, että määräys on niin yleisluonteinen, ettei sitä voi yksinään pitää noudatettavan yhteistyön perustana, jonka voidaan katsoa kattavan henkilön siirtämisen toisen valtion viranomaisille. Määräyksen soveltamista voitaisiin tarkentaa erityisellä kansallisella sääntelyllä, mutta tällainen sääntely perustuisi määräyksen yleisluonteisuuden vuoksi lähes täysin kansalliseen harkintaan, jota ei voida pitää tarkoituksenmukaisena, kun kyse on kansainvälisestä yhteistoiminnasta.

Tämän johdosta esityksessä ehdotetaan, että voimaansaattamislain 4 §:ssä selvennettäisiin, että kun Suomi toimisi vastaanottajavaltiona, Suomen viranomaiset noudattaisivat henkilön toimittamisessa lähettäjävaltion toimivaltaiselle viranomaiselle kyseiseen valtioon soveltuvin osin sovellettavaa rikoksen johdosta tapahtuvaa luovuttamista koskevaa sääntelyä. Vaikka voidaan tulkita, ettei 5 kappaleen a kohdassa ole asiallisesti kyse luovuttamisesta, kyseistä menettelyä koskevan sääntelyn soveltamisen voidaan katsoa olevan tarkoituksenmukaista a kohdassa tarkoitettuun toimintaan. Esityksessä on kuitenkin katsottu, että poiketen siitä, mitä rikoksen johdosta tapahtuvasta luovuttamisesta annetussa laissa on (456/1970) säädetty, Helsingin käräjäoikeus olisi asianmukainen toimivaltainen viranomainen päättämään henkilön toimittamisesta lähettäjävaltion viranomaiselle. Esityksen mukaan asian käsittelyyn sovellettaisiin soveltuvin osin, mitä rikoksen johdosta tapahtuvasta luovuttamisesta Suomen ja muiden Euroopan unionin jäsenvaltioiden välillä annetussa laissa säädetään menettelystä. Ehdotus tarkoittaisi, että EU:n jäsenvaltioiden lisäksi myös muiden sopimuspuolten osalta Helsingin käräjäoikeus päättäisi tarkoitettun henkilön siirtämisestä EU:n jäsenvaltioihin noudatettavan menettelyn mukaisesti. Henkilö voitaisiin toimittaa lähettäjävaltion viranomaiselle sen pyynnöstä syytetoimenpiteiden lisäksi myös rikosasian tutkintaa varten toisin kuin luovuttamismenettelyssä. Henkilön toimittaminen voisi perustua myös ehdotetussa 3 §:n 1 momentissa tarkoitettuun tekoon. Teko voisi siten olla myös ainoastaan lähettäjävaltion lain mukaan rangaistava.

Esityksessä ehdotetaan myös, että Suomen toimiessa vastaanottajavaltiona, valtakunnansyyttäjä voisi tehdä sopimuksen VII artiklan 5 kappaleen a kohdassa tarkoitettussa tilanteessa lähettäjävaltion viranomaisille pyynnön henkilön toimittamisesta Suomen toimivaltaisille viranomaisille (5 §).

Artiklan 5 kappaleen b kohdan mukaan vastaanottajavaltion viranomaiset ilmoittavat viipymättä lähettäjävaltion sotilasviranomaisille, jos joukkojen tai siviilihenkilöstön jäsen tai näiden huollettava on pidätetty. Kun Suomi toimisi vastaanottajavaltiona, määräys sisältäisi ilmoitusvelvoitteen lähettäjävaltion viranomaisille. Määräystä voidaan pitää tältä osin riittävän selkeänä sovellettavaksi suoraan, eikä se edellyttäisi täydentävää kansallista lainsäädäntöä. Sen sijaan tarpeellisena voidaan pitää, että kansallisessa laissa selvennettäisiin, mille viranomaiselle ilmoitusvelvollisuus kuuluu. Koska kyse olisi erityisistä todennäköisesti harvinaisista kansainvälisiä liittymiä omaavista asioista, esityksessä on pidetty perusteltuna, että Suomessa ilmoituksen tekisi valtakunnansyyttäjä. Asiasta ehdotetaan otettavaksi säännös voimaansaattamislakiin (6 §).

Artiklan 5 kappaleen c kohdan mukaan, jos syytettävä joukkojen tai siviilihenkilöstön jäsen, jonka osalta vastaanottajavaltion on määrä harjoittaa tuomiovaltaansa, on lähettäjävaltion huostassa, pitää lähettäjävaltio häntä huostassaan, kunnes vastaanottajavaltio on asettanut hänet syytteeseen. Kun Suomi toimisi vastaanottajavaltiona, määräys tarkoittanee, että lähettäjävaltio soveltaisi huostassa pitämiseen omaa lainsäädäntöään, siltä osin kuin kyse on sen omien viranomaisten toiminnasta. Kyse olisi kuitenkin suomalaisesta rikosprosessista, jossa Suomen viranomaiset soveltaisivat rikoksesta epäillyn vangitsemiseen pakkokeinolain 3 luvun sääntelyä.

Artiklan 6 kappaleen a kohdan mukaan vastaanottaja- ja lähettäjävaltion viranomaiset auttavat toisiaan tarvittavien rikoksia koskevien tutkimusten suorittamisessa ja todistusaineiston keräämisessä ja hankinnassa, mukaan lukien rikokseen liittyvien esineiden takavarikoiminen ja soveltuviissa tapauksissa niiden luovuttaminen. Tällaisten esineiden luovuttaminen voi kuitenkin edellyttää niiden palauttamista luovuttaneen viranomaisen määräämän ajan kuluessa.

Määräyksen soveltamisessa on huomioitava sekä tilanteet, joissa Suomi toimii vastaanottajavaltiona, että tilanteet, joissa Suomi toimii lähettäjävaltiona.

Määräys on hyvin yleinen luonteeltaan, eikä sen tulkinnasta voida katsoa olevan yhteisymmärrystä sopimusvaltioiden kesken. Perinteisesti valtiot ovat tehneet yhteistyötä rikosasian käsittelyä varten kansainvälistä rikosoikeusapua koskevassa yhteistyössä. Määräyksessä ei kuitenkaan käytetä kansainvälisen rikosoikeusavun käsitettä, eikä siinä viitata tätä säänteleviin kansainvälisiin säädöksiin. Määräyksen sanamuodosta huolimatta useat sopimusvaltiot ovat Suomen tekemän kyselyn johdosta ilmoittaneet soveltavansa tilanteessa kansainvälistä rikosoikeusapua koskevaa sääntelyä. Esityksen valmisteluvaiheessa saadun tiedon mukaan millään valtiolla ei ole asiasta täydentävää kansallista lainsäädäntöä.

Aiheesta on niukasti oikeuskirjallisuutta, mutta siinä on esitetty, että joukkojen asemaa koskevien sopimusten määräykset auttamisessa rikosasian selvittämisessä poikkeavat luonteeltaan tavanomaisesta kansainvälisestä rikosoikeusavusta, jonka tavoitteena on helpottaa sellaisen kansallisen rikosasian käsittelyä, jolla on kansainvälisiä ulottuvuuksia. Joukkojen asemaa koskevien sopimusten tavoite on sitä vastoin omien sotilasjoukkojen kontrolli sekä mahdollistaa tietyt toimivaltuudet lähettäjävaltiolle tässä tarkoituksessa. Oikeuskirjallisuudessa on todettu, että yleisluonteiset määräykset, joissa ei selvennetä avun sisältöä tai noudatettavaa menettelyä, johtavat siihen, että lähettävän ja vastaanottavan valtion on koordinoitava toimintansa ja tarvittaessa tehtävä lisäjärjestelyjä. Lisäksi on katsottu, ettei yleisluonteinen määräys anna lähettävälle valtiolle lisätoimivaltuuksia, eikä valtioille velvollisuutta noudattaa esitettyä pyyntöä.

Esityksessä on katsottu, että sopimuksen 6 kappaleen a kohdan määräys on niin yleisluonteinen, ettei sitä voi yksinään pitää noudatettavan yhteistyön perustana, jonka voidaan katsoa kattavan muun ohella pakkokeinojen käytön. Määräyksen soveltamista voitaisiin tarkentaa erityisellä kansallisella sääntelyllä, mutta tällainen sääntely perustuisi määräyksen yleisluonteisuuden vuoksi lähes täysin kansalliseen harkintaan, jota ei voida pitää toivottavana, kun kyse on kansainvälisestä yhteistoiminnasta. Tämän johdosta esityksessä ehdotetaan, että voimaansaattamislain 7 §:ssä selvennettäisiin, että kun Suomi toimisi vastaanottajavaltiona, Suomen toimivaltaiset viranomaiset auttaisivat sopimuksen VII artiklan 6 kappaleen a kohdan tarkoittamalla tavalla lähettäjävaltion toimivaltaisia viranomaisia noudattaen soveltuvin osin kyseiseen valtioon sovellettavaa kansainvälistä rikosoikeusapua koskevaa sääntelyä.

Kansainvälisen rikosoikeusavun osalta on olemassa kattava selkeä sääntely, jonka perusteella Suomen toimivaltaiset viranomaiset voivat auttaa lähettäjävaltion viranomaisia rikosasian

käsittelyssä. Mainitun sääntelyn nojalla rikosoikeusapua voidaan antaa riippumatta siitä, onko teko Suomen lain mukaan rangaistava lukuun ottamatta pakkokeinoja, joiden osalta pääsääntöisesti edellytetään, että pakkokeino olisi käytettävissä, jos pyynnön perusteena oleva teko olisi tehty Suomessa vastaavissa olosuhteissa.

Kun Suomi toimisi vastaanottajavaltiona, tarvittaessa Suomen toimivaltainen viranomais voisi ehdotetun 7 §:ssä tarkoitetun pyynnön johdosta käyttää pakkokeinoja lähettäjävaltion rikostutkintaa varten.

Kun Suomi toimisi lähettäjävaltiona, Suomen toimivaltaiset viranomaiset voisivat suoraan 6 kappaleen a kohdan nojalla pyytää tarvittavaa apua vastaanottajanvaltion toimivaltaisilta viranomaisilta.

Artiklan 6 kappaleen a kohdan tarkoittama avustamisvelvollisuus tarkoittaisi, että sekä vastaanottaja- että lähettäjävaltion toimivaltaisten viranomaisten tulisi omien toimivaltuuksiensa puitteissa auttaa toista sopimuspuolta esitutinnan toimittamisessa.

Artiklan 6 kappaleen b kohdan mukaan sopimuspuolten viranomaiset ilmoittavat toisilleen kaikkien sellaisten tapausten käsittelystä, joissa niillä on rinnakkainen oikeus käyttää tuomiovaltaa. Määräystä voidaan pitää ilmoitusvelvollisuuden osalta riittävän selkeänä sovellettavaksi suoraan, eikä se edellyttäisi täydentävää kansallista lainsäädäntöä. Sen sijaan tarpeellisenä voidaan pitää, että kansallisessa laissa selvennettäisiin, mille viranomaiselle ilmoitusvelvollisuus kuuluu Suomen toimiessa vastaanottajavaltiona. Koska kyse olisi erityisistä todennäköisesti harvinaisista kansainvälisiä liittymiä omaavista asioista, esityksessä on pidetty perusteltuna, että Suomessa ilmoituksen tekisi valtakunnansyyttäjä. Asiasta ehdotetaan otettavaksi täydentävä säännös voimaasaattamislakiin (8 §).

Artiklan 5 ja 6 kappaleen osalta on huomioitava, että ne saattavat tulevaisuudessa edellyttää pidemmälle menevää täydentävää kansallista sääntelyä. Tämä johtuu edellä todetun mukaisesti määräysten yleisluonteisuudesta ja tulkinnanvaraisuudesta.

Tuomioiden täytäntöönpano

Artiklan 7 kappaleen a kohdan mukaan lähettäjävaltion viranomaiset eivät saa panna kuolemanrangaistusta täytäntöön vastaanottajavaltiossa, jonka lainsäädännössä ei säädetä kyseisestä rikoksesta kuolemanrangaistusta. Tämän vuoksi on siis selvää, että lähettäjävaltion viranomaiset eivät voi panna kuolemanrangaistusta täytäntöön Suomen alueella.

Artiklan 7 kappaleen b kohdan mukaan vastaanottajavaltion viranomaisten tulee suhtautua myönteisesti lähettäjävaltion viranomaisten avunpyyntöön sellaisen vankeustuomion täytäntöön panemiseksi, jonka lähettäjävaltion viranomaiset ovat antaneet vastaanottajavaltion alueella VII artiklan määräysten mukaisesti. Kyse on tilanteista, joissa lähettäjävaltio on käyttänyt artiklan mahdollistamalla tavalla tuomiovaltaansa vastaanottajavaltion alueella tapahtuneessa rikoksessa. Oikeuskirjallisuuden mukaan mainittua määräystä ei ole sovellettu käytännössä. Tyypillisesti lähettäjävaltio, joka käyttää tuomiovaltaansa, vastaa myös tuomion täytäntöönpanosta. Määräys on merkityksellinen erityisesti tilanteissa, joissa Suomi toimii vastaanottajavaltiona. Lähtökohtaisesti voimassa oleva lainsäädäntö ei mahdollista vieraan valtion tuomioistuimessa määrätyn vankeusrangaistuksen täytäntöönpanoa Suomessa, ellei tuomittu ole Suomen kansalainen tai hänellä ole kotipaikkaa täällä (Laki kansainvälisestä yhteistoiminnasta eräiden rikosoikeudellisten seuraamusten täytäntöönpanossa (21/1987) 3 §:n 2 momentti). Jos kyse on toisen Pohjoismaan tai EU-jäsenvaltion tuomioistuimen antamasta tuomiosta, mahdollistaa lainsäädäntö tuomion täytäntöönpanon Suomessa tätä laajemmin (Laki

Suomen ja muiden pohjoismaiden välisestä yhteistoiminnasta rikosasioissa annettujen tuomioiden täytäntöönpanossa (326/1963) 5 § ja Laki tuomittujen siirtoa Euroopan unionissa koskevan puitepäättöksen lainsäädännön alaan kuuluvien säännösten kansallisesta täytäntöönpanosta ja puitepäättöksen soveltamisesta (1169/2011) 4 §). Koska sopimuksen määräyksen tarkoittamissa tapauksissa on kyse lähettäjävaltion joukoista tai siviilihenkilöstön jäsenistä, muiden Naton jäsenvaltioiden osalta niiden viranomaisten tuomitsemien vankeusrangaistusten täytäntöönpano Suomessa ei olisi voimassa olevan lainsäädännön mukaan käytännössä mahdollista. Suomen lainsäädäntö ei siten mahdollista kohdassa tarkoitettua myönteistä suhtautumista lähettäjävaltion tekemään pyyntöön vankeusrangaistuksen täytäntöön panemiseksi Suomessa kaikkien Naton jäsenvaltioiden osalta. Esityksessä ehdotetaan tämän vuoksi, että Nato SOFAn voimaansaattamislaissa säädettäisiin tällaisesta mahdollisuudesta (11 §).

Oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin periaatteet

Artiklan 8 kappale sisältää määräykset *ne bis in idem* -säännön soveltamisesta. *Ne bis in idem* merkitsee kieltä tutkia, syyttää ja tuomita toiseen kertaan rikoksesta, josta henkilö on jo lopullisesti vapautettu tai tuomittu syylliseksi. Kiellosta määrätään Euroopan neuvoston ihmisoikeuksien ja perusvapauksien suojaamista koskevan yleissopimuksen 7. lisäpöytäkirjan 4 artiklassa sekä kansalaisyhteiskunnan ja poliittisten oikeuksien koskevan kansainvälisen yleissopimuksen 14 artiklan 7 kohdassa. Myös Euroopan unionin perusoikeuskirjan 50 artikla sisältää asiaa koskevan määräyksen ja Schengenin sopimuksen soveltamisesta tehdyn yleissopimuksen 54–58 artikla sisältää määräyksiä *ne bis in idem* -säännön soveltamisesta. Viimeksi mainitut välineet ulottavat säännön soveltamisen myös toisessa valtiossa annettuun tuomioon. Mainitun 8 kappaleen mukaan, kun toisen sopimuspuolen viranomaiset ovat käsitelleet syytetyn asiaa tämän artiklan määräysten mukaisesti ja syytetty on vapautettu tai tuomittu ja suorittaa tuomiotaan tai on suorittanut sen tai on armahdettu, toisen sopimuspuolen viranomaiset eivät saa syyttää häntä uudelleen samasta rikoksesta samalla alueella. Kuitenkaan mikään tässä kappaleessa ei estä lähettäjävaltion sotilasviranomaisia syyttämästä joukkojensa jäsentä sellaisesta kurinpitösääntöjen rikkomisesta teolla tai laiminlyönnillä, joka muodostaa rikoksen, josta toisen sopimuspuolen viranomaiset häntä syyttivät. Kappaleen perusteella lähettäjävaltion sotilasviranomaisella on riippumatta siitä miten tuomiovalta jakautuu 2–3 kappaleiden mukaan, aina oikeus syyttää joukkojensa jäsentä sellaisesta kurinpitösääntöjen rikkomisesta teolla tai laiminlyönnillä, joka muodostaa rikoksen. Kurinpitösääntöjen rikkomisella katsotaan Suomessa viitattavan tekoihin, jotka voidaan tutkia sotilaskurinpitomenettelyssä. Sotilaskurinpidosta ja rikostorjunnasta puolustusvoimissa annetun lain 1 §:n mukaan sotilaskurinpitomenettelyssä voidaan tutkia teko, jos on syytä epäillä sotilaskurinpitomenettelyn alaisen henkilön syyllistyneen sotilasoikeudenkäyntilain 2 §:ssä tarkoitettuun rikokseen. Näin ollen Suomen sotilasviranomaisella on aina oikeus tutkia ja käsitellä sotilasoikeudenkäyntilain 2 §:ssä tarkoitetut rikokset.

Artiklan 9 kappaleen a–f kohdassa on määräyksiä, jotka liittyvät oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin. Oikeudenmukainen oikeudenkäynti turvataan ihmisoikeutena Suomea sitovissa ihmisoikeussopimuksissa ja Suomen perustuslaissa. Siten Suomen lainsäädännössä turvataan kappaleen oikeudenmukaisen oikeudenkäyntiin liittyvät oikeudet jäljempänä tarkemmin selostetusti.

Euroopan ihmisoikeussopimuksen 6 artikla koskee oikeudenmukaista oikeudenkäyntiä. Artiklan 1 kappaleen mukaan jokaisella on oikeus kohtuullisen ajan kuluessa oikeudenmukaiseen ja julkiseen oikeudenkäyntiin laillisesti perustetussa riippumattomassa ja puolueettomassa tuomioistuimessa silloin, kun päätetään hänen oikeuksistaan ja velvollisuuksistaan tai häntä vastaan nostetusta rikossyytteestä. Artiklan 3 kappale koskee

rikoksesta syytetyn vähimmäisoikeuksia. Kappaleessa taataan oikeus saada viipymättä yksityiskohtainen tieto rikoksesta syytettyyn kohdistettujen syytteiden sisällöstä ja perusteista hänen ymmärtämällään kielellä, oikeus saada riittävästi aikaa ja edellytykset valmistella puolustustaan, oikeus puolustautua henkilökohtaisesti tai syytetyn valitseman oikeudenkäyntiavustajan välityksellä, ja jos syytetty ei pysty itse maksamaan saamastaan oikeusavusta, hänen on saatava se korvauksetta oikeudenmukaisuuden niin vaatiessa, oikeus kuulustella tai kuulustuttaa todistajia, jotka kutsutaan todistamaan syytettyä vastaan, ja saada syytetyn puolestaan esiintyvät todistajat kutsutuiksi ja kuulustelluiksi samoissa olosuhteissa kuin häntä vastaan todistamaan kutsutut todistajat sekä oikeus saada maksutta tulkin apua, jos hän ei ymmärrä tai puhu tuomioistuimessa käytettyä kieltä. Oikeus oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin on myös EU-oikeuteen kuuluva periaate.

Myös KP-sopimuksessa on vastaavanlainen määräys oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin turvaamisesta (14 artikla).

Suomen perustuslain 21 § koskee oikeusturvaa. Pykälän 1 momentin mukaan jokaisella on oikeus saada asiansa käsitellyksi asianmukaisesti ja ilman aiheetonta viivytystä lain mukaan toimivaltaisessa tuomioistuimessa tai muussa viranomaisessa sekä oikeus saada oikeuksiaan ja velvollisuuksiaan koskeva päätös tuomioistuimen tai muun riippumattoman lainkäyttöelimen käsiteltäväksi. Pykälän 2 momentti koskee oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin muita ulottuvuuksia. Sen mukaan käsittelyn julkisuus sekä oikeus tulla kuulluksi, saada perusteltu päätös ja hakea muutosta samoin kuin muut oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin ja hyvän hallinnon takeet turvataan lailla. Säännöksen 2 momentissa tarkoitettuihin muihin oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin takeisiin kuuluvat siinä nimenomaisesti mainittujen osalueiden ja käsittelyn suullisuuden ja oikeusavun ohella muun muassa Euroopan ihmisoikeussopimuksessa erityisesti rikoksesta syytetyille taatut oikeudet (HE 309/1993 vp, s. 74/II).

Artiklan 9 kappaleen g kohdan mukaan syytetyllä on oikeus olla yhteydessä lähettäjävaltion hallituksen edustajaan ja oikeus tällaisen edustajan läsnäoloon oikeudenkäynnissä, jos tuomioistuimen säännöt sen sallivat. Tältä osin artiklalla ei ole vastaavuuksia Euroopan ihmisoikeussopimuksen kanssa, eikä sopimusmääräyksen mukaisia edellytyksiä turvata Suomen perustuslain oikeusturvaa koskevassa säännöksessä.

Kohdan sanamuodon mukaisesti oikeus olla yhteydessä hallituksen edustajaan ja oikeus tällaisen edustajan läsnäoloon oikeudenkäynnissä ovat kaksi eri oikeutta, joista jälkimmäinen on kuitenkin sanamuodon mukaan riippuvainen tuomioistuimen säännöistä.

Määräyksen syytetyn oikeudesta keskustella lähettäjävaltion hallituksen edustajan kanssa voidaan katsoa muistuttavan lähinnä Wienin konsulisuhteita koskevan yleissopimuksen (SopS 49 ja 50/1980) 36 artiklaan sisältyviä määräyksiä konsulivirkamiehen oikeudesta käydä tapaamassa vapautensa menettänyttä lähettäjävaltion kansalaista ja pitää yhteyttä tähän. Artiklaan sisältyy kuitenkin myös määräys, jonka mukaan mainittuja oikeuksia käytettäessä on otettava tietyin edellytyksin huomioon vastaanottajavaltion lait ja määräykset. Nato SOFAn VII artiklan 9 kappaleen g kohdassa ei ole tältä osin vastaavaa viittausta kansalliseen sääntelyyn.

Esityksessä on arvioitu, että määräystä voidaan soveltaa suoraan. Ulkomaisen vangin oikeudesta olla yhteydessä hänen kotimaataan edustavaan diplomaattiseen edustustoon tai konsuliedustustoon säädetään vankeuslain (767/2005) 13 luvun 15 §:ssä, tutkintavankeuslain (768/2005) 9 luvun 12 §:ssä ja poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta annetun lain (841/2006) 7 luvun 6 §:ssä. Lähtökohtaisesti syytettynä olevalla ulkomaisella vapautensa menettäneellä henkilöllä on oikeus sopimusmääräyksen mukaisesti olla yhteydessä

lähettäjävaltion hallituksen edustajaan. Mainituissa tutkintavankeuslain ja poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta annetun lain säännöksissä viitataan mahdollisuuteen rajoittaa yhteydenpitoa pakkokeinolain 4 luvun mukaisesti. Tältä osin tulee ottaa huomioon, että sopimusmääräys oikeudesta olla yhteydessä hallituksen edustajaan ei sisällä mainintoja mahdollisuudesta rajoittaa yhteydenpitoa eikä viittauksia kansalliseen lainsäädäntöön. Näin ollen mahdollisista yhteydenpitorajoituksista määrättäessä ja vapautensa menettäneen yhteydenpidon toteuttamisessa tulee ottaa huomioon kyseessä oleva sopimusmääräys syytetyyn oikeudesta olla yhteydessä lähettäjävaltion hallituksen edustajaan.

Vangin, tutkintavangin tai muun vapautensa menettäneen henkilön yhteydenpito ja tapaamiset asiamiehen kanssa turvataan edellä mainituissa laeissa laajasti.

Oikeudenkäynnin osalta määräykseen liittyy laki oikeudenkäynnin julkisuudesta yleisissä tuomioistuimissa (370/2007). Lain 14 §:n mukaan asian suullinen käsittely on julkinen, jollei tuomioistuin 15 §:n nojalla määrää, että suullinen käsittely toimitetaan yleisön läsnä olematta. Jokaisella on lähtökohtaisesti oikeus olla läsnä asian julkisessa käsittelyssä, jollei laissa toisin säädetä.

Turvallisuuden, järjestyksen ja kurin ylläpito

Artiklan 10 kappale sisältää määräyksiä lähettäjävaltion sotilaspoliisin toimivallasta ylläpitää järjestystä ja turvallisuutta sekä kuria joukkojensa keskuudessa. Artiklan 10 kappaleen a kohdan mukaan pysyvillä sotilasyksiköillä tai muodostelmilla on oikeus pitää yllä turvallisuutta ja järjestystä leireillä, laitoksissa tai muissa paikoissa, jotka ovat niiden hallussa vastaanottajavaltion kanssa tehdyn sopimuksen perusteella. Edelleen kohdan mukaan joukkojen sotilaspoliisi voi ryhtyä kaikkiin asianmukaisiin toimenpiteisiin taatakseen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämisen näissä paikoissa. Artiklan 10 kappaleen b kohdan mukaan näiden paikkojen ulkopuolella tällaista sotilaspoliisia saa käyttää vain, jos vastaanottajavaltion viranomaisten kanssa on tehty asiaa koskevat järjestelyt, ja vain yhteistyössä näiden viranomaisten kanssa ja vain siinä määrin kuin sotilaspoliisin käyttö on tarpeen kurin ja järjestyksen ylläpitämiseksi joukkojen jäsenten keskuudessa.

Kappaleen a kohdan mukaan pysyvillä sotilasyksiköillä tai muodostelmilla on toimivalta pitää yllä turvallisuutta ja järjestystä vain leireillä, laitoksissa tai muissa paikoissa, jotka ovat niiden hallussa vastaanottajavaltion kanssa tehdyn sopimuksen perusteella. Pysyvinä sotilasyksiköinä tai muodostelmina voidaan pitää sellaisia hallinnollisesti määriteltyjä joukkokokonaisuuksia, joilla on kokonsa, koulutuksensa ja varustuksensa puolesta kyky hoitaa kohdan mukaisia tehtäviä. Kohdan mukaisten paikkojen antaminen sotilasyksiköiden tai muodostelmien haltuun edellyttäisi aina tästä sopimista vastaanottajavaltion kanssa. Kohdan soveltaminen edellyttäisi Suomessa sitä, että viranomaisen, jolla on toimivalta osoittaa paikka lähettäjävaltion joukkojen käyttöön, päättäisi tästä alueen osoittamisesta toimivaltansa puitteissa. Puolustusvoimat voisi osoittaa lähettäjävaltion joukkojen tilapäiseen käyttöön toimivaltansa mukaisesti Puolustusvoimien pysyvässä tai tilapäisessä käytössä olevan alueen. Tämän johdosta esityksessä ehdotetaan, että voimaansaattamislakiin otettaisiin säännös Puolustusvoimien toimivallasta antaa sopimuksessa tarkoitettuja alueita lähettäjävaltion käyttöön (13 §). Soveltamistilanteissa tulisi tapauskohtaisesti valtiosäännön edellytykset huomioiden harkita millaista sopimista paikkojen luovuttaminen a kohdan mukaisesti edellyttää. Nato SOFAn mukaan kohdassa tarkoitettu sopimus ei olisi sidottu sopimisen muotoa ja oikeudellista sitovuutta koskeviin edellytyksiin. Sopimus voisi tilanteesta riippuen olla esimerkiksi viranomaisten välinen järjestely, jolla lähettäjävaltion joukkojen käyttöön osoitetaan niiden hallussa olevat paikat, mutta jossain tilanteissa myös valtiosopimus. Suomessa tällainen paikka

voisi olla lähettäjävaltion joukkojen ja Puolustusvoimien yhteiskäytössä, mutta lähettäjävaltion joukot voisivat toimia alueella myös itsenäisesti ilman Puolustusvoimien läsnäoloa.

Kappaleen a kohdassa ei määritellä mitä nimenomaisia toimivaltuuksia sotilaspoliisi voi käyttää vastaanottajavaltiossa joukkojen käyttöön annetulla alueella. Kohdan mukaan toimenpiteiden tarkoituksena on taata järjestyksen ja turvallisuuden ylläpito puheena olevissa paikoissa ja sitä varten lähettäjävaltion sotilaspoliisilla on varsin avoimeen muotoon kirjoitettu oikeus ryhtyä ”kaikkiin asianmukaisiin toimenpiteisiin”. Kappaleen a kohdan sanamuoto ei rajoita lähettäjävaltion toimivaltaa tällaisilla alueilla kohdistumaan vain omiin joukkoihinsa, vaan toimet voisivat joissakin tilanteissa kohdistua myös muihin alueilla oleviin.

Artiklan 10 kappaleen a kohdassa ei määrätä siitä, onko lähettäjävaltion toimivalta yksinomaista eli vastaanottajavaltion viranomaisen toimivallan syrjäyttävää vai onko toimivalta päällekkäistä, jolloin sekä lähettäjävaltion sotilaspoliisi että vastaanottajavaltion viranomaiset olisivat toimivaltaisia. Kappaleen tarkoituksena ei kuitenkaan voida katsoa olevan rajoittaa vastaanottajavaltion viranomaisten toimivaltaa toimia alueellaan.

Artiklan 10 kappaleen a kohdassa tarkoitettut paikat eivät nauti loukkaamattomuutta samalla tavalla kuin vieraan valtion edustustot diplomaattisia suhteita koskevan Wienin yleissopimuksen mukaan. Lähettäjävaltion joukkojen yksinomaiseen käyttöön annetulla alueella vastaanottajavaltion viranomaisten toiminta tulisi kuitenkin aina tapahtua yhteisymmärryksessä lähettäjävaltion kanssa. Kohdassa ei määrätä siitä, miten turvallisuutta koskeva toimivalta jakautuu sellaisissa yhteiskäytössä olevissa paikoissa, joissa on sekä lähettäjävaltion että vastaanottajavaltion joukkoja. Tällaisissa tapauksissa tulee järjestää käytännön toiminta yhteisymmärryksessä lähettäjävaltion joukkojen ja vastaanottajavaltion viranomaisten välillä.

Nato SOFAssa ei ole määritelty sitä, mitä sotilaspoliisilla tarkoitetaan. Kukin valtio ja sen asevoimat päättävät itse, millä tavalla se järjestää joukkojensa kurin ja järjestyksen ylläpidon. Valtiokäytäntö huomioiden sotilaspoliisin käsitteen tulee katsoa kattavan myös sotilaallisen kurin ja järjestyksen ylläpitämisestä vastuussa olevat sotilasesimiehet ja näiden alaisuudessa toimivat sotilaat sekä esimerkiksi vartiotehtäviin määrätyt sotilaat, vaikka nämä eivät toimisikaan sotilaspoliisin nimikkeellä.

Määräysten soveltamisessa on huomioitava sekä tilanteet, joissa Suomi toimii vastaanottajavaltiona, että tilanteet, joissa Suomi toimii lähettäjävaltiona.

Kun Suomi toimii vastaanottajavaltiona, artiklan 10 kappaleen a kohta antaa lähettäjävaltion sotilaspoliisille toimivaltuuden ryhtyä kaikkiin asianmukaisiin toimenpiteisiin taatakseen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämisen niiden haltuun Suomessa annetuissa paikoissa. Vastaanottajavaltiossa lähettäjävaltion joukot noudattavat kansallisen lainsäädäntönsä toimivaltuussäännöksiä. Nato SOFAn II artikla velvoittaa lähettäjävaltion joukkoja, siviilihenkilöstöä ja heidän huollettaviaan kunnioittamaan vastaanottajavaltion lainsäädäntöä ja pidättäytymään kaikista sopimuksen hengen vastaisista toimista. Tämän mahdollistamiseksi vastaanottajavaltion tulee tehdä yhteistyötä lähettäjävaltion viranomaisten kanssa ja saattaa sen käyttöön tietoa kansallisesta lainsäädännöstä ja noudatettavista menettelyistä. Kuitenkin on syytä ottaa huomioon, että vastaanottajavaltion lainsäädäntö ja sen mukaiset toimivaltuussäännökset eivät velvoita lähettäjävaltion joukkoja niiden toimiessa a kohdan mukaisesti niiden hallussa olevissa paikoissa.

Suomessa lähettäjävaltion joukoilla olisi oikeus myös rikoslain 4 luvun 4 §:ssä säädettyyn hätävarjeluun sekä pakkokeinolain 2 luvun 2 §:ssä säädetty yleinen kiinniotto-oikeus ja oikeus

siihen liittyvään saman luvun 3 §:ssä säädetty voimakeinojen käyttöön kuten muillakin Suomen alueella olevilla. Esityksen valmistelussa on havaittu, että kansallisen lainsäädännön arviointia lähettäjävaltion toimivaltuuksien näkökulmasta on syytä jatkaa.

Käytännössä Puolustusvoimat on PfP SOFAn soveltamiskäytännössä osoittanut lähettäjävaltion joukoille a kohdassa tarkoitettuja paikkoja vain Puolustusvoimien pysyvässä käytössä olevilla alueilla tai alueilla, jotka ovat Puolustusvoimien tilapäisessä käytössä puolustusvoimista annetun lain 14 §:n perusteella. Tällöin Puolustusvoimat on pystynyt hoitamaan turvallisuuden ja järjestyksen ylläpitämisen Puolustusvoimien käytössä olevien alueiden ulkorajoilla.

Kun Suomi toimii vastaanottajavaltiona, Suomen viranomaisten toiminta kappaleen a kohdassa tarkoitettulla alueella järjestettäisiin yhteisymmärryksessä lähettäjävaltion kanssa. Esimerkiksi Puolustusvoimien pysyvässä tai tilapäisessä käytössä olevilla alueilla, jotka ovat yhteiskäytössä vieraan valtion joukkojen kanssa, pelastustoimen tehtävät hoidettaisiin nykyisten säännösten ja käytäntöjen mukaisesti. Vieraan valtion joukkojen yksinomaiseen käyttöön osoitetuilla alueilla pelastuslaitokset olisivat edelleen toimivaltaisia ja velvollisia hoitamaan lakisääteisiä pelastustoimen tehtäviään, mutta käytännössä tehtävien hoitamisesta ja sisäänpääsystä alueelle tulisi kohteliaisuussyistä erikseen neuvotella vieraan valtion joukkojen kanssa. Näillä alueilla pelastuslaitokset, Puolustusvoimat ja vieraan valtion joukot voisivat hoitaa pelastustoimen järjestämisen parhaaksi katsomallaan ja tarkoituksenmukaisella tavalla. Vieraan valtion joukkojen ja Suomen viranomaisten väliset menettelytavat voitaisiin suunnitella esimerkiksi alueiden haltuun antamista koskevien sopimusten yhteydessä.

Kun Suomi toimii lähettäjävaltiona, sopimuksessa tarkoitettua sotilaspoliisia vastaavalla Puolustusvoimien tehtävään määrättyllä henkilöllä on artiklan 10 kappaleen a kohdan mukaisesti toimivalta ryhtyä asianmukaisesti toimenpiteisiin järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämiseksi joukkojen käyttöön vastaanottajavaltiossa osoitetuilla alueilla. Puolustusvoimien toimivaltuuksista järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämiseksi Puolustusvoimien käytössä olevilla alueilla säädetään puolustusvoimista annetussa laissa. Sotilaspoliisitehtäviin katsotaan Puolustusvoimissa yleisesti kuuluvan vartio- ja päivystystehtävät, jotka liittyvät järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämiseen Puolustusvoimien käytössä olevilla alueilla. Turvallisuuden ja järjestyksen ylläpitämiseksi vartio- tai päivystystehtävää suorittavalle virkamiehelle on puolustusvoimista annetussa laissa säädetty toimivaltaa liikkumisen valvomiseen ja rajoittamiseen Puolustusvoimien pysyvässä käytössä olevilla sekä tilapäisesti käyttämillä alueilla ja tarvittaessa tällaiselta paikalta poistamiseen, sekä tarvittavien turvallisuus- ja turvatarkastusten tekemiseen. Näillä alueilla poliisilla on omien toimivaltuuksiensa puitteissa rinnakkainen toimivalta. Poliisi toimii tällöin yhteistyössä Puolustusvoimien kanssa. Vartio- tai päivystystehtävissä voi toimia vartio- tai päivystystehtävää suorittava virkamies sekä tällaisen valvonnassa luonteeltaan avustavissa tehtävissä, joissa ei ole kyse merkittävän julkisen vallan käyttämisestä, myös asevelvollisia. Vartio- tai päivystystehtävää suorittavalla virkamiehellä on oikeus käyttää voimakeinoja järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämiseen Puolustusvoimien käytössä olevilla alueilla. Puolustusvoimista annetun lain mukaisten vartio- ja päivystystehtävien ei ole nimenomaisesti säädetty koskevan Puolustusvoimien toimintaa Suomen alueen ulkopuolella. Käytännössä Puolustusvoimat on toiminnassaan ulkomailla PfP SOFAa soveltaessaan noudattanut soveltuvien osin sitä koskevaa kansallista lainsäädäntöä ottaen kuitenkin huomioon Nato SOFAn II artiklan vastaanottajavaltion lainsäädännön kunnioittamisveloitteen. Kansallisesta lainsäädännöstä tulevia toimivaltuuksia voivat siten rajoittaa vastaanottajavaltion lainsäädäntö ja sen ulkomaisia joukkoja koskevat määräykset. Esityksen valmistelussa on havaittu tarve arvioida VII artiklan 10 kappaleen a kohdan mukaisista Puolustusvoimien toimivaltuuksista säätämistä Suomen toimiessa lähettäjävaltiona.

Artiklan 10 kappaleen b kohdassa määrätään lähettäjävaltion sotilaspoliisin oikeudesta toimia kappaleen a kohdassa tarkoitettujen paikkojen ulkopuolella. Kohdan mukaan sotilaspoliisin toimivalta on a kohdassa tarkoitettujen paikkojen ulkopuolella kohdistettu vain kurin ja järjestyksen ylläpitämiseen joukkojen jäsenten keskuudessa siinä määrin kuin se on tarpeen tämän tavoitteen saavuttamiseksi. Kohdassa tarkoitettujen lähettäjävaltion joukkojen sotilaspoliisin toimivaltuudet kohdistuisivat niiden haltuun annettujen paikkojen ulkopuolella vain niiden omien joukkojen jäseniin, mutta ei niiden siviilihenkilöstöön, huollettaviin eikä muihin vastaanottajavaltion alueella oleviin henkilöihin. Lähettäjävaltion kurinpitovalta omiin joukkoihinsa nähden on joukkojen johtamisen välttämätön edellytys ja sen järjestyksen ylläpitämiseen kuuluva sisäinen asia. Sen vuoksi on luontevaa, että lähettäjävaltion sotilaspoliisin tehtävänä on vastaanottajavaltion alueella ylläpitää kuria ja järjestystä joukkojensa keskuudessa.

Edellytyksenä sotilaspoliisin toimimiselle kappaleen a kohdassa tarkoitettujen paikkojen ulkopuolella on lisäksi, että asiaa koskevat järjestelyt on tehty vastaanottajavaltion viranomaisten kanssa ja että toiminta tapahtuu yhteistyössä näiden viranomaisten kanssa.

Suomessa yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitäminen on ensisijaisesti poliisin tehtävä, mikä tarkoittaa, että siinä missä 10 kappaleessa sotilaspoliisin toimivaltaa on rajoitettu maantieteellisesti, poliisin toimivalta kattaa koko Suomen alueen. Yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämiseksi poliisille on säädetty laajat toimivaltuudet puuttua häiriöitä ja vaaraa aiheuttavien henkilöiden toimintaan. Poliisi hoitaa tehtävänsä ensisijaisesti neuvoin, ohjein ja kehotuksin, mutta voi viime kädessä ottaa henkilön kiinni esimerkiksi rikoksilta ja häiriöiltä suojaamiseksi, jos paikalta poistaminen on riittämätön toimenpide. Poliisilla on oikeus käyttää voimakeinoja yleisten toimivaltuuksiensa toteuttamiseksi.

Kun Suomi toimii vastaanottajavaltiona, lähettäjävaltion sotilaspoliisin ja poliisin keskinäinen työnjako voidaan järjestää yhteisin järjestelyin, jotta tehtävien hoitaminen olisi mahdollisimman tarkoituksenmukaista. Sopimusmääräyksellä lähettäjävaltion sotilaspoliisille annetaan vastaanottajavaltiossa toimivalta kurin ja järjestyksen ylläpitämiseen joukkojensa keskuudessa a kohdassa tarkoitettujen alueiden ulkopuolella. Suomessa näillä alueilla yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämisestä vastaa poliisi. Niissä tilanteissa, joissa alueen ulkopuolella ilmeneviin järjestyshäiriöihin ja muihin yleistä järjestystä ja turvallisuutta vaarantaviin tapahtumiin puuttumiseksi tarvitaan poliisia, lähettäjävaltion sotilaspoliisi ja poliisi toimisivat yhteistyössä. Tällä vältettäisiin sellaisia tilanteita, joissa lähettäjävaltion sotilaspoliisi ryhtyisi hoitamaan poliisille kuuluvia tehtäviä. Perustehtäviensä hoitamiseksi poliisi voi pyytää Puolustusvoimilta virka-apua, jos poliisin omat voimavarat ovat riittämättömiä ja virka-avun antaminen voi tapahtua vaarantamatta Puolustusvoimille puolustusvoimista annetun lain 2 §:n 1 momentin 1 kohdassa säädetyn tehtävän suorittamista.

Lähtökohtana VII artiklan 10 kappaleen b kohdan mukaisesti lähettäjävaltion joukkojen sotilaspoliisille annettavien toimivaltuuksien osalta on pidettävä sitä, että niille ei voida kyseisen sopimusmääräyksen perusteella antaa enemmän toimivaltuuksia kuin mitä Suomen lainsäädännössä annetaan Puolustusvoimille niiden pitäessä joukoissaan yllä sotilaallista kuria ja järjestystä.

Artiklan 10 kappaleen a kohdassa tarkoitettujen paikkojen ulkopuolella lähettäjävaltion joukoilla olisi lisäksi oikeus rikoslain 4 luvun 4 §:ssä säädettyyn hätävarjeluun sekä pakkokeinolain 2 luvun 2 §:ssä säädetty yleinen kiinniotto-oikeus ja oikeus siihen liittyvään saman luvun 3 §:ssä säädetty voimakeinojen käyttöön.

Kun Suomi toimii lähettäjävaltiona, sopimuksessa tarkoitettua sotilaspoliisia vastaavien Puolustusvoimien tehtävään määrättyjen henkilöiden oikeus toimia artiklan 10 kappaleen b kohdan mukaisesti kurin ja järjestyksen ylläpitämiseksi joukkojen jäsenten keskuudessa 10 kappaleen a kohdassa tarkoitettujen paikkojen ulkopuolella on sidottu yhteistyöhön vastaanottajavaltion viranomaisten kanssa. Puolustusvoimien toimivaltuuksista sotilaallisen kurin ja järjestyksen ylläpitämiseksi joukkojen keskuudessa säädetään sotilaskurinpidosta ja rikostorjunnasta annetussa laissa. Lakia sovelletaan edellä VII artiklan 1 kappaleen perusteluissa tarkemmin käsiteltyihin, sotilaskurinpidosta ja rikostorjunnasta puolustusvoimissa annetussa laissa määriteltyihin sotilaskurinpitomenettelyn alaisiin henkilöihin. Lain soveltumisesta tällaisiin henkilöihin Suomen alueen ulkopuolella säädetään nimenomaisesti vain sotilaallisesta kriisinhallinnasta annetussa laissa. Sotilaallisen järjestyksen toteutumiseksi lakia sovelletaan myös muussa Puolustusvoimien ulkomailla tapahtuvassa toiminnassa. Puolustusvoimien toimiessa vastaanottajavaltiossa joukko säilyy kurinpitotoimivallan osalta Suomen kansallisen lainsäädännön piirissä. Puolustusvoimien toiminta ulkomailla perustuu Nato SOFAn II artiklan mukaisesti vastaanottajavaltion lainsäädännön ja ulkomaisia joukkoja koskevien määräysten kunnioittamiseen sekä kappaleen b kohdan mukaisesti yhteistoiminnasta sopimiseen vastaanottajavaltion viranomaisten kanssa. Yhteistyöllä varmistetaan, että Puolustusvoimien toiminta voidaan rajata kohdan edellyttämällä tavalla ainoastaan Puolustusvoimien palveluksessa oleviin henkilöihin kurin ja järjestyksen ylläpitämiseksi. Kuten VII artiklan 10 kappaleen a kohdan osalta, esityksen valmistelussa on tunnustettu tarve arvioida myös kappaleen b kohdan mukaisista Puolustusvoimien toimivaltuuksista säätämistä Suomen toimiessa lähettäjävaltiona.

Artiklan 11 kappaleen mukaan sopimuspuolten tulee pyrkiä sellaiseen tarvittavaan lainsäädäntöön, mukaan lukien rangaistussäännökset, jolla taataan riittävä turvallisuus ja suoja muiden sopimuspuolten rakennelmille, välineille, omaisuudelle ja asiakirjoille. Suomen lainsäädäntöä on tarvittaessa arvioitava myös sopimuksen voimassaoloaikana kappaleen velvoitteiden täyttämiseksi.

VIII artikla. Artikla sisältää yksityiskohtaiset määräykset vahingonkorvausvastuun jakautumisesta lähettäjä- ja vastaanottajavaltion välillä. Lähtökohtana on, että kukin valtio vastaa vahingoista, joita sen joukkojen jäsenet ja siviilihenkilöstö aiheuttavat virallisissa tehtävissään. Vahingonkorvausvelvollisuus ei kuitenkaan koske kaikkia tällaisia vahinkoja, vaan sopimuksen mukaan vastaanottajavaltio ottaa vastatakseen tietyistä vahingonkorvausvaatimuksista ja tietyissä tilanteissa vastuuta puolestaan jaetaan vastaanottaja- ja lähettäjävaltiossa välillä. Lisäksi VIII artikla sääntelee menettelystä silloin, kun lähettäjävaltiossa joukkoihin tai siviilihenkilöstöön kuuluva aiheuttaa vahinkoa muutoin kuin virallisia tehtäviä hoitaessaan. VIII artikla sisältää myös säännökset tilanteista, joissa sopimuksen sopimuspuolet luopuvat esittämästä toisilleen korvausvaatimuksia kärsimästään vahingosta. Tämä merkitsee asiallisesti valtion saatavasta luopumista. Koska luopuminen perustuu valtiosopimuksen voimaansaattamislakiin, se ei erikseen edellytä erillistä kansallisen lainsäädännön muuttamista. VIII artiklan määräyksiä ei sovelleta yksityisoikeudellisiin sopimuksiin.

Sopimukseen liittymisen yhteydessä ei Suomessa ole pidetty tarpeellisenä keskittää niiden soveltamisalaan liittyvien vahingonkorvausvaatimusten käsittelyyn liittyviä tehtäviä tätä tarkoitusta varten perustettavalle toimielimelle (*claims office*), vaan toimivalta käsitellä korvausvaatimuksia, sopia ja luopua korvauksista sekä nimetä valtiota edustava välimies määräytyy voimassa olevien kansallisten säännösten mukaisesti. Korvausvaatimusten käsittelyn niin edellyttäessä Puolustusvoimat voi kuitenkin nimittää yhteyshenkilön, jonka tehtävänä on toimia tiedon välittäjänä sopimuspuolten, vahingonkärsijän ja korvausvaatimuksen käsittelystä vastaavan viranomaisen välillä. Toimielimen tarpeellisuutta tulee tarvittaessa arvioida sopimusten soveltamiskäytännön vakiintuessa.

Nato SOFAn VIII artikla käsittelee kolmentyyppisiä vahinkoja; sopimuspuolten välisiä vahinkoja, virallisia tehtäviä suorittaessa kolmansille osapuolille aiheutettuja vahinkoja sekä vahinkoja, jotka aiheutuvat joukkojen tai siviilihenkilöstön jäsenten laittomista toimista tai laiminlyönneistä, joita ei ole tehty virallisissa tehtävissä. Artiklan määräysten sovellettavuutta on rajoitettu XV artiklassa, jonka mukaan VIII artiklan 2 ja 5 kappaleen määräyksiä korvausvaatimusten käsittelystä ei sovelleta vihollisuuksien syttyessä aiheutuviin sotavahinkoihin. Sopimuksessa ei ole määritelty, mitä sotavahingoilla tarkoitetaan. Sopimuksen VIII artiklan määräyksillä on myös yhteys Pariisin pöytäkirjaan, jonka artikloissa 4, 6 ja 11 on viittaussäännökset Nato SOFAn VIII artiklaan ja sen tiettyihin määräyksiin. Pariisin pöytäkirjalla Nato SOFAn määräykset vahingonkorvausvastuusta ulotetaan Naton esikuntiin ja niiden sotilas- ja siviilihenkilöstöön pöytäkirjassa määrättyin mukautuksin. Pariisin pöytäkirja sisältää säännökset muun muassa siitä, miten VIII artiklan mukaisia määräyksiä korvausvaatimuksista luopumisesta sovelletaan liittokunnan esikunnan omistamaan omaisuuteen ja siitä, miltä osin Nato SOFAn määräyksiä virallisissa tehtävissä aiheutuneista vahingoista sovelletaan liittokunnan esikunnan työntekijän laiminlyöntiin ja toimiin. Lisäksi pöytäkirjassa on säännökset esikunnan oikeudesta esiintyä kantajana tai vastaajana vastaanottajavaltion tuomioistuimessa.

Artiklan 1 kappale sisältää määräykset tilanteista, joissa sopimuspuolet luopuvat esittämästä toisilleen vahingonkorvausvaatimuksia vahingosta, joka on aiheutunut sopimuspuolen omistamalle ja sen asevoimien käytössä olevalle omaisuudelle. Luopuminen koskee ensinnäkin tilanteita, joissa vahingon aiheutti sopimuspuolen asevoimien jäsen tai työntekijä suorittaessaan tehtäviään Pohjois-Atlantin sopimukseen liittyvän toiminnan yhteydessä. Työntekijällä tarkoitetaan ketä tahansa asevoimien lukuun toimivaa henkilöä. Luopuminen koskee myös ajoneuvolla, aluksella tai ilma-aluksella aiheutettuja vahinkoja. Tietyin edellytyksin sopimuksen sopimuspuolet sitoutuvat luopumaan myös meripelastusvaatimuksista. Pohjois-Atlantin sopimukseen liittyväksi toiminnaksi katsotaan tässä yhteydessä sopimuksen soveltamisalaan liittyvä toiminta. Luopumista koskeva 1 kappaleen määräys tulee sovellettavaksi riippumatta siitä, missä vahinko on aiheutunut.

Luopumisesta seuraa, että Suomen korvausvelvollisuus suhteessa toiseen sopimuspuoleen jää 1 kappaleessa tarkoitetuissa tilanteissa toteutumatta, vaikka kysymyksessä olisikin vahinko, josta valtio olisi lain mukaan korvausvastuussa. Luopumisen vuoksi myöskään liikennevakuutuslain mukaisia korvauksia ei maksettaisi silloin, kun vahinko on aiheutunut lähettäjävaltion omaisuudelle 1 kappaleessa tarkoitetuissa tilanteissa. Meripelastusvaatimuksista luopumisen vuoksi merilain mukaista palkkiota tai korvausta ei maksettaisi silloin, kun meripelastustehtävään on osallistunut sopimuspuolen kalustoa tai henkilöstöä ja pelastettu alus tai lasti on valtion omistama ja Puolustusvoimat on käyttänyt sitä Pohjois-Atlantin sopimukseen liittyvän toiminnan yhteydessä.

Korvausvaatimuksista luopuminen on vastavuoroista, joten Suomen valtio ei voi myöskään vaatia korvausta vahingosta, jonka toisen Nato-jäsenvaltion asevoimien palveluksessa oleva on aiheuttanut Pohjois-Atlantin sopimukseen liittyvän toiminnan yhteydessä käytetyille Suomen valtion omistamalle ja Puolustusvoimien käytössä olevalle omaisuudelle. Valtion omaisuus määritellään kansallisen lainsäädännön mukaan. Esimerkiksi Puolustusvoimien käytössä olevalle valtion omistamalle kiinteistölle aiheutuneen vahingon käsittelyyn sovellettaisiin VIII artiklan 1 kappaleen määräystä tilanteessa, jossa vahingon olisi aiheuttanut vieraan valtion asevoimat. Vastaavasti Suomen valtio luopuisi mahdollisista palkkio- ja korvausvaatimuksistaan osallistuessaan sopimuspuolen omistamaan alukseen kohdistuvaan meripelastustoimeen.

Artiklan 2 kappaleen määräys sääntelee tilanteita, joissa vahinkoa aiheutuu muulle kuin 1 kappaleessa tarkoitettulle sopimuspuolen omaisuudelle. Artiklan 2 kappaleen f kohdan mukaan sopimuspuolet sitoutuvat luopumaan myös muuta valtion omaisuutta koskevasta vahingonkorvausvaatimuksesta silloin, kun korvausvaatimus alittaa sopimuksessa mainitun tai siihen liittymisen yhteydessä ilmoitetun vähimmäismäärän. Ilmoitettu vähimmäismäärä sitoo myös muita sopimuspuolia, joiden omaisuutta on vahingoitettu saman tapauksen yhteydessä. Kun aiheutunut vahinko ylittää vähimmäismäärän, vähimmäismäärää ei vähennetä korvattavan vahingon määrästä. Vähimmäismäärän ylittävistä vahingoista sopimuspuolet voivat kappaleen a kohdan mukaan sopia. Jos sopimukseen ei päästä, sopimuspuolten vastuista päättää välimies. Välimiehen asettamisesta, välimiehen määräämän korvaussumman jaosta sopimuspuolten kesken sekä välimiehelle maksettavasta palkkiosta määrätään kappaleen b-e kohdassa. Käytännössä välimiesmenettelyyn ei ole sopimuksen voimassaoloaikana jouduttu turvautumaan, vaan sopimuspuolet ovat päässeet sopimukseen korvausvastuun jakautumisesta.

Toimivalta sopia ja luopua korvauksista sekä nimetä valtiota edustava välimies kuuluu kansallisten säännösten mukaisesti asianomaiselle ministeriölle, virastolle tai liikelaitokselle. Liittyessään Nato SOFAan Suomi tekee ilmoituksen VIII artiklan 2 kappaleen f kohdan mukaisesta vähimmäismäärästä. Suomen osalta ilmoitettavaksi vähimmäismääräksi on määritelty 567 euroa.

Artiklan 3 kappaleessa täsmennetään ehtoja, joilla 1 ja 2 kappaleessa tarkoitettuna sopimuspuolen omistamana omaisuutena pidetään myös alusta, jonka kyseinen sopimuksen sopimuspuoli on joko vuokrannut tai pakko-ottanut ilman miehistöä tai ottanut sotasaaliiksi. Poikkeuksena tästä ovat kuitenkin tilanteet, joissa menettämiskin tai korvausvastuun kantaa joku muu kuin sopimuspuoli.

Artiklan 4 kappaleen mukaan sopimuspuolet luopuvat esittämästä toisilleen korvausvaatimuksia, jotka koskevat sen asevoimien jäsenelle virallisia tehtäviä suorittaessa aiheutunutta vammaa tai kuolemaa. Luopuminen koskisi sekä asevoimien tai joukkojen jäsentä että sopimuksen I artiklan 1 kappaleen b kohdassa tarkoitettuun siviilihenkilöstöön kuuluvaa. Artiklan 4 kappaleessa käytettyä käsitettä asevoimien jäsen ei ole kuitenkaan määritelty, minkä vuoksi määräyksen sisältö jää siviilihenkilöstöön kuuluvien osalta tulkinnanvaraiseksi. Selvää on, että luopuminen koskisi joukkojen jäsentä. Yhtä lailla selvää on, että luopuminen ei koske huollettaville aiheutuneita henkilövahinkoja. Sillä ei myöskään ole tulkittu olevan vaikutusta vahinkoa kärsineen asevoimien jäsenen oikeuteen vaatia korvausta kärsimästään vahingosta siinä tapauksessa, että vahinkoa ei ole hänelle jo muutoin korvattu.

Puolustusvoimiin palvelussuhteessa olevalle virkatehtävissä aiheutuneen vamma tai kuoleman korvaamiseen sovelletaan työtapaturma- ja ammattitautilain säännöksiä, asepalvelusta suorittavalle vastaavat vahingot korvataan sotilastapaturman ja palvelussairaudesta annetun lain nojalla, lisäksi puolustusvoimista annetun lain 12 b §:n perusteella työ- tai virkasuhteessa Puolustusvoimiin olevaan henkilöstöön sovelletaan tapaturman ja palvelussairaudesta kriisinhallintatehtävissä annettua lakia (1522/2016). Työtapaturma- ja ammattitautilain 270 §:n mukainen takautumisoikeus vahingosta vastuussa olevalta ei kuitenkaan olisi käytettävissä silloin, kun korvausvastuussa oleva olisi sopimuksen toinen osapuoli. Liikennevahingossa vahingoittuneella Puolustusvoimien palveluksessa olevalla on lisäksi oikeus liikennevakuutuslain mukaisiin korvauksiin. Liikennevakuutuslain säännösten pakottavuudesta johtuen korvaus maksettaisiin liikennevakuutuslain nojalla sekä Suomen valtion ajoneuvojen aiheuttamista vahingoista, että liikennevahingoista, jotka aiheutuvat vieraan valtion ajoneuvon liikenteeseen käyttämisestä Suomessa. Sopimuspuolten välinen luopuminen ei sellaisenaan rajoita myöskään sopimuspuolen asevoimien jäsenen tai siviilihenkilöstöön kuuluvan oikeutta vaatia korvausta liikennevahingosta, josta Valtiokonttori

vastaa liikennevakuutuslain 32 §:n 2 momentin nojalla. Pääsääntöisesti sopimuspuolen asevoimien jäsenelle virallisia tehtäviä suorittaessa aiheutunut vahinko tulisi kuitenkin korvattavaksi tapaturmalainsäädännön tai vastaavan ulkomaisen turvan kautta, joten Suomen valtion vastuu rajoittuisi sopimuspuolen asevoimien jäsenten osalta vain siihen osaan vahingosta, josta vahingoittuneella ei olisi oikeutta korvaukseen muun turvan perusteella. Sopimuksen VIII artiklan säännösten yhteensopivuutta liikennevakuutuslain säännösten kanssa on kuitenkin tarpeen seurata ja tarvittaessa ryhtyä tarkoituksenmukaisiin toimenpiteisiin liikennevakuutuslain 32 §:n 2 momentin tarkentamiseksi.

Potilasvakuutuslain mukainen vakuuttamisvelvollisuus ei koskisi vieraan valtion asevoimien palveluksessa olevaa ammattihenkilöä, joka osana Suomen sotilaallista puolustusyhteistyötä antaisi terveydenhuoltoa Puolustusvoimien palveluksessa olevalle henkilölle. Hallituksen esityksessä ei katsota olevan tarpeen tehdä muutoksia potilasvakuutuslakiin. Mikäli vieraan valtion asevoimien palveluksessa oleva ammattihenkilö antaa terveyden- ja sairaanhoitoa Puolustusvoimien palveluksessa olevalle henkilölle Suomessa ilman voimassaolevaa vakuutusta, on potilaalla viime kädessä oikeus vaatia korvausta henkilövahingosta edellä selostetusti SOFAn VIII artiklan säännösten mukaisesti. Suomessa tällaisen vaatimuksen käsittelee Valtiokonttori valtion vahingonkorvaustoiminnasta annettuun lakiin ehdotetun muutoksen nojalla.

Artiklan 5 kappaleessa määrätään kolmannelle osapuolelle aiheutunutta vahinkoa koskevan korvausvaatimuksen käsittelystä silloin, kun vahinko on aiheutunut joukkoon tai siviilihenkilöstöön kuuluvan suorittaessa virallisia tehtäviään tai kysymyksessä on vahinko, josta joukko tai siviilihenkilöstö on muutoin oikeudellisesti vastuussa. Kolmannelle osapuolella tarkoitetaan muita kuin sopimuspuolina olevia valtioita. Se, milloin sopijavaltio on oikeudellisesti vastuussa joukkojensa tai siviilihenkilöstön toimista tai laiminlyönneistä, arvioidaan vastaanottajavaltion lainsäädännön perusteella. Suomen ollessa vastaanottajavaltio tulee oikeudellista vastuuta arvioidessa sovellettaviksi muun muassa vahingonkorvauslain 3, 4 ja 6 luvun säännökset korvausvastuusta ja sen jakautumisesta, 5 luvun säännökset korvattavista vahingoista sekä mahdollisesti kulloinkin soveltuvat erityislainsäädännön korvaussäännökset. Lisäksi kappaleessa määrätään korvauksen suorittamisesta vahingonkäräjälle sekä korvausvastuun jakautumisesta lähettäjä- ja vastaanottajavaltion välillä. Nato SOFAn määräyksiä vahingonkorvausvastuusta ei sovelleta kolmannen osapuolen kanssa tehtäviin yksityisoikeudellisiin sopimuksiin.

Artiklan 5 kappaleen määräysten mukaan vastaanottajavaltio käsittelee kappaleessa tarkoitettujen vahingonkorvausvaatimukset samalla tavalla kuin kyseessä olisi sen omien asevoimien toiminnasta johtuva korvausvaatimus. Kolmannelle aiheutuneiden vahingonkorvausvaatimusten käsittelyssä toimivalta on valtion vahingonkorvaustoiminnasta annetulla lailla jaettu Valtiokonttorin ja Puolustusvoimien välillä, joten lähettäjävaltion virallisia tehtäviä suoritettaessa aiheuttamaa vahinkoa koskevien korvausvaatimusten käsittelyssä ja takautumisoikeuden käyttämisessä toimivalta niin ikään jakaantuu Valtiokonttorin ja Puolustusvoimien välillä. Vastaavasti Suomen toimiessa lähettäjävaltiona korvauksen vastaanottajavaltiolle virallisissa tehtävissä aiheutetuista vahingoista maksaa se viranomaisen, jonka toimivaltaan vahingon käsittely valtion vahingonkorvaustoiminnasta annetun lain nojalla kuuluu. Koska Valtiokonttorin toimivalta voimassa olevan lain mukaan rajoittuu Suomen valtion viranomaisen virheeseen tai laiminlyöntiin perustuvan vahingonkorvausvaatimuksen käsittelyyn, 5 kappaleen määräykset edellyttävät muutosta valtion vahingonkorvaustoiminnasta annetun lain soveltamisalaan.

Artiklan 5 kappaleen määräyksistä seuraa, että taisteluvälineiden kolmannelle osapuolelle aiheuttamaan henkilövahinkoon sovelletaan taisteluvälineiden siviilihenkilöille aiheuttamien

tapaturmien korvaamisesta annettua lakia myös silloin, kun vahingon aiheuttanut taisteluväline kuuluu sopimuspuolen asevoimille. Tästä syystä lakia ehdotetaan muutettavaksi siten, että sen soveltamisalasta ilmenee, että lain nojalla korvataan myös Puolustusvoimien kanssa sotilaalliseen puolustusyhteistyöhön osallistuvalla valtiolle kuuluvien taisteluvälineiden aiheuttamat vahingot sekä vahingot, jotka aiheutuvat tilapäisesti Suomessa oleskelevälle henkilölle.

Artiklan 5 kappaleen c kohdan mukaan kolmannelle osapuolelle suoritettu korvaus on lopullinen ja sopimuspuolia sitova. Kaikki vahingon seuraukset eivät kuitenkaan välttämättä ilmene välittömästi vahingon sattumisen jälkeen. Henkilövahingosta mahdollisesti aiheutuva pysyvä haitta sekä vahinkoa kärsineen työkykyisyys on usein mahdollista arvioida vasta noin vuoden kuluttua vahinkotapahtumasta. Näissä tilanteissa takautumisvaatimus tulisi sopimusmääräyksestä johtuen esittää sopimuspuolelle vasta, kun mahdolliset toistuvaissuorituksina maksettavat korvaukset, kuten ansion- tai elatuksen menetys niistä tehtävine vähennyksineen, olisivat pääomittavissa. Sopijapuolten välisen kustannustenjaon jälkeen ilmenneiden vahinkojen kustannukset jäisivät vastaanottajavaltion kannettavaksi.

Artiklan 5 kappaleen g kohdan mukaan joukkojen tai siviilihenkilöstön jäsenen ei saa kohdistaa mitään toimenpiteitä vastaanottajavaltiossa häntä vastaan annettujen tuomioiden täytäntöönpanemiseksi, kun vahinko on aiheutettu virallisissa tehtävissä. Kappaleen g kohtaa tulee poikkeussäännöksenä tulkita suppeasti. Saman kappaleen a kohdan mukaisesti lähtökohdana on, että korvausvaatimukset käsitellään ja sovitaan tai ratkaistaan tuomioistuimessa vastaanottajavaltion lakien mukaisesti. Kyseisen sopimusmääräyksen ei siten katsota sellaisenaan suoraan rajoittavan vahingonkärsijän oikeutta nostaa vahingonkorvauskannetta tai ajaa siviilioikeudellista riita-asiaa rikosasian yhteydessä Suomessa, mikäli Suomella on VII artiklan säännösten perusteella tuomiovalta asiassa. Sopimusmääräyksen mukaan maksuvelvoitteen sisältävä tuomio ei ole kuitenkaan täytäntöönpantavissa vieraan valtion joukkojen jäsenen, vaan vastaanottajavaltio suorittaa tuomioistuimen tuomioissa määrätyn korvauksen tai maksun 5 kappaleen c kohdan mukaisesti vahingonkärsijälle. Osittaisella täytäntöönpanokiellolla ei ole katsottu olevan vaikutusta vahinkoa kärsineen asemaan, koska vastaanottajavaltio on sitoutunut suorittamaan vahinkoa kärsineelle tuomitun tai sovitun korvauksen. Määräys poikkeaa muun muassa tuomioiden ja päätösten täytäntöönpanoa koskevista ulosottokaaren säännöksistä sekä turvaamistoimia koskevista oikeudenkäymiskaaren säännöksistä.

Artiklan 5 kappaleen määräykset eivät sen h kohdan mukaan koske korvausvaatimuksia, jotka johtuvat laivan ohjaamisesta tai toiminnasta tai rahdin lastauksesta, kuljetuksesta tai purkamisesta tai liittyvät sellaiseen, vaan tällöin sovelletaan kulloinkin voimassa olevia kansallisen oikeuden säännöksiä. Suomessa kansallisesti sovellettavaksi tulee lähtökohtaisesti merilaki, jonka 18 luvussa on säädetty merivahinkoasioiden ratkaisemisesta ja meriselityksistä. Artiklan 5 kappaleen h kohta sääntelee kuitenkin kahta poikkeusta, jolloin 5 kappaleen säännökset voivat tulla sovellettaviksi. Ensimmäinen poikkeus viittaa VIII artiklan 2 kappaleen mukaiselle sopijapuolten omistamalle ja sen alueella sijaitsevalle omaisuudelle aiheutuneisiin vahinkoihin. Tällaisen omaisuuden vahingoittuessa laivan ohjaamisen tai h kohdan mukaisen toiminnan yhteydessä ne kustannukset, jotka aiheutuvat 2 kappaleen mukaisesta väliesmenettelystä tai vaatimusten sopimisesta, on tarkoitus jakaa sopijavaltioiden välillä VIII artiklan 5 kappaleen e kohdan mukaista kustannusjakoa noudattaen. Toisen poikkeuksen mukaan h kohdan rajoitus ei koske kuolemantapauksesta tai henkilövahingosta johtuvaa korvausvaatimusta, johon ei sovelleta tämän artiklan 4 kappaletta. Sopimusmääräys on tulkittu selventäväksi säännökseksi ja viittaa vain siihen, että kolmansille osapuolille h kohdan mukaisen toiminnan yhteydessä aiheutuneet vaatimukset voidaan sopia ja käsitellä 5 kappaleen

mukaisesti. Määräyksellä ei olisi kuitenkaan vaikutusta VIII artiklan 4 kappaleen soveltamiseen, jolla sopijavaltiot luopuvat toisiinsa nähden tietyistä korvausvaatimuksista.

Sopimuksen VIII artiklan 6 kappale koskee joukkojen tai siviilihenkilöstön jäsenelle esitettyjä vahingonkorvausvaatimuksia, jotka aiheutuvat joukkojen tai siviilihenkilöstön jäsenen laittomista toimista tai laiminlyönneistä, jotka eivät ole tapahtuneet virallisissa tehtävissä. Kappaleen a ja b kohdan mukaan vahinkoa kärsinyt voi esittää korvausvaatimuksen vastaanottajavaltion viranomaisille, joiden tulee arvioida maksettavaa korvausta kohtuullisesti ja oikeudenmukaisesti kaikki asiaan liittyvät olosuhteet huomioon ottaen. Vastaanottajavaltion viranomaisten on laadittava asiasta raportti, joka annetaan lähettäjävaltion viranomaisille. Lähettäjävaltion viranomaiset voivat päättää tarjota vahinkoa kärsineelle harkinnanvaraista korvausta. Päätös harkinnanvaraisen korvauksen tarjoamisesta on tehtävä viipymättä. Jos vahinkoa kärsinyt hyväksyy tarjouksen täysimääräiseksi korvaukseksi kärsimästään vahingosta, lähettäjävaltio c kohdan mukaisesti suorittaa korvauksen ja ilmoittaa vastaanottajavaltiolle päätöksensä ja maksetun korvaussumman.

Artiklan 6 kappaleen d kohdan mukaan kappaleen määräyksillä ei ole vaikutusta vastaanottajavaltion tuomioistuinten toimivaltaan käsitellä vahingonkorvausvaatimusta, ellei vaadittua korvausta ole suoritettu täysimääräisenä. Vahingonkärsijä voi siten olla hyväksymättä tarjotun korvauksen ja esittää korvausvaatimuksen vahingon aiheuttajaa vastaan tuomioistuimessa. Vahingonkärsijä voi myös nostaa suoraan kanteen vahingon aiheuttajaa vastaan vastaanottajavaltion tuomioistuimessa ilman, että hän ensin vaatii harkinnanvaraista korvausta.

Virallisten tehtävien ulkopuolella sattuneiden vahinkojen osalta toimivaltainen viranomainen olisi valtion vahingonkorvaustoiminnasta annettuun lakiin ehdotetun muutoksen myötä Valtiokonttori. Suomen toimiessa vastaanottajavaltiona Valtiokonttori huolehtisi korvausvaatimuksen arvioinnista ja raportin laatimisesta. Jos vahinko olisi aiheutettu rikoksella, vahinkoa kärsineellä saattaisi olla oikeus myös valtion varoista maksettavaan rikosvahinkokorvaukseen. Suomen toimiessa lähettäjävaltiona harkinnanvaraisen korvauksen suorittaminen ja sen takaisinperinnästä päättäminen kuuluisivat niin ikään Valtiokonttorin toimivaltaan. Tiettyjen edellytysten täytyessä vahingosta vastuussa oleva voisi olla oikeutettu saamaan korvausta aiheuttamastaan vahingosta valtion virkamatoilla sattuneiden vahinkojen korvaamisesta annetun lain 14 §:n nojalla.

Liikennevakuutus on ajoneuvokohtainen, joten vahinkoa kärsineen oikeus korvaukseen ei olisi riippuvainen siitä, onko vahinko aiheutunut virallisia tehtäviä suoritettaessa vai niiden ulkopuolella. Jos Suomen valtion ajoneuvo olisi 6 kappaleessa tarkoitetuissa tilanteissa aiheuttanut vahingon ETA-alueen ulkopuolella, vahinkoon ei sovellettaisi liikennevakuutuslakia vaan Valtiokonttori arvioisi harkinnanvaraista korvausta vastaanottajavaltion raportin perusteella. Jos liikennevahingon olisi aiheuttanut lähettäjävaltion joukkojen tai siviilihenkilöstön jäsen Suomessa ajoneuvolla, jonka aiheuttamista vahingoista Valtiokonttori vastaa liikennevakuutuslain nojalla, Valtiokonttorin lähettäjävaltiolle toimittama raportti sisältäisi takautumisvaatimuksen Valtiokonttorin liikennevakuutuslain nojalla myöntämästä korvauksesta.

Artiklan 7 kappaleen mukaisesti myös lähettäjävaltion asevoimien ajoneuvojen luvattomasta käytöstä johtuvat korvausvaatimukset käsitellään 6 kappaleessa määrättyllä tavalla. Tämä ei kuitenkaan koske tapauksia, joista joukko tai siviilihenkilöstö ovat oikeudellisesti vastuussa.

Liikennevakuutuslain mukainen turva kattaa kolmannelle aiheutuneet vahingot niissäkin tilanteissa, joissa ajoneuvo on otettu luvattomasti käyttöön. Näin ollen Valtiokonttori vastaisi

Suomessa kolmannelle osapuolelle aiheutetusta vahingosta myös silloin, kun vahinko on aiheutettu lähettäjävaltion asevoimien luvattomasti käyttöön otetulla ajoneuvolla.

Artiklan 8 kappaleen mukaan kiistan siitä, onko joukkojen tai siviilihenkilöstön jäsenen vahingon aiheuttama toimi tai laiminlyönti tapahtunut virallisia tehtäviä suoritettaessa tai onko lähettäjävaltion ajoneuvon käyttö ollut luvaton, ratkaisee välimies. Lähtökohtana on, että sopimuspuoli määrittelee tapauskohtaisesti antamallaan lausumalla sen, onko vahinko sattunut virallisissa tehtävissä ja tuleeko korvausvaatimuksen käsittelyyn näin ollen soveltaa artiklan 5 vai 6 kappaleen määräyksiä.

Artiklan 9 kappaleessa määrätään, että lähettäjävaltio ei vaadi joukkojensa tai siviilihenkilöstönsä jäsenille vapautusta vastaanottajavaltion tuomioistuinten siviilioikeudellisen tuomiovallan osalta, jollei kysymyksessä ole VIII artiklan 5 kappaleen g kohdassa tarkoitettu virallisten tehtävien suorittamiseen perustuvassa asiassa annettu tuomio.

Artiklan 10 kappale sisältää lähettäjävaltion ja vastaanottajavaltion välisen yhteistyövelvoitteen. Määräyksen mukaan viranomaiset toimivat yhteistyössä hankittaessa todisteita, jotka ovat tarpeen kyseisiin sopimuspuoliin liittyvien korvausvaatimusten oikeudenmukaista oikeuskäsittelyä ja ratkaisemista varten.

IX artikla. Artikla sisältää määräyksiä, jotka koskevat joukkojen ja siviilihenkilöstön jäsenten ja näiden huollettavien suorittamaa tavaroiden, maa-alueiden, rakennusten, työvoiman, terveydenhoito- ja kuljetuspalvelujen käyttöä tai hankintaa vastaanottajavaltiossa. Lisäksi artikla sisältää määräyksiä käytön tai hankintojen maksamisesta ja tavaroiden myynnistä ja veloitettavien palveluiden tulli- ja verovapautuksista.

Artiklan 1 kappaleen mukaan joukkojen tai siviilihenkilöstön jäsenet tai näiden huollettavat voivat ostaa paikallisesti tavaroita omaan käyttöönsä sekä tarvitsemiin palveluihin samojen ehtojen mukaisesti kuin vastaanottajavaltion kansalaiset. Artiklan 1 kappale viittaa henkilökohtaiseen kulutukseen ostettaviin tavaroihin ja palveluihin.

Artiklan 1 kappale on merkityksellinen sellaisten tavaroiden osalta, joiden hankintaan liittyy Suomessa erityistä lainsäädäntöä. Tällaisia tavaroita ja palveluita ostaessaan joukkojen ja siviilihenkilöstön jäsenet sekä näiden huollettavat rinnastuvat sopimusmääräyksen mukaan vastaanottajavaltion kansalaisiin. Esimerkiksi reseptilääkkeiden ostaminen yksityishenkilön toimesta edellyttää tälle annettua ja apteekissa hyväksyttävää lääkemääräystä. Artiklan 1 kohta edellyttää, että joukkojen tai siviilihenkilöstön jäseniin tai näiden huollettaviin sovelletaan samoja ehtoja kuin vastaanottajavaltion kansalaisiin. Kohta ei näin lähtökohtaisesti edellytä, että henkilöille turvattaisiin kansallisessa lainsäädännössä erityiskohtelua.

Artiklan 2 kappaleen mukaan tavarat, joita hankitaan paikallisista lähteistä joukkojen tai siviilihenkilöstön ylläpitoa varten, ostetaan yleensä sellaisten viranomaisten kautta, jotka ostavat kyseisiä tavaroita vastaanottajavaltion asevoimille. Jotta vältyttäisiin sellaisilta ostoilta, joilla on haitallinen vaikutus vastaanottajavaltion talouteen, kyseisen valtion toimivaltaiset viranomaiset osoittavat tarvittaessa ne tuotteet, joiden ostamisen tulisi olla rajoitettua tai kiellettyä.

Artiklan 2 kappaleella on tarkoitus säännellä lähtökohtaisesti suurissa määrin tehtäviä, lähettäjävaltion joukkojen ja siviilihenkilöstön ylläpitoa varten tarkoitettuja tavarahankintoja, jotta voidaan välttää resursseihin liittyviä intressiristiriitoja suhteessa vastaanottajavaltion omaan toimintaan. Määräys velvoittaa lähettäjävaltiota hankkimaan vastaanottajavaltiossa tavarat paikallisista lähteistä yleensä sellaisten viranomaisten kautta, jotka ostavat kyseisiä

tavaroita vastaanottajavaltion asevoimille. Velvoite tavaroiden hankkimiseksi paikallisten viranomaisten kautta ei ole ehdoton, vaan lähettäjävaltio voi halutessaan hankkia tavaroita myös suoraan vastaanottajavaltiossa toimivilta tavaroiden ja palveluiden tuottajilta.

Artiklan 2 kappaleen mukaan vastaanottajavaltion toimivaltaisilla viranomaisilla on mahdollisuus tarvittaessa rajoittaa tai kieltää tiettyjen tuotteiden ostaminen. Määräyksellä on merkitystä etenkin kriisi- ja poikkeusoloissa. Kappale on merkityksellinen myös silloin, kun kyse on tavaroista, joiden osalta joukkojen hankintaan liittyy voimassa olevan lainsäädännön nojalla erityisiä edellytyksiä. Tällaisia ovat esimerkiksi lääkkeet ja verivalmisteet. Lääkkeitä ja verivalmisteita koskevaan lainsäädännön mahdollisesti tehtävät lainsäädäntömuutokset edellyttävät kysymysten tarkempaa selvittämistä. Asiaa on selostettu myös esityksen yleisperusteluissa (ks. kappale 4.1.4.).

Artiklan 3 kappaleen mukaan, ellei voimassaolevista tai lähettäjävaltion ja vastaanottajavaltion valtuuttamien edustajien kesken tehtävistä sopimuksista muuta johdu, vastaanottajavaltion viranomaisten tulee hoitaa tarvittavat järjestelyt rakennusten, maa-alueiden ja niihin liittyvien laitteistojen ja palvelujen hankkimiseksi lähettäjävaltion joukkojen ja siviilihenkilöstön käyttöön. Näiden sopimusten ja järjestelyjen tulee olla mahdollisimman pitkälle niiden sääntöjen mukaisia, jotka koskevat vastaanottajavaltion vastaavan henkilöstön majoitusta. Niihin liittyvät oikeudet ja velvollisuudet määräytyvät vastaanottajavaltion lainsäädännön mukaisesti, ellei erityisessä sopimuksessa sovita toisin. Artiklan 3 kappaleen mukaisesti vastaanottajavaltion rakennuksia, maa-alueita ja niihin liittyviä laitteistoja ja palveluja koskeva lainsäädäntö ja tämän valtion henkilökunnan majoitusta koskevat säännöt ovat toissijaisia suhteessa lähettäjävaltion ja vastaanottajavaltion kahdenväliseen sopimukseen. Ensimmäisessä rakennusten ja maa-alueiden käyttötarpeet järjestetään sopimuksin, vastaanottajavaltion ja lähettäjävaltion kesken. Vastaanottajavaltio tukee lähettäjävaltiota esimerkiksi käyttämiensä strategisten kumppanien palveluiden käytössä.

Artiklan 4 kappaleessa määrätään julkisen työnvälityksen roolista lähettäjävaltion joukkojen ja siviilihenkilöstön paikallisen siviilityövoiman hankinnassa sekä tällaisen henkilöstön työehdoista ja asemasta. Vastaanottajavaltion tulee täyttää lähettäjävaltion joukkojen ja siviilihenkilöstön siviilityövoiman tarpeet kuten se täyttää omien joukkojensa ja siviilihenkilöstönsä tarpeet julkisen työnvälityksen avulla. Tällaisen siviilityövoiman työehdot, erityisesti palkka, lisät sekä ehdot työntekijöiden suojelemiseksi määräytyvät vastaanottajavaltion lainsäädännön mukaan eikä heitä missään tarkoituksessa pidetä lähettävän valtion joukkojen tai siviilihenkilöstön jäseninä. Pariisin pöytäkirjan 3 artiklan 2 kappaleen mukaan liittokunnan esikuntaa pidetään joukkona Nato SOFAn IX artiklan 4 kappaletta sovellettaessa. Siten edellä mainittu tulee sovellettavaksi myös liittokunnan esikuntaan sen tarvitessa paikallista siviilityövoimaa vastaanottajavaltiossa.

Suomessa työnvälityksestä säädetään julkisesta työvoima- ja yrityspalvelusta annetussa laista . Työnvälityspalvelua ei ole rajattu suomalaisiin työnantajiin, vaan työnvälityspalveluja voidaan tarjota myös ulkomaiselle työnantajalle, joka hakee työvoimaa Suomesta työtehtäviin, jotka tehdään Suomessa. Lähettäjävaltion viranomainen voi hankkia Suomesta joukkojensa tai siviilihenkilöstönsä tarpeisiin paikallista työvoimaa työnvälityspalveluita tarjoavan viranomaisen kautta samoin kuin Suomeen sijoittautuneet työnantajat.

Artiklan 4 kohdassa tarkoitettussa siviilityövoimassa on kyse Suomesta paikallisesti palkattavista henkilöistä. Sopimusmääräyksen mukaan tällaisten henkilöiden työehdot, erityisesti palkka, lisät sekä ehdot työntekijöiden suojelemiseksi määräytyvät vastaanottajavaltion lakien mukaisesti. Sopimusmääräystä on katsottava tulkittavan siten, että tällaisten henkilöiden työoikeudellinen asema määräytyy vastaanottajavaltion lainsäädännön

mukaisesti, ellei sopimuspuolten kesken toisin sovita. Suomessa työsopimuslakia sovelletaan työsuhteessa tehtävään työhön työn laadusta tai työsuhteen muodosta riippumatta. Jos työsopimuslain työsuhteen tunnusmerkit täyttyvät, tulee työsuhteessa noudatettavaksi myös muu työlainsäädäntö, kuten työaikalaki ja vuosilomalaki sekä työturvallisuutta ja työterveyshuoltoa koskeva lainsäädäntö.

Jos lähettäjävaltion viranomainen (joukko tai siviilihenkilöstö) hankkii paikallista siviilityövoimaa Suomesta, koskevat sitä yleisesti sovellettavat työlainsäädännön velvoitteet. Lähettäjävaltion viranomainen toimii tällöin työnantajana eli tekee työsopimuksen Suomen työlainsäädännön ja työhön sovellettavan työehtosopimuksen mukaisilla vähimmäistyöehdoilla. Lisäksi lähettäjävaltion viranomainen voi hankkia työvoimaa myös työvoiman vuokrauksen avulla, jolloin työvoimaa vuokraava taho vastaa työntantajavelvoitteista, ja työn johdosta ja valvonnasta vastaa lähettäjävaltion viranomainen Suomen lainsäädännön mukaisesti. Tällöin lähettäjävaltion viranomainen tekee työvoimaa vuokraavan yrityksen kanssa sopimuksen paikallisen siviilityövoiman vuokrauksesta Suomen työlainsäädäntöä noudattaen. Työlainsäädännön noudattamista valvovat työsuojeluviranomaiset toimivaltuuksiensa puitteissa.

Työnantaja on velvollinen järjestämään työsopimuslain mukaisessa työsuhteessa olevalle työntekijälleen työntekijän eläkelain mukaisen eläketurvan. Työtapaturma- ja ammattitautilaissa säädetään työntekijän oikeudesta korvaukseen työtapaturman ja ammattitaudin johdosta. Työturvallisuuslaissa säädetään toimista, joiden tarkoituksena on parantaa työympäristöä ja työolosuhteita työntekijöiden työkyvyn turvaamiseksi ja ylläpitämiseksi sekä ennalta ehkäistä ja torjua työtapaturmia, ammattitauteja ja muita työstä ja työympäristöstä johtuvia työntekijöiden fyysisen ja henkisen terveyden haittoja. Lakia sovelletaan työsopimuksen perusteella tehtävään työhön sekä virkasuhteessa tai siihen verrattavassa julkisoikeudellisessa palvelussuhteessa tehtävään työhön, sekä myös vuokratyöhön. Työterveyshuoltolaissa säädetään työnantajan velvollisuudesta järjestää työterveyshuolto sekä työterveyshuollon sisällöstä ja toteuttamisesta. Lakia sovelletaan työhön, jossa työnantaja on velvollinen noudattamaan työturvallisuuslakia.

Poikkeusoloissa tulee huomioitavaksi valmiuslain (1552/2011) säännökset työvelvolliseksi määräämisestä. Työvelvolliseksi määräämällä voidaan turvata työvoiman saatavuutta poikkeusoloissa. Valmiuslain mukaan poikkeusoloissa esimerkiksi Suomeen kohdistuvan aseellisen hyökkäyksen tai sen huomattavan uhan tilanteessa, sovelletaan lain 14 luvun säännöksiä työvelvolliseksi määräämisestä ja noudatettavista työehdoista. Valmiuslaki ei määrittele, että työvelvollisia voitaisiin määrätä vain Puolustusvoimien käyttöön. Valmiuslain työehtoja koskeva säännös vastaa artiklan 4 kappaleen velvoitteen muotoilua. Tarvetta lainsäädännön muuttamiseen velvoitteen täyttämiseksi ei ole.

Artiklan 5 kappaleen mukaan, jos terveydenhuolto- tai hammashoitopalvelut joukkojen tai siviilihenkilöstön sijoituspaikassa ovat puutteelliset, he ja heidän huollettavansa voivat saada terveydenhuoltoa ja hammashoitoa, mukaan lukien sairaalahoito, samoilla edellytyksillä kuin vastaanottajavaltion vastaava henkilöstö.

Artiklan 5 kappale on kaksiosainen. Siihen on kirjoitettu sisään lähettäjävaltion oikeus tuoda mukanaan henkilöstönsä tarpeeseen omat terveydenhuoltopalvelut sekä sen lääkintähenkilöstölle oikeus hoitaa lähettäjävaltion henkilöstöä ilman, että heidän edellytetään rekisteröityvän tai hakevan vastaanottajavaltion lainsäädännön mukaista lupaa, esimerkiksi harjoittaa lääkärin tai sairaanhoitajan ammattia. Lisäksi artiklan 5 kappaleessa määrätään terveydenhuoltopalveluiden saamisesta silloin kun joukkojen omat terveydenhuollon palvelut ovat puutteelliset. Lähettäjävaltion joukko, siviilihenkilöstö ja heidän huollettavansa voivat

tässä tilanteessa saada terveydenhuoltoa ja hammashoitoa, mukaan lukien sairaalahoito, samoilla edellytyksillä kuin vastaanottajavaltion vastaava henkilöstö.

Ammattihenkilölaki ja -asetus eivät tällä hetkellä tunnista tilannetta, jossa henkilö voisi harjoittaa säänneltyä terveydenhuollon ammattia ilman Valviran myöntämää ammatinharjoittamisoikeutta tai oikeutta käyttää valtioneuvoston asetuksella säädettyä terveydenhuollon ammattihenkilön ammattinimikettä ilman Valviran myöntämää nimikkeen käyttöoikeutta. Ammattihenkilölakia on perusteltua muuttaa siten, että lain soveltamisalaan tehtäisiin rajaus, jonka mukaan lakia ei sovellettaisi toisen valtion asevoimien palveluksessa olevan henkilöön, johon sovelletaan Suomea sitovaa joukkojen tai kansainvälisen sotilasesikunnan asemaa koskevaa sopimusta ja joka osana Suomen sotilaallista puolustusyhteistyötä harjoittaisi säänneltyä terveydenhuollon ammattia antaessaan terveydenhuoltoa omien tai toisen valtion asevoimien joukoille ja siviilihenkilöstölle sekä heidän huollettaville taikka Puolustusvoimien palveluksessa oleville henkilöille. Vieraan valtion asevoimien palveluksessa olevalla henkilöllä ei olisi tällöin kuitenkaan oikeutta käyttää säänneltyä terveydenhuollon ammattihenkilön ammattinimikettä.

Mikäli toisen valtion asevoimien palvelukseen kuuluva ammattihenkilö haluaisi harjoittaa Suomessa säänneltyä terveydenhuollon ammattia ehdotettua poikkeusta laajemmin, sovellettaisiin häneen ammattihenkilölain säännöksiä. Tällaisella ammattihenkilölain muutoksella ei estettäisi sellaista toisen valtion asevoimien palvelukseen kuuluvaa henkilöä, joka on hankkinut ammattipätevyytensä toisessa EU/ETA-valtiossa, hyödyntämystä EU:n perussopimuksissa taattuina perusvapauksina, kuten sijoittautumisvapautta tai palvelujen tarjoamisen vapautta Suomessa. Tällaisella henkilöllä olisi halutessaan oikeus saada ammattipätevyytensä tunnustettua ammattipätevyyden tunnustamisesta annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin (2005/36/EY) ja kansallisen lainsäädännön mukaisesti.

Sosiaali- ja terveydenhuollon valvonnasta annetun lain 2 §:n 4 momentin mukaan lakia ei sovelleta sellaiseen toisen valtion viranomaisen tai kansainvälisen järjestön omalle henkilökunnalleen tai lähettämilleen muille henkilöille tarjoamaan sosiaali- ja terveydenhuoltoon, jossa terveydenhuollon tai sosiaalihuollon antamisen suorittaa viranomaisen tai järjestön Suomeen lähettämä henkilökunta. Valvontalain soveltamisalan rajaus siten mahdollistaa vieraan valtion asevoimien omalle henkilöstölleen tuottamat terveydenhuoltopalvelut. Lain esitöiden mukaan Suomessa olevat vieraan valtion joukot tukeutuvat omaan, joukon mukana kulkevaan, terveydenhuoltohenkilöstöön eikä valvontalain tavoitteiden mukaista ole säätää tällaisten terveydenhuoltopalvelujen tuottamisesta, joten tällaiset tilanteet on rajattu lain soveltamisalan ulkopuolelle. Ammattihenkilölakiin ehdotettava soveltamisalan rajaus jo sellaisenaan mahdollistaa, että puolustusyhteistyössä vieraan valtion asevoimien palveluksessa oleva terveydenhuollon henkilöstön jäsen voi hoitaa omien joukkojen lisäksi myös toisen vieraan valtion asevoimien joukkoja, siviilihenkilöstöä sekä heidän huollettavia taikka Puolustusvoimien palveluksessa olevaa henkilöstöä. Tällaisissa yksittäisissä hoitotapahtumissa ei ole kuitenkaan kyse sosiaali- ja terveydenhuollon valvontalaissa tarkoitettua terveyspalvelujen suunnitelmallisesta tuottamisesta ja tarjoamisesta Suomessa, minkä johdosta sosiaali- ja terveydenhuollon valvonnasta annettuun lakiin ei ole tarpeen tehdä vastaavia muutoksia tältä osin.

Potilasvakuutuslain soveltamisalan mukaan lakia sovelletaan Suomessa annettuun terveyden- ja sairaanhoitoon sekä tietyin ehdoin hyvinvointialueen ulkomailla järjestämään terveydenhuoltoon. Terveyden- ja sairaanhoidolla tarkoitetaan lain 2 §:n 1 momentin 6 kohdan a alakohdassa potilaan terveydentilan määrittämiseksi sekä hänen terveytensä palauttamiseksi tai ylläpitämiseksi tehtäviä toimenpiteitä taikka muuta käsittelyä, jossa käytetään lääketieteellistä menetelmää tai joka perustuu lääketieteeseen, ja joita suorittavat

terveydenhuollon ammattihenkilöt tai joita suoritetaan terveydenhuollon toimintayksikössä. Terveys­denhuollon ammattihenkilö viittaa lain 2 §:n 1 momentin 4 kohdassa ammattihenkilölain 2 §:ssä tarkoitettuun henkilöön ja terveydenhuollon toimintayksikkö viittaa 5 kohdassa potilaan asemasta ja oikeuksista annetun lain (785/1992, *potilaslaki*) 2 §:n 4 kohdassa tarkoitettuun terveydenhuollon toimintayksikköön. Tämä toimintayksikön määritelmä viittaa Suomen lainsäädännössä määritettyihin tiettyihin toimintayksiköihin, kuten hyvinvointialueen terveydenhuollon toimintayksiköihin, sosiaali- ja terveydenhuollon valvonnasta annetussa laissa tarkoitettua terveydenhuollon palveluja tuottaviin yksiköihin ja Puolustusvoimien yksikköön siltä osin kuin se tuottaa terveyden- ja sairaanhoidon palveluja. Toiminta, jossa Suomeen tuleva toisen valtion joukkojen lääkäri tai muu terveydenhuollon ammattihenkilö antaa terveydenhuoltoa omille tai toisen vieraan valtion joukoille, joukkojen siviilihenkilöstölle sekä heidän huollettaville ei tule potilasvakuutuslain soveltamisalaan, kun ammattihenkilölain soveltamisalasta rajataan pois tällainen henkilö –edellyttäen, että tällainen ammattihenkilö ei hoida henkilöitä myöskään esimerkiksi Puolustusvoimien terveydenhuoltoyksikössä. Tällainen toiminta ei tule terveyden- ja sairaanhoidon määritelmän sisään myöskään mainitun 6 kohdan b–d alakohtaan nojalla; d alakohta koska sekin viittaa ammattihenkilölakiin. Mikäli toisen valtion asevoimien palveluksessa oleva lääkäri tai muu terveydenhuollon ammattihenkilö haluaisi harjoittaa säänneltyä terveydenhuollon ammattia säädettyä poikkeusta laajemmin, sovellettaisiin häneen ammattihenkilölain säännöksiä. Tällöin henkilö olisi ammattihenkilölain 2 §:ssä tarkoitettu terveydenhuollon ammattihenkilö ja kuuluisi myös potilasvakuutuslain soveltamisalaan.

Vieraan valtion tai kansainvälisen järjestön järjestämään terveydenhuoltoon ei voida soveltaa myöskään sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen käsittelystä annetun lain (703/2023) sääntelyä, esimerkiksi siltä osin kuin kyse on oikeudesta saada tietoja suomalaisilta sosiaali- ja terveydenhuollon palvelunantajilta tai liittymisestä valtakunnallisiin tietojärjestelmäpalveluihin.

Edellä esitetyn ammattihenkilölakiin tehtävän muutoksen johdosta potilaslaki ei myöskään soveltuisi vieraan valtion asevoimien mukana tulevan lääkärin tai muun terveydenhuollon henkilöstön antamaan terveyden- ja sairaanhoitoon potilaslain sisältämien, terveydenhuollon ammattihenkilöitä koskevien määritelmien vuoksi.

Sopimusmääräys liittyen vastaanottajavaltion antamiin terveystalouteen on sanamuodoltaan vastaanottajavaltion velvoitteen laajuuden osalta epätarkka, sillä sen mukaan joukot ”voivat saada” terveydenhuoltoa ja hammashoitoa vastaanottajavaltiossa. Sopimuksen esitöiden mukaan määräyksellä ei ole tarkoitettu luoda vastaanottajavaltiolle oikeudellista velvoitetta terveystaloutten antamiseksi. PFP SOFAan liittymistä koskevassa hallituksen esityksessä todetaan, että joukoille ja siviilihenkilöstölle sekä jäsenten huollettaville on tarvittaessa järjestettävä lääkärinpalvelut (HE 19/1997 vp, s. 11). Tarvittavien terveystaloutten antaminen lähettäjävaltion henkilöstölle on ollut normaali käytäntö ainakin Suomessa. Määräys ei edellytä palveluilta maksuttomuutta eikä sitä, että vastaanottajavaltio sopimusvelvoitteen täyttääkseen lisääisi terveydenhoitopalveluitaan.

Esityksen nykytilan kuvauksessa ja arvioissa on tuotu esiin, että terveydenhuoltolain 50 §:n nojalla hyvinvointialueiden velvoitteena on antaa kiireellinen hoito sitä tarvitsevalle potilaalle hänen asuinpaikastaan riippumatta. Kenellekään ei ole varsinaisesti lainsäädännössä säädetty järjestämisvastuuta kiireettömien terveydenhuoltopalveluiden osalta siltä osin kuin lähettäjävaltion joukot, siviilihenkilöstö ja huollettavat eivät pysty tukeutumaan lähettäjävaltion omiin palveluihin Suomessa ollessaan.

Käytännössä nykyään terveydenhuoltopalveluiden antaminen Suomeen tuleville joukoille tapahtuu erinäisin tavoin. Joukkojen jäsen on voitu ohjata Puolustusvoimien terveysasemalle, jos sellainen on lähellä. Näistä palveluista ei yleensä ole veloitettu korvausta toiselta valtiolta. Harjoitusolosuhteissa on tukeuduttu paikalla olevan lääkärin tai hoitajan hoitoon. Osa hakeutuu yksityisen terveydenhuollon piiriin vakuutuksensa turvin. Jos joukkojen jäsen on tarvinnut sairaaloiden päivystyspalveluja, Puolustusvoimien edustaja on yleensä lähtenyt saattamaan hoitoa tarvitsevaa sairaanhoitopiiriin, nykyisin hyvinvointialueen, ylläpitämään sairaalaan, ja lasku on toimitettu Puolustusvoimille. Osa käyttää yleisperusteluissa kuvattuja EU-oikeuden mukaisia sairaanhoito-oikeuksiaan.

Edellä on käsitelty tilanteita, joissa Suomeen tulee joukkoja. Vastaavasti Suomesta lähtee joukkoja toisiin valtioihin. On tunnustettu, että Suomessa annettuun terveydenhuoltoon ja Suomesta lähtevien joukkojen terveydenhuoltoon sekä lääkintämateriaalihuoltoon liittyy käytännöllisiä ja lainsäädännön jatkoselvitystarpeita.

Artiklan 6 kappaleen määräykset koskevat joukkojen ja siviilihenkilöstön jäsenten matkustamisen helpottamista. Vastaanottajavaltion on suhtauduttava suojeasti pyyntöihin, jotka koskevat joukkojen tai siviilihenkilöstön jäsenten matkustusetuja ja matkustusmaksuista myönnettäviä alennuksia. Alennukset edellyttävät asianomaisten hallitusten välisiä erityisiä järjestelyjä.

Artiklan 7 kappaleen mukaan joukkojen viranomaiset suorittavat viipymättä artiklan 2, 3 ja 4 kappaleissa sekä tarvittaessa 5 ja 6 kappaleissa tarkoitetuista hyödykkeistä, majoituksesta tai palveluista maksun vastaanottajavaltion valuutassa, jollei yleisistä tai erityisistä sopimuspuolten välisistä rahoitusjärjestelyistä muuta johdu.

Tämän kohdan perusteella myös Suomen viranomaisien antamista terveydenhuollon palveluista aiheutuneet kustannukset voidaan jälkikäteen laskuttaa joukkoja lähettäneeltä valtiolta esimerkiksi hyvinvointialueen antaman hoitoa koskevan laskun perusteella.

Kuten yleisperusteluissa on tuotu esiin, Suomeen tuleviin joukkoihin kuuluvilla henkilöllä voi syntyä oikeus terveydenhuollon palveluihin myös EU-lainsäädännön tai muun Suomea sitovan sopimuksen perusteella. Nämä hoito-oikeudet ovat rinnakkaisia Nato SOFAsta syntyviin oikeuksiin nähden. EU:n sosiaaliturva-asetuksen sekä EU:n ja Ison-Britannian välisen kumppanuussopimuksen puitteissa on luotu järjestelmä terveyspalveluista aiheutuneiden kustannusten laskuttamisesta valtioiden välillä. Näiden osalta jäsenvaltiot voivat kahdenvälisesti sopia, että kustannusten laskuttamisesta luovutaan. Suomen tekemissä tällaisissa kahdenvälisissä tai monenvälisissä sopimuksissa kustannusten laskuttamisesta on pääosin luovuttu. Kustannusten laskuttamisen luovuttamista koskevia sopimuksia on kunnioitettava. Jos hyvinvointialue on antanut terveydenhuollon palvelut EU-lainsäädännön tai muun kansainvälisen sopimuksen nojalla, hyvinvointialueet hakevat ja saavat kustannuksistaan valtion korvausta Kansaneläkelaitokselta. Kansaneläkelaitos kuitenkin jättää kustannukset edelleen laskuttamatta toiselta valtiolta, jos henkilön lähtövaltion kanssa on luovuttu kustannusten laskuttamisesta valtioiden välillä. Silloin kustannukset jäävät Suomelle. Näissä tilanteissa perusteltu tulkinta on, ettei kustannuksia voi laskuttaa edelleen myöskään Nato SOFAn puitteissa.

Suomi on lisäksi tehnyt muitakin sopimuksia ja muita järjestelyjä logistiikkatuen antamisesta ja siihen liittyvistä korvausjärjestelyistä, kuten Suomen ja Yhdysvaltojen puolustushallintojen välinen Acquisition and Cross-Servicing Agreement (ACSA).

Artiklan 8 kappaleen mukaan joukoille, siviilihenkilöstölle tai niiden jäsenille taikka näiden huollettaville ei IX artiklan mukaan myönnetä vapautusta veroista tai tulleista, jotka vastaanottajavaltion vero- ja tullisäännösten mukaan kannetaan ostetuista tavaroista ja suoritetuista palveluista.

Arvonlisäverodirektiivissä on vahvistettu EU:n jäsenvaltioiden arvonlisäverojärjestelmien yhteinen veropohja. Arvonlisäverodirektiiviin sisältyy Naton yhteistä puolustustoimintaa koskevia verovapaus-säännöksiä. Niillä vapautetaan tietyin edellytyksin arvonlisäverosta tavaroiden ja palvelujen myynnit sekä tavaroiden maahantuonnit, kun hankinnan tai tuonnin suorittaa Pohjois-Atlantin sopimukseen kuuluvan valtion puolustusvoimat sen osallistuessa yhteiseen puolustustoimintaan oman valtionsa ulkopuolella. Vapautukset on säädetty sellaisia tilanteita varten, joissa tulo- ja menovirtojen yhteys katkeaa. Myynneistä kannettu arvonlisävero muodostaisi muutoin puolustusvoimien oman valtion sijasta tuloa joukkojen sijaintivaltiolle. Arvonlisäverodirektiivin säännösten perusteella tavaroiden ja palvelujen myynnit muiden sopijavaltioiden puolustusvoimille ja niihin liittyvälle siviilihenkilöstölle on siten tietyin edellytyksin vapautettu arvonlisäverosta, vaikka Nato SOFAn IX artiklan 8 kappale ei siihen velvoittaisi.

Arvonlisäverodirektiivin 151 artiklan 1 kohdan c alakohdan mukaan jäsenvaltioiden on vapautettava verosta tavaroiden luovutukset ja palvelujen suoritukset, jotka toteutetaan Pohjois-Atlantin sopimukseen kuuluvissa jäsenvaltioissa tämän sopimuksen muiden sopijavaltioiden puolustusvoimille näiden puolustusvoimien tai niihin liittyvän siviilihenkilöstön käyttöön tai niiden messien taikka kanttiinien tarpeisiin, jos nämä puolustusvoimat osallistuvat yhteiseen puolustustoimintaan. Artiklan 1 kohdan d alakohdan mukaan jäsenvaltioiden on vapautettava verosta toiseen jäsenvaltioon tehtävät tavaroiden luovutukset ja palvelujen suoritukset, jotka on tarkoitettu muun Pohjois-Atlantin sopimukseen kuuluvan valtion kuin itse määräjäsenvaltion puolustusvoimien tai niihin liittyvän siviilihenkilöstön käyttöön taikka niiden messien tai kanttiinien tarpeisiin, jos nämä puolustusvoimat osallistuvat yhteiseen puolustustoimintaan.

Yhteisestä arvonlisäverojärjestelmästä annetun direktiivin 2006/112/EY täytäntöönpanotoimenpiteistä 15 päivänä maaliskuuta 2011 annetun neuvoston täytäntöönpanoasetuksen (EU) N:o 282/2011, jäljempänä arvonlisäverodirektiivin täytäntöönpanoasetus, 51 artiklan 1 kohdan mukaan, jos tavaroiden luovutuksen tai palvelujen suorituksen vastaanottaja on sijoittautunut yhteisöön muttei siihen jäsenvaltioon, jossa luovutus tai suoritus tapahtuu, tämän asetuksen liitteen II mukaista arvonlisä- ja/tai valmisteverosta vapauttamista koskevaa todistusta on, jollei kyseisen todistuksen liitteessä olevista selityksistä muuta johdu, käytettävä vahvistuksena siitä, että liiketoimi oikeuttaa direktiivin 2006/112/EY 151 artiklan mukaiseen vapautukseen. Täytäntöönpanoasetuksen 51 artiklan 3 kohdan mukaan tavaroiden luovuttajan tai palvelujen suorittajan on saatava vapauttamista koskeva todistus tavaroiden tai palvelujen vastaanottajalta ja säilytettävä se kirjanpitositteenaan. Täytäntöönpanoasetuksen mukaisesti toisissa EU:n jäsenvaltioissa olevien muiden sopijavaltioiden puolustusvoimien tulee käyttää kyseistä todistusta ostaessaan tavaroita tai palveluja Suomesta. Vastaavasti Suomessa olevien muiden sopijavaltioiden puolustusvoimien tulee käyttää kyseistä todistusta ostaessaan tavaroita tai palveluja toisista EU:n jäsenvaltioissa.

Arvonlisäverolain 72 d §:n 4 momentissa säädetään tavaroiden ja palveluiden verottomasta myynnistä toisissa EU:n jäsenvaltioissa oleville Pohjois-Atlantin sopimukseen kuuluvien valtioiden puolustusvoimille. Säännöksen mukaan veroa ei suoriteta tavaroiden ja palvelujen myynnistä Pohjois-Atlantin sopimukseen kuuluvan valtion puolustusvoimille niiden muussa jäsenvaltiossa kuin Suomessa olevien asevoimien tai asevoimiin liittyvän siviilihenkilöstön käyttöön taikka asevoimien messien tai kanttiinien tarpeisiin, kun nämä asevoimat osallistuvat yhteiseen puolustustoimintaan oman valtionsa ulkopuolella. Säännöksen mukaan verottomuus

myönnetään vastaavin edellytyksin kuin se myönnetään määränpäävaltiossa eikä verovapaus koske määränpäävaltion puolustusvoimia. Pykälän 6 momentin mukaan verottomuuden edellytykset on osoitettava asetuksessa säädettävällä tavalla.

Arvonlisäverolain 129 c §:n 2 momentissa säädetään Suomessa olevien toisten Pohjois-Atlantin sopimukseen kuuluvien valtioiden puolustusvoimien tavaroiden ja palvelujen hankintojen verottomuudesta. Säännöksen mukaan Pohjois-Atlantin sopimukseen kuuluvan toisen valtion puolustusvoimille palautetaan sellaisten tavaroiden ja palvelujen hankintaan sisältyvä vero, jotka on ostettu puolustusvoimien Suomessa olevien asevoimien tai asevoimiin liittyvän siviilihenkilöstön viralliseen käyttöön asevoimien osallistuessa yhteiseen puolustustoimintaan. Palautusoikeus on myös näiden asevoimien Suomessa olevien messien ja kanttiinien tarpeisiin tulevien tavaroiden ja palvelujen hankintaan sisältyvästä verosta. Pykälän 3 momentin mukaan palautuksen edellytyksenä on, että tavarain tai palvelun verollinen ostohinta on vähintään 170 euroa. Säännöksen 4 momentin mukaan vero palautetaan neljänneskalenterivuodelta Verohallinnolle tehdyn hakemuksen perusteella. Hakemus on tehtävä vuoden kuluessa laskun maksupäivästä. Verohallinto tarkistaa palautuksen edellytykset ja palauttaa veron. Pykälän 5 momentin mukaan Verohallinto määrää tarkemmin hakemukseen sisällytettävistä tiedoista ja hakemukseen liitettävistä asiakirjoista.

Arvonlisäverosta annetun valtioneuvoston asetuksen (1356/2016), jäljempänä arvonlisäveroasetus, 3 §:n 3 momentti koskee toisissa EU:n jäsenvaltioissa olevien Pohjois-Atlantin liittoon kuuluvien valtioiden puolustusvoimien Suomesta tekemien hankintojen verovapauden edellytysten osoittamista. Sen mukaan arvonlisäverolain 72 d §:n 4 momentissa tarkoitetulla tavaroiden ja palvelujen myyjällä on oltava määränpäävaltion asianomaisen viranomaisen antama kirjallinen vahvistus siitä, että myynti olisi veroton tai hankinta oikeuttaisi veron palautukseen, jos myynti tapahtuisi määränpäävaltiossa. Pykälän 6 momentti koskee Suomessa olevien muiden Pohjois-Atlantin liittoon kuuluvien valtioiden puolustusvoimien toisissa EU:n jäsenvaltioissa tekemien hankintojen verovapauden edellytysten osoittamista. Sen mukaan Verohallinto vahvistaa Suomessa olevien Pohjois-Atlantin sopimukseen kuuluvien toisten valtioiden puolustusvoimien asevoimien tai niihin liittyvän siviilihenkilöstön taikka niiden messien tai kanttiinien pyynnöstä niiden toisessa jäsenvaltiossa tehtävää tavaroiden ja palvelujen hankintaa varten, olisivatko ne oikeutetut hankintaan sisältyvän veron palautukseen tai olisiko tavaroiden ja palvelujen myynti veroton, jos myynti tapahtuisi Suomessa.

EU:ssa sovellettavasta valmisteverojärjestelmästä säädetään valmisteverotusdirektiivissä. Valmisteverotusdirektiivi on Suomessa saatettu osaksi kansallista lainsäädäntöä valmisteverotuslailla.

Valmisteverotusdirektiiviin sisältyy Naton yhteistä puolustustoimintaa koskeva verovapaus-säännös. Direktiivin 11 artiklan 1 d) alakohdan mukaan yhdenmukaistetun valmisteveron alaiset tuotteet (polttoaineet, sähkö, alkoholi ja tupakka) on vapautettava verosta, jos ne on tarkoitettu Pohjois-Atlantin sopimuksen sopimusvaltion, joka ei ole se jäsenvaltio, jossa valmisteverosaatava on syntynyt, asevoimien käyttöön tai niihin liittyvän siviilihenkilöstön käyttöön taikka niiden messien tai kanttiinien tarpeisiin. Edellä mainitun perusteella valmisteveron alaisten tuotteiden hankinnat on siten tietyin edellytyksin vapautettu valmisteverosta, vaikka Nato SOFAn IX artiklan 8 kappale ei siihen velvoittaisi.

Valmisteverotuslain 18 §:n 1 momentin 3 kohdan mukaan valmisteverottomia ovat tuotteet, jotka on tarkoitettu Pohjois-Atlantin sopimuksen sopimusvaltion, joka ei ole se jäsenvaltio, jossa valmisteverosaatava on syntynyt, asevoimien käyttöön tai niihin liittyvän siviilihenkilöstön käyttöön taikka niiden messien tai kanttiinien tarpeisiin. Mainittuun tarkoitukseen valmisteveron alaisten tuotteiden hankinnat voidaan toteuttaa suorana

verottomuutena. Hankintaa varten ostajan tulee toimittaa myyjälle ulkoministeriön myöntämä vahvistus siitä, että ostaja on oikeutettu valmisteverottomiin ostoihin. Verollisina hankittujen valmisteveron alaisten tuotteiden verovapaus voidaan toteuttaa myös palauttamalla valmistevero. Palautusta haetaan Verohallinnolta. Sähköön verottomuus voidaan toteuttaa vain palautusmenettelyllä. Yhdenmukaistetun valmisteveron alaisten tuotteiden lisäksi valmisteverotuslakia sovelletaan kansallisen valmisteveron alaisiin tuotteisiin kuten virvoitusjuomiin ja juomapakkauksiin.

Kun valmisteveron alaisia tuotteita tuodaan Euroopan unionin ulkopuolelta, menettelystä verottomuuden toteuttamiseksi on voimassa, mitä vastaavien tuotteiden tullittomuudesta säädetään.

X artikla. Artikla sisältää määräyksiä joukkojen ja siviilihenkilöstön jäsenten verotuskohtelusta vastaanottajavaltiossa. Artiklan 1 kappaleen mukaan vastaanottajavaltio ei saa henkilön verotuksellista asemaa määritellessään ottaa huomioon ajanjaksoja, joina joukkojen tai siviilihenkilöstön jäsen on tämän valtion alueella ainoastaan sen johdosta, että hän on näiden joukkojen tai siviilihenkilöstön jäsen. Tällaisia ajanjaksoja ei pidetä asumisen ajanjaksoina, eivätkä ne aiheuta muutosta henkilön verotuksellisessa asuinpaikassa. Lisäksi 1 kappaleessa määrätään, että lähetäjävaltion maksamat palkat ja palkkiot joukkojen ja siviilihenkilöstön jäsenille ovat saajilleen verovapaata vastaanottajavaltiossa. Verovapaus ulottuu myös jäsenten sellaiseen aineelliseen irtaimeen omaisuuteen, jonka sijainti vastaanottajavaltiossa johtuu ainoastaan jäsenten tilapäisestä oleskelusta siellä.

Perustuslain 81 §:n 1 momentin mukaan valtion verosta säädetään lailla. Luonnollisen henkilön verovelvollisuudesta säädetään tuloverolaissa, jonka mukaan henkilöt ovat täällä joko yleisesti tai rajoitetusti verovelvollisia. Muut kuin yleisesti verovelvolliset ovat rajoitetusti verovelvollisia. Yleisesti verovelvollinen on henkilö, joka on verovuonna asunut Suomessa. Henkilön katsotaan asuvan Suomessa, jos hänellä on täällä varsinainen asunto ja koti tai jos hän jatkuvasti oleskelee täällä yli kuuden kuukauden ajan, jolloin tilapäinen poissaolo ei estä pitämästä oleskelua jatkuvana. Yleisesti verovelvollinen on velvollinen suorittamaan veroa täältä ja muualta saamastaan tulosta. Näin ollen artiklan määräykset poikkeavat tuloverolain määräyksistä.

Artiklan 4 kappale ja I artiklan 1 kappaleen b kohdan siviilihenkilöstöä koskeva määritelmä rajaavat henkilöjoukkoa, johon sovelletaan edellä kuvattuja X artiklan 1 kappaleen määräyksiä asuinpaikasta sekä palkan ja palkanlisien sekä mainitun irtaimen omaisuuden verovapaudesta. Määräyksiä ei sovelleta Suomen kansalaisiin eikä sellaisiin siviilihenkilöstön jäseniin, joilla on vakinainen asuinpaikka Suomessa. Vakainainen asuinpaikka Suomessa tarkoittaa käytännössä yleistä verovelvollisuutta Suomessa.

Artiklassa ei rajoiteta lähetävän valtion verotusoikeutta. Näin ollen, Suomen lähettäessä joukkojen tai siviilihenkilöstön jäseniä toiseen sopimusvaltioon, jäsenten tässä ominaisuudessa saamiin tuloihin sovellettaisiin tuloverolain säännöksiä, eikä vastaanottajavaltiolla olisi näihin tuloihin verotusoikeutta.

Artiklan 2 kappaleen mukaan X artikla ei estä joukkojen tai siviilihenkilöstön jäsenen verottamista vastaanottajavaltiossa harjoittamastaan, voittoa tuottavasta toiminnasta, jos toiminta ei perustu hänen palvelussuhteeseensa joukkojen tai siviilihenkilöstön jäsenenä. Lukuun ottamatta jäsenen palkkaa, palkanlisää ja 1 kappaleessa mainittua aineellista irtainta omaisuutta, artikla ei myöskään estä määäämästä veroa, jonka jäsen on vastaanottajavaltion lainsäädännön mukaan velvollinen suorittamaan, vaikka hänellä katsottaisiinkin olevan asuinpaikka tai domisiili tämän valtion ulkopuolella.

Artiklan 3 kappaleen mukaan artiklaa ei sovelleta XI artiklan 12 kappaleessa määriteltyyn tulliin.

Artiklan 4 kappaleen mukaan ilmaisu joukkojen jäsen ei tässä artiklassa käsitä henkilöä, joka on vastaanottajavaltion kansalainen.

XI artikla. Artikla koskee maahantuontia ja maasta vientiä sekä niiden yhteydessä suoritettavia tulleja. Artiklan 12 kappaleen mukaan tämän artiklan 1–10 kappaleessa tulli tarkoittaa tulleja ja muita tuonnista ja viennistä suoritettavia maksuja ja veroja. Pääsääntönä on, että mikäli sopimuksessa ei nimenomaisesti toisin määrätä, sovelletaan joukkojen ja siviilihenkilöstön jäseniin ja heidän huollettaviinsa vastaanottajavaltion tullilainsäädäntöä. Nimenomaiset määräykset koskevat artiklan 2 ja 6 kappaleen mukaisesti tiettyjen ajoneuvojen tullitonta maahantuontia sekä 5 kappaleen mukaisesti henkilökohtaisen omaisuuden tullitonta maahantuontia ensimmäisen maahantulon yhteydessä. Artiklan 4 kappale sisältää joukkojen omaan käyttöön tulevien varusteiden ja elintarvikkeiden ja muiden tarvikkeiden tullitonta maahantuontia koskevat määräykset. Lisäksi edellä mainittujen kappaleiden osalta maastaviennin tullittomuudesta määrätään 8 kappaleessa. Tullitarkastusten osalta pääsääntönä on, että vastaanottajavaltion tulliviranomaisilla on niitä koskevan lainsäädännön nojalla oikeus tutkia joukkojen ja siviilihenkilöstön jäsenet, huollettavat sekä heidän matkatavarat ja ajoneuvot. Kuitenkin 3 kappaleen mukaisesti viralliset sinetilliset asiakirjat ovat vapautettuja tullitarkastuksista. Artikla sisältää lisäksi muita menettelyllisiä määräyksiä ja siinä tarkennetaan mitä käytettävillä termeillä tarkoitetaan.

Artiklan 1 kappaleessa todetaan pääsääntö, jonka mukaan joukkojen ja siviilihenkilöstön jäseniin ja heidän huollettaviinsa sovelletaan vastaanottajavaltion tullilainsäädäntöä, jollei sopimuksessa ole nimenomaisesti toisin määrätty. Vastaanottajavaltion tulliviranomaisilla on oikeus ryhtyä maahantuloon liittyviin normaaleihin vastaanottajavaltion lainsäädännön mukaisiin toimenpiteisiin, kuten tullitarkastuksiin.

Euroopan unionilla on yksinomainen toimivalta tulliliiton alalla (SEUT 3 artikla). EU:n tullilainsäädännöllä tarkoitetaan kokonaisuutta, jonka yhtenä osana on unionin tullittomuusjärjestelmän luomisesta annettu asetus (EY) N:o 1186/2009, jäljempänä tullittomuusasetus. Sen 131 artiklan 1 kohdan nojalla jäsenvaltiot voivat myöntää erityisen tullittomuuden kansainvälisten sopimusten mukaisesti jäsenvaltion alueella oleville asevoimille, jotka eivät toimi kyseisen valtion lipun alla.

Tullittomuusasetuksen lisäksi EU:n tullilainsäädännön katsotaan muodostuvan tullikoodeksista (EU) N:o 952/2013 ja sen täydentämiseksi tai täytäntöön panemiseksi unionin tasolla tai tarvittaessa kansallisella tasolla annetuista säännöksistä, yhteisestä tullitariffista (tavaraluokittelu ja kannettavien tullien tasot) sekä muista tullimääräyksiä sisältävistä kansainvälisistä sopimuksista siltä osin kuin niitä sovelletaan unionissa. Tullikoodeksissa määritellään muun muassa tullimenettelyt, kuten vienti, tuonti, tullivarastointi ja kauttakulku.

Kansallista tullilakia sovelletaan Suomessa Euroopan unionin tullialueelle tuotavien ja sen ulkopuolelle vietävien sekä Suomen tullialueen kautta kuljetettavien tavaroiden tulliselvitykseen, tullivalvontaan ja tulliverotukseen sen lisäksi, mitä niistä säädetään unionin lainsäädännössä. Lakia sovelletaan unionin lainsäädännön ohella Suomen ja muiden maiden välisen kaupan tilastointiin sekä tullirikostorjuntaan. Laissa säädettyjä toimivaltuuksia voidaan myös käyttää unionin oikeuden mukaisin edellytyksin unionin jäsenvaltioiden välisessä liikenteessä (sisäliikenne) tavaroiden Suomeen tuontia ja Suomesta vientiä sekä tavaroiden Suomen alueen kautta kuljettamista koskevien kieltojen ja rajoitusten noudattamisen valvomiseksi.

Artiklassa ”tulleilla” tarkoitetaan 12 kappaleessa määritellysti tilanteen mukaan tulleja ja muita tuonnista ja viennistä suoritettavia maksuja ja veroja, lukuun ottamatta maksuja ja veroja, jotka ovat vain maksuja suoritetuista palveluista. Soveltuvaa verolainsäädäntöä käsitellään jäljempänä artiklan eri kappaleiden yhteydessä. Edelleen 12 kappaleessa määritellysti ”maahantuonti” sisältää myös tavaroiden oton tullivarastosta tai jatkuvasta tullivalvonnasta, edellyttäen, että tavaroita ei ole viljelty, tuotettu eikä valmistettu vastaanottajavaltiossa.

EU:n arvonlisäverodirektiiviin sisältyy Naton yhteistä puolustustoimintaa koskevia verovapaussäännöksiä. Niillä vapautetaan tietyin edellytyksin arvonlisäverosta muun muassa tavaroiden maahantuonnit, kun tuonnin suorittaa Pohjois-Atlantin sopimukseen kuuluvan valtion puolustusvoimat sen osallistuessa yhteiseen puolustustoimintaan oman valtionsa ulkopuolella. Direktiivin 143 artiklan 1 kohdan h alakohdan mukaan jäsenvaltioiden on vapautettava verosta tavaroiden maahantuonti Pohjois-Atlantin sopimukseen kuuluvien jäsenvaltioiden alueelle tämän sopimuksen muiden sopijavaltioiden puolustusvoimien toimesta näiden puolustusvoimien tai niihin liittyvän siviilihenkilöstön käyttöön tai niiden messien taikka kanttiinien tarpeisiin, jos nämä puolustusvoimat osallistuvat yhteiseen puolustustoimintaan.

Arvonlisäverodirektiivi on Suomessa saatettu osaksi kansallista lainsäädäntöä arvonlisäverolailla. Arvonlisäverolain 94 §:ssä säädetään maahantuotavien tavaroiden verottomuudesta. Pykälän 1 momentin 24 kohdan mukaan verotonta on toisen Pohjois-Atlantin sopimukseen kuuluvan valtion puolustusvoimien maahantuomien arvonlisäverolain 129 c §:ssä tarkoitettuun käyttöön tulevien tavaroiden maahantuonti, edellyttäen, että tavarain maahantuonnista suoritettavan veron peruste lisättynä arvonlisäveron osuudella on vähintään 170 euroa.

Artiklan 2 kappaleen määräykset koskevat joukkojen ja siviilihenkilöstön virka-ajoneuvojen tilapäistä maahantuontia verotta ja tullitta ja niiden verotonta käyttöä maantieliikenteessä sekä jälleenvientiä. Verottoman maahantuonnin edellytyksenä on sopimuksen liitteenä olevan kaavan mukaisen ajoneuvon väliaikaisen maahantuonnin luvan esittäminen. Tässä kappaleessa säädettyjen ajoneuvojen tilapäiseen käyttöön liittyvästä sääntelystä kerrotaan tarkemmin artiklan 6 kappaleen kohdalla.

Artiklan 3 kappaleen mukaan virallisella sinetillä varustetut viralliset asiakirjat on vapautettu tullitarkastuksesta. Tällaisia asiakirjoja kuljettavalla kuriirilla on oltava sopimuksen III artiklan 2 kappaleen b kohdan mukainen henkilökohtainen matkamääräys. Määräyksestä on käytävä ilmi kuljetettavien lähetysten lukumäärä, ja siinä on todistettava, että lähetykset sisältävät vain virallisia asiakirjoja.

Artiklan 4 kappaleen määräykset koskevat joukkojen varusteiden ja niiden yksinomaiseen käyttöön tarkoitettujen elintarvikkeiden sekä muiden tarvikkeiden ja tavaroiden maahantuontia ilman artiklan 12 kappaleessa määriteltyä tullia. Lisäksi 4 kappaleessa määrätään tullittoman maahantuonnin edellytyksenä olevasta todistuksesta.

Sopimuksessa ei ole määritelty, mitä varusteilla XI artiklan 4 kappaleen yhteydessä tarkoitetaan. Myöskään oikeuskirjallisuudessa ei ole käsitelty sitä, kattavatko sopimusmääräyksessä tarkoitetut varusteet myös esimerkiksi ampuma-aseet ja puolustustarvikkeiksi luokiteltavan materiaalin. Ampuma-aseiden, aseiden osien, patruunoiden ja erityisen vaarallisten ammusten tuonti, vienti, siirto, kauttakuljetus sekä välittäjänä toimiminen kaupallisessa tarkoituksessa sekä puolustustarvikkeiden vienti, siirto, kauttakuljetus ja välitys ovat ampuma-aseissa ja puolustustarvikkeiden viennistä annettussa laissa säädettyin poikkeuksin luvanvaraista. Sotilaiden ja sotilasajoneuvojen sekä valtionilma-alusten ja valtionalusten maahantulosta ja maassalosta säädetään aluevalvontalaissa ja –asetuksessa (971/2000). Ampuma-aseiden hallussapitoa on käsitelty sopimuksen VI artiklan perusteluissa.

Artiklan 4 kappale oikeuttaa joukot tuomaan tullitta kohtuulliset määrät elintarvikkeita sekä muita tarvikkeita ja tavaroita yksinomaan joukkojen käyttöön sekä tapauksissa, joissa vastaanottajavaltio sen sallii, siviilihenkilöstön ja näiden huollettavina olevien henkilöiden yksinomaiseen käyttöön. Huomioitava on, että toisin kuin artiklan 1 kappaleessa, joukkojen tuontia koskevassa 4 kappaleessa ei määrätä siitä, että vastaanottajavaltion tulliviranomaisten lakeja ja asetuksia voitaisiin soveltaa joukkojen viralliseen tuontiin. Oikeuskirjallisuudessa on katsottu, että Nato SOFAn ja erityisesti tämän kappaleen tarkoitus on sallia joukkojen tuoda maahan tarvitsemansa elintarvikkeet, muut tarvikkeet ja tavarat ilman että vastaanottajavaltio tulkitsee tätä määräystä erityisen rajoittavasti.

Artiklan 4 kappaleen mukaan tullittoman maahantuonnin edellytyksenä on lähettäjävaltion asianomaisen tahon allekirjoittaman todistuksen toimittaminen tullin nimeämille tulliviranomaisille sovittavien tulliasiakirjojen ohella. Kyseisen todistuksen voidaan myös katsoa korvaavan tull ilmoituksen.

NATO-lomake 302 on artiklan 4 kappaleessa tarkoitettu todistus. Kunkin sellaisen EU-jäsenvaltion tulliviranomainen, jonka alueelle NATO-lomakkeen 302 käyttöön oikeutetut joukot ovat sijoitettuina, nimeää unionin tullikoodeksin (EU) N:o 952/2013 täytäntöönpanoasetuksen (EU) 2015/2447 221 artiklan nojalla yhden tai useamman tullitoimipaikan, joka vastaa sotilaallisessa toiminnassa kuljetettavien tai käytettävien tavaroiden tullimuodollisuuksista ja -tarkastuksista. NATO-lomakkeen 302 esittämistä tullille olisi pidettävä artiklan 4 kappaleen mukaisen tullimaksuista vapauttamisen lisäksi tuontitulleista vapautettujen palautustavaroiden vapaaseen liikkeeseen luovuttamista taikka väliaikaista maahantuontia, vientiä, jälleenvientiä tai passitusta koskevan tull ilmoituksen antamisena. Niin kauan kuin ei ole olemassa sähköistä järjestelmää NATO-lomakkeen 302 antamiseksi tullille, on aiheellista sallia kyseisten lomakkeiden antaminen myös muulla kuin sähköisellä tietojenkäsittelymenetelmällä.

Joukkojen oikeus tuoda tullitta kohtuulliset määrät tarvikkeita ja tavaroita yksinomaan joukkojen käyttöön on merkityksellinen eri tuotteiden maahantuontia koskevan kansallisen lainsäädännön kannalta. Sektorilaeissa on tyypillisesti asetettu velvoitteita koskien erilaisten tuotteiden, kuten esimerkiksi lääkkeiden ja lääkinnällisten laitteiden, eläinten, eläinperäisten elintarvikkeiden ja yhdistelmätuotteiden eläinperäisten sivutuotteiden ja niistä johdettujen tuotteiden, kasvien, kasviperäisten tuotteiden, ja ei-eläinperäisten elintarvikkeiden maahantuontia. Sektorilainsäädäntö perustuu osin EU:n jäsenvaltioiden kesken harmonisoituun EU-oikeuteen ja vain osin sääntely on kansallisessa lainsäädäntötoimivallassa. Tällaista lainsäädäntöä on kuvattu esityksen yleisperusteluissa (ks. kappale 4.1.4). Vaikka joukoilla lähtökohtaisesti on velvollisuus kunnioittaa Suomen lainsäädäntöä, joukot eivät välttämättä kaikilta osin pysty noudattamaan kaikkia kansallisen lainsäädännön maahantuonnille asettamia vaatimuksia (kuten viranomaisluvut ja -ilmoitukset) ilman, että se vaikeuttaa joukkojen toimintaa käytännössä. Kuten kappaleessa 4.1.4 on tuotu esiin, osaan lainsäädännöstä mahdollisesti tehtäviä lainsäädäntömuutoksia on arvioitava erikseen.

Artiklan 4 kappaleen mukaiseen oikeuteen sisältyy tulkinnallisesti joukkojen oikeus pitää kanttiinia, kahviloita ja muonituskeskuksia vastaanottajavaltion alueella. Näissä voidaan myydä tai luovuttaa joukkojen mukanaan tuomia tavaroita omien joukkojen jäsenille. Tällaisessa kanttiinissa voidaan myydä tuotteita, joiden jakelua Suomessa säännellään lailla. Esimerkiksi alkoholijuomien myynnistä säädetään alkoholilaissa ja tupakkatuotteiden myynnistä tupakkalaissa. Tuotteiden tulliton maahantuonti siviilihenkilöstön ja huollettavien käyttöön on riippuvainen vastaanottajavaltion suostumuksesta. Kuten kappaleessa 4.1.4 on tuotu esiin, tähän tuotelainsäädäntöön mahdollisesti tehtäviä lainsäädäntömuutoksia on arvioitava erikseen.

Artiklan 5 kappaleen määräykset koskevat joukkojen ja siviilihenkilöstön jäsenten henkilökohtaiseen käyttöön tulevien tavaroiden ja huonekalujen maahantuontia verotta ja tullitta. Joukkojen tai siviilihenkilöstön jäsen voi, kun hän saapuu ensimmäisen kerran aloittaakseen palveluksen vastaanottajavaltiossa, tai kun hänen huollettavanaan oleva henkilö ensimmäisen kerran saapuu hänen luokseen, tuoda maahan henkilökohtaiset tavaransa ja huonekalunsa tullittomasti palveluksen ajaksi.

Yhteisöön muuttavien henkilöiden henkilökohtaisen omaisuuden arvonlisäverovapaudesta säädetään direktiivin 2006/112/EY 143 artiklan b ja c alakohdan soveltamisalasta vapautettaessa tietty tavaroiden lopullinen maahantuonti arvonlisäverosta 19 päivänä lokakuuta 2009 annetussa neuvoston direktiivissä 2009/132/EY. Sen 3 artiklan mukaan jäsenvaltioiden on tietyin edellytyksin vapautettava maahantuonnissa kannettavasta arvonlisäverosta pysyvän asuinpaikkansa yhteisön ulkopuolelta jäsenvaltioon muuttavien luonnollisten henkilöiden maahantuoma henkilökohtainen omaisuus. Tämä säännös koskee muun muassa 5 kappaleessa tarkoitettua joukkojen tai siviilihenkilöstön jäsenen huollettavana olevan henkilön henkilökohtaisten tavaroiden ja huonekalujen maahantuontia.

Artiklan 5 kappaleessa säädetään henkilöstön jäsenen tullittomasta maahantuontioikeudesta tämän tullessa ensimmäistä kertaa maahan. Artiklan 5 kappale ei koske muita maahantuonnin edellytyksiä, joista ei ole Nato SOFAssa säädetty. Säännöksen on kuitenkin arvioitava sisältävän lisäksi henkilöstön jäsenen tai huollettavan oikeuden maahantuoda henkilökohtaisia tavaroita. Artiklan 5 kappale on merkityksellinen voimassa olevan kansallisen lainsäädännön osalta, jossa rajoitetaan hyödykkeiden, kuten alkoholi- ja tupakkatuotteiden ja lääkkeiden henkilökohtaista maahantuontia. Tätä koskevaan lainsäädäntöön ei tässä esityksessä ehdoteta tehtävän muutoksia (ks. jakso 4.1.4).

Artiklan 2 kappale koskee joukkojen tai siviilihenkilöstön virka-ajoneuvojen väliaikaista maahantuontia verotta ja tullitta ja 6 kappale koskee joukkojen ja siviilihenkilöstön jäsenten omaan tai heidän huollettaviensa henkilökohtaiseen käyttöön tarkoitettujen moottoriajoneuvojen väliaikaista maahantuontia verotta ja tullitta. Artikla ei velvoita myöntämään vapautusta verosta, joka on suoritettava yksityisten ajoneuvojen käytöstä liikenteessä. Kappaleessa tarkoitettu oikeus väliaikaisesti maahantuoda moottoriajoneuvoja tullitta ja verotta koskee vain joukkojen ja siviilihenkilöstön jäseniä eikä määräys anna huollettaville vastaavaa oikeutta. Huollettavilla on kuitenkin oikeus käyttää joukkojen tai siviilihenkilöstön jäsenen maahantuomaa ajoneuvoa vastaanottajavaltiossa.

Lähetäjävaltion kansalliseen ajoneuvorekisteriin rekisteröityjen ns. siviiliajoneuvojen osalta Suomen lainsäädännön näkökulmasta kyse olisi toiseen valtioon rekisteröidyn ajoneuvon tilapäisestä käytöstä Suomessa. Suomi on liittynyt Genevessä vuonna 1949 tehtyyn tieliikennettä koskevaan yleissopimukseen ja sitä seuranneeseen Wienissä vuonna 1968 tehtyyn tieliikennettä koskevaan yleissopimukseen, jonka mukaan liittyneessä muussa valtiossa kuin Suomessa vakinaisesti asuva luonnollinen henkilö saa tilapäisesti Suomessa ollessaan käyttää maahan tuomaansa sopimusvaltiossa rekisteröityä ajoneuvoa enintään yhden vuoden maahantulopäivästä. Asiasta säädetään ajoneuvolain 126 §:ssä. Nato SOFAn XI artiklan 2 ja 6 kappaleen sekä Pariisin pöytäkirjan 3 artiklan 2 kappaleen tarkoittama väliaikainen maahantuonti kattaa vastaavalla tavalla ajoneuvon tilapäisen käytön Suomen alueella.

Nato SOFA ei ota kantaa aikaan, kuinka kauan virka-ajoneuvoa tai henkilökohtaiseen käyttöön tuotua ajoneuvoa saisi käyttää tilapäisesti Suomessa. Käytännössä tilapäiseen käyttöön tuotuja ajoneuvoja saisi sopimuksen mukaan käyttää sen ajan, kun joukot, niiden siviilihenkilöstö ja niiden jäsenet ovat komennuksella Suomessa. Tämä edellyttää muutoksia ajoneuvolakiin.

Ajoneuvon tilapäinen käyttö vaatisi tämän sopimuksen XI artiklan 2 tai 6 kappaleessa tarkoitetun ajoneuvon väliaikaisen maahantuontiluvan esittämisen liikennevalvonnassa.

Nato SOFA ei ota kantaa katsastukseen ja liikennekelpoisuuden valvontaan tilapäisen käytön osalta. Tältä osin tämän artiklan mukaisesti tilapäisessä käytössä olevan ajoneuvon liikennekelpoisuuden toteaminen jää lähettäjävaltion sääntelyn varaan. Määräaikaikatsastusta Suomessa ei näin ollen edellytetä komennuksen aikana, kun ajoneuvoa käytetään tilapäisesti liikenteessä Suomessa.

Tämän sopimuksen mukaisen tilapäisen käytön (sekä rekisteröinnin) osalta ajoneuvot ovat vapautettuja autoverosta sekä vuotuisesta ajoneuvoverosta. Autoverolain 24 §:ää muutettaisiin informatiivisuuden vuoksi siten, että siihen lisättäisiin yleisluontoinen maininta kansainvälisellä sopimuksella verosta vapautetuista ajoneuvoista. Vastaavan tapainen maininta sisältyy jo nykyisin ajoneuvoverolakiin.

Artiklan 7 kappale koskee maahantuontia, joka tapahtuu joukkojen viranomaisen toimesta muuhun kuin näiden joukkojen tai sen siviilihenkilöstön yksinomaiseen käyttöön. Lisäksi se koskee muuta joukkojen tai siviilihenkilöstön jäsenten toimesta tapahtuvaa maahantuontia kuin edellä 5 ja 6 kappaleessa tarkoitettu tuonti. Tällainen maahantuonti ei ole oikeutettu artiklan mukaiseen tullittomuuteen eikä vapautukseen muista ehdoista.

Artiklan mukaisina muina ehtoina voidaan pitää esimerkiksi eläinperäisten tuotteiden tuontia koskevia ehtoja tai niihin liittyvistä tarkastuksista perittäviä maksuja.

Artiklan 8 ja 9 kappaleet koskevat tavaroiden vientiä vastaanottajavaltiosta. Artiklan 8 kappaleen mukaan sellaisia tavaroita, jotka on tuotu maahan tullittomasti 2 kappaleen b kohdan tai 4, 5 tai 6 kappaleen mukaan voidaan vapaasti uudelleen viedä maasta, edellyttäen, että 4 kappaleen mukaan maahantuoduista tavaroista esitetään tulliviranomaiselle mainitun kappaleen mukaan annettu todistus. Tulliviranomaiset voivat kuitenkin tarkistaa, että maasta viedyt tavarat ovat niitä, jotka todistuksessa mainitaan, jos on olemassa todistus, ja että ne on tosiasiallisesti tuotu maahan 2 kappaleen b kohdan tai 4, 5 tai 6 kappaleen ehtojen mukaisesti. Tällaisia tavaroita ei yleensä saa luovuttaa vastaanottajavaltiossa myymällä tai lahjoittamalla; erityisissä tapauksissa vastaanottajavaltion asianomaiset viranomaiset voivat kuitenkin sallia tällaisen luovutuksen asettamallaan ehdoilla (esimerkiksi ehdoin, että tulli ja vero maksetaan ja että noudatetaan kaupan ja valuutan valvontaa koskevia vaatimuksia). Artiklan 9 kappaleen mukaan vastaanottajavaltiossa ostetut tavarat saadaan viedä maasta vain vastaanottajavaltiossa voimassa olevan sääntelyn mukaisesti.

Unionin tullikoodeksissa säädetään viennistä ja jälleenviennistä. Tavarat on vientitullattava ennen niiden vientiä Suomesta eli viejän on annettava Tullille viennin tulli-ilmoitus, tai tässä tapauksessa voidaan esittää tulliviranomaiselle tulli-ilmoituksen sijasta artiklan 4 kappaleessa mainittu todistus. Vientitulleja ei ole EU:ssa kannettu enää, vaikka sopimusteksteissä mainitaan yhä (mahdolliset) vientitullit.

Esimerkiksi lääkkeitä koskevassa lainsäädännössä on myös säännöksiä siitä, mikä taho voi viedä lääkkeitä maasta. Voimassa olevaan lainsäädäntöön ei tässä esityksessä ehdoteta tehtävän muutoksia.

Artiklan 10 kappaleessa määrätään rajanylitysten helpottamisesta tulliviranomaisten toimesta. Kappaleen mukaan tulliviranomaiset myöntävät erityisjärjestelyjä valtionrajojen ylittämiseen pysyville yksiköille ja muodostelmille. Tämän edellytyksenä on, että asianomaisille

tulliviranomaisille on ilmoitettu asiasta asianmukaisesti etukäteen ja toimitettu artiklan 4 kappaleessa määritellyt asiakirjat.

Eläintautien leviämisen ehkäisemiseksi vaadittavasta kaluston puhdistamisesta säädetään tarttuvista eläintaudeista sekä tiettyjen eläinterveyttä koskevien säädösten muuttamisesta ja kumoamisesta ("eläinterveys säännöstö") annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU) 2016/429 242 artiklassa. Kasvintuhoojien vastaisista suojatoimenpiteistä, Euroopan parlamentin ja neuvoston asetusten (EU) N:o 228/2013, (EU) N:o 652/2014 ja (EU) N:o 1143/2014 muuttamisesta sekä neuvoston direktiivien 69/464/ETY, 74/647/ETY, 93/85/ETY, 98/57/EY, 2000/29/EY, 2006/91/EY ja 2007/33/EY kumoamisesta annetussa asetuksessa (EU) 2016/2031 59 artiklan mukaan kasveja, kasvituotteita ja muita tavaroita varten käytettyjen ajoneuvojen, koneiden ja pakkausmateriaalin on oltava vapaita unionikaranteenituhoojista ja tuhoojista. Kumpikaan mainituista asetuksista ei suoraan sovellettu sotilasajoneuvoihin, mutta sotilasajoneuvojen maiden välillä tapahtuvan kuljetuksen yhteydessä syntyvä eläintautien tai kasvintuhoojien leviämiskahva on samanlainen. Sotilasajoneuvoihin sen sijaan sovelletaan ISPM 41 –standardia, jossa mainitunlaiset kasvinterveysriskit on huomioitu.

Artiklan 11 kappaleen mukaan vastaanottajavaltion on ryhdyttävä erityisjärjestelyihin, jotta polttoaine, öljy ja voiteluaineet voidaan toimittaa tulleita ja verotta joukkojen tai siviilihenkilöstön virka-ajoneuvojen, ilma-alusten ja alusten käyttöön. Suomessa on ollut vuodesta 2006 lähtien käytössä kappaleen 11 mukainen polttoaineita, öljyä ja voiteluaineita koskeva erityisjärjestely Pfp SOFAn XI artiklan 11 kappaleeseen perustuen. Käytännön tasolla Puolustusvoimat on maksanut ostaessaan polttoainetta arvonlisäveron, mutta myynyt sen ilman arvonlisäveroa, artiklan 11 kappaleen ilmentämän periaatteen mukaisesti, vieraan valtion joukolle.

Artiklan 13 kappaleen mukaan tämän artiklan määräyksiä sovelletaan tavaroihin ei vain silloin, kun ne tuodaan vastaanottajavaltioon tai viedään sieltä, vaan myös silloin, kun ne kuljetetaan sopimuspuolen alueen läpi, jolloin ilmaisun "vastaanottajavaltio" tässä artiklassa katsotaan käsittävän jokaisen sopimuspuolen, jonka alueen kautta tavara kuljetetaan.

XII artikla. Artiklan määräysten mukaan vastaanottajavaltio voi asettaa sopimuksen mukaisen tulli- ja verovapauden tai -huojennusten edellytykseksi tiettyjen ehtojen täyttämisen, jotta väärinkäytökset voidaan estää. Sopimuksen mukaiset vapautukset voidaan myös evätä sellaisilta vastaanottajavaltioon tuotavilta tuotteilta, jotka on viljelty, tuotettu tai valmistettu tässä valtiossa ja jotka on sieltä viety maksamatta sellaisia veroja tai tulleja, jotka olisi ollut maksettava, jollei tavaroita olisi viety maasta, tai on viety sieltä, kun tällaiset tullit tai verot on palautettu. Tullivarastosta otettuja tavaroita pidetään maahan tuotuna, jos niitä on pidetty maasta vietyinä sen perusteella, että ne on pantu varastoon.

XIII artikla. Artikla sisältää määräyksiä vastaanottajavaltion ja lähettäjävaltion viranomaisten yhteistyöstä ja oikeusavusta tulleja ja veroja koskevan lainsäädännön rikkomisen estämiseksi. Keskinäinen apu koskee tavaroiden takavarikkoa, joukkojen tai siviilihenkilöstön jäsenten ja näiden huollettavina olevien henkilöiden maksettavien tulli-, verojen ja sakkojen perimistä. Artiklan 1 kappaleen mukaan vastaanottajavaltion ja lähettäjävaltion viranomaisten tulee avustaa toisiaan selvitysten tekemisessä ja todistusaineiston keräämisessä. Artiklan 2 kappaleen mukaan joukkojen viranomaiset antavat kaiken mahdollisen avun turvatakseen sen, että tavarat, jotka vastaanottajavaltion tulli- tai veroviranomaisten on takavarikoitava, tai jotka niiden puolesta on takavarikoitava, luovutetaan näille viranomaisille. Artiklan 3 kappaleen mukaan joukkojen viranomaiset antavat lisäksi kaiken mahdollisen avun turvatakseen, että ne tullit, verot ja seuraamusmaksut maksetaan, jotka joukkojen tai siviilihenkilöstön jäsenten ja näiden huollettavina olevien henkilöiden on maksettava. Artiklan 4 kappaleessa määrätään, että tavarat

ja ajoneuvot, jotka kuuluvat joukoille ja siviilihenkilöstölle eivätkä tällaisten joukkojen tai siviilihenkilöstön jäsenille, ja jotka vastaanottajavaltion viranomaiset ovat takavarikoineet lähettäjävaltion tulleja ja veroja koskevien lakien ja asetusten vastaisten rikkomusten yhteydessä, luovutetaan kysymyksessä olevien joukkojen asianmukaisille viranomaisille. Artiklan määräykset eivät ole ristiriidassa Suomen lainsäädännön kanssa.

XIV artikla. Artiklassa määrätään, että lähettäjävaltion joukot ja siviilihenkilöstö, näiden jäsenet sekä heidän huollettavansa ovat sekä lähettäjävaltion että vastaanottajavaltion valuuttasääntelyn alaisia ja heille voidaan antaa erityisiä valuuttamääräyksiä. Suomea sitovat kansainväliset säädökset ja Euroopan unionin rahanpesudirektiivi (2015/849/EU) sekä sen nojalla säädetyt kansalliset säädökset, kuten laki rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisestä (444/2017), jotka käytännössä velvoittavat muun muassa luotto- ja finanssilaitoksia ja sisältävät oikeushenkilöiden ilmoitusvelvollisuuksia ja ulottuvat myös yksityishenkilöiden rahaliikenteeseen.

XV artikla. Artiklan määräysten mukaan sopimus säilyy voimassa, mikäli syttyy vihollisuuksia, joihin Pohjois-Atlantin sopimusta sovelletaan. Sopimuksen VIII artiklan 2 ja 5 kappaleen määräyksiä ei kuitenkaan sovelleta sotavahinkoihin. Sopimuspuolten tulee tällöin myös tarkistaa, tulisiko sopimuksen määräyksiä joiltakin osin muuttaa. Artiklan 2 kappaleen mukaan kaikilla sopimuspuolilla on vihollisuuksien syttyessä oikeus keskeyttää sopimuksen määräysten soveltaminen omalta osaltaan antamalla asiasta 60 päivän ennakoilmoituksen. Tällaisissa tilanteissa sopimuspuolten tulee neuvotella tavoitteenaan korvaavista määräyksistä sopiminen.

XVI artikla. Artiklan mukaan sopimuksen tulkintaa ja soveltamista koskevat erimielisyydet sovitaan neuvottelemalla ilman ulkopuoliseen tuomiovaltaan turvautumista. Jollei erillisestä määräyksestä muuta johdu, erimielisyydet, joita ei voida ratkaista neuvottelemalla, alistetaan Pohjois-Atlantin neuvoston ratkaistaviksi. Pohjois-Atlantin neuvostossa ei ole artiklan tarkoittamaa ratkaisukäytäntöä sopimuksen tulkinnasta ja soveltamisesta, vaan erimielisyydet on tähän mennessä ratkaistu sopimuspuolten välillä muodostuneen soveltamiskäytännön tuella. Artikla ei sisällä sellaista oikeudellisesti sitovaa riidanratkaisumenettelyä, joka kuuluisi lainsäädännön alaan.

XVII artikla. Artiklassa mukaisesti sopimuspuolet voivat osoittaa Pohjois-Atlantin neuvostolle pyynnön muuttaa sopimusta.

XVIII artikla. Määräys koskee sopimuksen ratifiointia ja voimaantuloa. Sopimus ratifioidaan ja ratifioimiskirjat talletetaan Yhdysvaltojen hallituksen huostaan. Yhdysvaltojen hallitus ilmoittaa kustakin tallettamisesta. Sopimus tulee voimaan allekirjoittajavaltioiden välillä kolmenkymmenen päivän kuluttua siitä, kun neljä allekirjoittajavaltiota on tallettanut ratifioimiskirjansa. Sopimus tuli kansainvälisesti voimaan 23.8.1953. Kaikkien muiden allekirjoittajavaltioiden osalta sopimus tulee voimaan kolmenkymmenen päivän kuluttua siitä, kun kukin on tallettanut ratifioimiskirjansa. Sopimus on avoinna liittymistä varten jokaiselle valtiolle, joka liittyy Pohjois-Atlantin sopimukseen. Liittyminen edellyttää Naton neuvoston hyväksymistä ja tapahtuu tallettamalla liittymiskirja Yhdysvaltojen hallituksen huostaan. Sopimus tulee voimaan kolmenkymmenen päivän kuluttua kyseisen asiakirjan talletuspäivämäärästä.

XIX artikla. Määräys koskee sopimuksen irtisanomista. Sopimus tuli kansainvälisesti voimaan 23.8.1953. Sopimuspuoli voi irtisanoa sopimuksen neljän vuoden kuluttua siitä päivästä, jona sopimus tuli voimaan ilmoittamalla asiasta kirjallisesti tallettajana toimivalle Yhdysvaltojen hallitukselle, joka ilmoittaa kaikille muille sopimuspuolille kaikista tällaisista ilmoituksista ja

niiden vastaanottamispäivämääristä. Irtisanominen tulee voimaan vuoden kuluttua siitä, kun Yhdysvaltojen hallitus on vastaanottanut ilmoituksen. Sopimus on tämän jälkeen yhä voimassa muiden kuin irtisanoneen sopimuspuolen osalta.

XX artikla. Artiklassa määrätään sopimuksen maantieteellisestä soveltamisalasta. Ellei XX artiklan 2 ja 3 kappaleen määräyksistä muuta johdu, sopimusta sovelletaan emämaan alueella. Valtio voi kuitenkin ratifioimiskirjansa tallettamisen yhteydessä tai myöhemmin Yhdysvaltojen hallitukselle toimittamallaan selityksellä laajentaa sopimuksen soveltamisalaa kaikkiin tai joihinkin alueisiin, joiden kansainvälisistä suhteista se vastaa Pohjois-Atlantin sopimuksen alueella. Tällöin sopimuksen soveltamisala laajenee siinä mainitulle alueelle tai alueille kolmenkymmenen päivän kuluttua siitä, kun Yhdysvaltojen hallitus on vastaanottanut selityksen tai kolmenkymmenen päivän kuluttua erityisen sopimuksen tekemisestä, jos sitä edellytetään, tai kun sopimus on tullut voimaan XVIII artiklan nojalla siitä riippuen, mikä ajankohta on myöhäisin. Nato SOFAn soveltaminen kyseiseen alueeseen voidaan irtisanoa noudattamalla artiklan XIX määräyksiä.

Ahvenanmaa on osa Suomen suvereenia aluetta ja Suomi vastaa artiklan tarkoittamassa mielessä Ahvenanmaan kansainvälisistä suhteista. Näin ollen myöskin Ahvenanmaa kuuluu sopimuksen soveltamisalaan. Soveltamisessa on kuitenkin huomioitava Ahvenanmaan kansainvälisoikeudellinen erityisasema, jonka Suomi on myös nostanut esiin Suomen liittymiskeskusteluissa Naton kanssa (ks. HE 315/2022 vp). Nato SOFAn ja Pariisin pöytäkirjan soveltamistilanteet pohjautuvat Suomen suostumukseen, jonka yhteydessä varmistetaan Ahvenanmaan kansainvälisoikeudellisen erityisaseman huomioiminen.

Sopimus, jonka englannin- ja ranskankieliset tekstit ovat yhtä todistusvoimaiset, talletetaan Yhdysvaltojen hallituksen arkistoon. Tämä hallitus toimittaa asianmukaisesti oikeaksi todistetut jäljennökset allekirjoittajavaltioiden ja sopimukseen liittyvien valtioiden hallituksille.

8.2 Pohjois-Atlantin sopimuksen mukaisesti perustettujen kansainvälisten sotilasesikuntien asemasta tehdyn pöytäkirjan määräykset ja niiden suhde Suomen lainsäädäntöön

Johdanto. Pariisin pöytäkirjan johdannossa todetaan, että kansainvälisiä sotilasesikuntia voidaan perustaa erillisellä järjestelyllä Pohjois-Atlantin sopimuksen nojalla. Johdannon mukaan sopimuspuolet haluavat määritellä tällaisten esikuntien ja niiden henkilöstön aseman. Johdantoon on kirjattu Pariisin pöytäkirjan asema Nato SOFAn pöytäkirjana. Siinä ilmaistaan myös peruseriaate, jonka mukaan kansainvälisen esikunnan perustaminen edellyttää erillistä järjestelyä vastaanottajavaltion kanssa. Järjestelyn oikeudellista muotoa ja kansallista käsittelyä olisi arvioitava erikseen tilanteessa, jossa Suomeen perustettaisiin johdannossa tarkoitettu kansainvälinen esikunta.

1 artikla. Pariisin pöytäkirjan 1 artiklassa määritellään pöytäkirjassa käytetyt ilmaisut sopimus, strateginen johtoesikunta, liittokunnan esikunta ja Pohjois-Atlantin neuvosto. Lisää määritelmiä sisältyy pöytäkirjan 3 artiklaan.

Artiklan a kohdan mukaan *sopimuksella* tarkoitetaan Pohjois-Atlantin sopimuksen sopimuspuolten välillä niiden joukkojen asemasta tehtyä sopimusta eli Nato SOFAa. Käytettäessä pöytäkirjassa ilmaisua ”sopimus” viitataan siten Nato SOFAan, jonka määräykset tulevat pöytäkirjassa mainituin mukautuksin sovellettavaksi myös Naton kansainvälisiin sotilasesikuntiin.

Artiklan b kohdan mukaan *strategisella johtoesikunnalla* tarkoitetaan operaatiojohtoportaan johtoesikuntaa (SHAPE) ja Atlantin johtoportaan johtoesikuntaa (SACLANT) ja muuta vastaavaa Pohjois-Atlantin sopimuksen nojalla perustettua kansainvälistä sotilasesikuntaa.

Naton komentorakenteessa on kaksi strategisen tason johtoporrasta. Belgian Monsissa toimii liittokunnan operaatiojohtoporrasta (Allied Command Operations, ACO), jonka johtoesikuntaa SHAPEa johtaa Naton Euroopan joukkojen komentaja (Supreme Allied Commander Europe, SACEUR). Vuoden 2003 komentorakenteen muutoksessa liittokunnan Atlantin johtoporrasta (Allied Command Atlantic, ACLANT) muutettiin transformaatiojohtoportaa (Allied Command Transformation, ACT). Naton transformaatiokomentajan (Supreme Allied Commander Transformation, SACT) johtama transformaatiojohtoporrasta ja sen johtoesikunta HQ SACT sijaitsevat Yhdysvalloissa, Norfolkissa.

Artiklan c kohdan mukaan *liittokunnan esikunnalla* tarkoitetaan strategista johtoesikuntaa ja muuta Pohjois-Atlantin sopimuksen mukaisesti perustettua kansainvälistä sotilasesikuntaa, joka on suoraan strategisen johtoesikunnan alaisuudessa.

Määritelmä sisältää artiklan b kohdan määritelmään sisältyvät strategiset johtoesikunnat ja muut näiden suoraanalaisuuteen kuuluvat Naton kansainväliset sotilasesikunnat. Strategisten johtoesikuntien ja suoraan niiden alaisuuteen kuuluvien esikuntien oikeus- ja oikeustoimikelpoisuudesta on määräyksiä pöytäkirjan 10 ja 11 artikloissa.

Artiklan d kohdan mukaan *Pohjois-Atlantin neuvostolla* tarkoitetaan Pohjois-Atlantin sopimuksen 9 artiklan nojalla perustettua neuvostoa ja sen aputoimielimiä, joilla on valtuudet toimia sen puolesta.

2 artikla. Pariisin pöytäkirjan 2 artiklan mukaan Nato SOFAn määräyksiä sovelletaan Pohjois-Atlantin sopimuksen alueella pöytäkirjan sopimuspuolen alueelle perustettuun liittokunnan esikuntaan ja sen sotilas- ja siviilihenkilöstöön sekä näiden huollettaviin, jotka sisältyvät pöytäkirjan 3 artiklan 1 kappaleen a, b ja c kohdan määritelmiin, kun mainittu henkilöstö on sellaisella alueella virallisten tehtäviensä yhteydessä tai huollettavat ovat sellaisella alueella puolisonsa tai vanhempiansa virallisten tehtävien yhteydessä, jollei tämän pöytäkirjan seuraavista määräyksistä muuta johdu.

Virallisten tehtävien käsitettä on käsitelty tarkemmin edellä jaksossa 8.1 Nato SOFAn I artiklan 1 kappaleen a kohdan artiklakohtaisissa perusteluissa.

3 artikla. Pariisin pöytäkirjan 3 artiklassa määritellään mikä merkitys Nato SOFAssa esiintyvillä ilmaisuilla ”joukko”, ”siviilihenkilöstö” ja ”huollettava” on, kun Nato SOFAa sovelletaan liittokunnan esikuntaan.

Artiklan 1 kappaleen a kohdan mukaan *joukko* tarkoittaa liittokunnan esikunnissa palvelevaa henkilöstöä, joka kuuluu jonkun Naton jäsenvaltion maa-, meri- tai ilmavoimiin.

Sovellettaessa Nato SOFAa viittausten kautta liittokunnan esikuntaan, se Naton jäsenvaltio, jonka maa-, meri- tai ilmavoimiin kuuluva henkilö palvelee liittokunnan esikunnassa, voi olla yhtä aikaa sekä Nato SOFAn mukainen lähettäjä- että vastaanottajajäsen. Tilanne voisi tulla kyseeseen esimerkiksi silloin, jos Puolustusvoimien palveluksessa oleva sotilashenkilö työskentelisi toisessa Naton jäsenvaltiossa sijaitsevan liittokunnan esikunnan palveluksessa ja vierailisi Suomessa esikunnalle suorittamiensa virallisten tehtäviensä yhteydessä.

Artiklan 1 kappaleen b kohdan mukaan *siviilihenkilöstöllä* tarkoitetaan liittokunnan esikunnassa palvelevaa siviilihenkilöstä, joka on jonkun Naton jäsenvaltion asevoimien palveluksessa, tai siviilihenkilöstöä, joka kuuluu liittokunnan esikuntien palveluksessa oleviin siviilihenkilöstöluokkiin siten kuin Pohjois-Atlantin neuvosto päättää. Siviilihenkilöstöön kuuluva ei voi olla kansalaisuudeton, eikä muun kuin Naton jäsenvaltion kansalainen eikä vastaanottajavaltion kansalainen tai henkilö, jolla on vakinainen asuinpaikka vastaanottajavaltiossa.

Pöytäkirjassa tarkoitettu liittokunnan esikuntien siviilihenkilöstö voi koostua kohdassa tarkoitettulla tavalla Naton jäsenvaltioiden asevoimien palveluksessa olevista ja niiden esikuntaan lähettämistä siviilihenkilöistä sekä Naton suoraan palkkaamista siviilihenkilöistä.

Naton kansainvälisissä sotilasesikunnissa voi kuitenkin pöytäkirjan 3 artiklan 1 kappaleen b kohdassa tarkoitetun siviilihenkilöstön lisäksi työskennellä myös muita siviilihenkilöitä, jotka eivät sisälly artiklassa tarkoitetun siviilihenkilöstön määritelmään ja jotka eivät siten nauti samassa laajuudessa tai ollenkaan Pariisin pöytäkirjan ja Nato SOFAn mukaisia erioikeuksia ja -vapauksia. Tällaisia siviilihenkilöitä ovat esimerkiksi vastaanottajavaltiosta paikalta palkatut henkilöt.

Artiklan 1 kappaleen c kohdan mukaan *huollettavalla* tarkoitetaan kappaleen a ja b kohdassa määritellyn joukon tai siviilihenkilöstön jäsenen puolisoa tai sellaisen jäsenen lasta, joka saa häneltä elatuksensa.

Pariisin pöytäkirjan 3 artiklan 2 kappaleen mukaan Nato SOFAn II artiklaa, V artiklan 2 kappaletta, VII artiklan 10 kappaletta ja IX artiklan 2–4, 7 ja 8 kappaletta sekä XIII artiklaa sovellettaessa liittokunnan esikunta rinnastetaan joukkoon. Viittaukset koskevat vastaanottajavaltion lain kunnioittamista, esikunnan virka-ajoneuvoja, esikunnan yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämistä, esikunnan käyttöön tarkoitettujen hyödykkeiden, rakennusten ja työvoiman hankkimista, niitä koskevia maksujärjestelyitä, sekä yhteistyötä vero- ja tulliasioissa.

4 artikla. Pariisin pöytäkirjan 4 artikla sisältää Nato SOFAn soveltamista liittokunnan esikuntiin helpottavia tulkintasääntöjä. Artiklaan kirjatun pääsäännön mukaan Nato SOFAssa tarkoitettuja lähettäjävaltiolle tai sen viranomaisille sen joukkojen tai siviilihenkilöstön tai näiden huollettavien osalta annettuja tai asetettuja oikeuksia ja velvollisuuksia käyttävät artiklassa lueteltuja poikkeuksia lukuun ottamatta liittokunnan esikunnan ja sen henkilöstön ja huollettavien osalta asianomaiset strategiset johtoesikunnat ja niiden alaiset toimivallan käyttäjät.

Pöytäkirjan 4 artiklan 1 kappaleen a kohdan mukaan oikeus käyttää rikosoikeudellista ja kurinpidollista lainkäyttövaltaa Nato SOFAn VII artiklan mukaisesti kuuluu kuitenkin sen valtion sotilasviranomaisille, jonka asevoimia koskevan oikeuden soveltamisalaan henkilö mahdollisesti kuuluu. Määräys on ymmärrettävissä sitä taustaa vasten, että Natolla itsellään ei ole sellaista kansainvälistä toimielintä, joka voisi käyttää liittokunnan nimissä rikosoikeudellista ja kurinpidollista lainkäyttövaltaa. Pariisin pöytäkirjan mukaisissa esikunnissa työskentelevä asevoimia koskevan oikeuden alainen henkilö säilyy lähettäjävaltion rikos ja kurinpitolainkäyttövallan alaisena. Suomen rikoslain soveltamisalaa on käsitelty edellä jaksossa 8.1 Nato SOFAn VII artiklan yhteydessä.

Pöytäkirjan 4 artiklan 1 kappaleen b kohdan mukaan Nato SOFAn II artiklan, III artiklan 4 kappaleen, VII artiklan 5 kappaleen a kohdan ja 6 kappaleen a kohdan, VIII artiklan 9 ja 10 kappaleen sekä XIII artiklan mukaiset velvollisuudet kuuluvat sekä liittokunnan esikunnalle että

sille valtiolle, jonka asevoimista tai niiden jäsenestä tai niiden palveluksessa työskentelevästä tai sellaisen huollettavasta on kysymys. Henkilöstön lähettäjävaltion lisäksi myös liittokunnan esikunnan tehtävänä on siten huolehtia siitä, että henkilöstö ja heidän huollettavansa kunnioittavat vastaanottajavaltion lakeja. Lähettäjävaltion ja liittokunnan esikunnan tulee ilmoittaa vastaanottajavaltiolle, jos liittokunnan esikunnan henkilöstöön kuuluva jää kokonaan pois palveluksesta, eikä häntä palauteta lähtömaahansa, tai jos hän on luvatta poissa virallisista tehtävistään yli 21 päivää. Lähettäjävaltion ja liittokunnan esikunnan tulee auttaa vastaanottajavaltion viranomaisia liittokunnan esikunnan henkilöstöön kuuluvan tai hänen huollettavansa henkilön pidättämisessä vastaanottajavaltion alueella ja hänen toimittamisessaan sille viranomaiselle, jonka on määrä harjoittaa tuomiovaltaa. Lähettäjävaltion ja liittokunnan esikunnan tulee auttaa vastaanottajavaltiota rikosten tutkinnassa ja todistusaineiston keräämisessä. Koska Pariisin pöytäkirjassa tarkoitetuille esikunnille ei siirry pöytäkirjan 4 artiklan 1 kappaleen b kohdan perusteella rikos- ja kurinpito-oikeudellista toimivaltaa, näille esikunnille annetaan vain velvollisuuksia eikä oikeuksia. Kyse ei siis olisi toimivallan siirrosta esikunnille. Lähettäjävaltio tai liittokunnan esikunta ei vaadi liittokunnan esikunnan henkilöstöön kuuluville vapautusta vastaanottajavaltion tuomioistuinten tuomiovallasta riita-asioissa erikseen mainituin poikkeuksin ja lähettäjävaltio ja liittokunnan esikunta toimivat vastaanottajavaltion viranomaisten kanssa yhteistyössä vahingonkorvausasioiden puolueetonta oikeuskäsittelyä varten. Lähettäjävaltio ja liittokunnan esikunta toimivat vastaanottajavaltion kanssa yhteistyössä myös tulleja ja veroja koskevien rikkomusten estämiseksi.

Pöytäkirjan 4 artiklan 1 kappaleen c kohdan mukaan Nato SOFAn III artiklan 2 kappaleen a kohdan ja 5 kappaleen sekä XIV artiklan tarkoittamassa tapauksessa lähettäjävaltiona on joukkojen ja heidän huollettavien osalta valtio, jonka asevoimiin jäsen kuuluu, ja siviilihenkilöstön jäsenten ja heidän huollettavien osalta valtio tai jonka asevoimien palveluksessa jäsen on. Viittaukset koskevat lähettäjävaltion joukkojen jäsenille myöntämää kuvallista henkilöllisyystodistusta, lähettäjävaltion velvollisuutta ottaa vastaan vastaanottajavaltion karkottamat henkilöt ja henkilöstön ja heidän huollettaviansa velvollisuutta noudattaa myös lähettäjävaltion ulkomaanvaluuttaa koskevien säännösten lisäksi myös vastaanottajanvaltion vastaavia säännöksiä. Määräysten suhdetta Suomen lainsäädäntöön on käsitelty edellä jaksossa 8.1 Nato SOFAn kyseisten artiklojen yhteydessä.

Pöytäkirjan 4 artiklan 1 kappaleen d kohdan mukaan velvollisuudet, jotka asetetaan lähettäjävaltiolle Nato SOFAn VIII artiklan 6 ja 7 kappaleen nojalla, asetetaan valtiolle, jonka asevoimiin kuuluu henkilö, joka toimesta tai laiminlyönnistä korvausvaatimus johtuu, tai siviilihenkilöstön jäsenen osalta, valtiolle jonka asevoimien palveluksessa hän on. Jos sellaista valtiota ei ole, lähettäjävaltion velvollisuudet kuuluvat sille liittokunnan esikunnalle, jonka jäsen henkilö on. Viittaukset koskevat korvausvaatimuksia, jotka aiheutuvat laittomista toimista tai laiminlyönneistä vastaanottajavaltiossa ja jotka eivät ole tapahtuneet virallisia tehtäviä suoritettaessa ja korvausvaatimuksia, jotka johtuvat lähettäjävaltion asevoimien ajoneuvon laittomasta käytöstä. Pariisin pöytäkirjan vahingonkorvauksia koskevien viittaussäännösten sisältöä ja siten myös niiden suhdetta Suomen lainsäädäntöön on käsitelty edellä Nato SOFAn VIII artiklan yhteydessä jaksossa 8.1.

Pöytäkirjan 4 artiklan 2 kappaleen mukaan sekä mahdollisella valtiolla, jolle tämän kappaleen mukaiset velvollisuudet asetetaan, että kyseisellä liittokunnan esikunnalla on lähettäjävaltion oikeudet Nato SOFAn VIII artiklan 8 kappaleessa tarkoitettua välimiestä nimitettäessä.

5 artikla. Pöytäkirjan 5 artiklan mukaan liittokunnan esikunnan jokaisella jäsenellä on oltava esikunnan antama valokuvallinen henkilötodistus, josta ilmenevät henkilön nimet, syntymäaika, sotilasarvo tai asema ja mahdollinen numero sekä voimassaoloaika. Todistus on esitettävä pyydettyä.

Määräyksellä ole vaikutusta ulkomaalaislain tai rajavartiolain kannalta tai yleisemmin Suomen lainsäädännön kannalta.

6 artikla. Pöytäkirjan 6 artiklan 1 kappaleen mukaan Nato SOFAn sopimuspuolille asetetut velvollisuudet luopua esittämästä korvausvaatimuksia Nato SOFAn VIII artiklan mukaisesti koskevat sekä liittokunnan esikuntaa että jokaista asianomaista pöytäkirjan sopimuspuolta.

Nato SOFAn VIII artikla sisältää korvausvaatimuksista luopumista koskevia määräyksiä tilanteissa, joissa vahingon kohteena on sopimuspuolien omistamaa ja niiden maa-, meri- tai ilmavoimien käyttämää omaisuutta tai joissa on kyse meripelastusvaatimuksista. Artikla sisältää myös määräykset vahingonkorvauksesta luopumisesta Nato SOFAn VIII artiklan 2 kappaleen a kohdan tilanteissa, joissa vahingon suuruus alittaa f kohdassa määrätyn vähimmäismäärän. Sopimuspuolet luopuvat myös esittämästä toisilleen korvausvaatimuksia, jotka koskevat niiden asevoimien jäsenelle virallisissa tehtävissä aiheutunutta vammaa tai kuolemaa. Määräyksiä ja niiden suhdetta Suomen lainsäädäntöön on käsitelty edellä jaksossa 8.1 Nato SOFAn VIII artiklan yhteydessä.

Pöytäkirjan 6 artiklan 2 kappale sisältää tulkintasääntöjä, joita on sovellettava Nato SOFAn VIII artiklan 1 ja 2 kappaletta sovellettaessa. Kappaleen a kohdan mukaan liittokunnan esikunnan tai pöytäkirjan sopimuspuolen omistamaa omaisuutta, jota liittokunnan esikunta käyttää on pidettävä sopimuspuolen omistamana ja sen asevoimien käyttämänä omaisuutena. Kappaleen b kohdan mukaan pöytäkirjan 3 artiklan 1 kappaleessa määritellyn joukon tai siviilihenkilöstön jäsenen tai liittokunnan esikunnan muun työntekijän aiheuttamaa vahinkoa on pidettävä sopimuspuolen asevoimien jäsenen tai niiden palveluksessa työskentelevän aiheuttamana vahinkona. Kappaleen c kohdan mukaan Nato SOFAn VIII artiklan 3 kappaleessa käytetty ilmaisu "sopimuspuolen omistama" kattaa myös liittokunnan esikunnan omistamat alukset. Kappaleen tulkintasäännöillä on merkitystä vahinkotapauksissa, joissa esikunta tai sen henkilöstöön kuuluva on osallisena.

Pöytäkirjan 6 artiklan 3 kappaleen mukaan Nato SOFAn VIII artiklan 5 kappaleessa tarkoitetut vaatimukset kattavat myös ne vaatimukset, jotka johtuvat liittokunnan esikunnan palveluksessa työskentelevän toimista tai laiminlyönneistä tai muista toimista tai laiminlyönneistä, joiden tapahtumisesta liittokunnan esikunta on oikeudellisesti vastuussa, ja jotka aiheuttavat vahinkoa vastaanottajavaltion alueella kolmansille osapuolille, jotka eivät ole tämän pöytäkirjan sopimuspuolia. Tämä ei kuitenkaan koske sopimusperusteisia vaatimuksia eikä vaatimuksia, joihin sovelletaan Nato SOFAn VIII artiklan 6 ja 7 kappaletta.

7 artikla. Pöytäkirjan 7 artiklan 1 kappaleen mukaan Nato SOFAn X artiklassa tarkoitettu palkkojen ja palkanlisien verovapaus vastaanottajavaltiossa koskee myös liittokunnan esikunnassa palvelevien joukkojen ja siviilihenkilöstön siinä ominaisuudessa saamia palkkoja ja palkanlisiä, jotka maksavat asevoimat, joihin joukot tai siviilihenkilöstö kuuluu tai joiden palveluksessa he työskentelevät. Kappale ei vapauta tällaista asevoimien jäsentä tai niiden palveluksessa työskentelevää sen valtion verotuksesta, jonka kansalainen hän on. Suomen ollessa vastaanottajavaltio määräys estäisi palkan ja palkanlisien verottamisen tuloverolain mukaisesti tilanteessa. Määräys ei kuitenkaan vapauta joukkoihin tai siviilihenkilöstöön kuuluvia Suomen kansalaisia Suomen verotuksesta. Artiklassa ei rajoiteta lähettäjävaltion verotusoikeutta. Näin ollen, Suomen lähettäessä joukkojen tai siviilihenkilöstön jäseniä Naton esikuntiin, jäsenten tässä ominaisuudessa saamiin palkkoihin ja palkanlisiin sovellettaisiin tuloverolain säännöksiä.

Pöytäkirjan 7 artiklan 2 kappale koskee liittokunnan esikunnan maksamien palkkojen vapauttamista. Pohjois-Atlantin neuvoston määräämiin luokkiin kuuluvat esikunnan työntekijät

ovat vapautetut veroista palkkojen ja palkanlisien osalta, jotka liittokunnan esikunta maksaa heille siinä ominaisuudessa. Myös tämä määräys poikkeaa tuloverolain säännöksistä niiltä osin kuin esikunnan palveluksessa olisi Suomessa verovelvollisia henkilöitä. Pöytäkirjan sopimuspuoli voi kuitenkin sopia esikunnan kanssa järjestelystä, jonka mukaan sopimuspuoli osoittaa esikunnan käyttöön kansalaisensa, ja maksaa heidän palkkansa. Kyseinen sopimuspuoli voi verottaa näin maksettuja palkkoja ja palkanlisä, mutta ne ovat vapautettuja muiden sopimuspuolten veroista.

Perustuslain 81 §:n 1 momentin mukaan valtion verosta säädetään lailla. Luonnollisen henkilön verovelvollisuudesta säädetään tuloverolaissa. Luonnollisen henkilön verovelvollisuutta on avattu edellä Nato SOFAn X artiklan 1 kappaleen yhteydessä jaksossa 8.1.

8 artikla. Pöytäkirjan 8 artiklan 1 kappaleen mukaan liittokunnan esikunnan perustamisen, rakentamisen, ylläpitämisen ja toiminnan helpottamiseksi esikunta vapautetaan mahdollisuuksien mukaan tulleista ja veroista, jotka vaikuttavat sen kuluihin yhteisen puolustuksen järjestämiseksi ja sen viralliseksi ja yksinomaiseksi hyödyksi. Artiklassa tarkoitettu verovapaus koskee ainoastaan liittokunnan esikuntaa, eikä sen henkilökuntaa. Kukin pöytäkirjan sopimuspuoli ryhtyy neuvotteluihin sen alueella mahdollisesti toimivan kunkin liittokunnan esikunnan kanssa tehdäkseen sopimuksen tämän määräyksen täytäntöönpanosta. Määräyksellä on käytännössä merkitystä ainoastaan Naton esikuntien isäntävaltioiden kohdalla.

Pöytäkirjan 8 artiklan 2 kappaleen mukaan liittokunnan esikunnalla on samoilla ehdoilla oikeudet, jotka myönnetään Nato SOFAn XI artiklan mukaan joukoille. Liittokunnan esikunnan omalla konevoimalla kulkevien virka-ajoneuvojen väliaikainen maahantuonti ja maasta uudelleen vienti sallitaan sen mukaan tulli- ja verovapaasti sillä edellytyksellä, että tällöin esitetään sopimuksessa tarkoitettu maahantuonnin lupa. Liittokunnan esikunnan sellaisten ajoneuvojen, jotka eivät kulje omalla konevoimalla, väliaikaisessa maahantuonnissa noudatetaan Nato SOFAn XI artiklan 4 kappaleen ja niiden maasta uudelleen viennissä 8 kappaleen määräyksiä. Liittokunnan esikunnan virka-ajoneuvot vapautetaan verosta, jota suoritetaan ajoneuvojen käyttämisestä tieliikenteessä. Esikuntien virallisella sinetillä varustetut viralliset asiakirjat ovat vapautetut tullitarkastuksesta. Liittokunnan esikunnat voivat tuoda tullittomasti maahan varusteita itselleen sekä kohtuulliset määrät elintarvikkeita ja tavaroita yksinomaan joukkojensa käyttöön ja vastaanottajavaltion niin salliessa, myös siviilihenkilöstön ja näiden huollettavana olevien yksinomaiseen käyttöön. Vastaanottajavaltio ryhtyy erityisjärjestelyihin, jotta polttoaine, öljy ja voiteluaineet voidaan toimittaa tulleitta ja veroitta myös esikuntien virka-ajoneuvojen käyttöön.

Artiklan 2 kappaleen määräyksellä ulotetaan Nato SOFAn XI artiklan määräykset soveltuvin osin koskemaan esikuntia niiden siinä ominaisuudessa. Nato SOFAn XI artiklan määräyksiä sovelletaan soveltuvin osin joukkojen ja siviilihenkilöstön jäseniin pöytäkirjan 2 artiklan perusteella. Kappaleen määräystä on luettava yhdessä pöytäkirjan 3 artiklan määritelmien kanssa sen sisällön ymmärtämiseksi.

Tullittomuusasetuksen 131 artiklan 1 kohdan nojalla jäsenvaltiot voivat myöntää erityisen tullittomuuden kansainvälisten sopimusten mukaisesti jäsenvaltion alueella oleville asevoimille, jotka eivät toimi kyseisen valtion lipun alla. Lisäksi tullittomuusasetuksen 128 artikla b) kohdan nojalla EU:n jäsenvaltio voi myöntää tullittomuuden, joka kuuluu kansainvälisten sopimusten tai toimipaikan sijaintia koskevien sopimusten, joiden sopimuspuolena on kolmas maa tai kansainvälinen järjestö, nojalla tavanomaisesti myönnettyihin etuoikeuksiin, mukaan lukien kansainvälisten kokousten yhteydessä myönnetty tullittomuus.

Perustuslain 81 §:n 1 momentin mukaan valtion verosta säädetään lailla. Pöytäkirjan arvonlisä- ja valmisteveroja koskevat erioikeudet eivät ole laajempia kuin kansainvälisille järjestöille tavanomaisesti myönnettävät erioikeudet. Kansainvälisten järjestöjen arvonlisäverovapauksia koskevat säännökset sisältyvät arvonlisäverodirektiivin 143 ja 151 artikloihin. Direktiivin 143 artiklan 1 kohdan g alakohdan mukaan jäsenvaltioiden on vapautettava verosta sijaintijäsenvaltion tunnustamien kansainvälisten järjestöjen ja näiden järjestöjen jäsenten suorittama tavaroiden maahantuonti järjestöjen kansainvälisten perustamissopimusten tai kotipaikkasopimusten rajoituksin ja edellytyksin. Direktiivin 151 artiklan 1 kohdan b alakohdan mukaan jäsenvaltioiden on vapautettava verosta tavaroiden tai palvelujen suoritukset sijaintijäsenvaltion viranomaisten tunnustamille kansainvälisille järjestöille ja näiden järjestöjen jäsenille järjestöjen kansainvälisten perustamissopimusten tai kotipaikkasopimusten rajoituksin ja edellytyksin. Toisista EU:n jäsenvaltioista tehtäviä hankintoja koskevaa arvonlisäverodirektiivin täytäntöönpanoasetuksen 51 artiklaa on selostettu tarkemmin Nato SOFAn IX artiklan 8 kappaletta koskevissa perusteluissa.

Arvonlisäverodirektiivi on Suomessa saatettu osaksi kansallista lainsäädäntöä arvonlisäverolailla. Arvonlisäverolain 72 d §:n 3 momentissa säädetään tavaroiden ja palveluiden verottomasta myynnistä toisissa EU:n jäsenvaltioissa sijaitseville kansainvälisille järjestöille ja niiden henkilökunnalle. Säännöksen mukaan veroa ei suoriteta tavaroiden ja palvelujen myynnistä toisissa jäsenvaltioissa sijaitseville kansainvälisille järjestöille ja niiden henkilökunnalle niillä rajoituksilla ja edellytyksillä, jotka on sovittu järjestön perustamis- tai isäntämaasopimuksessa. Säännöksen mukaan verottomuuden edellytyksenä on, että sijaintivaltio on tunnustanut järjestön kansainväliseksi järjestöksi. Pykälän 6 momentin mukaan verottomuuden edellytykset on osoitettava asetuksessa säädettävällä tavalla. Arvonlisäveroasetuksen 3 §:n 2 ja 5 momentteihin sisältyy kansainvälisiä järjestöjä koskevia säännöksiä. Arvonlisäveroasetuksen 3 §:ää on selostettu tarkemmin Nato SOFAn IX artiklan 8 kappaletta koskevissa perusteluissa.

Arvonlisäverolain 94 §:ssä säädetään maahantuotavien tavaroiden verottomuudesta. Pykälän 1 momentin 23 kohdan mukaan verotonta on kansainvälisen järjestön ja sen henkilökunnan maahantuomien tavaroiden maahantuonti niillä edellytyksillä ja rajoituksilla, jotka on sovittu järjestön perustamis- tai isäntämaasopimuksessa edellyttäen, että maahantuonnista suoritettavan veron peruste lisättynä arvonlisäveron osuudella olisi vähintään 170 euroa. Säännöksen mukaan ulkoasiainministeriö vahvistaa, onko hakijalla perustamis- tai isäntämaasopimuksen, hakijan aseman sekä tavaran käyttötarkoituksen perusteella oikeus verottomuuteen.

Arvonlisäverolain 129 b §:ssä säädetään Suomessa sijaitsevien kansainvälisten järjestöjen tavaroiden ja palvelujen hankintojen verottomuudesta. Pykälän mukaan Suomessa sijaitsevalle Suomen tunnustamalle kansainväliselle järjestölle ja tämän henkilökunnalle palautetaan Suomesta ostettujen tavaroiden ja palvelujen hankintaan sisältyvä vero, jos tästä on sovittu perustamis- tai isäntämaasopimuksessa. Säännöksen 2 momentin mukaan palautuksen edellytyksenä on, että tavaran tai palvelun verollinen ostohinta on vähintään 170 euroa tai perustamis- tai isäntämaasopimuksessa sovittu muu määrä. Palautukseen sovelletaan muutoinkin järjestön perustamis- tai isäntämaasopimuksessa sovittuja rajoituksia ja edellytyksiä. Säännöksen 3 momentin mukaan hakemus tehdään neljänneskalenterivuodelta ulkoministeriölle. Hakemus on tehtävä vuoden kuluessa laskun maksupäivästä. Ulkoministeriö vahvistaa, onko hakijalla perustamis- tai isäntämaasopimuksen, hakijan aseman sekä tavaran tai palvelun käyttötarkoituksen perusteella oikeus palautukseen. Verohallinto tarkistaa muut palautuksen edellytykset ja palauttaa veron.

Valmisteverotusdirektiivin 11 artiklan 1 b) alakohdan mukaan yhdenmukaistetun valmisteveron alaiset tuotteet (polttoaineet, sähkö, alkoholi ja tupakka) on vapautettava verosta, jos ne on tarkoitettu sijaintijäsenvaltion viranomaisten tunnustamille kansainvälisille järjestöille kansainvälisten perustamissopimusten tai kotipaikkasopimusten rajoituksin ja edellytyksin.

Valmisteverotuslain 18 §:n 1 momentin 2 kohdan mukaan valmisteverottomia ovat tuotteet, jotka on tarkoitettu Suomessa toimivien kansainvälisten järjestöjen käyttöön näiden järjestöjen kansainvälisissä perustamissopimuksissa tai niiden toiminnan kotipaikkaa koskevissa sopimuksissa määrätyin rajoituksin ja edellytyksin. Mainittuun tarkoitukseen valmisteveron alaisten tuotteiden hankinnat voidaan toteuttaa suorana verottomuutena. Hankintaa varten ostajan tulee toimittaa myyjälle ulkoministeriön myöntämä vahvistus siitä, että ostaja on oikeutettu valmisteverottomiin ostoihin. Verollisina hankittujen valmisteveron alaisten tuotteiden verovapaus voidaan toteuttaa myös palauttamalla valmistevero. Palautusta haetaan Verohallinnolta. Sähkön verottomuus voidaan toteuttaa vain palautusmenettelyllä. Yhdenmukaistetun valmisteveron alaisten tuotteiden lisäksi valmisteverotuslakia sovelletaan kansallisen valmisteveron alaisiin tuotteisiin kuten virvoitusjuomiin ja juomapakkauksiin.

Kun valmisteveron alaisia tuotteita tuodaan Euroopan unionin ulkopuolelta, menettelystä verottomuuden toteuttamiseksi on voimassa, mitä vastaavien tuotteiden tullittomuudesta säädetään.

Pöytäkirjan 8 artiklan 3 kappaleen mukaan Nato SOFAn XI artiklan 5 ja 6 kappaleen määräykset eivät koske vastaanottajavaltion kansalaisia, elleivät he kuulu toisen sopimuspuolen asevoimiin. Nato SOFAn kyseiset määräykset koskevat joukkojen ja siviilihenkilöstön jäsenten henkilökohtaisten tavaroiden ja huonekalujen sekä yksityisten moottoriajoneuvojen maahantuonnin tullittomuutta ja verottomuutta.

Pöytäkirjan 8 artiklan 4 kappaleen mukaan ilmaisulla tullit ja verot ei tarkoiteta maksuja saaduista palveluista. Vastaava rajoitus sisältyy Nato SOFAn XI artiklan 12 kappaleeseen.

9 artikla. Pöytäkirjan 9 artikla koskee Naton esikuntien käytöstä poistetun omaisuuden jakamista. Artiklan a kohdan mukaan liittokunnan esikunnan pääomabudjetin kansainvälisillä varoilla hankittu omaisuus, jota esikunta ei enää tarvitse, luovutetaan Pohjois-Atlantin neuvoston hyväksymällä järjestelyllä ja sen myymisestä syntyvät tuotot jaetaan tai hyvitetään Naton jäsenvaltioiden kesken niiden esikunnan pääomakustannuksiin osallistumisen suhteessa. Vastaanottajavaltiolla on etuoikeus hankkia omistukseensa sen alueella sijaitseva siten luovutettava kiinteä omaisuus edellyttäen, että sen tarjoamat ehdot eivät ole epäedullisemmat kuin muut tarjoukset.

Pöytäkirjan 9 artiklan b kohdan mukaan maaomaisuus, rakennukset tai kiinteät rakennelmat, jotka vastaanottajavaltio on antanut liittokunnan esikunnan käyttöön veloituksetta, palautetaan vastaanottajavaltiolle sen jälkeen, kun esikunta ei niitä enää tarvitse. Pohjois-Atlantin neuvosto määrittelee esikunnan käytöstä vastaanottajavaltion omaisuudelle aiheutuneen arvonnousun tai -laskun ottaen huomioon vastaanottajavaltiossa sovellettavan lain. Esikunnan käytöstä johtuvat arvonnousu tai -lasku hyvitetään tai veloitetaan Naton jäsenvaltioiden kesken niiden esikunnan pääomakustannuksiin osallistumisen suhteessa.

Oikeuskirjallisuudessa on todettu 9 artiklan määräysten vastanneen sopimuksen laatimishetken tarpeisiin, ja että niistä on säännelty nykyään Naton sisäisillä taloussäännöillä.

10 artikla. Pöytäkirjan 10 artiklan mukaan kullakin strategisella johtoesikunnalla on oikeushenkilöllisyys. Sillä on kelpoisuus tehdä sopimuksia ja hankkia ja luovuttaa omaisuutta.

Vastaanottajavaltio voi kuitenkin edellyttää, että toimivallan käytöstä tehdään erityisjärjestelyjä sen ja strategisen johtoesikunnan tai sen alaisen ja sen puolesta toimivan liittokunnan esikunnanvälillä. On huomattava, että oikeushenkilöllisyys myönnetään ainoastaan Naton strategisille johtoesikunnille, ei muille Naton kansainvälisille esikunnille tai toimielimille. Naton strateginen johtoesikunta voi valtuuttaa sen suoraan alaisuuteen kuuluvan, oikeushenkilöllisyyttä vailla olevan liittokunnan esikunnan toimimaan kyseisen johtoesikunnan puolesta.

Yhteisön, organisaation tai vastaavan oikeushenkilöllisyydestä ja siihen liittyvästä oikeuskelpoisuudesta ja oikeudellisesta toimintakyvystä säädetään Suomessa lailla. Tällaisia säännöksiä sisältyy muun muassa yhdistyslakiin (503/1989), lakiin avoimesta yhtiöstä ja kommandiittiyhtiöstä (389/1988), osakeyhtiölakiin (624/2006), osuuskuntalakiin (421/2013) sekä säätiölakiin (487/2015). Suomessa ei ole kansainvälisten järjestöjen oikeushenkilöllisyyttä koskevaa yleistä lainsäädäntöä, vaan kansainvälisten järjestöjen oikeushenkilöllisyydestä ja oikeustoimikelpoisuudesta säädetään yleensä blankettilailla, jolla saatetaan voimaan kyseessä olevan järjestön perustamisesta tehdyn sopimuksen lainsäädännön alaan kuuluvat määräykset, mukaan lukien kyseisen järjestön oikeushenkilöllisyyttä koskeva määräys.

11 artikla. Pöytäkirjan 11 artiklan 1 kappaleen mukaan strateginen johtoesikunta voi esiintyä oikeudenkäynneissä kantajana tai vastaajana, jollei Nato SOFAn VIII artiklan määräyksistä muuta johdu. Vastaanottajavaltio ja strateginen johtoesikunta tai sen alainen ja sen valtuuttama liittokunnan esikunta voivat kuitenkin sopia, että tällaisissa tilanteissa vastaanottajavaltio toimii vastaanottajavaltion tuomioistuimissa oikeudenkäynnissä strategisen johtoesikunnan puolesta. Määräyksen mukaisesti strateginen johtoesikunta tai sen valtuuttama liittokunnan esikunta voisi ajaa vastaanottajavaltion lain mukaisia kanteita ja vastata niihin vastaanottajavaltion tuomioistuimissa. Vastaanottajavaltio voisi sovittaessa toimia tuomioistuimissa esikunnan puolesta. Käytännössä määräys voisi tulla sovellettavaksi esimerkiksi esikunnan tekemiin sopimuksiin perustuvien vahingonkorvausten kohdalla tai esikunnan vastaanottajavaltiosta paikalta palkkaamien työntekijöiden työsuhdetta koskevissa riita-asioissa.

Pöytäkirjan 11 artiklan 2 kappaleen mukaan liittokunnan esikunnan omaisuuden tai varoihin ei saa kohdistaa täytäntöönpanotoimia tai takavarikkoa, lukuun ottamatta Nato SOFAn VII artiklan 6 kappaleen a kohdan tai XIII artiklan mukaisia tarkoituksia. Viittaukset koskevat rikokseen liittyvien esineiden takavarikointia ja tullirikosten selvittämisen yhteydessä tapahtuvaa esineiden takavarikointia.

Pöytäkirjan 11 artiklan 2 kappaleen määräykset poikkeavat monilta kohdin Suomessa voimassa olevasta lainsäädännöstä. Omaisuuden vapautus pakkotoimista koskee erilaisia hallinnollisia ja prosessuaalisia pakkokeinoja ja turvaamistoimia. Paikkaan kohdistuvasta etsinnästä säädetään pakkokeinolain 8 luvussa ja takavarikosta rikosasioissa säädetään pakkokeinolain 6 ja 7 luvussa. Takavarikosta turvaamistoimena säädetään muun muassa oikeudenkäymiskaaren (4/1734) 7 luvussa. Hallinnollisista pakkotoimista säädetään uhkasakkolaissa (1113/1990). Ulosottokaareissa (705/2007) säädetään tuomioiden ja päätösten täytäntöönpanosta. Valmiuslaissa (1552/2011) säädetään toimivaltuuksista poikkeusoloissa.

12 artikla. Pöytäkirjan 12 artiklan mukaan liittokunnan esikunta voi kansainvälisen budjettinsa hoitamiseksi pitää hallussaan kaikenlaista valuuttaa ja pitää minkä tahansa valuutan määräisiä tilejä.

Pöytäkirjan 12 artiklan 2 kappaleen mukaan sopimuspuolet helpottavat liittokunnan esikunnan valuutanvaihtoa ja varojen siirtoa maasta toiseen sen ollessa välttämätöntä esikunnan tarpeita varten.

Artiklan rahaliikennettä koskevat vapautukset poikkeavat valmiuslain 4 luvussa säädetystä valvontaa ja säännöstelyä poikkeusoloissa koskevista määräyksistä. Suomea sitovat kansainväliset säädökset ja Euroopan unionin rahanpesudirektiivi (2015/849/EU) sekä sen nojalla säädetty kansalliset säädökset, kuten laki rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisestä (444/2017), jotka käytännössä velvoittavat muun muassa luotto- ja finanssilaitoksia ja sisältävät oikeushenkilöiden ilmoitusvelvollisuuksia ja ulottuvat myös yksityishenkilöiden rahaliikenteeseen.

13 artikla. Artiklan mukaan liittokunnan esikunnan arkistot ja muut sen käytössä olevissa tiloissa olevat tai asianmukaisesti valtuutetun esikunnan jäsenen hallussa olevat viralliset asiakirjat ovat loukkaamattomia, ellei esikunta ole luopunut koskemattomuudesta. Vastaanottajavaltion pyynnöstä ja sen edustajan läsnä ollessa esikunta todentaa asiakirjojen luonteen vahvistaakseen, että ne ovat oikeutettuja artiklassa tarkoitettuun koskemattomuuteen.

Artiklan määräys arkistojen loukkaamattomuudesta poikkeaa Suomen lainsäädännöstä muun muassa takavarikon ja paikkaan kohdistuvan etsinnän osalta, johon on viitattu edellä 11 artiklan perusteluissa.

14 artikla. Artiklan 1 kappaleen mukaan pöytäkirjaa tai Nato SOFAa tai niiden osia voidaan Pohjois-Atlantin neuvoston päätöksellä soveltaa mihin tahansa Pohjois-Atlantin sopimuksen mukaisesti perustettuun kansainväliseen sotilasesikuntaan tai -organisaatioon.

Pöytäkirjan 1 artiklan määritelmien perusteella pöytäkirja soveltuu automaattisesti strategiseen johtoesikuntaan ja muuhun Pohjois-Atlantin sopimuksen mukaisesti perustettuun kansainväliseen sotilasesikuntaan, joka on suoraan strategisen johtoesikunnan alaisuudessa. Pöytäkirjan 14 artiklan mukaan muiden Naton kansainvälisten esikuntien tai sotilasorganisaatioiden kohdalla pöytäkirjan soveltaminen edellyttää Pohjois-Atlantin neuvoston erillistä päätöstä. Artiklassa käytetyllä ilmaisulla "sotilasorganisaatio" tarkoitetaan Naton sotilaallista toimielintä tai komiteaa, jota ei voida pitää esikuntana. Kappaleessa tarkoitettut kansainväliset sotilasesikunnat ja -organisaatiot ovat käytännössä Naton jäsenvaltioiden perustamia sotilasesikuntia tai -organisaatioita, joille Naton neuvosto on niiden perustamisen jälkeen myöntänyt Pariisin pöytäkirjan mukaisen aseman. Tällaisia voivat olla esimerkiksi Naton joukkorakenteen esikunnat ja Naton osaamiskeskukset.

Määräys merkitsee, että Pohjois-Atlantin neuvosto voi päätöksellään laajentaa sopimuksen soveltamisalaa uusiin Naton kansainvälisiin esikuntiin tai sotilasorganisaatioihin. Käytännössä määräyksellä siten delegoidaan sopimuksentekovaltaa Pohjois-Atlantin neuvostolle. Soveltamisalan laajentamista koskeva päätös koskisi Naton organisaatorakennetta eikä näin ollen pöytäkirjan eikä Nato SOFAn aineellisten määräysten ydintä. Sopimuksentekovalan delegointia koskeva määräys kuuluu kuitenkin lainsäädännön alaan ja edellyttää siten eduskunnan suostumusta. Suomen liittyessä Pariisin pöytäkirjaan Suomi liittyy siihen sellaisena kuin se on laajennettuna tällaisilla Pohjois-Atlantin neuvoston ennen Suomen Naton jäseneksi liittymistä tekemillä päätöksillä. Pariisin pöytäkirjan soveltamisesta kansallisesti vastuussa olevat viranomaiset selvittäisivät tapauskohtaisesti, onko asiassa kyse sellaisesta kansainvälisestä sotilasesikunnasta tai -organisaatioista, joihin Pohjois-Atlantin neuvosto on päättänyt soveltaa Pariisin pöytäkirjaa pöytäkirjan 14 artiklan 1 kappaleen mukaisesti. Artiklan 2 kappaleen mukaan pöytäkirjaa voidaan soveltaa liittokunnan esikunnan alaiseen Euroopan puolustusvoimien henkilöstöön sen jälkeen, kun Euroopan puolustusyhteisö perustetaan. Alankomaat, Belgia, Italia, Luxemburg, Ranska ja Saksa allekirjoittivat Pariisissa 27.5.1952 sopimuksen Euroopan puolustusyhteisön perustamisesta. Ranskan parlamentin 29.8.1954 tekemän päätöksen mukaisesti sopimus ei tullut koskaan voimaan. Artiklan 2 kappale on käytännössä jäänyt soveltamatta.

15 artikla. Artiklan mukaan pöytäkirjan tulkintaa tai soveltamista koskevat erimielisyydet pöytäkirjan sopimuspuolten tai sopimuspuolten ja liittoutuman esikuntien välillä ratkaistaan neuvottelemalla riidan osapuolten kesken ilman ulkopuoliseen tuomiovaltaan turvautumista. Jollei pöytäkirjassa tai Nato SOFAssa nimenomaisesti toisin määrätä, erimielisyydet, joita ei voida ratkaista välittömällä neuvottelulla, alistetaan Pohjois-Atlantin neuvoston ratkaistavaksi. Artikla ei sisällä sellaista oikeudellisesti sitovaa riidanratkaisumenettelyä, joka kuuluisi lainsäädännön alaan.

16 artikla. Artiklan 1 kappaleen mukaan Nato SOFAn edellä tarkemmin selostettujen XV ja XVII–XX artiklaa sovelletaan siten kuin ne olisivat Pariisin pöytäkirjan erottamaton osa. Pöytäkirjaa voidaan kuitenkin tarkistaa, sen soveltaminen voidaan keskeyttää, se voidaan ratifioida, siihen voidaan liittyä, se voidaan irtisanoa tai sen voimassaoloa voidaan jatkaa kyseisten määräysten mukaisesti Nato SOFasta riippumatta.

Nato SOFAn XVIII artikla sisältää valtiosopimuksille tavanomaiset määräykset sopimukseen sitoutumisesta, tallettajasta, sopimuksen voimaantulosta ja sopimukseen liittymisestä. Pariisin pöytäkirja tuli kansainvälisesti voimaan 10.4.1954, kun neljä allekirjoittajavaltiota oli tallettanut ratifioimiskirjansa. Pöytäkirjan voimaantulon jälkeen se on avoinna liittymistä varten jokaiselle valtiolle, joka liittyy Pohjois-Atlantin sopimukseen. Liittyminen tapahtuu tallettamalla liittymiskirjat Yhdysvaltojen hallituksen huostaan, joka ilmoittaa kullekin allekirjoittajalle ja liittyvälle valtiolle asiakirjojen talletuspäivämäärän. Pöytäkirja tulee voimaan kolmenkymmenen päivän kuluttua liittymisasiakirjojen talletuspäivämäärästä.

Nato SOFAn XIX artikla sisältää määräykset sopimuksen irtisanomisesta. Sopimuspuoli voi irtisanoa Pariisin pöytäkirjan neljän vuoden kuluttua siitä, kun sopimus on tullut voimaan. Irtisanominen tulee tehdä kirjallisesti Amerikan Yhdysvaltojen hallitukselle. Se tulee voimaan yhden vuoden kuluttua siitä, kun Amerikan Yhdysvaltojen hallitus on vastaanottanut irtisanomisilmoituksen.

Nato SOFAn XX artikla sisältää sopimuksen maantieteellistä soveltamisalaa koskevia määräyksiä.

Artiklan 2 kappaleen mukaan pöytäkirjaa voidaan täydentää vastaanottajavaltion ja strategisen johtoesikunnan kahdenvälisellä sopimuksella. Lisäksi vastaanottajavaltion viranomaiset ja strateginen johtoesikunta voivat sopia, että jokin pöytäkirjan tai Nato SOFAn määräys, jota vastaanottajavaltio päättää soveltaa, pannaan täytäntöön hallinnollisin toimin ennen pöytäkirjan ratifioimista. Useat Naton jäsenvaltiot ovat tehneet tässä artiklassa tarkoitettuja täydentäviä sopimuksia. Sellaisilla sopimuksilla ei ole vaikutusta kolmansien valtioiden oikeuksiin ja velvollisuuksiin.

Pöytäkirjan todistusvoimaiset kielet ovat englanti ja ranska. Pöytäkirjan tallettajana toimii Amerikan Yhdysvaltojen hallitus.

9 Lakiehdotusten säännöskohtaiset perustelut

9.1 Laki Pohjois-Atlantin sopimuksen sopimuspuolten välillä niiden joukkojen asemasta tehdystä sopimuksesta

1 §. *Lainsäädännön alaan kuuluvat määräykset.* Pykälä sisältää säännöksen siitä, että sopimuksen lainsäädännön alaan kuuluvat määräykset ovat lakina voimassa niin kuin Suomi on niihin sitoutunut.

2 §. *Toimivalta päättää tuomiovallan käyttämisestä.* Pykälän 1 momentin mukaan sopimuksen VII artiklan 3 kappaleen c kohdassa tarkoitetut päätökset tuomiovallan käyttämisestä ja siihen liittyvästä esitutkinnan toimittamisesta tai toimittamatta jättämisestä Suomessa tekisi valtakunnansyyttäjä.

Pykälän 2 momentin mukaan edellä 1 momentissa mainitussa sopimuskohdassa ilmoitukset ja pyynnöt tekisi ja vastaanottaisi valtakunnansyyttäjä.

Kun valtakunnansyyttäjä tekisi päätöksiä tuomiovallan käyttämisestä, hänen tulisi päätöksenteossaan ottaa muun ohella huomioon, olisiko esitutkinnan toimittaminen Suomessa tutkinnallisista syistä ja rikosvastuun toteuttamisen kannalta tarkoituksenmukaista. Muita päätöksenteossa huomioon otettavia perusteita voisivat muun ohella olla tilanteet, joissa rikos on herättänyt julkista huomiota Suomessa; rikos on Suomessa yhteiskunnallisesti merkittävä; rikos, joka on kohdistunut suomalaiseseen, ja on vakava ja laajiltaan tai laadultaan sellainen, että on perusteltua käsitellä se suomalaisessa rikosprosessissa; Suomessa tehtyjen samanlaisten rikosten yhdenvertainen käsittely; suomalaisen asianomistajan vahingonkorvausoikeuden toteutumisen edistäminen; suomalaisen vastaajan oikeuksien turvaaminen varsinkin vakavampien rikosten kohdalla; rikos on tehty Suomen alueella ja sen johdosta on kuolemanrangaistuksen uhka; Suomeen kohdistuvat maan- ja valtionpetosrikokset; rikoksella on muuten vakavasti loukattu tai vaarannettu Suomen valtiollisia tai sotilaallisia oikeuksia tai etuuksia; sekä rikos on kohdistunut Suomen viranomaiseen. Kyseiset seikat voisivat olla esimerkiksi perusteena sille, että valtakunnansyyttäjä voisi esittää toiselle valtiolle pyynnön luopua oikeudesta harjoittaa tuomiovaltaa.

Pykälän 1 momentin mukaisesti, kun valtakunnansyyttäjä päättäisi tuomiovallan käyttämisestä, hän päättäisi myös esitutkinnan toimittamisesta tai toimittamatta jättämisestä. Kyseinen rikosasia voisi olla vireillä esitutkintaviranomaisessa, mutta esitutkinnan aloittaminen edellyttäisi valtakunnansyyttäjän määräystä. Tämä tarkoittaisi, että esitutkintaviranomainen voisi tehdä esitutkintalain 3 luvun 3 §:n 2 momentin mukaisia esitutkinnan aloittamista edeltäviä toimia.

Esitutkintaviranomaisen tulisi ilmoittaa asiasta syyttäjälle esitutkintalain 5 luvun 1 §:n nojalla. Kyseisen menettelyn nojalla valtakunnansyyttäjä saisi tiedon asiasta tehdäkseen 2 momentissa tarkoitetun ilmoituksen. Poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta annetun lain (841/2006) 2 luvun 2 §:ssä säädetään pidätetyn tai kiinni otetun oikeudesta saada vapaudenmenetyksestään tieto läheiselleen tai muulle henkilölle, johon ehdotettu sääntely ei vaikuttaisi.

3 §. *Suomen viranomaisen kiinniotto- ja pidätysoikeus lähettäjävaltion pyynnöstä.* Pykälän 1 momentin mukaan Suomen toimivaltainen viranomainen voisi sopimuksen VII artiklan 5 kappaleen a kohdassa tarkoitetussa tilanteessa ottaa kiinni tai pidättää lähettäjävaltion joukkojen tai siviilihenkilöstön jäsenen tai näiden huollettavan lähettäjävaltion toimivaltaisen viranomaisen rikosasian tutkintaa tai syytetoimenpiteitä varten esittämän pyynnön johdosta myös teosta, joka on lähettäjävaltion lainsäädännön mukaan rangaistava, vaikka teko ei olisi Suomen lain mukaan rangaistava.

Suomen toimivaltainen viranomainen toimisi pakkokeinolain säännösten mukaisesti lukuun ottamatta sitä, että se voisi toimia myös lähettäjävaltion toimivaltaisen viranomaisen sellaisen pyynnön perusteella, joka perustuisi tekoon, joka ei ole Suomessa rangaistava.

Koska kyse olisi lähettäjävaltion joukkoihin kohdistuvasta toimenpiteestä, olisi poliisi asiassa Suomen toimivaltainen viranomainen. Koska kyse olisi todennäköisesti harvinaisesta

toimenpiteestä, jolla olisi kansainvälisiä liittymiä, voisi poliisi tarpeen mukaan arvioida, käsitelläänkö tällaiset asiat keskitetysti.

Pykälän 2 momentin mukaan kappaleen a kohdassa tarkoitettua apua kiinniottamisessa ja pidättämisessä ei annettaisi, jos kyseiseen valtioon soveltuvin osin sovellettavaan kansainvälistä rikosoikeusapua koskevaan sääntelyyn sisältyvä kieltäytymisperuste estäisi antamasta rikosoikeusapua. Säännös tarkoittaisi, että avun antamista arvioitaisiin lähettäjävaltioon soveltuvin osin sovellettavan kansainvälistä rikosoikeusapua koskevia kieltäytymisperusteita koskevan sääntelyn nojalla. Suhteessa EU:n jäsenvaltioihin sovellettaisiin rikosasioita koskevaa eurooppalaista tutkintamääräystä koskevan direktiivin täytäntöönpanosta annettua lakia (430/2017). Lisäksi Suomella on usean valtion kanssa voimassa kansainvälinen sopimus, jota asiassa sovellettaisiin. Kansainvälisestä oikeusavusta rikosasioissa annettu laki (4/1994) on tarkoitettua yhteistyötä koskeva yleislaki, jonka säännökset pitkälti vastaavat Suomea sitovia kansainvälisiä sopimuksia lukuun ottamatta EU:n jäsenvaltioihin sovellettavaa sääntelyä.

Ehdotetun säännöksen soveltamisen osalta keskeisiä olisivat kansainvälisestä oikeusavusta rikosasioissa annetun lain 12 §:ssä säädetyt ehdottomat kieltäytymisperusteet, joiden mukaan oikeusapua ei anneta, jos oikeusavun antaminen saattaisi loukata Suomen täysivaltaisuutta tai vaarantaa Suomen turvallisuutta taikka muita olennaisia etuja tai; jos oikeusavun antaminen olisi ristiriidassa ihmisoikeuksia ja perusvapauksia koskevien periaatteiden kanssa taikka jos oikeusavun antaminen muutoin olisi Suomen oikeusjärjestyksen peruseriaatteiden vastaista. Mainittu säännös muun ohella tarkoittaisi, että apua ei voitaisi antaa, jos henkilöä uhkaisi kuolemanrangaistus.

Pykälän 3 momentin mukaan kiinniottamisesta ja pidättämisestä tulisi ilmoittaa valtakunnansyyttäjälle.

4 §. Henkilön toimittaminen lähettäjävaltion toimivaltaiselle viranomaiselle. Pykälän mukaan Helsingin käräjäoikeus päättäisi lähettäjävaltion joukkojen tai siviilihenkilöstön jäsenen tai näiden huollettavan sopimuksen VII artiklan 5 kappaleen a kohdassa tarkoitettua toimittamisesta lähettäjävaltion toimivaltaiselle viranomaiselle rikosasian tutkintaa tai syytetoimenpiteitä varten kyseisen viranomaisen esittämän pyynnön johdosta noudattaen soveltuvin osin kyseiseen valtioon sovellettavaa rikoksen johdosta tapahtuvaa luovuttamista koskevaa sääntelyä. Henkilön toimittaminen voisi perustua myös 3 §:n 1 momentissa tarkoitettuun tekoon. Teko voisi siten olla myös ainoastaan lähettäjävaltion lain mukaan rangaistava. Asian käsittelyyn sovellettaisiin soveltuvin osin, mitä rikoksen johdosta tapahtuvasta luovuttamisesta Suomen ja muiden Euroopan unionin jäsenvaltioiden välillä annetussa laissa säädetään menettelystä.

Säännös tarkoittaisi, että Helsingin käräjäoikeus arvioisi henkilön toimittamista lähettäjävaltion toimivaltaiselle viranomaiselle lähettäjävaltioon soveltuvin osin sovellettavan rikoksen johdosta tapahtuvaa luovuttamista koskevan sääntelyn nojalla. Suhteessa EU:n jäsenvaltioihin sovellettaisiin rikoksen johdosta tapahtuvasta luovuttamisesta Suomen ja muiden Euroopan unionin jäsenvaltioiden välillä annettua lakia. Lisäksi Suomella on usean valtion kanssa voimassa kansainvälinen sopimus, jota asiassa sovellettaisiin. Rikoksen johdosta tapahtuvasta luovuttamisesta annettu laki on tarkoitettua yhteistyötä koskeva yleislaki, jonka säännökset pitkälti vastaavat Suomea sitovia kansainvälisiä sopimuksia lukuun ottamatta EU:n jäsenvaltioihin sovellettavaa sääntelyä. Keskeinen olisi myös perustuslain 9 §:n 4 momentti, jonka mukaan ulkomaalaista ei saa karkottaa, luovuttaa tai palauttaa, jos häntä tämän vuoksi uhkaa kuolemanrangaistus, kidutus tai muu ihmisarvoa loukkaava kohtelu. Periaate tunnustetaan myös EU-oikeudessa.

Tuomioistuimessa noudatettavan menettelyn osalta sovellettaisiin soveltuvin osin ainakin rikoksen johdosta tapahtuvasta luovuttamisesta Suomen ja muiden Euroopan unionin jäsenvaltioiden välillä annetun lain 25 (muu noudatettava sääntely), 27 (käräjäoikeuden kokoonpano ja istunto), 28 (läsnäolo istunnossa), 30 a (kuuleminen videoyhteyden välityksellä) ja 33 (käräjäoikeuden päätös) §:ää sekä muutoksenhakua koskevia säännöksiä. Myös 20 (oikeus avustajaan ja puolustajaan) ja 24 (pyynnön toimittaminen käräjäoikeudelle) §:ää sovellettaisiin soveltuvin osin.

5 §. *Toimivalta tehdä pyyntö henkilön toimittamisesta Suomen viranomaisille.* Pykälän mukaan valtakunnansyyttäjä voisi tehdä sopimuksen VII artiklan 5 kappaleen a kohdassa tarkoitettussa tilanteessa lähettjävaltion viranomaisille pyynnön henkilön toimittamisesta Suomen toimivaltaisille viranomaisille.

6 §. *Toimivalta tehdä ilmoitus lähettjävaltiolle pidättämisestä.* Pykälän mukaan sopimuksen VII artiklan 5 kappaleen b kohdan mukaisen ilmoituksen henkilön pidättämisestä lähettjävaltion viranomaisille tekisi valtakunnansyyttäjä.

7 §. *Suomen viranomaisen toimivalta auttaa rikosasian käsittelyssä.* Pykälän mukaan Suomen toimivaltaiset viranomaiset auttaisivat sopimuksen VII artiklan 6 kappaleen a kohdassa tarkoitettulla tavalla lähettjävaltion toimivaltaisia viranomaisia noudattaen soveltuvin osin kyseiseen valtioon sovellettavaa kansainvälistä rikosoikeusapua koskevaa sääntelyä. Mainittua sääntelyä on selostettu edellä ehdotetun 3 §:n 2 momentin säännöskohtaisissa perusteluissa. Tämän lisäksi keskeistä olisi, että kansainvälisestä oikeusavusta rikosasioissa annetun lain 15 §:n 1 momentin mukaan, jos oikeusapupyyntö tarkoittaa tai sen täyttäminen edellyttää pakkokeinolaissa tarkoitettujen pakkokeinojen käyttämistä, ei pakkokeinoja saa käyttää, jos tämä ei Suomen lain mukaan olisi sallittua, jos pyynnön perusteena oleva teko olisi tehty Suomessa vastaavissa olosuhteissa. Myös EU:n jäsenvaltioihin sovellettava rikosasioita koskevaa eurooppalaista tutkintamääräystä koskevan direktiivin täytäntöönpanosta annetun lain 9 § rajoittaa pakkokeinojen käyttöä.

8 §. *Toimivalta tehdä ilmoitus lähettjävaltiolle rikosasian käsittelystä.* Pykälän mukaan sopimuksen VII artiklan 6 kappaleen b kohdassa tarkoitettun ilmoituksen rikosasian käsittelystä lähettjävaltion viranomaisille tekisi valtakunnansyyttäjä.

9 §. *Pakkokeinolain määräajan pidennys.* Pykälän mukaan pakkokeinolain (806/2011) 3 luvun 5 §:n 1 momentissa säädettyä määräaikaa pidätettyä koskevan vangitsemisvaatimuksen käsiteltäväksi ottamista varten pidennettäisiin pidätetyn kuljettamiseen vastaanottajavaltion alueelta Suomeen tai tuomioistuimen jäsenen matkaan Suomesta vastaanottajavaltion alueelle käytetyllä ajalla.

10 §. *Toimivaltainen tuomioistuin.* Pykälän 1 momentin mukaan Suomen toimiessa sopimuksen VII artiklan 1 kappaleen mukaisesti vastaanottajavaltion alueella sotilasoikeudenkäyntilain 5 §:ssä tarkoitettuna tuomioistuimena toimisi Helsingin käräjäoikeus ja 6 §:ssä tarkoitettuna tuomioistuimena Helsingin hovioikeus.

Pykälän 2 momentin mukaan tuomioistuin voisi tarvittaessa pitää istunnon vastaanottajavaltion alueella.

11 §. *Vankeusrangaistuksen täytäntöönpano.* Pykälässä säädettäisiin mahdollisuudesta panna Suomessa täytäntöön vankeusrangaistus, jonka jonkun muun Naton jäsenvaltion, kuin toisen Pohjoismaan tai EU-jäsenvaltion viranomaisen, olisi määrännyt. Pykälän mukaan lähettjävaltion viranomaisten sopimuksen VII artiklan 1–3 kappaleen nojalla määrääm-

vankeusrangaistus voitaisiin panna täytäntöön Suomessa kansainvälisestä yhteistoiminnasta eräiden rikosoikeudellisten seuraamusten täytäntöönpanossa annetun lain mukaisesti, vaikka tuomittu ei lain 3 §:n 2 momentin edellyttämällä tavalla olisi Suomen kansalainen tai hänellä ei olisi kotipaikkaa Suomessa.

Vieraan valtion tuomioistuimen määräämän vankeusrangaistuksen täytäntöönpanosta säädetään yleisesti kansainvälisestä yhteistoiminnasta eräiden rikosoikeudellisten seuraamusten täytäntöönpanossa annetussa laissa (21/1987). Sen 3 §:n 1 momentin mukaan seuraamus, jonka vieraan valtion tuomioistuin on määrännyt, saadaan panna täytäntöön Suomessa, jos: 1) tuomio on saanut lainvoiman ja se on täytäntöönpanokelpoinen siinä valtiossa, missä se on annettu; 2) teko, josta seuraamus on määrätty, on tai olisi Suomessa vastaavissa olosuhteissa tehtynä Suomen lain mukaan rikos taikka on rikoksen johdosta tapahtuvasta luovuttamisesta Suomen ja muiden Euroopan unionin jäsenvaltioiden välillä annetun lain 3 §:ssä tarkoitettu teko; ja 3) valtio, jossa seuraamus on määrätty, on sitä pyytänyt tai siihen suostunut. Vapaudenmenetystä tarkoittava seuraamus voidaan kuitenkin mainitun pykälän 2 momentin mukaan panna täytäntöön Suomessa vain, jos tuomittu on Suomen kansalainen tai hänellä on kotipaikkansa täällä. Säännös siis mahdollistaisi poikkeuksen laissa säädettyyn edellytykseen tuomitun kansalaisuudesta tai kotipaikasta, kun kyse on sopimuksen määräyksen mukaisesta lain soveltamisalaan kuuluvasta tilanteesta.

Muilta osin ehdotettavassa pykälässä tarkoitettuun vankeusrangaistuksen täytäntöönpanoon sovellettaisiin kansainvälisestä yhteistoiminnasta eräiden rikosoikeudellisten seuraamusten täytäntöönpanosta annetun lain säännöksiä. Täytäntöönpano esimerkiksi edellyttäisi muiden edellä mainittujen 3 §:n 1 momentin edellytysten täyttymistä sekä sitä, että tuomittu laissa säädettyin tavoin suostuu vankeusrangaistuksen täytäntöönpanoon Suomessa, ellei kyseessä olisi lain 3 §:n 2 momentissa tarkoitettu tilanne, joka mahdollistaa täytäntöönpanon myös ilman tuomitun suostumusta. Vankeusrangaistuksen täytäntöönpanosta Suomessa päättäisi laissa säädettyllä tavalla oikeusministeriö.

Kansainvälisestä yhteistoiminnasta eräiden rikosoikeudellisten seuraamusten täytäntöönpanossa annettuun lakiin perustuva kansainvälinen yhteistyö on harkinnanvaraista. Siten Suomella ei olisi velvollisuutta suostua vieraan valtion tekemään täytäntöönpanopyyntöön. Lähtökohtana rangaistuksen täytäntöönpanossa voidaan pitää sitä, että täytäntöönpanosta vastaa se valtio, jonka viranomaiset on rangaistuksen määrännyt. Ehdotettavassa pykälässä tarkoitetuissa tilanteissa vankeusrangaistuksen täytäntöönpanoa Suomessa voitaisiin pitää perusteltuna esimerkiksi silloin, jos täytäntöönpano Suomessa tuomitun asuinpaikan, muiden henkilökohtaisten olosuhteiden tai erityisten syiden vuoksi edistäisi tuomitun mahdollisuuksia sopeutua yhteiskuntaan.

Vieraiden valtioiden viranomaisten määräämien vankeusrangaistusten täytäntöönpanosta on säädetty edellä mainitun yleislain lisäksi Pohjoismaiden osalta laissa Suomen ja muiden pohjoismaiden välisestä yhteistoiminnasta rikosasioissa annettujen tuomioiden täytäntöönpanosta sekä EU-jäsenvaltioiden osalta laissa tuomittujen siirtoa Euroopan unionissa koskevan puitepäätöksen lainsäädännön alaan kuuluvien säännösten kansallisesta täytäntöönpanosta ja puitepäätöksen soveltamisesta (1169/2011). Jos sopimuksen määräyksen mukaisessa tilanteessa olisi kyse toisen Naton jäsenvaltiona olevan Pohjoismaan tai EU-jäsenvaltion viranomaisen määräämästä vankeusrangaistuksesta, tulisi tällöin sovellettavaksi kyseiset erityislait, jotka jo mahdollistavat kyseisissä valtioissa tuomittujen vankeusrangaistusten täytäntöönpanon Suomessa. Näissä tapauksissa päätöksen vankeuden täytäntöönpanosta Suomessa tekisi kyseisissä laeissa säädettyllä tavalla Rikosseuraamuslaitos.

12 §. *Korvausvaatimusten esittämisestä luopuminen.* Pykälässä säädetään sopimuksen VIII artiklan 2 kappaleen f kohdassa tarkoitettusta euromääräisestä summasta, jonka alittuessa Suomi luopuisi korvausvaatimusten esittämisestä. Suomen osalta tämä summa olisi 567 euroa, mikä vastaa kyseisessä artiklassa määrättyä puntamääräistä (GBP 500) summaa. Euromääräisestä summasta on tarkoitus tehdä ilmoitus sopimuksen tallettajalle Suomen tallettaessa liittymiskirjansa.

13 §. *Puolustusvoimien toimivalta antaa alue lähettäjävaltion käyttöön.* Pykälässä säädetään Puolustusvoimien toimivallasta antaa sopimuksen VII artiklan 10 kappaleen a kohdassa tarkoitettuja paikkoja lähettäjävaltion käyttöön. Sopimuksen VII artiklan 10 kappaleen a kohta koskee leirejä, laitoksia tai muita paikkoja, joita voidaan sopimuksella luovuttaa lähettäjävaltion pysyvien sotilasyksiköiden tai muodostelmien käyttöön.

Puolustusvoimien kiinteistöjen käyttämisestä ja kiinteistöjä koskevista rajoituksista sekä niihin liittyvistä toimivaltuuksista säädetään tarkemmin puolustusvoimista annetussa laissa. Pykälän mukaisilla alueilla tarkoitetaan Puolustusvoimien pysyvässä käytössä olevia alueita ja kohteita, kuten esimerkiksi kasarmi- ja harjoitusalueet, sekä tilapäisesti käytössä olevia alueita, joista säädetään puolustusvoimista annetussa laissa.

Kappaleen a kohdan toisen virkkeen mukaisesti lähettäjävaltion sotilaspoliisilla on oikeus ryhtyä kaikkiin asianmukaisiin toimenpiteisiin taatakseen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämisen tällaisilla paikoilla. Pykälällä Puolustusvoimille annettaisiin toimivalta antaa sopimuksessa tarkoitettuja paikkoja lähettäjävaltion käyttöön. Käyttöoikeuden antamisesta seuraisi lähettäjävaltion sotilaspoliisille myös oikeus ryhtyä sopimuksessa tarkoitettuihin toimenpiteisiin alueella. Kuten sopimuksen VII artiklan 10 kappaleen artiklakohtaisissa perusteluissa on todettu, sotilaspoliisilla voidaan tässä yhteydessä tarkoittaa myös esimerkiksi sotilasta, joka on määrätty vartiotehtävään.

Pykälässä tarkoitettu alueen käyttö olisi tarvesidonnaista ja tilapäistä, ja sen kesto määriteltäisiin tapauskohtaisesti. Käyttöoikeuden antaminen ei vaikuttaisi Suomen viranomaisten toimivaltuuksiin alueella.

14 §. *Muut kuin lainsäädännön alaan kuuluvat määräykset.* Pykälä sisältää tavanomaisen sekamuotoisen voimaansaattamislain säännöksen, joka koskee muiden kuin lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamista valtioneuvoston asetuksella. Sopimuksen lainsäädännön alaan kuuluvia määräyksiä on käsitelty tarkemmin eduskunnan suostumuksen tarpeellisuutta koskevan jakson yhteydessä.

15 §. *Voimaantulo.* Pykälä sisältää tavanomaisen voimaantulosäännöksen, jonka mukaan lain voimaantulosta säädetään valtioneuvoston asetuksella.

9.2 Laki Pohjois-Atlantin sopimuksen mukaisesti perustettujen kansainvälisten sotilasesikuntien asemasta tehdystä pöytäkirjasta

1 §. *Lainsäädännön alaan kuuluvat määräykset.* Pykälä sisältää säännöksen siitä, että pöytäkirjan lainsäädännön alaan kuuluvat määräykset ovat lakina voimassa niin kuin Suomi on niihin sitoutunut.

2–4 §. Pykälät sisältävät säännökset Suomen viranomaisen kiinniotto- ja pidätysoikeudesta lähettäjävaltion pyynnöstä, henkilön toimittamisesta lähettäjävaltion toimivaltaiselle viranomaiselle sekä Suomen viranomaisen toimivallasta auttaa rikosasian käsittelyssä. Pykälät vastaavat sisällöllisesti Nato SOFAn voimaansaattamislain 3, 4 ja 7 §:n säännöksiä.

5 §. *Muut kuin lainsäädännön alaan kuuluvat määräykset.* Pykälä sisältää tavanomaisen sekamuotoisen voimaansaattamislain säännöksen, joka koskee muiden kuin lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamista valtioneuvoston asetuksella. Pöytäkirjan lainsäädännön alaan kuuluvia määräyksiä on käsitelty tarkemmin eduskunnan suostumuksen tarpeellisuutta koskevan jakson yhteydessä.

6 §. *Voimaantulo.* Pykälä sisältää tavanomaisen voimaantulosäännöksen, jonka mukaan lain voimaantulosta säädetään valtioneuvoston asetuksella.

9.3 Laki ampuma-aselain 17 §:n muuttamisesta

Nato SOFAn VI artiklan mukaan joukkojen jäsenet voivat pitää hallussaan ja kantaa aseita sillä ehdolla, että niillä on siihen määräystensä nojalla oikeus. Pariisin pöytäkirjalla Nato SOFAn määräysten soveltamisala ulotetaan pöytäkirjassa määrättyin mukautuksin myös Naton esikuntiin ja niiden sotilas- ja siviilihenkilöstöön. Pöytäkirjan toisessa lisäpöytäkirjassa määrätään, että sopimuspuolet sitoutuvat noudattamaan keskinäisissä suhteissaan Pariisin pöytäkirjaa tarvittavin mukautuksin.

Edellä Nato SOFAn VI artiklaa koskevissa artiklakohtaisissa perusteluissa selostetun mukaisesti ampuma-aselain soveltamisalan poikkeuksia koskevaan 17 §:n 1 momentin 10 kohtaan lisättäisiin maininta Nato SOFAn, Pariisin pöytäkirjan sekä Pöytäkirjan toisen lisäpöytäkirjan mukaisesta toiminnasta. Samalla kohdan sanamuotoa tarkistettaisiin.

9.4 Laki valtion vahingonkorvaustoiminnasta annetun lain 1 §:n muuttamisesta

1 §. *Soveltamisala.* Lain 1 §:ssä säädetään lain soveltamisalasta rajoituksineen. Voimassa olevan säännöksen mukaan valtion vahingonkorvaustoiminnasta annettua lakia sovelletaan valtioon kohdistuvan vahingonkorvausvaatimuksen käsittelyyn, jos vaatimus perustuu valtion viranomaisen virheeseen tai laiminlyöntiin taikka toimintaan, josta valtio vastaa tahallisuudesta tai huolimattomuudesta riippumatta. Pykälän 1 momenttiin ehdotetaan lisättäväksi säännös, jonka mukaan lakia sovellettaisiin myös sellaiseen kolmannen osapuolen esittämään korvausvaatimukseen, jonka Suomen valtio on sitoutunut käsittelemään Suomea sitovan joukkojen tai kansainvälisen sotilasesikunnan asemaa koskevan sopimuksen perusteella. Suomea sitovia joukkojen tai kansainvälisen sotilasesikunnan asemaa koskevia sopimuksia ovat Pohjois-Atlantin sopimuksen sopimuspuolten välillä niiden joukkojen asemasta tehty sopimus, pöytäkirja Pohjois-Atlantin sopimuksen mukaisesti perustettujen kansainvälisten sotilasesikuntien asemasta sekä Pohjois-Atlantin sopimuksen sopimusvaltioiden ja muiden rauhankumppanuuteen osallistuvien valtioiden välillä niiden joukkojen asemasta tehty sopimus ja sen toinen lisäpöytäkirja. Lisäksi lakia sovellettaisiin myös sellaiseen korvausvaatimukseen, jonka Suomen valtio on sitoutunut käsittelemään Euroopan unionin sotilasesikunnan jäsenvaltioiden Euroopan unionin käyttöön mahdollisesti asetettujen esikuntien ja joukkojen sotilas- ja siviilihenkilöiden asemasta tehtyyn sopimuksen perusteella.

Ehdotetun säännöksen perusteella Valtiokonttorilla olisi toimivalta käsitellä ulkomaisen joukon tai kansainvälisen sotilasesikunnan jäsenen tai siviilihenkilöstöön kuuluvan virallisia tehtäviä suorittaessaan aiheuttamaa vahinkoa koskeva korvausvaatimus sekä korvausvaatimus, joka perustuu vahinkoon, jonka edellä mainittu henkilö on aiheuttanut virallisten tehtäviensä ulkopuolella. Suomen toimiessa kyseessä olevien sopimusten nojalla lähettäjävaltiona Valtiokonttorin toimivaltaan kuuluisivat virallisissa tehtävissä aiheutunutta henkilövahinkoa ja kärsimystä koskevien vaatimusten osalta lähettäjävaltiolle sopimusmääräysten mukaan kuuluvat tehtävät, kuten toiminnasta aiheutuneiden vahinkojen sovintotarjoukset ja kustannusten jaon vastaanottajavaltion kanssa. Toimivallan jakautuminen Valtiokonttorin ja

Puolustusvoimien kesken virallisia tehtäviä suoritettaessa aiheutuneiden vahinkojen osalta ilmenee ehdotetusta 1 §:n 2 momentin 1 kohdasta.

Valtion vahingonkorvaustoiminnasta annettua lakia ei sen voimassa olevan 1 §:n 2 momentin 1 kohdan mukaan sovelleta Puolustusvoimien toiminnassa kiinteistölle aiheutunutta vahinkoa tai sotilaallisesta kriisinhallinnasta aiheutunutta esine- tai taloudellista vahinkoa koskevan korvausvaatimuksen käsittelyyn. Valtion liikelaitosten kiinteistöt ovat valtion omaisuutta. Tämän johdosta Puolustusvoimien käyttämiä, esimerkiksi Metsähallituksen ja Puolustuskiinteistöjen kiinteistöjä pidettäisiin Nato SOFAn VIII artiklan 1 kappaleen mukaisena omaisuutena, ja niille aiheutuneita vahinkoja koskevista vaatimuksista luovuttaisiin sopimuspuolten välillä. Puolustusvoimien tilapäisessä käytössä olevalle kiinteistölle aiheutuneen vahingon korvaamiseen sovellettaisiin, mitä puolustusvoimista annetun lain 14 §:ssä on säädetty vahingon korvaamisesta riippumatta siitä, olisiko kyseessä Puolustusvoimien aiheuttama vai toisen sopimuspuolen joukon aiheuttama vahinko.

Pykälän 2 momentin 1 kohtaan ehdotetaan lisättäväksi rajausta, jolla lain soveltamisalan piiristä suljetaan sotilaallisessa kriisinhallinnassa aiheutuneisiin vahinkoihin perustuvien korvausvaatimusten lisäksi myös muiden Puolustusvoimien toiminnassa ulkomailla aiheutettuja vahinkoja koskevien korvausvaatimuksen käsittely. Ehdotetusta 2 momentin rajauksesta seuraisi, että Puolustusvoimille kuuluisivat kyseessä olevien sopimusten nojalla korvausvaatimusten käsittelyyn liittyvät tehtävät silloin, kun Suomi toimii lähettäjävaltiona ja kyse on kolmannelle osapuolelle virallisia tehtäviä suoritettaessa aiheutuneesta esine- tai varallisuusvahingosta. Henkilövahinkojen osalta toimivalta säilyisi Valtiokonttorilla. Valtiokonttori vastaisi myös valtion ajoneuvojen aiheuttamista liikennevahingoista silloin, kun vahinko on sattunut ETA-maassa tai Sveitsissä. Muissa valtioissa aiheutuneiden liikennevahinkojen osalta Valtiokonttorilla olisi toimivalta vain aiheutuneiden henkilövahinkojen osalta. Ehdotettu rajausta ei perustaisi Puolustusvoimille toimivaltaa käsitellä virallisten tehtävien ulkopuolella aiheutuneita vahinkoja koskevia korvausvaatimuksia, vaan toimivalta näiden osalta kuuluisi Valtiokonttorille. Samassa yhteydessä kohtaan ehdotetaan teknistä muutosta, jolla termi Puolustusvoimat muutetaan nykyiseen kirjoitusasuunsa.

9.5 Laki autoverolain 24 §:n muuttamisesta

Pykälän 1 momentin 1 ja 2 kohdassa säädetään autoverosta vapaaksi muun muassa ulkovaltojen Suomessa toimivien diplomaattisten ja muiden samassa asemassa olevien edustustojen ajoneuvot samoin kuin diplomaattisten edustajien ja muun edustustojen henkilökunnan ajoneuvot sen mukaan kuin diplomaattisia suhteita koskevassa Wienin yleissopimuksessa ja konsulisuhteita koskevassa Wienin yleissopimuksessa (SopS 50/1980) määrätään. Lisäksi 1 momentissa säädetään Euroopan unionin toimielinten ja näiden henkilöstön ajoneuvojen verovapaudesta.

Pykälän 1 momenttiin lisättäisiin uusi 3 kohta, jossa informatiivisuuden vuoksi mainittaisiin, että autoverosta on vapaa myös ajoneuvo, joka tulee muun kuin 1 kohdassa mainitun kansainvälisen sopimuksen perusteella autoverosta vapautetun tahon tai henkilön omistukseen ja käyttöön. Autoverolaissa ei pyrittäisi tarkemmin määrittämään verovapauden edellytyksiä, koska kansainvälisiin sopimuksiin sisältyy erilaisia sopimusmääräyksiä verovapauksista. Verovapauteen oikeutetut henkilöt, organisaatiot tai muut tahot samoin kuin verovapauden laajuus, muut ehdot ja rajoitukset ilmenisivät kyseisestä sopimuksesta. Säännös koskisi myös esimerkiksi Nato SOFAn XI artiklaan perustuvaa vapautusta autoverosta.

Pykälän 2 momentti pysyisi muuttumattomana.

Pykälän voimassa oleva 3 momentti sisältää kolmen vuoden määräajan, jonka aikana verovapauteen oikeutettua ajoneuvoa ei voi myydä tai muuten luovuttaa ilman veroseuraamuksia. Voimassa olevassa 4 momentissa säädetään autoveron laskemistavasta, jos auto myydään ennen kuin kolmen vuoden määräaika on kulunut. Nykyisen 4 momentin säännös ehdotetaan yhdistettäväksi 3 momenttiin ja samalla täsmennettäisiin, että kolmen vuoden määräaika ja siihen liittyvät veroseuraamukset koskevat Wienin yleissopimusten perusteella vapautettuja ajoneuvoja sekä EU:n toimielinten ja niiden henkilöstön verosta vapautettuja ajoneuvoja.

Pykälän 4 momentti ehdotetaan muutettavaksi siten, että muun kansainvälisen sopimuksen perustella autoverosta vapautettua ajoneuvoa ei saisi veroa suorittamatta myydä, vuokrata eikä muutoinkaan luovuttaa tai antaa vastikkeetta käytettäväksi muutoin kuin kyseisessä sopimuksessa mainituin edellytyksin ja rajoituksin. Näihin ajoneuvoihin ei siis sovellettaisi edellä mainittua kolmen vuoden määräaikaa vaan verovapauden ehdot määräytyisivät suoraan kansainvälisen sopimuksen määräysten perusteella.

9.6 Laki eläinlääkäriammattin harjoittamisesta annetun lain muuttamisesta

2 a §. *Soveltamisalan rajaus.* Lakiin lisättäväksi ehdotetussa pykälässä säädetäisiin vieraan valtion asevoimien palveluksessa olevan henkilön oikeudesta harjoittaa Suomessa säänneltyä eläinlääkäriammattia ilman lain nojalla saatua ammatinharjoittamisoikeutta. Lain soveltamisalaan tehtävä poikkeus koskisi tilanteita, joissa toisen valtion asevoimien palveluksessa oleva henkilö, johon sovelletaan Suomea sitovaa joukkojen asemaa koskevaa sopimusta, harjoittaisi eläinlääkäriammattia tarkoituksena tuottaa eläinlääkäripalveluja omille tai toisen vieraan valtion asevoimille tai Puolustusvoimille.

Ehdotetun poikkeussäännöksen muotoilu merkitsisi, että poikkeuksen piiriin kuuluvaan toimintaan ei sovellettaisi eläinlääkäriammattin harjoittamisesta annetun lain säännöksiä kuten säännöksiä ammatin harjoittamisen luvanvaraisuudesta, ammatinharjoittajien oikeuksista ja velvollisuuksista, ammattitoiminnan valvonnasta tai hallinnollisista turvaamistoimenpiteistä.

Ehdotuksen mukaan toisen valtion joukkoihin kuuluvaan eläinlääkäriin soveltuisi kuitenkin lain 9 §, mikä tarkoittaisi, että eläinlääkäri ei saisi poikkeussäännöksen nojalla toimiessaan käyttää Suomessa säänneltyä eläinlääkäri ammattinimikettä. Tämä tarkennus selkeyttäisi sitä, että poikkeussäännöksen nojalla toimiva ei olisi Suomen lainsäädännössä tarkoitettu eläinlääkäriammattin harjoittaja. Lisäksi tarkennuksella estettäisiin mahdollinen sekaannus sellaisiin puolustusyhteistyöhön osallistuviin henkilöihin, joilla on lain mukainen ammatinharjoittamisoikeus ja oikeus käyttää säänneltyä ammattinimikettä.

Ehdotetun säädösmuutoksen tarkoituksena on mahdollistaa Pohjois-Atlantin puolustusliitto Naton jäsenvaltioiden ja muiden rauhankumppanuuteen osallistuvien valtioiden välinen toiminta Suomessa. Nato SOFA on laadittu toisen valtion maaperällä tapahtuvia sotaharjoituksia ja joukkojen pidempiaikaista oleskelua varten. Nato SOFAn sopimuspuolen asevoimien henkilöstöä voidaan lähettää toisen Pohjois-Atlantin sopimuksen sopimuspuolen alueelle (vastaanottajavaltio) osana joukkojen virallisia tehtäviä. Joukkojen mukana vastaanottajavaltioon tulee hyvin usein eläimiä, lähinnä sotakoiria, ja joukkoihin voi kuulua eläinlääkäreitä.

Nato SOFA ei sisällä eläinlääkintähuoltoon tai eläinlääkäreihin suoraan kohdistuvia sopimusmääräyksiä. Sopimuksen tavoitteena on kuitenkin turvata lähettäjävaltion joukoille sellaiset oikeudet ja toimintavapaudet, joita se tarvitsee suoriutuakseen tehtävistään. Eläinlääkäriammattin harjoittamisen luvanvaraisuutta koskeva sääntely merkitsee olennaista

rajoitusta lähettäjävaltion mahdollisuudelle järjestää vastaanottajavaltiossa joukkojensa toiminnan kannalta tarpeellinen eläinlääkintähuolto.

Eläinlääkäriammatti on luvanvarainen ammatti pääosin samankaltaisista kansanterveyteen kytkeytyvistä syistä kuin lääkärin ja hammaslääkärin ammatit, joita Nato SOFAn IX artiklan 5 kappale ja tähän esitykseen sisältyvä lakiehdotus koskevat. Eläinlääkäreillä on lääkäreiden ja hammaslääkäreiden ohella merkittävä rooli lääkkeiden käytöstä päättämässä ja sitä kautta ihmisten terveyteen vaikuttavien riskien torjunnassa. Näiden ammattien sääntelyn taustalla oleva EU-lainsäädäntö on pääosin samanlainen, ja myös eläinlääkäriammattin harjoittamista koskeva kansallinen lainsäädäntö vastaa sisältönsä puolesta hyvin pitkälti lääkärin ja hammaslääkärin ammatinharjoittamisoikeuksia ja ammattitoiminnan valvontaa koskevia ammattihenkilölain säännöksiä. On näistäkin syistä perusteltua, että eläinlääkäriammattin harjoittamisesta annettuun lakiin tehdään vastaava muutos kuin ammattihenkilölakiin.

9.7 Laki ajokorttilain muuttamisesta

58 a §. *Sotilaalliseen puolustusyhteistyöhön osallistuvassa valtiossa annettu ajokortti, ajolupa ja asevoimien ajolupa.* Ajokorttilakiin ehdotetaan lisättäväksi uusi 58 a §. Pykälässä säädettäisiin Naton jäsenvaltioiden ja Naton rauhankumppanuusvaltioiden sekä muiden sotilaalliseen puolustusyhteistyöhön osallistuvien valtioiden antamien ajokorttien, ajolupien tai asevoimien ajolupien hyväksymisestä Suomessa. Ajokorttien ja lupien hyväksyminen ei edellyttäisi viranomaisen päätöstä tai muuta hyväksymismenettelyä asiassa, vaan hyväksymisellä tarkoitettaisiin yksinkertaisesti mainittujen ajokorttien ja lupien sallimista ajoneuvojen kuljettamiseen Suomessa.

Pykälän *1 momentissa* säädettäisiin, että Suomea sitovassa joukkojen tai kansainvälisen sotilasesikunnan asemaa koskevassa sopimuksessa tarkoitettu ajokortti, ajolupa tai asevoimien ajolupa oikeuttaisi siihen merkittyä ajokorttiluokkaa vastaavan moottorikäyttöisen ajoneuvon, Puolustusvoimien ajoneuvon tai kansainvälisen sotilasajoneuvon kuljettamiseen Suomessa. Suomea sitovalla joukkojen tai kansainvälisen sotilasesikunnan asemaa koskevalla sopimuksella tarkoitettaisiin esimerkiksi Nato SOFAa, Pariisin pöytäkirjaa, PfP SOFAa ja PfP SOFAn toista lisäpöytäkirjaa sekä EU SOFAa. Nato SOFAn ajokortteja koskevia määräyksiä sovelletaan myös Pariisin pöytäkirjan, PfP SOFAn ja PfP SOFAn toisen lisäpöytäkirjan sopimuspuoliin. Ajokortteja koskevat määräykset sisältyvät Nato SOFAn IV artiklaan. Määräyksissä tarkoitettujen ajokortin, ajoluvan tai asevoimien ajoluvan katsotaan tarkoittavan voimassa olevaa ajokorttia, ajolupaa ja asevoimien ajolupaa. Edellä mainituista sopimuksista seuraisi, että säännös edellyttäisi Suomeen lähetettyjen joukkojen, siviilihenkilöstön ja kansainvälisten sotilasesikuntien henkilöstön voimassa olevien ajokorttien, ajolupien ja asevoimien ajolupien hyväksymistä. Ajokortti, ajolupa tai asevoimien ajolupa olisi oltava annettu kyseessä olevan sopimuksen mukaisesti. Pykälässä Puolustusvoimien ajoneuvolla tarkoitettaisiin sotilasajoneuvolain 2 §:n 4 kohdassa tarkoitettuja ajoneuvoja ja kansainvälisellä sotilasajoneuvolla lain 2 §:n 2 kohdassa tarkoitettua ajoneuvoa.

Pykälän *2 momentissa* säädettäisiin muun, sotilaalliseen puolustusyhteistyöhön osallistuvan valtion Suomeen lähettämän henkilön ajo-oikeuden hyväksymisestä. Momentti koskisi tilanteita, joissa Suomessa olisi esimerkiksi yhteisten sotilaallisten harjoitusten tai muun sotilaallisen puolustusyhteistyön johdosta sellaisen valtion joukkoja, joka ei ole 1 momentissa tarkoitettujen sopimuksen sopimuspuoli. Tällaisessa valtiossa myönnetty voimassa oleva ajokortti, ajolupa tai asevoimien ajolupa oikeuttaisi siihen merkittyä ajokorttiluokkaa vastaavan Puolustusvoimien ajoneuvon tai kansainvälisen sotilasajoneuvon kuljettamiseen Suomessa. Valtioita, jotka eivät ole 1 momentissa tarkoitettujen sopimuksen sopimuspuolia, ovat esimerkiksi

Australia ja Japani. Ajokortin hyväksymiseen muun ajoneuvon kuljettamiseen sovellettaisiin, mitä ajokorttilain 59-61 §:ssä säädetään.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin asetuksenantovaltuudesta. Momentin mukaan puolustusministeriön asetuksella voitaisiin antaa tarkempia säännöksiä Puolustusvoimien ajoneuvon ja kansainvälisen sotilasajoneuvon kuljettamisesta 1 ja 2 momentissa tarkoitetulla ajokortilla, ajoluvalla tai asevoimien ajoluvalla.

9.8 Laki liikenteen palveluista annetun lain 28 §:n 2 kohdan muuttamisesta

28 §. *Poikkeukset kuorma- ja linja-autonkuljettajan ammattipätevyysvaatimuksesta.* Pykälän 2 kohtaan ehdotetaan lisättäväksi ”vieraan valtion asevoimien”. Kohdan poikkeus perustuu tieliikenteen ammattipätevyysdirektiiviin. Kansallisessa lainsäädännössä poikkeus on direktiivistä poiketen rajattu koskemaan Puolustusvoimia. Muutoksen johdosta kuorma- ja linja-auton kuljettajan ammattipätevyyttä ei edellytettäisi myöskään kuljettajalta, jonka kuljettama ajoneuvo on vieraan valtion asevoimien käytössä sen tehtäviin liittyvissä kuljetuksissa. Ehdotetun säädösmuutoksen tarkoituksena on turvata Naton jäsenvaltioiden, Naton rauhankumppanuuteen osallistuvien valtioiden ja muiden Suomen harjoittamaan sotilaalliseen puolustusyhteistyöhön osallistuvien valtioiden joukkojen ja siviilihenkilöstön sujuvaa liikkumista Suomessa.

9.9 Laki ajoneuvolain muuttamisesta

Pykälissä käytetään termiä Suomea sitova joukkojen tai kansainvälisen sotilasesikunnan asemaa koskeva sopimus, jotta säännökset koskisivat jatkossa esimerkiksi Nato SOFAa sekä Pariisin pöytäkirjaa.

Ajoneuvolakiin säädettäisiin uusi 127 §, jossa säädetään, kuinka kauan Suomea sitovan joukkojen tai kansainvälisen sotilasesikunnan asemaa koskevan sopimuksen tarkoittamaa virka-ajoneuvoa tai henkilökohtaiseen käyttöön tuotua ajoneuvoa saisi käyttää tilapäisesti Suomessa. Pykälällä toimeenpannaan Nato SOFAn V artiklan 2 kappale ja XI artiklan 2 ja 6 kappale.

Uuden 127 §:n 1 momentissa säädettäisiin, että sopimuksen nojalla tilapäiseen käyttöön tuotuja ajoneuvoja saisi käyttää sen ajan, kun joukot, niiden henkilöstö tai joukkojen siviilihenkilöstö ovat komennuksella Suomessa. Tällöin edellä mainituista Wienin ja Geneven tieliikennesopimuksista poiketen tilapäisen käytön määräaika tulisi olla sidottu ajoneuvon haltijan komennuksen keston eikä yhteen vuoteen. Pykälän 2 momentissa viitattaisiin voimassa olevaan ajoneuvolain 125 §:n 3 momentin 1, 3 ja kohtiin sekä 4 momenttiin, joissa säädetään tilapäisen käytön edellytyksistä ja rekisteröimättömän perävaunun erityisistä säännöistä. Vaatimuksia ovat 1) että ajoneuvossa on rekisteröintivaltion rekisterikilvet ja kansallisuustunnus; 3) että ajoneuvoa varten on Suomessa voimassa oleva liikennevakuutus; ja 4) että ajoneuvon kuljettajalla on rekisteröintimaassa annettu ajoneuvon rekisteröintitodistus ja todistus oikeudestaan pitää ajoneuvoa hallinnassaan, jollei sitä ole rekisteröity mukana olevan henkilön nimiin. Ajoneuvolain 125 §:n 3 momentin 2 kohtaan ei viitattaisi ja tällöin tilapäinen käyttö olisi mahdollista, vaikka ajoneuvon tai ajoneuvoyhdistelmän päämitat ja massat ylittäisivät Suomessa sallitut arvot. Tämä nähdään tarkoituksenmukaiseksi, jotta ei syntyisi tarpeetonta estettä käyttää Suomessa tilapäisesti Suomen ajoneuvokannasta poikkeavia ajoneuvoja, kuten esimerkiksi panssaroituja virka-ajoneuvoja. Uuden pykälän 3 momentissa säädettäisiin, että ajoneuvon tilapäinen käyttö vaatisi pyydettyä Nato SOFAn XI artiklan 2 kappaleessa tarkoitettua ajoneuvon väliaikaisen maahantuontiluvan tai vastaavan todisteen esittämistä liikennevalvonnassa.

9.10 Laki terveydenhuollon ammattihenkilöistä annetun lain muuttamisesta

3 b §. *Vieraan valtion asevoimien palveluksessa olevan henkilön oikeus harjoittaa säänneltyä terveydenhuollon ammattia Suomessa.* Lakiin ehdotetaan lisättäväksi uusi pykälä, jossa säädettäisiin vieraan valtion asevoimien palveluksessa olevan henkilön oikeudesta harjoittaa Suomessa säänneltyä terveydenhuollon ammattia ilman tämän lain nojalla saatua ammatinharjoittamisoikeutta tai oikeutta käyttää valtioneuvoston asetuksella säädettyä terveydenhuollon ammattihenkilön ammattinimikettä. Ehdotetulla muutoksella mahdollistettaisiin Suomen sotilaalliseen puolustusyhteistyöhön osallistuvan vieraan valtion asevoimien joukkojen, siviilihenkilöstön sekä heidän huollettaviensa hoitaminen vieraan valtion oman terveydenhuoltohenkilöstön toimesta. Pykälän 1 momentin mukaan lakia ei sovellettaisi sellaiseen vieraan valtion asevoimien palveluksessa olevaan henkilöön, johon sovellettaisiin Suomea sitovaa joukkojen tai kansainvälisen sotilasesikunnan asemaa koskevaa sopimusta ja joka osana Suomen sotilaallista puolustusyhteistyötä harjoittaisi Suomessa säänneltyä terveydenhuollon ammattia antaessaan terveydenhuoltoa omien tai toisen vieraan valtion asevoimien joukoille ja siviilihenkilöstölle sekä näiden huollettaville taikka Puolustusvoimien palveluksessa oleville henkilöille.

Tämän hallituksen esityksen mukaisesti Suomi liittyisi Naton jäsenenä myös Nato SOFAn sekä Pariisin pöytäkirjan sopimuspuoleksi. Sotilaallista puolustusyhteistyötä koskevaan toimintaan osallistuvan vieraan valtion asevoimien henkilöstön ja heidän huollettaviensa oikeudellisesta asemasta vastaanottajavaltiossa määrätään lähtökohtaisesti Nato SOFAn ja PFP SOFAn kaltaisilla joukkojen asemaa koskevilla sopimuksilla, joihin viitattaisiin pykälän 1 momentissa. Nato SOFAn IX artiklan 5 kappaleen määräyksen katsotaan sisältävän vaatimuksen siitä, että lähettäjävaltion terveydenhuollon henkilöstölle annetaan oikeus hoitaa omia joukkojaan ilman, että heiltä edellytetään vastaanottajavaltion lainsäädännön mukaista rekisteröintiä ja ammatinharjoittamisoikeutta. Terveydenhuollon säännellyn ammatin harjoittaminen Suomessa ilman Suomen toimivaltaisen viranomaisen myöntämää ammatinharjoittamisoikeutta kattaisi mainitun sopimuksen I artiklan 1 kappaleen a kohdan mukaisten joukkojen lisäksi I artiklan 1 kappaleen b ja c kohdassa tarkoitettua siviilihenkilöstön sekä heidän huollettaviensa hoitamisen. Kansainvälisten sotilasesikuntien siviili- ja sotilashenkilöstö turvautuu toiminnassaan lähtökohtaisesti vastaanottajavaltion terveydenhuoltojärjestelmään, mutta vieraan valtion asevoimien palveluksessa oleva henkilö voisi tarvittaessa, esimerkiksi sotilaallisessa harjoituksessa, hoitaa myös vieraan valtion asevoimien palveluksessa olevaa kansainvälisen sotilasesikunnan sotilas- ja siviilihenkilöstöä, joiden asema määräytyy Pariisin pöytäkirjan mukaan.

Sotilaallinen puolustusyhteistyö ja sen osana harjoitettava terveydenhuollon ammattitoiminta vastaanottajavaltion alueella on lähtökohtaisesti väliaikaista. Vieraan valtion asevoimat tukeutuvat ensisijaisesti omaan terveydenhuoltoonsa osallistuessaan sotilaalliseen puolustusyhteistyöhön Suomessa. Kuitenkin esimerkiksi sotilaallisessa harjoitustoiminnassa sekä puolustusyhteistyöhön osallistuvien asevoimien välisessä operatiivisessa toiminnassa joukkojen terveydenhuollosta voi vastata myös eri sopimuspuolten asevoimien palvelukseen kuuluva henkilöstö. Tämän vuoksi pykälän 1 momentissa ehdotettu poikkeus olisi lisäksi tarkoituksenmukaista ulottaa koskemaan tilanteita, joissa vieraan valtion asevoimien palveluksessa oleva henkilö hoitaisi myös toisen vieraan valtion joukkojen ja siviilihenkilöstön jäseniä tai heidän huollettaviaan. Hoidettavien piiri kattaisi myös Puolustusvoimien palveluksessa olevat henkilöt, jolla viitattaisiin Puolustusvoimien palkatun henkilöstön lisäksi puolustusvoimista annetun lain, asevelvollisuuslain ja naisten vapaaehtoisesta asepalveluksesta annetun lain nojalla palveluksessa oleviin henkilöihin. Puolustusvoimien palveluksessa olevat henkilöt tukeutuvat lähtökohtaisesti omaan terveydenhuoltoonsa, mutta henkilöillä voisi olla erityisestä syystä tarve saada hoitoa myös vieraan valtion asevoimiin kuuluvalta henkilöltä.

Tällainen tarve voisi syntyä esimerkiksi sotilaallisessa harjoituksessa tai kiireellistä ja välitöntä hoitoa vaativissa tilanteissa sekä Suomea uhkaavissa kriisitilanteissa.

Ehdotetun pykälän 1 momentissa säädettäisiin lisäksi, että vieraan valtion asevoimien palveluksessa oleva henkilö ei saisi kuitenkaan käyttää Suomessa säänneltyä terveydenhuollon ammattihenkilön ammattinimikettä harjoittaessaan ammattia 1 momentissa tarkoitetuissa tilanteissa. Ammattinimikkeen käyttöä koskevalla kiellolla selkeytettäisiin sitä, ettei vieraan valtion asevoimien palveluksessa oleva henkilö ole tällöin lain 2 §:ssä tarkoitettu terveydenhuollon ammattihenkilö. Tarkennuksella lisäksi estettäisiin mahdollinen sekaannus muihin sotilaalliseen puolustusyhteistyöhön osallistuviin henkilöihin, joilla on oikeus käyttää terveydenhuollon ammattihenkilön ammattinimikettä tämän lain nojalla. Tämä ei kuitenkaan estäisi vieraan valtion asevoimien palveluksessa olevaa henkilöä käyttämästä lähtövaltion myöntämää ammattinimikettä.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin selkeyden vuoksi siitä, että kaikissa muissa kuin 1 momentissa tarkoitetuissa tilanteissa vieraan valtion asevoimien palveluksessa olevaan henkilöön sovellettaisiin tämän lain säännöksiä. Ehdotetun pykälän tarkoituksena on mahdollistaa ainoastaan sotilaallisen puolustusyhteistyön kannalta välttämätön terveydenhuollon ammatinharjoittaminen eikä lain soveltamisalan poikkeusta olisi tarkoitettu ulotettavaksi tätä laajemmalle. Mikäli vieraan valtion asevoimiin kuuluva henkilö haluaisi harjoittaa Suomessa säänneltyä terveydenhuollon ammattia säädettyä poikkeusta laajemmin, sovellettaisiin häneen tämän lain säännöksiä. Tällöin oikeus toimia terveydenhuollon ammattihenkilönä Suomessa olisi luvanvaraista ja henkilöön sovellettaisiin terveydenhuollon ammattihenkilöiden yleisten velvollisuuksien lisäksi esimerkiksi kielitaitoa, potilasasiakirjojen laatimista ja lääkkeenmäärittämistä koskevia vaatimuksia. Ehdotetulla pykälällä ei estettäisi sellaista toisen valtion asevoimien palvelukseen kuuluvaa henkilöä, joka on hankkinut ammattipätevyytensä toisessa EU/ETA-valtiossa, hyödyntämästä EU-oikeuden perussopimuksissa taattuja perusvapauksia, kuten sijoittautumisvapautta tai palvelujen tarjoamisen vapautta Suomessa. Tällaisella henkilöllä olisi halutessaan oikeus saada ammattipätevyytensä tunnustettua ammattipätevyyden tunnustamisesta annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin (2005/36/EY) ja kansallisen lainsäädännön mukaisesti.

9.11 Laki taisteluvälinen siviilihenkilöille aiheuttamien tapaturmien korvaamisesta annetun lain 1 §:n muuttamisesta

1 §. Lain 1 §:ssä säädetään lain soveltamisalasta rajoituksineen. Voimassa olevan säännöksen mukaan lain nojalla korvataan Suomen kansalaisen sekä Suomessa pysyvästi asuvan ulkomaalaisen tapaturmaisesti saama vamma tai sairaus, jos se on aiheutunut Puolustusvoimille kuuluvasta aseesta, ammuksista, miinasta, räjähdysaineesta tai muusta taisteluvälineestä. Pykälää ehdotetaan muutettavaksi siten, että lain soveltamisalan piiriin lisättäisiin myös Puolustusvoimien kanssa puolustusyhteistyöhön osallistuvan valtion asevoimille kuuluvista taisteluvälineistä tapaturmaisesti aiheutuneet vammat tai sairaudet silloin, kun tapaturma on sattunut Suomessa. Samalla lain henkilölistä soveltamisalaa ehdotetaan laajennettavaksi siten, että korvaukseen olisivat oikeutettuja kaikki Suomen alueella olevat henkilöt. Ehdotetuilla soveltamisalan muutoksilla mahdollistettaisiin korvauksen suorittaminen myös Suomea sitovien joukkojen tai kansainvälisen sotilasesikunnan asemaa koskevien sopimusten mukaisesti. Lisäksi pykälään ehdotetaan tehtäväksi tekniset muutokset, joilla viittaussäännös sotilastapaturmalakiin päivitetään viittauksiksi lakiin tapaturman ja palvelussairauden korvaamisesta kriisinhallintatehtävissä ja lakiin sotilastapaturman ja palvelussairauden korvaamisesta sekä termi Puolustusvoimat nykyiseen kirjoitusasuunsa.

10 Lakia alemman asteinen sääntely

Ajokorttilakiin ehdotetaan lisättäväksi uusi asetuksenantovaltuus. Ajokorttilakiin ehdotetun 58 a §:n 3 momentin nojalla puolustusministeriön asetuksella voitaisiin antaa tarkempia säännöksiä Puolustusvoimien ajoneuvon ja kansainvälisen sotilasajoneuvon kuljettamisesta pykälän 1 ja 2 momentissa mainitulla ajokortilla, ajoluvalla ja asevoimien ajoluvalla.

11 Voimaantulo

Ehdotetaan, että esitykseen sisältyvät Nato SOFAa ja Pariisin pöytäkirjaa koskevat lait tulevat voimaan valtioneuvoston asetuksella säädettävä ajankohtana samanaikaisesti, kun kyseinen sopimus tulee Suomen osalta voimaan.

Esitykseen sisältyvät muut lait ehdotetaan tulemaan voimaan viimeistään, kun Nato SOFA ja Pariisin pöytäkirja tulevat Suomen osalta voimaan.

12 Ahvenanmaan maakuntapäivien suostumus

Ahvenanmaa on osa Suomen suvereenia aluetta ja Suomi vastaa Nato SOFAn XX artiklan tarkoittamassa mielessä Ahvenanmaan kansainvälisistä suhteista. Näin ollen myöskin Ahvenanmaa kuuluu sopimuksen soveltamisalaan. Soveltamisessa on kuitenkin huomioitava Ahvenanmaan kansainvälisoikeudellinen erityisasema, jonka Suomi on myös nostanut esiin Suomen liittymiskeskusteluissa Naton kanssa (HE 315/2022 vp). Nato SOFAn ja Pariisin pöytäkirjan soveltamistilanteet pohjautuvat Suomen pyyntöön, jonka yhteydessä varmistetaan Ahvenanmaan kansainvälisoikeudellisen erityisaseman huomioiminen. Suomen liittyminen Pohjois-Atlantin sopimukseen ei vaikuta Ahvenanmaan kansainväliseen oikeuteen perustuvaan asemaan (HE 315/2022 vp). Vastaavasti myöskään Suomen liittyminen Nato SOFAan ja Pariisin pöytäkirjaan ei vaikuta Ahvenanmaan kansainväliseen oikeuteen perustuvaan asemaan.

Nato SOFA ja Pariisin pöytäkirja eivät sisällä määräyksiä, jotka kuuluisivat Ahvenanmaan itsehallintolain (1144/1991) nojalla Ahvenanmaan maakunnan toimivaltaan. Valtakunnalla on itsehallintolain 27 §:n 34 kohdan mukaan lainsäädäntövalta asioissa, jotka koskevat puolustus- ja rajavartiolaitosta ottaen huomioon 12 §:n säännökset, järjestysvallan toimintaa valtion turvallisuuden varmistamiseksi, puolustustilaa ja valmiutta poikkeusolojen varalta. Lisäksi valtakunnalla on lainsäädäntövalta itsehallintolain 27 §:n 42 kohdan mukaan asioissa, jotka koskevat muita itsehallintolain perusteiden mukaan valtakunnan lainsäädäntövaltaan kuuluviksi katsottavia asioita. Näin ollen voimaansaattamissääädöksille ei ole tarpeen pyytää Ahvenanmaan maakuntapäivien hyväksyntää itsehallintolain 59 §:n 1 momentin mukaisesti. Nato SOFAlle ja Pariisin pöytäkirjalle olisi kuitenkin aikaisemman kansainvälisten sopimusten hyväksynnän saamista koskevan käytännön perusteella mahdollista pyytää myöhemmässä vaiheessa maakuntapäivien hyväksyntä, mikäli se osoittautuisi tarpeelliseksi (PeVL 80/2022 vp).

13 Suhde muihin esityksiin

Kuten hallituksen esityksessä HE 315/2022 vp on todettu, Suomen liittyminen Natoon edellyttää, että Suomi liittyy Naton jäseneksi tultuaan myös Nato SOFAn ja Pariisin pöytäkirjan lisäksi eräisiin Naton jäsenvaltioiden tekemiin seuraaviin sitoviin sopimuksiin. Eduskunta on 1.3.2023 hyväksynyt Pohjois-Atlantin liiton, kansallisten edustajien ja kansainvälisen henkilöstön asemasta Ottawassa 20.9.1951 tehdyn sopimuksen (HE 315/2022 vp, EV 327/2022 vp). Sopimus on tullut Suomen osalta voimaan 7.6.2023 (SopS 42 ja 43/2023). Eduskunta on 20.6.2023 hyväksynyt Pohjois-Atlantin sopimuksen osapuolten välisen Brysselissä 6.3.1997 tehdyn tietoturvaluussopimuksen (HE 4/2023 vp, EV 4/2023 vp). Sopimus on tullut Suomen

osalta voimaan 23.8.2023 (SopS 55 ja 56/2023). Puolustusministeriössä on valmisteilla hallituksen esitys eduskunnalle Suomen liittymisestä puolustukseen liittyvien, patentoivavaksi haettujen keksintöjen salassapidon vastavuoroiseksi turvaamiseksi Pariisissa 21.9.1960 tehtyyn sopimukseen sekä teknisten tietojen välittämisestä puolustustarkoituksiin Brysselissä 19.10.1970 tehtyyn sopimukseen. Ulkoministeriössä on valmisteilla hallituksen esitys Suomen liittymisestä Pohjois-Atlantin osapuolten välisen ydinpuolustustietoja koskevasta yhteistyöstä Pariisissa 18.6.1964 tehtyyn sopimukseen (ATOMAL).

Lisäksi puolustusministeriössä on valmistelussa hallituksen esitys koskien puolustusvoimista annetun lain muuttamista. Puolustusvoimien tehtäviä selkeytettäisiin siten, että niissä huomioitaisiin Suomen Nato-jäsenyys ja Puolustusvoimien Natoon liittyvät tehtävät. Samassa yhteydessä olisi tarkoitus muuttaa kansainvälistä apua, yhteistoimintaa tai muuta kansainvälistä toimintaa koskevasta päätöksenteosta annettua lakia sekä sotilaallisesta kriisinhallinnasta annettua lakia siten, että lakien soveltamisalassa otettaisiin huomioon Suomen Nato-jäsenyys. Lisäksi sotilastiedustelusta annettuun lakiin lisättäisiin sotilastiedustelun kansainvälistä yhteistyötä Naton ja sen jäsenvaltioiden kanssa koskeva uusi sääntely. Puolustusministeriössä on myös valmistelussa aluevalvontalain muuttamista koskeva hallituksen esitys, jolla on tarkoitus joustavoittaa maahantulon edellytyksiä Naton jäsenvaltioiden kesken.

Yllämainituilla esityksillä ei kuitenkaan ole välitöntä yhteyttä tähän esitykseen.

14 Eduskunnan suostumuksen tarpeellisuus ja käsittelyjärjestys

14.1 Eduskunnan suostumuksen tarpeellisuus

Perustuslain 94 §:n 1 momentin mukaan eduskunta hyväksyy muun muassa sellaiset valtiosopimukset ja muut kansainväliset velvoitteet, jotka sisältävät lainsäädännön alaan kuuluvia määräyksiä. Eduskunnan perustuslakivaliokunnan tulkinnan mukaan perustuslaissa tarkoitettu eduskunnan hyväksymistoimivalta kattaa kaikki aineelliselta luonteeltaan lain alaan kuuluvat kansainvälisen velvoitteen määräykset. Sopimuksen määräykset on luettava lainsäädännön alaan, jos 1) määräys koskee jonkin perustuslaissa turvatun oikeuden käyttämistä tai rajoittamista, 2) määräys muutoin koskee yksilön oikeuksien tai velvollisuuksien perusteita, 3) määräyksen tarkoittamasta asiasta on perustuslain mukaan säädettävä lailla, 4) määräyksen tarkoittamasta asiasta on voimassa lain säännöksiä, tai 5) siitä on Suomessa vallitsevan käsityksen mukaan säädettävä lailla. Kysymykseen ei vaikuta se, onko jokin määräys ristiriidassa vai sopusoinnussa Suomen lailla annetun säännöksen kanssa (PeVL 11, 12 ja 45/2000 vp).

Perustuslakivaliokunta katsoi lausunnossaan (PeVL 80/2022 vp) Suomen liittymisestä Pohjois-Atlantin sopimukseen, että Pohjois-Atlantin sopimusta on syytä pitää kokonaisuudessaan lainsäädännön alaan kuuluvana. Valiokunta totesi, että Pohjois-Atlantin sopimus muodostaa yhtenäisen kokonaisuuden, jossa sopimuksen artikkelit liittyvät kiinteästi yhteen. Hallituksen arvion mukaan Pohjois-Atlantin sopimus, joka on Naton perustamissopimus, on ainutlaatuinen. Sen määräykset koskettavat laajalti järjestön toimintaa ja artikkelit täydentävät toisiaan. Nato SOFAn ja Pariisin pöytäkirjan määräykset eivät vastaavalla tavalla ole sidoksissa toisiinsa, vaan koskevat lainsäädännön eri osa-alueita, kuten sopimusten artiklakohtaisissa perusteluissa jaksoissa 8.1 ja 8.2 on selostettu. Hallitus katsoo kuitenkin, että loppumääräyksiä lukuun ottamatta, kaikki sopimuksen määräykset kuuluvat lainsäädännön alaan.

Nato SOFAn määritelmiä koskeva I artikla kuuluu lainsäädännön alaan. Jos sopimuksessa määritellyt käsitteet tai sopimuksen soveltamisalaa koskevat määräykset koskevat lainsäädännön alaan kuuluvia asioita, määritelmät vaikuttavat välillisesti näiden lainsäädännön

alaan kuuluvien aineellisten määräysten sisältöön ja soveltamiseen ja kuuluvat siksi itsekkin lainsäädännön alaan. Vastaavasti myös Pariisin pöytäkirjan 1–3 artiklat kuuluvat lainsäädännön alaan. Lisäksi Nato SOFAn II artikla sisältää velvollisuuden vastaanottajavaltion lakien kunnioittamisesta. Määräys vaikuttaa sopimuksen soveltamiseen ja kuuluu itsessään lainsäädännön alaan. Myös Nato SOFAn XV artikla koskee sopimuksen soveltamista ja kuuluu sen vuoksi lainsäädännön alaan.

Nato SOFAn III–XIV ja Pariisin pöytäkirjan 4–14 kuuluvat pääosin lainsäädännön alaan. Sopimuksen määräysten suhteesta kansalliseen lainsäädäntöön on tehty selkoa esityksen artiklakohtaisissa perusteluissa jaksossa 8. Nato SOFAn VIII artiklan 2 kappaleessa määrätään sitovasta välimiesmenettelystä, joka kuuluu lainsäädännön alaan sen vuoksi, että välimiehen päätökset ovat lopullisia ja sopimuspuolia sitovia ja koskevat sitä, miten Suomessa lainsäädännön alaan kuuluvia määräyksiä sovelletaan. Pariisin pöytäkirjan 14 artikla sisältää sopimuksetekovallan delegointia koskevan määräyksen ja kuuluu lainsäädännön alaan.

Esitykseen sisältyy eduskunnan hyväksyttäväksi ehdotettu ilmoitus koskien Nato SOFAn VIII artiklan 2 kappaleen f kohdan soveltamista. Ilmoituksen antamiselle on tarpeen pyytää eduskunnan suostumusta, koska ilmoitus koskee euromääräistä summaa, jonka alittuessa Suomi luopuisi korvausvaatimusten esittämisestä. Ilmoitus koskee lainsäädännön alaan kuuluvan vahingonkorvausta koskevan määräyksen soveltamista. Vahingonkorvauksen määrästä on tarkoitus säätää Nato SOFAn voimaansaattamislaissa.

14.2 Käsittelyjärjestys

14.2.1 Käsittelyjärjestysarvioinnin lähtökohdista

Esityksessä ehdotetaan, että eduskunta antaisi suostumuksensa Nato SOFAn ja Pariisin pöytäkirjan hyväksymiseen ja hyväksyisi sopimusten voimaantuloa koskevat lait.

Perustuslain 94 §:n 2 momentin mukaan kansainvälisen velvoitteen hyväksymisestä päätetään äänten enemmistöllä. Jos ehdotus velvoitteen hyväksymisestä koskee perustuslakia tai valtakunnan alueen muuttamista taikka Suomen täysivaltaisuuden kannalta merkittävää toimivallan siirtoa Euroopan unionille, kansainväliselle järjestölle tai kansainväliselle toimielimelle, se on kuitenkin hyväksyttävä päätöksellä, jota on kannattanut vähintään kaksi kolmasosaa annetuista äänistä.

Vastaavasti perustuslain 95 §:n 2 momentin mukaan, jos ehdotus kuitenkin koskee perustuslakia tai valtakunnan alueen muuttamista taikka Suomen täysivaltaisuuden kannalta merkittävää toimivallan siirtoa Euroopan unionille, kansainväliselle järjestölle tai kansainväliselle toimielimelle, eduskunnan on se hyväksyttävä sitä lepäämään jättämättä päätöksellä, jota on kannattanut vähintään kaksi kolmasosaa annetuista äänistä eli niin sanotussa supistetussa perustuslain säätämisyjärjestyksessä. Käsittelyjärjestysarvioinnissa on lisäksi arvioitava sopimusten määräyksiä perustuslain 1 §:n 1 ja 3 momentin, 7 §:n 2 momentin ja 9 §:n 3 ja 4 momentin kannalta. Lisäksi sopimuksia on tarkasteltava Suomea sitovien kansainvälisten ihmisoikeusvelvoitteiden valossa, erityisesti Euroopan ihmisoikeussopimuksen 1 ja 6 artiklan sekä 6. ja 13. lisäpöytäkirjojen kannalta. Sopimuksia on myös tarkasteltava KP-sopimuksen 14 artiklan ja 2. lisäpöytäkirjan kannalta. Tilanteissa, jotka kuuluvat EU-oikeuden soveltamisalaan, myös EU-oikeudesta johtuvat perus- ja ihmisoikeusvelvoitteet ovat merkityksellisiä.

Nato SOFAn puitteissa tapahtuvassa toiminnassa lähettäjävaltion joukkojen maahantulo perustuisi aina Suomen suostumukseen. Sen vuoksi käsittelyjärjestyksessä ei ole arvioitu sopimuksen suhdetta Suomen ulkoiseen suvereniteettiin.

Nato SOFA on monenvälinen sopimus, johon kaikkien Naton jäsenvaltioiden tulee liittyä. Sopimuksella säännellään Naton kahden jäsenvaltion välistä suhdetta tilanteissa, joissa Naton jäsenvaltion joukkoja on toisen jäsenvaltion alueella.

Vuonna 2012 voimaantulleessa perustuslain uudistuksessa perustuslain 94 §:n 2 momenttiin ja 95 §:n 2 momenttiin lisättiin säännökset kansainvälisten velvoitteiden käsittelyjärjestyksen arvioinnista tilanteissa, joissa on tarpeen arvioida kysymystä siitä, siirretäänkö kansainvälisellä velvoitteella täysivaltaisuuden kannalta merkittävää toimivaltaa Euroopan unionille, kansainväliselle järjestölle tai kansainväliselle toimielimelle. Esitöissä ei käsitelty kysymystä siitä, onko kriteeriä tarkoitettu sovellettavaksi myös sellaisissa tilanteissa, joissa olisi tosiasiallisesti oikeudellisesti kyse toimivallan siirtämisestä toiselle valtiolle (HE 60/2010 vp, s. 44–46). Kuten edellä on todettu, Nato SOFA sääntelee kahden Naton jäsenvaltion suhdetta joukkojen ollessa tämän toisen Naton jäsenvaltion alueella. Sopimuksen kattamassa toiminnassa on kyse toimivallasta valtioiden välillä, eikä toimivallan siirrosta Natolle kansainvälisenä järjestönä. Toimivallan siirtoa koskevan kysymyksen osalta voisi siten tulla arvioitavaksi vain kysymys, onko tuomiovallan tai toimivallan luovuttamisessa toiselle valtiolle kyse toimivallan siirrosta toiselle valtiolle. Koska perustuslaki ei perustuslain 94 §:n 2 momentin ja 95 §:n 2 momentin sanamuoto ja lain esityöt sekä perustuslakivaliokunnan lausuntokäytäntö huomioon ottaen tunnista kyseistä mahdollisuutta, hallitus ei näe tarvetta arvioida kysymystä mahdollisesta toimivallan siirrosta Nato SOFA sopimuksen osalta enempää.

Sopimusten käsittelyjärjestyksestä koskevassa arvioinnissa on kyse näin ollen erityisesti sen arvioimisesta, koskeeko jokin sopimusmääräys perustuslakia eli onko jokin sopimusmääräys ristiriidassa perustuslain kanssa siten, että sopimusten hyväksyminen edellyttäisi 2/3-enemmistöllä tehtävää supistetussa perustuslainsäätämisyjärjestyksessä tehtävää päätöstä.

Nykyisen perustuslain aikana perustuslakivaliokunta on todennut muutaman kerran kansainvälisen velvoitteen hyväksymisen edellyttävän perustuslain 94 §:n 2 momentin mukaisella 2/3-enemmistöllä tehtävää päätöstä tai 95 §:n 2 momentin mukaista supistettua perustuslain säätämisyjärjestyksestä. Nämä tapaukset ovat pääosin liittyneet täysivaltaisuuden kannalta merkittävään toimivallan siirto -kriteerin arviointiin (esimerkiksi PeVL 14/2021 vp, PeVL 13/2008 vp ja PeVL 36/2006 vp). Koska tapauksissa on ollut kyse oikeudellisesti erilaisen kysymyksenasettelun arvioinnista, perustuslakivaliokunnan mainittua käytäntöä ei ole mahdollista käyttää tukena Nato SOFAn ja Pariisin pöytäkirjan käsittelyjärjestyksen arvioinnissa.

Perustuslain esitöissä on todettu perustuslain 95 §:n 2 momentin lähtökohdista seuraavaa: ”Pykälän 2 momentissa säädetään nykytilaa vastaavasti, että lakiehdotus valtiosopimuksen ja muun kansainvälisen velvoitteen voimaansaattamisesta käsitellään niin sanotussa supistetussa perustuslain säätämisyjärjestyksessä, jos ehdotus koskee perustuslakia. Valiokunta pitää selvänä, että tässä järjestyksessä säädetyt voimaansaattamislait ovat valtiosääntöoikeudelliselta luonteeltaan poikkeuslakeja. Siksi niihin kohdistuu 73 §:ssä säädetty rajatun poikkeuksen vaatimus.” (PeVM 10/1998 vp, s. 28/I).

Perustuslakivaliokunta on katsonut nykyisen perustuslain aikana vain kahdessa tapauksessa ehdotuksen koskevan perustuslakia ja edellyttänyt sen vuoksi käsittelyä perustuslain 94 §:n 2 ja 95 §:n 2 momentissa tarkoitettulla enemmistöllä. Näissä tilanteissa on ollut kyse siitä, että kansainvälinen velvoite on ollut ristiriidassa jonkin perustuslain säännöksen kanssa (PeVL 45/2000 vp, PeVL 18/2003 vp). Lisäksi lausunnossa PeVL 18/2003 vp arvioitiin perustuslain 95 §:n 2 momentin suhdetta perustuslain 73 §:n mukaiseen säätämisyjärjestykseen. Lausunnossa PeVL 22/2009 vp perustuslakivaliokunta toisaalta katsoi, että sopimus voitiin hyväksyä

yksinkertaisella äänen enemmistöllä, vaikka hallituksen esityksessä katsottiin, että sopimus olisi tullut hyväksyä supistetussa perustuslain säätämisjärjestyksessä.

Perustuslakivaliokunta on katsonut, että perustuslain 95 §:n 2 momentin mukaisen supistetun perustuslainsäätämisjärjestyksen käyttämisen edellytyksenä on, että arvioitavana olevassa asiassa on kyse suoraan sopimusvelvoitteen täytäntöönpanosta. Mikäli perustuslain kannalta ongelmallinen säännös ei liity sopimusvelvoitteeseen, tulee asiaa arvioida perustuslain 73 §:n näkökulmasta. (PeVL 45/2000 vp, s. 6, PeVL 18/2003 vp, s. 5/II) Koska tässä esityksessä on hallituksen käsityksen mukaan kyse vain sopimuksen voimaansaattamiseen välittömästi liittyvistä toimita, ei ole tarpeen arvioida tarkemmin tätä rajanvetoa.

Nato SOFA on ollut aiemmin välillisesti perustuslakivaliokunnan arvioitavana vuonna 1997 Pfp SOFAn kautta. Tuolloin perustuslakivaliokunta katsoi, että sopimus koski useamman kysymyksen osalta perustuslakia ja sopimus tuli hyväksyä supistetussa perustuslainsäätämisjärjestyksessä (PeVL 6/1997 vp). Perustuslakivaliokunta arvioi sopimuksen olevan valtiosääntöisesti ongelmallinen sekä täysivaltaisuuden että eräiden perusoikeuskysymysten kannalta. Täysivaltaisuutta koskeva tulkintakäytäntö on sittemmin muuttunut, minkä vuoksi sopimuksen suhdetta Suomen täysivaltaisuuteen on syytä arvioida uudelleen.

Sen sijaan perusoikeusnäkökulmiin liittyvät kysymyksenasettelut ovat edelleen pitkälti samoja kuin nykyisin. Pfp SOFAa koskevaan arviointiin verrattaessa on huomioitava, että arviointi kiinnitettiin tuolloin merkittävästi siihen, että kyse on pienimuotoisesta harjoitusyhteistyöstä (PeVL 6/1997 vp, s. 2). Lisäksi rauhankumppanuusyhteistyön luonne on ollut hyvin toisenlainen kuin Suomen rooli Naton jäsenenä, jolloin Nato SOFA soveltuu käytännössä laajamittaisempaan ja -alaisempaan toimintaan. Jäljempänä lähtökohtana on kuitenkin Nato SOFAn arviointi suhteessa mainittuun aiempaan Nato SOFAa koskevaan perustuslakivaliokunnan lausuntoon siltä osin kuin se on asian kannalta edelleen perusteltua.

Pariisin pöytäkirja on ollut välillisesti perustuslakivaliokunnan arvioitavana vuonna 2005 (PeVL 16/2005 vp). Tuolloin tehdyllä arvioinnilla on merkitystä tässä yhteydessä erityisesti Nato SOFAn VII artiklan 10 kappaleen osalta, jossa on kyse sotilasjoukon hallussa olevien alueiden turvallisuutta koskevista toimivaltuuksista.

Nato SOFAa on arvioitava myös Suomea sitovien kansainvälisten ihmisoikeusvelvoitteiden kannalta. Kansainvälisen oikeuden yleisenä periaatteena on valtion tekemien sitoumusten soveltaminen vilpittömästi. Tämä tarkoittaa myös ihmisoikeusvelvoitteiden noudattamista ja niiden kanssa ristiriitaisten velvoitteiden välttämistä. Valtio ei vapaudu ihmisoikeusvelvoitteidensa mukaisesta vastuusta uuteen, velvoitteiden kanssa mahdollisesti ristiriitaiseen sopimukseen liittyessään, eikä valtio voi perustella muilla kansainvälisillä velvoitteillaan tai kansallisella lainsäädännöllään toisten kansainvälisten velvoitteidensa laiminlyöntiä. Merkityksellisiä ihmisoikeusvelvoitteita SOFA sopimuksen kannalta ovat erityisesti Euroopan ihmisoikeussopimus ja YK:n kansalaisoikeuksia ja poliittisia oikeuksia koskeva yleissopimus. Euroopan ihmisoikeussopimuksen 1 artiklan mukaan korkeat sopimuspuolet takaavat jokaiselle lainkäyttövaltaansa kuuluvalla yleissopimuksen I osassa määritellyt oikeudet ja vapaudet. Euroopan ihmisoikeustuomioistuim on esimerkiksi katsonut, että eräissä tilanteissa valtio, jonka alueella toisen valtion sotilasjoukko toimii, voi joutua kyseisissä tilanteissa vastuulliseksi alueellaan tapahtuneesta toisen valtion viranomaisen toiminnasta (esim. EIT:n tuomiot Al Nashiri v. Romania ja Al Nashiri v. Poland).

Kansainvälisissä ihmisoikeusraporteissa on myös todettu, että Nato SOFA ei vähennä Euroopan ihmisoikeussopimuksen osapuolten vastuista Euroopan ihmisoikeussopimuksen velvoitteistaan

(esim. Venetsian toimikunnan raportin CDL-AD (2006)009, Opinion no. 363 / 2005 110. kappale, E.U. Network of Independent expert on fundamental rights, opinion 3/2006, s. 10–15). Valtion on katsottu olevan vapaa toisen valtion toimintaa koskevasta vastuusta vain niin kauan kuin se ei ole tietoinen ihmisoikeusvelvoitteiden kannalta ongelmallisesta toiminnasta (em. Venetsian toimikunnan raportti, kappale 136, johtopäätöskappaleet a–f).

14.2.2 Sopimukset osana Suomen Nato-jäsenyydestä johtuvia velvoitteita

Suomen velvollisuus hyväksyä Nato SOFA sopimus ja Pariisin pöytäkirja seuraa suoraan Suomen liittymisestä Naton jäseneksi. Natoon liittyessään Suomi sitoutui liittymään muihin Nato-jäsenyyteen kiinteästi liittyviin sopimuksiin, kuten Nato SOFAan ja Pariisin pöytäkirjaan. Natoon liittymistä koskevassa hallituksen esityksessä todettiin, että eduskunnan hyväksyttäväksi esitetään vielä erikseen muita Nato-jäsenyyteen liittyviä valtiosopimuksia (HE 315/2022 vp, s. 74–76). Perustuslakivaliokunta ei ottanut kantaa asiaan esityksestä antamassaan lausunnossa.

Perustuslain esitöiden mukaan säännöstä Suomen täysivaltaisuudesta on nykyisin tarkasteltava Suomen kansainvälisten velvoitteiden valossa ja erityisesti ottaen huomioon Suomen jäsenyys Euroopan unionissa (HE 1/1998 vp, s. 72). Perustuslakivaliokunta on katsonut, että Nato-jäsenyyttä voidaan pitää perustuslain 1 §:n 3 momentin kannalta ongelmattomana. Valiokunta katsoi arvioissaan, että merkitystä on erityisesti sillä, että Naton toiminta rakentuu YK:n peruskirjan periaatteille. Merkitystä on myös sillä, että Pohjois-Atlantin sopimuksessa Naton todetaan edistävän vapautta, demokraattisia periaatteita ja oikeusvaltiota ja että sopimuksen 1 artiklassa todetaan, että osapuolet sitoutuvat pidättäytymään kansainvälisissä suhteissaan kaikesta voimankäytöllä uhkaamisesta tai voimankäytöstä, joka on ristiriidassa YK:n periaatteiden kanssa. Lisäksi valiokunta totesi, että sopimuksen 5 artiklaan sisältyvä yhteisen puolustuksen velvoite on rajattu koskemaan YK:n peruskirjan 51 artiklan mukaisia erillisen tai yhteisen puolustautumisen tilanteita. Valiokunta katsoi merkitykselliseksi myös sen, että liittymisellä tavoiteltu asema osana Naton yhteistä puolustusta viidennen artiklan mukaisten turvatakuiden piirissä tähtää Suomen suvereniteetin turvaamiseen. Johtopäätöksensä valiokunta piti Suomen jäsenyyttä Natossa perustuslain 1 §:n 3 momentin kannalta ongelmattomana (PeVL 80/2022 vp, kappaleet 7–9, 33).

Koska Nato SOFAn ja Pariisin pöytäkirjan sopimuspuoleksi liittymisessä on kyse Nato-jäsenyyteen kiinteästi liittyvästä kansainvälisestä velvoitteesta, on merkitystä arvioinnissa annettava myös sille, että Suomi liittymiskeskusteluissa vahvisti, että se on valmis täyttämään jäsenyyden tuomat velvoitteet täysimääräisesti ja on valmis hyväksymään Naton periaatteet, ml. Naton kansainväliset sopimukset. Keskustelut sinetöivässä aiekirjeessä Suomi ilmoitti Natolle, että Suomen tasavalta sitoutuu liittymään sellaisiin oikeudellisiin sopimuksiin ja pöytäkirjoihin, jotka edellyttävät sotilasliiton nykyisten jäsenten esittämää kutsua, sekä muihin oikeudellisiin asiakirjoihin, joita asianmukainen toiminta sotilasliitossa edellyttää. Nato SOFA ja Pariisin pöytäkirja lukeutuvat näihin sopimuksiin. Merkitystä on annettava myös sille, että Nato-jäsenyyden piirissä tapahtuvassa toiminnassa on kyse myös kansallisen puolustuksen järjestämisestä. Naton jäsenvaltiot ovat Pohjois-Atlantin sopimuksen 5 artiklan mukaisesti sitoutuneet yhteiseen puolustukseen ja sopimuksen 3 artiklan mukaisesti jäsenvaltiot ovat sitoutuneet yhteiseen varautumiseen. Nato on jäsenvaltioidensa yhteinen puolustusliitto, johon lopulta kaikki Naton piirissä tapahtuva toiminta liittyy.

Liittokunnan jäsenenä Suomi käyttää suvereniteettiaan yhdessä muiden maiden kanssa täysivaltaisuutensa turvaamiseksi (ks. myös HE 315/2022 vp, s. 94 ja PeVL 80/2022 vp, kappale 33). Natoon liittymisen yhteydessä on todettu, että Nato-jäsenyys on uudentyypinen kansainvälisen yhteistyön muoto. Ottaen huomioon, että Nato-jäsenyys merkitsee Suomelle

jäsenyyttä puolustusliitossa, jossa perustamissopimus velvoittaa yhteiseen varautumiseen ja puolustukseen, voitaneen katsoa, että Naton piirissä tapahtuvassa toiminnassa voitaisiin hyväksyä jossain määrin erityyppisiä kansainvälisiä velvoitteita ja tämä voisi edellyttää hieman erityyppistä sääntelyä kuin mitä yleisesti muissa yhteyksissä on katsottu oikeudellisesti mahdolliseksi. Perustuslain esitöissä on katsottu, että olisi perusteltua lähteä siitä, että sellaiset kansainväliset velvoitteet, jotka ovat tavanomaisia nykyaikaisessa kansainvälisessä yhteistoiminnassa ja jotka vain vähäisessä määrin vaikuttaisivat valtion täysivaltaisuuteen, eivät olisi sellaisenaan ristiriidassa perustuslain täysivaltaisuutta koskevien säännösten kanssa (HE 1/1998 vp, s. 73).

Nato-jäsenyyteen liittyvässä arvioinnissa on otettava huomioon Nato-yhteistyön perustuminen yhteistyöhön, johon jäsenvaltiot ovat vapaaehtoisesti liittyneet ja lähtökohtaisesti konsensuspäättökseen (PeVL 80/2022 vp, kappale 41–42). Naton toiminta perustuu Naton päättökseen rakenteen piirissä tehtyihin päätöksiin, joihin jokainen jäsenvaltio voi osallistua. Nato SOFA koskee kahden Naton jäsenvaltion välistä yhteistyötä, joka perustuu näiden valtioiden väliseen yhteisymmärrykseen. Nato SOFAn määräysten sovellettavaksi tulemisen edellytyksenä on lähtökohtaisesti se, että toinen valtio on toisen alueella kyseisen valtion suostumuksella.

Nato SOFA on Suomelle Naton jäsenenä oikeudellisesti uudenlainen kansainvälisen yhteistyön muoto. Asiassa on kuitenkin syytä antaa merkitystä sille, että vaikka kyse on Suomelle uudeltaisesta velvoitteesta, Nato SOFA on sinänsä vakiintunut osa Naton jäsenvaltioiden välistä tavanomaista yhteistyötä. Lisäksi voidaan todeta, että merkittävälle osalle EU:n jäsenvaltioita Nato muodostaa turvallisuuspolitiikan perusratkaisun (SEU 42 artiklan 7 kohdan toisen alakohdan mukaisesti). Suomen suostumukseen perustuvaa ulkomaisten joukkojen Nato SOFAn puitteissa tapahtuvaa läsnäoloa ja toimintaa Suomen alueella voitaneen siten pitää tavanomaisena täysivaltaisten valtioiden välisenä yhteistyönä.

Nato SOFA ja Pariisin pöytäkirja ovat edelleen voimassa alkuperäisessä muodossaan, eikä niihin liittyen ole olemassa yleisiä ohjaavia tulkintoja. Nato-jäsenyyden puitteissa jäsenten yhteistyö perustuu jäsenten väliseen vastavuoroiseen luottamukseen. Nato SOFA sopimuksen XVI artiklan mukaan kaikki erimielisyydet sopimuspuolten välillä, jotka koskevat sopimuksen tulkintaa tai soveltamista, sovitaan neuvottelemalla ilman ulkopuoliseen tuomiovaltaan turvautumista. Artiklan mukaan, jollei sopimuksessa ole nimenomaisesti toisin säädetty, erimielisyydet, joita ei voida ratkaista välittömällä neuvottelulla, alistetaan Pohjois-Atlantin neuvoston ratkaistavaksi. Tällaisessa menettelyssä ei ole kyse kuitenkaan varsinaisesta riidanratkaisusta, vaan enemmänkin sovittelumenettelystä.

Nato SOFAn soveltamisessa on myös otettava huomioon, että valtioiden keskinäisen tasa-arvon periaate edellyttää niiltä toistensa valtiovaltaan kohdistuvaa kunnioitusta. Kansainvälisen tapaoikeuden mukaan valtion edustajat nauttivat virkatoimissaan immunitteettia vieraan valtion rikosoikeudellisesta toimivallasta. Erityistapauksen tässä suhteessa muodostavat vieraan valtion asevoimien joukot, sillä niiden asemasta sovitaan yleisesti valtiosopimuksin, jotka sisältävät nimenomaiset määräykset joukkojen immunitteetista vastaanottajavaltion rikosoikeudellisesta toimivallasta. Nato SOFAn soveltamisessa on huomioitava myös tämä kansainvälisen tapaoikeuden säännöt.

Käsittelyjärjestyksen arvioinnissa on otettava huomioon, että Nato on kansainvälisenä järjestönä edellä selostetun perusteella monilta osin erilainen kuin muut kansainväliset järjestöt, joiden jäsenenä Suomi on. Nato poikkeaa kansainvälisenä järjestönä myös Euroopan unionista. Nato-jäsenyyttä on hallituksen käsityksen mukaan arvioitava ainakin jossain määrin erilaisena toimintana kuin muita järjestöjä, joiden jäsenenä Suomi on. Ottaen huomioon

perustuslakivaliokunnan kannanotot siitä, että uudet tulkintatilanteet tulee kiinnittää voimassaolevaan oikeuteen (PeVL 26/2017 vp), on Nato jäsenyyden kannalta merkityksellisiä valtiosääntöisiä kysymyksiä arvioitaessa perusteltua ottaa huomioon ainakin joitain EU:n piirissä tehtyyn sääntelyyn liittyviä tulkintakannanottoja. Nato-jäsenyydessä ja siitä johtuvissa velvoitteissa on kyse kuitenkin siinä määrin erilaisesta sääntelykokonaisuudesta kuin Euroopan unionissa, että EU-jäsenyyteen liittyviä tulkintalinjoja ei voi sellaisenaan soveltaa Nato-jäsenyyteen liittyviin kysymyksiin. Lisäksi on syytä huomioida perustuslakivaliokunnan kannanotto, jonka mukaan Natoa ei voi rinnastaa tiiviydeltään, laajuudeltaan ja syvyydeltään varsin erilaiseen Euroopan unioniin (PeVL 80/2022 vp, kappaleet 5, 40 ja 41). Käsittelyjärjestysarvioinnissa on kokonaisuudessaan syytä kiinnittää huomiota siihen, että kaikissa jäljempänä käsiteltävissä kysymyksissä on liityntä aina Suomen jäsenyyteen Natossa.

14.2.3 Oikeus käyttää tuomiovaltaa Suomen alueella

Perustuslain 1 §:n 1 momentin esitöiden mukaan sisäisellä suvereenisuudella tarkoitetaan sitä, että valtion sisällä valtiovalta on korkein oikeudellinen muiden yläpuolella oleva valta. Sisäisen suvereenisuuden keskeisenä sisältönä on kyky säätää kaikkien valtion alueella julkista valtaa käyttävien viranomaisten ja muiden toimielinten toimivallasta. Siihen kuuluu myös valta päättää oikeusjärjestyksen sisällöstä, määrätä valtioelinten toiminnasta ja oikeus käyttää eri tavoin julkista valtaa valtion alueella oleviin ihmisiin ja esineisiin nähden. (HE 1/1998 vp, s. 71/II). Oikeus käyttää tuomiovaltaa on katsottu yhdeksi osaksi tätä oikeutta käyttää julkista valtaa.

Perustuslain 3 §:n 2 momentin mukaan Suomessa tuomiovaltaa käyttävät riippumattomat tuomioistuimet, ylimpinä tuomioistuimina korkein oikeus ja korkein hallinto-oikeus. Perustuslain 98 §:n 1 momentin mukaan yleisiä tuomioistuinta ovat korkein oikeus, hovioikeudet ja käräjäoikeudet. Valtiosääntöisesti voidaan pitää selvänä lähtökohtana, että Suomen lainkäyttöpiirissä tuomiovallan käyttäminen kuuluu valtiosääntöisesti yksin suomalaisille tuomioistuimille. Kysymystä toisen valtion tuomioistuimen mahdollisuudesta käyttää oman lainsäädäntönsä mukaista tuomiovaltaa Suomen alueella ei ole olemassa aiempaa perustuslakivaliokunnan tulkintakäytäntöä.

Tuomiovallan käyttämisestä erillinen kysymys on mahdollisuus sopia kansainvälisellä sopimuksella siitä, mikä valtio käyttää tiettyjen tekojen osalta tuomiovaltaa. Rikoslain 1 luvun 15 §:ssä säädetään, että jos Suomea velvoittavassa kansainvälisessä sopimuksessa tai muussa Suomea kansainvälisesti velvoittavassa säädöksessä tai määräyksessä jossakin tapauksessa on rajoitettu Suomen rikosoikeuden soveltamisalaa siitä, mitä kyseisessä luvussa säädetään, noudatetaan kyseistä rajoitusta niin kuin siitä on sovittu. Pykälää koskevassa hallituksen esityksessä todettiin, että tuomiovallan käyttämisestä on tehty useita sopimuksia, joiden tarkoitus on ollut mahdollistaa valtioiden välinen yhteistyö. (HE 1/1996 vp, s. 30–32). Tällainen rikosoikeudellisen tuomiovallan käyttämisestä koskevan toimivallan jakoa koskeva sopiminen, josta Nato SOFAn VII artiklan 2 ja 3 kappaleessa on kyse, on yksi tällaisen valtioiden välisen normaalin yhteistyön muoto.

Lisäksi on syytä todeta, että vielä erillisenä kokonaisuutena perustuslakivaliokunnan lausuntokäytännössä on arvioitu ylikansallisten tuomioistuinten oikeutta rajoittaa Suomen tuomioistuinten mahdollisuutta käyttää tuomiovaltaa. Perustuslakivaliokunta on esimerkiksi arvioinut kansainvälisen rikostuomioistuimen Rooman perussääntöä lausunnossaan PeVL 45/2000 vp. Tuolloin valiokunta totesi, että perussääntöön määräyksen vuoksi suomalaisen tuomioistuimen toimivaltaan kuuluva asia voi periaatteessa tulla käsiteltäväksi rikostuomioistuimessa Suomen kannan vastaisesti. Valiokunta totesi, että perussääntö antaa näin ollen Suomen oikeudenkäyttöpiiriin kuuluvaa tuomiovaltaa Kansainväliselle

rikostuomioistuimelle, mikä sinänsä merkitsee puuttumista perustuslain 1 §:n 1 momentin mukaiseen täysivaltaisuuteen. (PeVL 45/2000 vp, s. 4/II). Näissä tilanteissa perustuslakivaliokunta katsoi voivan olleen kyse siitä, että ylikansallinen tuomioistuin on voinut rajoittaa oikeudellisesti velvoittavalla tavalla suomalaisten tuomioistuinten toimintaa.

Nato SOFAn ja Pariisin pöytäkirjan mukaisessa oikeudessa käyttää tuomiovaltaa Suomen alueella olisi kyse toisen valtion oikeudesta käyttää tuomiovaltaa Suomen alueella, eikä toimivallan antamisesta Natolle kansainvälisenä järjestönä. Vaikka kyse on Naton toimintaan oleellisesti kuuluvasta kysymyksestä, voidaan todeta, että käytännössä kyse on kuitenkin monenvälisen valtiosopimuksen sisällä tapahtuvasta valtioiden kahdenvälisestä toimintaa koskevasta tilanteesta, eikä Natoa kansainvälisenä järjestönä koskevasta tilanteesta. Tämä huomioiden voidaan todeta, että kyse on tilanteesta, jota tulee arvioida sen kannalta, koskeeko tuomiovallan käyttäminen perustuslakia perustuslain 94 §:n 2 momentissa ja 95 §:n 2 momentissa tarkoitettulla tavalla. Suomi ei ole aiemmin sallinut vieraan valtion oikeutta harjoittaa minkäänlaista tuomiovallan käyttämistä Suomen alueella. Suomi on antanut PfP SOFAan liittyen tulkintaselityksen, jonka mukaan Pohjois-Atlantin sopimuksen sopimuspuolten niiden joukkojen asemasta tehdyn sopimuksen VII artiklan mukaisen lähettjävaltion sotilasviranomaisten toimivallan hyväksyminen Suomen toimesta ei koske lähettjävaltion tuomioistuinten tuomiovallan harjoittamista Suomen alueella. PfP SOFAa koskevassa perustuslakivaliokunnan lausunnossa vieraan valtion tuomioistuimen tuomiovallan mahdollistavaa Nato SOFAn VII artiklan 1 kappaleen a kohdan määräystä pidettiin ongelmallisena, vaikka sen alaa pyrittiin tulkintaselityksellä kaventamaan (PeVL 6/1997 vp, s. 2–3).

EU SOFAn yhteydessä käsiteltiin myös kysymystä siitä, antaako EU SOFA lähettjävaltiolle oikeuden harjoittaa tuomiovaltaa Suomen alueella. EU SOFAn 17 artiklan sanamuoto poikkeaa Nato SOFA VII artiklan 1 kappaleen sanamuodosta, eikä EU SOFA anna toimivaltaa harjoittaa tuomiovaltaa vastaanottajavaltion alueella. Valiokunta katsoi, että kun otetaan huomioon EU-SOFAn 17 artiklan 1 kappaleen sanamuoto ja sen valmisteluhistoria sekä sitoutumisasiakirjojen yhteydessä jätettävä Suomen selitys, ei järjestely perustuslakivaliokunnan mielestä perusta lähettjävaltion viranomaiselle oikeutta tuomiovallan käyttöön Suomen alueella eikä se siten ole vastoin perustuslain säännöksiä valtion täysivaltaisuudesta (PeVL 16/2005 vp, s. 5/I). Vuonna 1997 Nato SOFAan tehty selitys ja vuonna 2005 Pariisin pöytäkirjaan tehty viittaus jäivät edelleen voimaan. EU SOFAn yhteydessä Suomi antoi selityksen, jossa se katsoi, että sopimuksen 17 artikla ei anna lähettjävaltion tuomioistuimille oikeutta käyttää tuomiovaltaa Suomen alueella. Sopimuspuolet eivät ole tehneet Nato SOFAan tai Pariisin pöytäkirjaan varauksia tai selityksiä. Suomen mahdollisuudesta tehdä aiemman sisältöinen tai soveltamisalaltaan kapeampi varaus taikka selitys Nato SOFAan tai Pariisin pöytäkirjaan on torjuttu liittolaisten ja Nato sihteeristön kanssa käydyissä keskusteluissa.

Esitettäessä nyt eduskunnalle Nato SOFAn ja Pariisin pöytäkirjan hyväksymistä, on arvioitava kysymystä siitä, miten Nato SOFAn VII artiklan 1 kappaleen a kohdan mukaista oikeutta käyttää tuomiovaltaa Suomen alueella tulee arvioida Suomen valtiosäännön kannalta. Lähettjävaltion oikeus harjoittaa tuomiovaltaa on VII artiklan 1 kappaleen mukaisesti hyvin rajattu. Kyse on lähettjävaltion sotilasviranomaisten oikeudesta harjoittaa vastaanottajavaltiossa kaikkea lähettjävaltion lain mukaista rikos- ja kurinpitomenettelyyn liittyvää tuomiovaltaa kaikkiin niihin henkilöihin, joita kyseisen lähettjävaltion sotilasoikeus koskee. Kyse on oikeudellisesti henkilöpiiriltään rajatusta ja kohtalaisen selvästä oikeudesta. Lähtökohtaisesti myös sotilasoikeuden mukainen toimivalta on sinänsä rajattua, mutta koska eri mailla on eri käsitys siitä, mitä artiklassa tarkoitettu sotilasoikeus soveltamisalaltaan koskee, on sen asiallista merkitystä arvioitava seuraavassa tarkemmin.

Suomessa sotilaskurinpitomenettelyssä ja sotilasrikoksina käsitellään tiettyjä rajattuja tekoja. Osassa valtioissa taas käsitys sotilasoikeuden alasta voi poiketa Suomen käsityksestä. Vaikuttaisi esimerkiksi siltä, että jossain Naton jäsenvaltioissa rikosnimikkeiden lista, joita pidetään sotilasrikoksina, on Suomea laajempi. Naton jäsenvaltioilla ei ole yhtenevää käsitystä siitä, miten sotilasoikeuden ala määräytyy suhteessa yleisiin tuomioistuimiin. Suomen perustuslain kannalta arvioitavana on kysymys siitä, että Suomessa tapahtuneet teot, jotka kuuluisivat lähtökohtaisesti Suomen oikeusjärjestyksessä yleisissä tuomioistuimissa käsiteltäviksi, voisivat tulla käsiteltäväksi Suomen maaperällä lähettjävaltion lainsäädännön mukaisina sotilasrikoksina toimivaltaisessa tuomioistuimessa. Tuomiovallan harjoittamisen suhteen on edelleen tarkasteltava, onko täysivaltaisuuden kannalta ongelmallista, että valtiosopimuksen perusteella lähettjävaltiolle kuuluvaa tuomiovaltaa harjoitettaisiin lähettjävaltion toimesta Suomen maaperällä. Tällaista tilannetta, jossa toinen valtio käyttäisi tuomiovaltaa Suomen alueella, ei ole käsitelty nykyisen perustuslain täysivaltaisuustulkintojen aikana.

Kysymys on siten käytännössä siitä, onko toisen valtion oikeus harjoittaa sille valtiosopimuksen nojalla kuuluvaa tuomiovaltaa Suomen alueella ristiriidassa perustuslain 1 §:n 1 momentissa säädetyn Suomen täysivaltaisuuden kanssa. Lähettjävaltion antamien tuomioiden perusteella ei vielä voitaisi velvoittaa suomalaisia viranomaisia toimenpiteisiin, vaan suora oikeusvaikutus näillä tuomioilla liittyisi vain lähettjävaltion lainkäyttöviranomaisiin.

Lähettjävaltion oikeutta käyttää tuomiovaltaa Suomen alueella voidaan pitää ainakin joltain osin Suomen täysivaltaisuuden kannalta vähämerkityksellisenä. Sellaisissa teoissa, jotka ovat Suomen lainsäädännön kannalta lähettjävaltiossa joukkojen sotilaalliseen toimintaan liittyviä tavanomaisia sotilasrikoksia, Suomen tuomioistuimen mahdollisuus käyttää tuomiovaltaa olisi monella tavoin rajattua. Näin ollen lähettjävaltion oikeus harjoittaa tuomiovaltaa ei sinänsä olisi ristiriidassa suomalaisten tuomioistuinten toimivallan kanssa. Keskeinen kysymyksenasettelu liittyy siten siihen, pidetäänkö täysivaltaisuuden kannalta ongelmallisena, että sopimuksen vuoksi voisi ajankohtaistua esimerkiksi tilanne, jossa lähettjävaltion tuomioistuin käsitelisi Suomen alueella tapahtuneesta henkirikoksesta nostettavaa syytettä lähettjävaltion lainsäädännön mukaisesti Suomen alueella. Suomen lainsäädännössä sotilaan tekemä henkirikos olisi lähtökohtaisesti yleisten tuomioistuinten toimivaltaan kuuluva asia.

Oikeus harjoittaa tuomiovaltaa Suomen alueella on katsottu kuuluvan keskeiseksi osaksi täysivaltaisuutta. Vaikka Nato SOFAn VII artiklan 1 kappaleen a kohdan mukaisen tuomiovallan henkilöpiiri on hyvin täsmällisesti rajattu, jää tuomiovallan asiallinen ala kuitenkin hyvin avoimeksi, koska kappaleen käsitteen sotilasoikeus sisältö määrittyy aina lähettjävaltion lainsäädännön mukaan. Suomi voisi VII artiklan 3 kappaleen c kohdan mukaisesti pyrkiä rajoittamaan lähettjävaltion tuomiovallankäytön sisältöön kuuluvia tapauksia pyytämällä tuomiovaltaa itselleen asiassa. Kuitenkin on huomioitava, että lähettjävaltiolla on ainakin jossain määrin harkintaa siinä, luopuuko se tuomiovallasta. Lisäksi on myös huomioitava, että VII artiklan 3 kappaleen a kohdan ii alakohdan mukaisesti lähettjävaltiolla on merkittävästi toimivaltaa sen määrittämisessä, onko teko tehty virallisissa tehtävissä ja siten kuuluisi lähettjävaltion ensisijaiseen tuomiovaltaan. Lähettjävaltio voisi harjoittaa tuomiovaltaa vain sellaisissa teoissa, joissa sillä on sopimuksen mukaisesti tuomiovalta. Lähettjävaltio voi harjoittaa tuomiovaltaa joka tapauksessa siirrettyään henkilön kotimaahansa.

Lähettjävaltioiden on Suomen alueella tuomiovaltaa harjoittaessaan turvattava tietyt oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin takeet. Kaikki Nato SOFAn sopimuspuolet ovat joko Euroopan ihmisoikeussopimuksen tai KP-sopimuksen sopimuspuolia ja näin kaikki sopimuspuolet turvaavat tuomiovallan harjoittamisessa joko Euroopan ihmisoikeussopimuksen

6 artiklan tai KP-sopimuksen 14 artiklan mukaiset oikeudet. Oikeus oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin tunnustetaan myös EU-oikeudessa. Nato SOFAn VII artiklan 9 kappale turvaa sanamuotonsa mukaisesti oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin takeita silloin, kun vastaanottajavaltio käyttää tuomiovaltaa lähettäjävaltion joukkoihin kuuluvaan henkilöön nähden. Varsinaisesti siis kyseinen kappale ei koske tilanteita, joissa lähettäjävaltio käyttää tuomiovaltaa omiin joukkoihinsa nähden 1 kappaleen a kohdan mukaisesti. Lähettäjävaltion velvoitteet turvata oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin takeet rajoittuisivat näin siis maasta riippuen KP-sopimuksen 14 artiklaan tai sen lisäksi EIS:n 6 artiklaan. Tämän osalta on huomioitava, että lähettäjävaltion velvoitteet oikeusturvaperusoikeuden turvaamiseen voivat olla myös sellaisia, jotka eivät täysimääräisesti kattaisi perustuslain 21 §:n mukaisen oikeusturvaa koskevan perusoikeuden tasoa. Lisäksi perustuslain 8 §:n näkökulmasta voidaan kiinnittää huomiota siihen, että koska lähettäjävaltio tuomitsee asioista oman lainsäädäntönsä mukaisesti, on mahdollista, että lähettäjävaltio käyttäisi tuomiovaltaa Suomessa myös sellaisista teoista, joita Suomessa ei pidettäisi rikoksena. Nämä näkökohdat ovat ainakin jossain määrin jännitteisiä sen lähtökohdan kanssa, että perusoikeussäännöksissä oikeudet turvataan ”Suomen oikeudenkäyttöpiirissä oleville, eikä vain Suomen kansalaisille” (HE 309/1993 vp, s. 37). Nato SOFAn VII artiklan 1 kappaleen a kohdan mukaista toimivaltaa käytettäessä lähettäjävaltio turvaisi oman lainsäädäntönsä ja ihmisoikeusvelvoitteidensa mukaisesti oikeusturvaa ja rikosoikeudellista laillisuusperiaatetta koskevien oikeuksien toteutumisen. Lähettäjävaltioiden harjoittama tuomiovallan käyttäminen voi tapauskohtaisesti poiketa siitä, mitä kansallisesti Suomessa turvattaisiin perustuslain 8 §:n ja 21 §:n mukaisesti. Tuomiovallan käytössä jäisi näin osin myös avoimeksi, turvattaisiinko Suomen perustuslain 8 §:n ja perustuslain 21 §:n mukaiset oikeudet Suomen valtiosäännön edellytysten mukaisella tavalla.

Ottaen huomioon, että vaikka vieraan valtion tuomiovallan käyttöä Suomen alueella rajaa osaltaan henkilöpiirin täsmällisyys, on kuitenkin katsottava, että tuomiovallan asiallinen avoimuus ja laajuus antavat lähettäjävaltiolle merkittävästi toimivaltaa Suomen alueella tuomiovallan harjoittamiseen. Edellä esitetyistä syistä johtuen voidaan kokonaisuudessaan arvioida, että lähettäjävaltion oikeus harjoittaa tuomiovaltaa Suomen alueella koskee perustuslakia perustuslain 94 §:n 2 momentissa ja perustuslain 95 §:n 2 momentissa tarkoitetulla tavalla.

14.2.4 Kuolemanrangaistukseen tuomitsemisen kielto

Tuomiovallan käyttämistä koskevan oikeuden yhtenä erityiskysymyksenä on tarkasteltava sitä, miten Suomen alueella tapahtuvassa tuomiovallan käyttämisessä tulisi huomioida ehdottomat perus- ja ihmisoikeudet. Perustuslain 7 §:n 2 momentin mukaan ketään ei saa tuomita kuolemaan, kiduttaa eikä muutoinkaan kohdella ihmisarvoa loukkaavasti. Kuolemanrangaistuksen kielto sisältyy Euroopan ihmisoikeussopimuksen 6. ja 13. lisäpöytäkirjoihin ja KP-sopimuksen 2. lisäpöytäkirjaan, jotka Suomi on ratifioinut. Lisäksi Euroopan ihmisoikeustuomioistuin on katsonut kuolemanrangaistuksen olevan kaikissa olosuhteissa myös vastoin Euroopan ihmisoikeussopimuksen 2 artiklan oikeutta elämään sekä 3 artiklan kidutuksen kieltoa (Al-Saadoon and Mufdhi v. the United Kingdom, 2.3.2010). Kyse on ehdottomasta kiellosta, josta ei ole esimerkiksi EIS 15 artiklan mukaan mahdollista poiketa edes poikkeusoloissa. KP-sopimuksen 2. lisäpöytäkirja sallii rajatusti kuolemanrangaistukseen liittyvän varauksen tekemisen koskien sodan aikaa sopimukseen liittymisen yhteydessä (2 artikla), mutta ei muita poikkeuksia poikkeusoloissakaan (6 artikla). Suomi ei ole tehnyt varauksia lisäpöytäkirjaan. Kysymyksenasettelua on käsitelty myös edellä yleisperusteluissa jaksossa 6.4.

Perustuslakivaliokunta on lausunnossaan PeVL 6/1997 vp käsitellyt välillisesti Nato SOFAn VII artiklan 1 kappaleen a kohdan suhdetta Suomen perustuslain perusoikeussäännöksiin ja

kansainvälisiin ihmisoikeusvelvoitteisiin. Valiokunta totesi tuolloin, että tuomiovallan käyttöön liittyvä erityiskysymys seuraa Nato SOFAn VII artiklan 7 kappaleen a kohdasta ja sopimuksen lisäpöytäkirjasta, jotka koskevat kuolemanrangaistusta. Valiokunta katsoi, että kyseisistä sopimusmääräyksistä selviää, että kuolemanrangaistukseen tuomitseminen vastaanottajavaltiossa olisi sinänsä mahdollista, joskin rangaistuksen täytäntöönpanoon siellä kohdistuisi rajoituksia. Valiokunta totesi kyseisessä lausunnossaan tuolloin, että Nato SOFA VII artiklan 1 kappaleen a kohtaan liittyvä kuolemanrangaistuksen tuomitsemisen mahdollisuus Suomessa on ristiriidassa hallitusmuodon 6 §:n 2 momenttiin sisältyvän yksiselitteisen ja ehdottoman kiellon kanssa. Pfp SOFA hyväksyttiin muun muassa kyseisen asian vuoksi ns. supistetussa perustuslainsäätämisyjärjestyksessä.

Valtiosääntöoikeudelliselta luonteeltaan Pfp SOFAn voimaansaattamislaki on voimassa poikkeuslakina. Koska Nato SOFAn velvoitteet ovat sisällöllisesti samoja, kuin Pfp SOFAn osana asiallisesti hyväksytyt, ja myös kuolemanrangaistuksen kieltoa koskeva nykyisen perustuslain 7 §:n 2 momentin säännös on sisällöltään sama kuin vuonna 1997 voimassa olleen silloisen hallitusmuodon 6 §:n 2 momenttiin sisältyvä kiello, on arvioitava, millainen merkitys tälle aiemmalle poikkeuslaille on annettava ns. aukkteorian (ks. esim. PeVL 29/2022 vp, s. 3, 6) näkökulmasta. Vuoden 1997 lausunnon osalta on syytä kiinnittää huomiota siihen, että perustuslakivaliokunta totesi Pfp-sopimuksen olevan käytännöllinen ja että sen tavoite on tekniluonteinen. Valiokunta totesi, että ”rauhankumppanusmaiden alueella järjestetään lyhytkestoisia rauhanturva-, etsintä- ja pelastustoimen harjoituksia, joiden aikana vieraiden valtioiden puolustusvoimien jäseniä ja siviilihenkilöstöä oleskelee vastaanottajavaltion alueella” (PeVL 6/1997 vp, s. 2/I). Valiokunta kiinnitti arviointiasetelman näin selvästi rajatumpaan Pfp-toimintaan. Suomen liittyttyä Natoon voidaan todeta, että Nato SOFAn arviointiasetelma on soveltamisalan osalta merkittävästi laajempi, kuin mihin Pfp SOFAn osalta arviointi on kohdistunut. Koska Nato SOFAn soveltamisala on merkittävästi laajempi kuin mikä Pfp SOFAn soveltamisala on sen hyväksymisen yhteydessä ollut, voidaan katsoa, ettei kyse olisi sellaisesta vähäisestä perustuslakipoikkeuksen laajentamisesta, joka voitaisiin hyväksyä tavallisessa lainsäätämisyjärjestyksessä (ks. esim. PeVL 16/2005 vp, s. 4). Näin ollen kyse olisi uudesta perusoikeuspoikkeuksesta, eikä kuolemanrangaistuksen tuomitsemisen kieltoon liittyvää kysymystä olisi mahdollista aiemman soveltamisalaltaan kapeamman perustuslakipoikkeuksen vuoksi hyväksyä nyt tavallisessa lainsäätämisyjärjestyksessä.

Nato SOFAn VII artiklan 1 kappaleen a kohtaan liittyy edelleen sama kysymyksenasettelu siitä, miten sopimusta tulisi arvioida perustuslain 7 §:n 2 momentin sekä Euroopan ihmisoikeussopimuksen ja sen 6. ja 13. lisäpöytäkirjojen kannalta. Naton eurooppalaiset jäsenvaltiot ovat Euroopan ihmisoikeussopimuksen ja sen 6. ja 13. lisäpöytäkirjan osapuolia, joten ne ovat sitoutuneet Suomea vastaavalla tavalla kuolemanrangaistuksen kieltoon. Euroopan ihmisoikeussopimus sisältää ehdottomia ihmisoikeusvelvoitteita, jotka tulee turvata kaikissa olosuhteissa. Euroopan ihmisoikeussopimuksen 1 artikla edellyttää, että sopimuspuoli turvaa näiden oikeuksien toteutumisen omalla alueellaan. Kanada on KP-sopimuksen 2. valinnaisen lisäpöytäkirjan osapuoli ja sitä myöten Kanada on sitoutunut kuolemanrangaistuksen kieltoon. Edellä olevasta seuraa, että kaikki Naton nykyiset jäsenvaltiot Yhdysvaltoja lukuun ottamatta ovat sitoutuneet johonkin ihmisoikeusvelvoitteeseen, joka kieltää kuolemanrangaistuksen tuomitsemisen. Yhdysvallat on tällä hetkellä myös ainoa Naton jäsenvaltio, jonka sotilasoikeus sallii kuolemanrangaistuksen tuomitsemisen. Valtiosääntöoikeudellisesti merkityksellinen on siten kysymys siitä, voisiko Yhdysvallat tuomita tuomiovaltansa piiriin kuuluvan henkilön kuolemanrangaistukseen Suomen alueella.

Nato SOFAn VII artiklan 7 kappaleen a kohdassa kielletään kuolemanrangaistuksen täytäntöönpano vastaanottajavaltion alueella, jos se ei ole sallittua vastaanottajavaltiossa. Perustuslakivaliokunta on katsonut mainitun PeVL 6/1997 vp lausunnon lisäksi lausunnoissa

PeVL 5/2007 vp ja PeVL 33/2010 vp, että pelkkä kuolemanrangaistuksen täytäntöönpanosta luopuminen ei poista perustuslaista johtuvia esteitä luovuttamiselle, vaan on saatava takeet siitä, ettei tällaista rangaistusta edes tuomita (PeVL 33/2010 vp).

Kuolemanrangaistuksen tuomitsemisen kieltoa koskevat perus- ja ihmisoikeusvelvoitteet ovat sisällöltään edelleen samanlaisia kuin vuonna 1997. Myös vuonna 2002 hyväksytyssä Euroopan ihmisoikeussopimuksen 13. lisäpöytäkirjassa on myös vahvistettu kuolemanrangaistuksen kieltö.

Nato SOFAan ei ole tehty varauksia. Suomi on yleisperusteluissa jaksossa 6.5. selostetuin tavoin pyrkinyt selvittämään, vastustaisivatko Nato SOFAan sopimuspuolet varauksia, jolla Suomi kieltäisi kuolemanrangaistukseen tuomitsemisen Suomen alueella. Virkatasolla käydyissä keskusteluissa on ilmennyt, ettei ole mahdollista varmistua etukäteen siitä, että varauksia ei vastustettaisi. Näin ollen ei ole myöskään takeita siitä, että varauksista saataisiin oikeudellisesti tehokas. Perustuslakivaliokunta on lausunnossaan PeVL 6/1997 vp tarkastellut Pfp SOFAan tehtyä varauksen luonteista tulkintaselitystä, mutta valiokunta ei antanut silloin asialle merkitystä käsittelyjärjestysarvioinnissa.

Oikeudellisen arvioinnin kannalta keskeistä on siten, miten Suomi tulkitsee Nato SOFAan ja Euroopan ihmisoikeussopimuksen välistä suhdetta sekä toisaalta Nato SOFAan ja Suomen perustuslain välistä suhdetta. Molempien kysymyksenasettelujen kannalta hallituksen tulkinta lähtisi siitä, että osana Nato SOFAan II artiklan mukaista lainsäädännön kunnioittamisvelvollisuutta lähettäjävaltion tulee kunnioittaa myös Suomen perustuslain ja ihmisoikeussopimusten velvoitteita kuolemanrangaistuksen kiellon osalta. Nato SOFAan II artiklan mukaan lähettäjävaltio sitoutuu lisäksi pidättymään kaikista sopimuksen hengen vastaisista toimista. Naton toiminnassa sopimuspuolten keskinäisellä toisten lainsäädäntöjen kunnioittamisella on merkityksellinen rooli. Lainsäädännön kunnioittamisvelvollisuudelle ja sopimuksen hengen vastaisista toimista pidättäytymisvelvollisuudelle voidaan antaa merkitystä myös kuolemanrangaistuksen kieltoa koskevan kysymyksen arvioinnissa.

Kunnioittamisvelvollisuuden sisällöstä ei ole olemassa Naton jäsenvaltioiden kesken yhtenäistä tulkintaa. Muut Naton jäsenvaltiot, jotka ovat Euroopan ihmisoikeussopimuksen sopimuspuolia, ovat kuitenkin katsoneet, että Nato SOFA ja Pariisin pöytäkirja olisivat käytännössä yhteensopivia Euroopan ihmisoikeussopimuksen velvoitteiden kanssa. Suomen muilta jäsenvaltioilta saamien vastausten mukaan vaikuttaisi siltä, että valtiot ratkaisevat Nato SOFAan ja Euroopan ihmisoikeussopimuksen yhteensopivuuden tulkinnalla. Edellä jaksossa 6.5 kuvatuksi myös Ruotsin selvityshenkilön arviossa on ehdotettu, että sopimusten yhteensopivuus ratkaistaisiin tulkinnalla.

Edellä kerrottu huomioon ottaen Suomen tulisi hallituksen käsityksen mukaan tulkita Nato SOFAan II artiklaan sisältyvää kunnioittamisvelvoitetta siten, että kuolemanrangaistuksen tuomitseminen Suomen alueella ei olisi sallittua Suomen perustuslain säännökset ja Suomea sitovat ihmisoikeusvelvoitteet huomioon ottaen. Suomi tulkitsisi siten Nato SOFAan II artiklan tarkoittavan sitä, että lähettäjävaltio ei voi ryhtyä Suomen perus- ja ihmisoikeusvelvoitteiden kannalta ristiriitaisiin toimenpiteisiin, eikä Suomella ole velvollisuutta ryhtyä sellaisiin toimenpiteisiin, jotka olisivat Suomen perus- ja ihmisoikeusvelvoitteiden kannalta ongelmallisia.

Suomi on tehnyt Yhdysvaltojen kanssa edellä yleisperusteluissa kuvatun noottienvaihdon, jossa vahvistetaan Yhdysvaltojen tietoisuus siitä, että Suomen tasavallan hallitus panee Nato SOFAan täytäntöön noudattaen Suomen lainsäädäntöä ja kansainvälisoikeudellisia velvoitteita. Noottienvaihdon mukaan Yhdysvallat on velvollinen kunnioittamaan Suomen lainsäädäntöä,

mukaan lukien kansainvälisoikeudelliset velvoitteet, muun muassa kuolemanrangaistuksen suhteen, käyttäessään Nato SOFAn VII artiklan mukaista oikeuttaan käyttää tuomiovaltaa Yhdysvaltojen joukon tai siviilihenkilöstön jäseniin Suomen tasavallan alueella. Noottienvaihdossa on kyse hallitusten välisestä poliittisesta yhteisymmärryksestä, jota ei tuoda eduskunnan hyväksyttäväksi. Noottienvaihto vahvistaa sen, että esityksessä omaksuttu Nato SOFAn ja kuolemanrangaistuksen kieltoa koskevien perus- ja ihmisoikeusvelvoitteiden yhteensovittamisen tapaa koskeva tulkinta ei ole ristiriidassa Yhdysvaltojen Nato SOFasta tekemän tulkinnan kanssa. Noottienvaihdolla ei poisteta ristiriitaa Suomen perustuslain ja Suomea sitovien ihmisoikeusvelvoitteiden ja Nato SOFAn VII artiklan 1 kappaleen a kohdan välillä. Sopimusmääräys säilyy muuttumattomana, mutta noottienvaihto rajaa sopimuksen soveltamista käytännössä. Näin ollen noottienvaihdolla tosiasiallisesti pyritään rajaamaan sopimuksen käytännön soveltamista siten, että sopimuksen soveltamisessa turvattaisiin kuolemanrangaistuksen kieltoon liittyvien perus- ja ihmisoikeusvelvoitteiden toteutuminen.

Hallitus katsoo, että edellä selostettu huomioiden Suomessa ei Nato SOFAn soveltamisen puitteissa olisi tosiasiallisesti mahdollista käyttää tuomiovaltaa, joka johtaisi kuolemanrangaistuksen tuomitsemiseen. Lisäksi on kiinnitettävä huomiota siihen, että Yhdysvaltojen lainsäädännön vuoksi kuolemanrangaistuksen tuomitseminen Suomessa olisi erittäin epätodennäköistä. Vielä voidaan todeta, että Nato-liittolaisina Suomen ja Yhdysvaltojen on annettava merkitystä toistensa näkemyksille siitä, millainen toiminta toisen alueella on sallittua. Nato-jäsenyyden puitteissa jäsenten yhteistyö perustuu jäsenten väliseen vastavuoroiseen luottamukseen. Vastavuoroista luottamusta kuvastaa myös Nato SOFAn XVI artikla, jonka mukaan kaikki erimielisyydet sopimuspuolten välillä, jotka koskevat sopimuksen tulkintaa tai soveltamista, sovitaan neuvottelemalla ilman ulkopuoliseen tuomiovalttaan turvautumista. Artiklan mukaan, jollei sopimuksessa ole nimenomaisesti toisin säädetty, erimielisyydet, joita ei voida ratkaista välittömällä neuvotteluilla, alistetaan Pohjois-Atlantin neuvoston ratkaistavaksi. Tällaisessa menettelyssä ei ole kyse kuitenkaan varsinaisesta riidanratkaisusta, vaan enemmänkin sovittelumenettelystä.

Kokonaisuus arvioiden on kuitenkin todettava, että vaikka sopimuksen soveltamisessa kuolemanrangaistuksen kieltoon liittyvät perus- ja ihmisoikeushaasteet pyritäisiin käytännössä ratkaisemaan sopimuksen soveltamisessa tulkinnalla, kuolemanrangaistuksen kieltä on ehdoton perus- ja ihmisoikeusvelvoite, eikä oikeudellista ristiriitaa suhteessa perustuslain 7 §:n 2 momenttiin ja Suomea sitoviin kansainvälisiin ihmisoikeusvelvoitteisiin voida tulkinnalla täysin poistaa. Tästä syystä hallitus katsoo, että Nato SOFAn VII artiklan 1 kappaleen a kohta koskee tältä osin perustuslakia perustuslain 94 §:n 2 momentissa ja perustuslain 95 §:n 2 momentissa tarkoitetulla tavalla.

14.2.5 Kiinniottamisessa ja rikostutkinnassa avustamiseen liittyvät kysymykset

Nato SOFAn VII artiklan 5 kappaleen a kohdan mukaan vastaanottaja- ja lähettäjävaltion viranomaiset auttavat toisiaan joukkojen tai siviilihenkilöstön jäsenen tai näiden huollettavien pidättämisessä vastaanottajavaltion alueella ja heidän toimittamisessaan sille viranomaiselle, jonka on määrä harjoittaa tuomiovaltaa edellä olevien määräysten mukaisesti. Tämän kysymyksen osalta on arvioitava sekä henkilön kiinniottamista, että henkilön toiselle valtiolle siirtämistä.

Perustuslain 9 §:n 4 momentin mukaan ulkomaalaista ei saa karkottaa, luovuttaa tai palauttaa, jos häntä tämän vuoksi uhkaa kuolemanrangaistus, kidutus tai muu ihmisarvoa loukkaava kohtelu.

Nato SOFAn VII artiklan 5 kappaleen a kohtaa on arvioitu osana perustuslakivaliokunnan lausuntoa PeVL 6/1997 vp. Tuolloin valiokunta katsoi, että VII artiklan 5 kappaleen a kohdan pidätysvaltuudet ovat muotoilultaan niin väljiä, että lähettäjävaltion viranomaisen voinee johtaa varsin itsenäisesti toimintaa pelkän avustavan roolin jäädessä suomalaiselle viranomaiselle. Tällainen asetelma ei vastaisi valtion täysivaltaisuutta ja täytäntöönpanovallan käyttöä koskevia hallitusmuodon 1 ja 2 §:n säännöksiä. Perustuslakivaliokunta katsoi Pariisin pöytäkirjaan liittyvässä lausunnossaan kyseisen kappaleen osalta lausunnossaan PeVL 16/2005 vp toisaalta, että tällainen määräys viranomaisten velvollisuudesta auttaa toisiaan — alueellisen ja asiallisen toimivaltansa rajoissa — ei ole ristiriidassa valtion täysivaltaisuutta koskevien perustuslain säännösten kanssa (vrt. PeVL 6/1997 vp, s. 3). Valtiosääntöisesti tämän kannalta on siis merkityksellistä arvioida, että miten Suomen viranomaisten alueellinen ja asiallinen toimivalta asian osalta järjestetään.

Nato SOFAn voimaansaattamista koskevassa laissa ehdotetaan säädettäväksi, että Suomen toimivaltainen viranomaisen voi lähettäjävaltion toimivaltaisen viranomaisen rikosasian tutkintaa tai syytetoimenpiteitä varten esittämän pyynnön johdosta ottaa kiinni ja pidättää lähettäjävaltion joukkojen jäsenen tai siviilihenkilöstöön kuuluvan jäsenen tai näiden huollettavan teosta, joka on lähettäjävaltion lainsäädännön mukaan rangaistava, vaikka teko ei olisi Suomen lain mukaan rangaistava. Säännösehdotuksen mukaan apua ei anneta, jos kyseiseen valtioon sovellettavaan kansainvälistä rikosoikeusapua koskevaan sääntelyyn sisältyvä kieltäytymisperuste estäisi rikosoikeusavun antamisen. Edelleen Helsingin käräjäoikeus päättäisi lähettäjävaltion joukkojen tai siviilihenkilöstön jäsenen tai näiden huollettavan sopimuksen VII artiklan 5 kappaleen a kohdassa tarkoitettua toimittamisesta lähettäjävaltion toimivaltaiselle viranomaiselle rikosasian tutkintaa tai syytetoimenpiteitä varten kyseisen viranomaisen esittämän pyynnön johdosta noudattaen kyseiseen valtioon sovellettavaa rikoksen johdosta tapahtuvaa luovuttamista koskevaa sääntelyä. Asian käsittelyyn sovellettaisiin, mitä rikoksen johdosta tapahtuvasta luovuttamisesta Suomen ja muiden Euroopan unionin jäsenvaltioiden välillä annetussa laissa säädetään menettelystä. Laissa määriteltäisiin lisäksi se, missä tilanteissa Nato SOFAn VII artiklan 5 kappaleen a kohdan mukaista avustamista voitaisiin tehdä. Voimaansaattamislakiehdotuksen 4 §:n mukaisesti henkilön kiinniottaminen ja toimittaminen lähettäjävaltiolle voisi perustua myös sellaiseen tekoon, joka ei ole Suomen lainsäädännön mukaan rangaistavaa. Tästä ehdotetaan säädettäväksi voimaansaattamislaisissa. Myös tällaisissa tilanteissa tuomioistuimen tulisi arvioida, onko henkilön toimittamiselle lähettäjävaltiolle perus- ja ihmisoikeusnäkökulmiin liittyvää estettä. Ehdotetulla lailla turvattaisiin näin perus- ja ihmisoikeusvelvoitteiden toteutuminen. Näin ollen ehdotus ei ole perustuslain kannalta ongelmallinen.

Nato SOFAn VII artiklan 6 kappaleen a kohdan mukaan vastaanottaja- ja lähettäjävaltion viranomaiset auttavat toisiaan tarvittavien rikoksia koskevien tutkimusten suorittamisessa ja todistusaineiston keräämisessä ja hankinnassa, mukaan lukien rikokseen liittyvien esineiden takavarikoiminen ja soveltuvissa tapauksissa niiden luovuttaminen. Asiassa on kaksi valtiosääntöisesti merkityksellistä kysymyksenasettelua: kysymys mahdollisuudesta avustaa rikostutkinnassa kaksoisrangaistavuusedellytyksen puuttuessa (jos teko ei olisi rangaistava sekä lähettäjävaltion että Suomen lainsäädännön mukaan) ja rajoitukset avustamisessa silloin, jos tutkittavaan tekoon liittyy kuolemanrangaistuksen uhka.

Kaksoisrangaistavuutta edellytetään kansainvälisessä rikosoikeusavussa lähtökohtaisesti vain, jos oikeusapupyynnö tarkoittaa tai edellyttää pakkokeinojen käyttöä. Kysymystä siitä, millainen merkitys kaksoisrangaistavuudella on oikeusavun antamisen perusteena, on käsitelty esimerkiksi lausunnossa PeVL 39/2000 vp, s. 2–3. Tuolloin annetun lausunnon mukaan sinänsä asetelmaa, jossa pakkokeinojen käyttämisen edellytykset jäävät ulkomaalaisen lainsäädännön varaan pidettiin jossain määrin ongelmallisena. Lausunnossa kiinnitettiin huomiota siihen, että

perustuslain 10 §:n 3 momentin mukaisella ”rikoksella” tarkoitetaan vain Suomen lainsäädännön mukaan rikoksena pidettävää tekoa. Aiemmista valtiosopimusperusteisista tilanteista, joissa Suomella on ollut velvoite antaa oikeusapua ilman kaksoisrangaistavuusvaatimuksen täyttymistä, voidaan todeta hallituksen esitykset HE 161/2000 vp kansainvälisen rikostuomioistuimen perussäännöstä (PeVL 45/2000 vp) ja HE 278/1993 vp laiksi entisen Jugoslavian alueella tehtyjä rikoksia käsittelevän kansainvälisen tuomioistuimen toimivallasta ja tuomioistuimelle annettavasta oikeusavusta (PeVL 34/1993 vp). Kummassakaan perustuslakivaliokunnan lausunnossa ei tarkasteltu tarkemmin kaksoisrangaistavuusvaatimuksen poistamisen edellytystä. Molemmat sopimukset hyväksyttiin tosin muista syistä supistetussa perustuslainsäätämisyjärjestyksessä.

Toinen Nato SOFAn VII artiklan 6 kappaleen a kohdan kannalta merkityksellinen kysymys liittyy siihen, missä määrin Suomi voi avustaa sellaisten tekojen tutkinnassa, joissa on riskinä kuolemanrangaistuksen uhka. Perustuslakivaliokunta on esimerkiksi sotilastiedustelua koskevasta esityksestä antamassaan lausunnossa edellyttänyt kansainväliseen yhteistyöhön liittyvän tietojen luovutuksen rajoittamista ihmisoikeusvelvoitteiden vuoksi. Valiokunta toteasi, että rajaus voidaan valiokunnan mielestä toteuttaa esimerkiksi siten, että säännöksessä viitattaisiin siihen, että tietojen luovuttamisessa ja vastaanottamisessa on noudatettava Suomea velvoittavia kansainvälisiä sopimuksia ja kielletään nimenomaisesti kansainvälinen yhteistyö ja tietojen vaihto, jos on perusteltua aihetta epäillä, että jotakin henkilöä tämän yhteistyön tai tietojen luovuttamisen vuoksi uhkaa kuolemanrangaistus, kidutus, muu ihmisarvoa loukkaava kohtelu, vaino, mielivaltainen vapaudenriisto tai epäoikeudenmukainen oikeudenkäynti (PeVL 36/2018 vp, s. 28).

Voimaansaattamislaissa ehdotetaan säädettäväksi asiasta. Lakiehdotuksen mukaan Suomen toimivaltaiset viranomaiset auttavat sopimuksen VII artiklan 6 kappaleen a kohdan tarkoittamalla tavalla lähettäjävaltion toimivaltaisia viranomaisia noudattaen kyseiseen valtioon sovellettavaa kansainvälistä rikosoikeusapua koskevaa sääntelyä. Kappaleen mukaisen avustamisen oikeudelliset rajoitukset määräytyisivät näin ollen kansainvälistä rikosoikeusapua koskevan sääntelyn kautta.

Suomen ja Yhdysvaltojen välillä on 20.11.2023 tehty edellä jaksossa 6.5. kuvattu kuolemanrangaistuksen kieltoa koskeva noottienvaihto. Noottienvaihdossa vahvistetaan, että Yhdysvaltojen hallitus on tietoinen siitä, että Suomen tasavallan hallitus panee Nato SOFAn täytäntöön noudattaen Suomen lainsäädäntöä ja kansainvälisoikeudellisia velvoitteita. Jos Yhdysvaltojen joukot pyytävät Nato SOFAn VII artiklassa tarkoitettua apua, joka edellyttäisi Suomelta toimimista Suomen lainsäädännön tai kansainvälisoikeudellisten velvoitteiden vastaisesti, Yhdysvallat katsoo Suomen voivan vastustaa pyyntöä tai pyytää lisäneuvotteluja. Noottienvaihdolla on näin vahvistettu, että Suomi voi tulkita Nato SOFAn VII artiklan 5 kappaleen a kohdan ja 6 kappaleen a kohdan soveltamistilanteissa kyseisiä velvoitteita Suomen perustuslain ja Suomea sitovien kansainvälisten ihmisoikeusvelvoitteiden kanssa yhteensopivalla tavalla.

Suomi tulkitsee Nato SOFA sopimuksen 5 ja 6 kappaleen a kohdan velvoitteita siten, että Suomi avustaa tilanteissa oman valtiosääntönsä sallimien rajoitusten puitteissa, mitä voidaan hallituksen käsityksen mukaan pitää Suomen perus- ja ihmisoikeusvelvoitteiden kannalta ongelmattomana. Edellä esitetyn perusteella voidaan katsoa, että Nato SOFAn VII artiklan 5 ja 6 kappaleen a kohta ei koskisi perustuslakia perustuslain 94 §:n 2 momentissa ja 95 §:n 2 momentissa tarkoitettulla tavalla.

14.2.6 Lähettäjävaltion oikeus käyttää viranomaisvaltuuksia Suomen alueella

Täysivaltaisuuden kannalta merkityksellinen kysymys on myös lähettäjävaltion Nato SOFAn VII artiklan 10 kappaleen mukaisten toimivaltuuksien sisältö. Nato SOFAn VII artiklan 10 kappaleen a kohdan mukaisesti joukkojen pysyvillä sotilasyksiköillä tai muodostelmilla on oikeus pitää yllä turvallisuutta ja järjestystä leireillä, laitoksissa tai muissa paikoissa, jotka ovat heidän hallussaan vastaanottajavaltion kanssa tehdyn sopimuksen johdosta. Joukkojen sotilaspoliisi voi ryhtyä kaikkiin asianmukaisiin toimenpiteisiin taatakseen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämisen tällaisilla paikoilla.

Perustuslakivaliokunta on arvioinut kappaleessa tarkoitettujen sotilaspoliisin valtuuksia ennen nykyisen perustuslain voimaantuloa. Valiokunta totesi, että tällaiset sotilaspoliisin valtuudet, joiden käyttöä ei ole sidottu yhteistoimintaan vastaanottajavaltion viranomaisten kanssa, ovat epäilyksittä julkisen vallan käyttöä ja voivat olla yksilön oikeuksille merkittäviä. Valiokunta totesi, että näiden valtuuksien antaminen ulkomaan viranomaiselle on ristiriidassa valtion täysivaltaisuutta ja toimeenpanovallan käyttöä koskevien hallitusmuodon 1 ja 2 §:n säännösten kanssa. Valiokunta arvioi myös, että asia tulisi kuitenkin valtiosääntöoikeudellisesti toisin arvioitavaksi, jos ulkomaisen sotilaspoliisin valtuudet olisivat käytettävissä asianomaisiin joukkoihin kuulumattomiin nähden vain yhteistoiminnassa suomalaisen viranomaisen kanssa. (PeVL 6/1997 vp).

Perustuslakiuudistuksen jälkeen vieraan valtion viranomaisen oikeutta käyttää toimivaltaa Suomen alueella on arvioitu ainakin jossain määrin sallivammin (ks. esim. PeVL 3/2001 vp). Valiokunta on arvioinut Nato SOFAn VII artiklan 10 kappaletta uudelleen vuonna 2005. Valiokunta totesi tuolloin Pariisin pöytäkirjassa olevan Nato SOFAn VII artiklan 10 kappaleeseen asiallisesti liittyvän viittauksen osalta, että vaikka toisen lisäpöytäkirjan määräykset ovat valtion täysivaltaisuuden näkökulmasta merkityksellisiä, on niissä valiokunnan mielestä — etenkin kun otetaan huomioon rauhankumppanuustoiminnan luonne — kuitenkin kysymys sellaisista nykyaikaisessa kansainvälisessä yhteistoiminnassa tavanomaisista velvoitteista, jotka vain vähäisessä määrin vaikuttavat valtion täysivaltaisuuteen. Valiokunta katsoi, että järjestely ei siten ollut ristiriidassa valtion täysivaltaisuutta koskevien perustuslain säännösten kanssa. (PeVL 16/2005 vp, s. 5). Valiokunta arvioi tuolloin VII artiklan 10 kappaletta Pariisin pöytäkirjan soveltamisalan valossa. Valiokunta perusteli asiaa myös todeten, että toisen lisäpöytäkirjan määräykset mahdollistavat kiistatta julkisen vallan käyttämisen Suomen alueella. Toisaalta kansainvälisen esikunnan läsnäolo Suomessa on nykyisten rauhankumppanuusjärjestelyjen puitteissa harvinaista. Lisäksi kysymys on aina tilapäisestä läsnäolosta. Valiokunnan katsoi myös asian luonteen takia ymmärrettäväksi ja perustelluksi, että sotilasyksiköt ja esikunnat vastaavat itse niiden hallussa olevien tilojen vartioinnista samoin kuin järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämisestä niissä. Sotilaspoliisin valtuudet kohdistuvat käytännössä asianomaisen joukon omaan henkilöstöön. (PeVL 16/2005 vp, s. 5). Joukkojen tai esikuntien lähettäminen vieraaseen valtioon edellyttää aina erillisen sopimuksen tekemistä lähettäjä- ja vastaanottajavaltion välillä. Tällöin vastaanottajavaltio voi osoittamalla tilat lähettäjävaltion joukoille rajata sotilaspoliisin toimivalta-alueen ja valiokunnan mielestä ainakin jossain määrin vaikuttaa myös siihen, millaiset toimenpiteet ovat Suomen näkökulmasta sopivia järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämiseksi kyseisissä tiloissa. Valiokunta on kuitenkin kiinnittänyt arvionsa vain Pariisin pöytäkirjan mukaiseen kysymyksenasetteluun rauhankumppanuuden oloissa, eikä sen vuoksi vuonna 2005 annettua lausuntoa ole mahdollista pitää suoraan nyt käsillä olevaa arviointitilannetta vastaavana.

Valiokunta arvioi edellä mainitussa lausunnossaan myös EU SOFAan liittyviä valtuuksia. Valiokunta piti kyseiseen sopimukseen sisältyvää poliisivaltuuksia koskevaa määräystä ongelmattomana erityisesti siksi, että kyseiset valtuudet olivat rajattuja. Valiokunta totesi

esimerkiksi, että lähettäjävaltion poliisioikeuksista sovitaan sopimusmääräysten perusteella erikseen lähettäjä- ja vastaanottajavaltion välillä. Sopimusta tehtäessä on siten mahdollista vielä varmistua valtuuksien pysymisestä 12 artiklan 1 kappaleen määräämissä rajoissa. Tällainen järjestely ei valiokunnan mielestä ole ollut ongelmallinen perustuslain täysivaltaisuussäännösten kannalta. (PeVL 16/2005 vp, s. 5–6).

Nato SOFAn VII artiklan 10 kappaleen osalta kyse on erityisesti sen arvioimisesta, kuinka itsenäistä toimivaltaa toisen valtion viranomaisen voi käyttää Suomen alueella. Lähettäjävaltion viranomaisen toimivallankäyttöä ei olisi 10 kappaleen a kohdan mukaisissa tilanteissa sopimusperusteisesti aineellisesti rajattu. Toimivalta olisi kuitenkin maantieteellisesti rajattua. Lähtökohtaisesti perustuslakivaliokunta on suhtautunut pidättyvästi siihen, että toisen valtion viranomaiset voisivat käyttää Suomen alueella itsenäisesti voimakeinoja, jotka voisivat kohdistua asianomaisiin joukkoihin kuulumattomiin henkilöihin. Silloin, kun kyse on Suomen viranomaisen kanssa tehtävästä yhteistyöstä, on asia ollut oikeudellisesti helpommin perusteltavissa.

Nato SOFAn VII artiklan 10 kappaleen a kohtaa pidettiin vuonna 1997 valtiosääntöisesti ongelmallisena. Ongelmallista oli erityisesti valtuuksien käytön itsenäisyys. Vuonna 2005 tehdyssä arvioinnissa annettiin merkitystä perustuslain 1 §:n 3 momentille toteamalla, että lähettävän joukon oikeudessa vartioida käytössään olevia alueita olisi kyse tavanomaiseen kansainväliseen yhteistyöhön liittyvästä asiasta. Asiassa voitaneen erottaa kaksi eri ulottuvuutta: 1) oikeus käyttää voimakeinoja joukkojen jäseniin nähden kurinpitosyistä ja 2) oikeus käyttää voimakeinoja muihin henkilöihin nähden.

Valtiosääntöisesti ensiksi mainittua tilannetta voidaan pitää vähemmän ongelmallisena, koska siinä on kyse tavanomaisemmasta joukkojen oikeudesta huolehtia oman joukkonsa toiminnasta ja harjoittaa kurinpitovaltaa omiin jäseniinsä nähden. Tällaista tilannetta on tarkasteltu em. perustuslakivaliokunnan lausunnossa PeVL 16/2005 vp.

Nato SOFAn VII artiklan 10 kappaleessa ei määrätä siitä, onko lähettäjävaltion sotilaspoliisin toimivalta yksinomaista eli vastaanottajavaltion viranomaisen toimivallan syrjäyttävää vai onko toimivalta päällekkäistä, jolloin sekä lähettäjävaltion sotilaspoliisi, että vastaanottajavaltion viranomaiset olisivat toimivaltaisia. Sopimuksen esitöiden perusteella näyttäisi siltä, että kappaleen tarkoituksena ei ole rajoittaa vastaanottajavaltion viranomaisten toimivaltaa. Myös oikeuskirjallisuudessa on tunnustettu aluevaltion viranomaisten oikeus toimia alueellaan. Lisäksi oikeuskirjallisuudessa on esitetty, että kohteliaisuussyistä vastaanottajavaltion viranomaisten olisi aina hankittava lähettäjävaltion joukkojen komentajan lupa ennen siirtymistään kappaleessa tarkoitettuihin paikkoihin. Lisäksi voidaan kiinnittää Suomen viranomaisten toimivallan osalta huomiota siihen, että Nato SOFAn VII artiklan 10 kappaleen a kohdassa tarkoitetut alueet eivät ole samalla tavalla loukkaamattomia kuin vieraan valtion edustustot ovat diplomaattisia suhteita koskevan Wienin yleissopimuksen mukaan.

Artiklassa tai sitä koskevissa Nato SOFAn esitöissä ei käsitellä sitä, miten turvallisuutta koskeva toimivalta jakautuu sellaisissa paikoissa, joissa on sekä lähettäjävaltion että vastaanottajavaltion joukkoja. Tällaisissa tapauksissa tulee noudattaa edellä selostettuja toimivallan jakoa koskevia periaatteita ja sovittava joukkojen ja eri viranomaisten välillä käytännön toiminnasta.

Nato SOFAn VII artiklan 10 kappaleen a kohdan mukaan joukkojen sotilaspoliisi voi ryhtyä kaikkiin asianmukaisiin toimenpiteisiin taatakseen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämisen paikoilla, jotka ovat joukkojen hallussa vastaanottajavaltion kanssa tehdyn sopimuksen johdosta. Tätä toimivaltuutta koskevien toimenpiteiden kohteena oleva henkilöpiiri ei ole

rajattu. Toimenpiteitä ei ole myöskään sidottu suomalaisten viranomaisten myötävaikutukseen eikä keinojen käyttöoikeutta ole rajattu muuten kuin toimenpiteiden asianmukaisuutta koskevalla vaatimuksilla.

Nato SOFAn VII artiklan 10 kappaleen a kohdan 2. virkkeen mukainen oikeus käyttää toimivaltaa edellyttää sitä, että lähettäjävaltion joukoille on osoitettu saman kohdan 1. virkkeen mukaisesti alue. Päätöksen antaa alue lähettäjävaltion käyttöön on katsottava sisältävän samalla myös oikeutuksen käyttää 2. virkkeen mukaisia toimivaltuuksia kyseessä olevalla alueella. Näin ollen keskeinen kysymys, joka liittyy oikeuteen käyttää toimivaltaa, joka viime kädessä voi tarkoittaa myös voimakeinojen käyttöä, on se, miten alue, jossa oikeus toimivaltuuksien käyttöön on, voidaan osoittaa. Alueen osoittamisessa voidaan katsoa olevan kyse perustuslain 2 §:n 3 momentissa tarkoitettusta julkisen vallan käytöstä. Sen vuoksi esityksessä on katsottu perustelluksi, että tästä toimivallasta alueen osoittamiseen tulee säätää.

Asiasta on otettu säännösehdotus Nato SOFAn voimaansaattamislain 13 §:ksi. Kyseisellä säännösehdotuksella annettaisiin puolustusvoimille selkeästi toimivalta Nato SOFAn VII artiklan 10 kappaleen a kohdan 1. virkkeessä tarkoitettuun alueiden osoittamiseen. Lähettäjävaltion viranomaisen toimivalta edellyttäisi näin nimenomaista puolustusvoimien viranomaispäätöstä. Lakiehdotuksen mukaan puolustusvoimat voisi osoittaa lähettäjävaltiolle alueen vain puolustusvoimien käytössä olevalle alueelle. Kyseinen puolustusvoimille ehdotettava toimivalta olisi siten hyvin rajattu. Kansallisessa puolustusvoimien päätöksessä olisi varsinaisesti kyse siitä, että osoittamalla tällaisen alueen viranomainen samalla antaa lähettäjävaltion joukoille oikeuden näiden toimivaltuuksien käyttöön kyseisellä alueella tietynä ajanjaksona. Toimivallan käyttämistä koskevan oikeuden aineellinen sisältö tulisi suoraan Nato SOFAn määräyksen a kohdan 2. virkkeestä ja toimivalta rajautuisi suoraan sopimuksen nojalla sovellettavaksi lähettäjävaltiolle osoitetulle alueelle. Kansallinen puolustusvoimien päätös koskisi näin vain sitä, missä tämä toimivallan käyttöoikeus voisi tulla sovellettavaksi ja mikä olisi lähettäjävaltion joukoille annettavan oikeuden ajallinen kesto. Perustuslakivaliokunta ei ole ottanut suoraan tällaiseen sääntelymalliin aiemmin kantaa. Yhtenä esimerkkinä perustuslakivaliokunnan lausuntokäytännöstä voidaan kuitenkin todeta, että valiokunnalla ei ollut perustuslain kannalta huomautettavaa Prüm-sopimuksen voimaansaattamislain säännökseen, jonka mukaan suomalainen poliisimies voi toimivaltansa rajoissa ja ohjeidensa mukaan osoittaa toisen valtion toimivaltaiselle virkamiehelle poliisimiehelle kuuluvia valtuuksia ja valtuuttaa tämän voimakeinojen käyttämiseen (PeVL 56/2006 vp, s. 3/I). Ehdotetussa mallissa olisi ainakin jossain määrin kyse saman tyyppisestä asetelmasta, jossa kansallinen viranomainen osoittaa toisen valtion toimivaltaiselle viranomaiselle alueen ja samalla toimivaltuudet alueella. Puolustusvoimilla ei olisi kuitenkaan toimivaltuuksien sisällössä harkintaa, vaan ne tulisivat suoraan sopimuksesta. Kuitenkin voimaansaattamislakiehdotuksen nyt esitettävä 13 § on siinä määrin erilainen toimivaltuus, että tulkintatilanne on perustuslakivaliokunnassa ainakin jossain määrin avoin. Edellä selostetun perusteella Nato SOFAn VII artiklan 10 kappaleen a kohtaa ei kuitenkaan ole pidettävä perustuslakivaliokunnan tulkintakäytäntö huomioon ottaen ongelmattomana ja tämän vuoksi hallitus arvioi, että sopimuksen VII artiklan 10 kappaleen a kohta koskee perustuslakia perustuslain 94 §:n 2 momentissa ja 95 §:n 2 momentissa tarkoitettulla tavalla.

VII artiklan 10 kappaleen b kohdassa määrätään lähettäjävaltion sotilaspoliisin oikeudesta toimia 10 kappaleen a kohdassa tarkoitettujen paikkojen ulkopuolella. Tällöin sotilaspoliisin toimivaltuudet on sidottu 10 kappaleen a kohtaa verrattuna tiukempiin ehtoihin. Sotilaspoliisi voi toimia vain, jos (1) vastaanottajavaltion viranomaisten kanssa on sovittu asiasta, (2) yhteistoiminnassa näiden viranomaisten kanssa sekä (3) vain siinä määrin kuin se on tarpeen kurin ja järjestyksen ylläpitämiseksi (4) joukkojen jäsenten keskuudessa. Siltä osin, kun on kyse asetelmasta, jossa 10 kappaleen b kohdan mukaisesti sovitaan valtuuksien käytöstä, voidaan

asetelman katsoa muistuttavan perustuslakivaliokunnan EU SOFAn 12 artiklan 2 kappaleesta tekemää arviointia. Valiokunta katsoi, ettei määräys lähettäjävaltion poliisitoiminnasta sen yksikköjen hallussa olevien tilojen ulkopuolella ollut ongelmallinen perustuslain näkökulmasta, koska toiminta on määräyksessä sidottu vastaanottajavaltion viranomaisen myötävaikutukseen ja rajattu siihen, mikä on tarpeen kurin ja järjestyksen ylläpitämiseksi lähettäjävaltion yksiköiden henkilöstön keskuudessa. (PeVL 16/2005 vp, s. 6).

Muihin kuin omaan joukkoonsa kuuluviin nähden lähettäjävaltion sotilaspoliisilla on samat oikeudet kuin Suomen alueella olevilla kaikilla henkilöillä muutenkin olisi. Tällaisia oikeuksia ovat esimerkiksi rikoslain 4 luvun 4 §:ssä säädetty hätävarjelu sekä pakkokeinolain 2 luvun 2 §:ssä säädetty yleinen kiinniotto-oikeus ja siihen liittyvä saman luvun 3 §:ssä säädetty voimakeinojen käyttö. VII artiklan 10 kappaleen b kohdassa tarkoitetuissa toimivaltuuksissa ei vaikuttaisi olevan kyse sellaisista itsenäisistä ilman suomalaisen viranomaisen myötävaikutusta käytettävissä olevista toimivaltuuksista, joita perustuslakivaliokunta on arvioinut esimerkiksi Schengenin sopimuksen (PeVL 3/2001 vp) tai Prümin sopimuksen yhteydessä (PeVL 56/2006 vp).

14.2.7 Muita kysymyksiä

Lähettäjävaltion syyttäjien toimivalta

Edellä esityksessä on todettu, että Nato SOFAn VII artiklan 1 kappaleen on tulkittu tarkoittavan, että lähettäjävaltion tuomioistuimien voi toimia vastaanottajavaltion alueella. Tulkinnasta seuraa, että myös lähettäjävaltion syyttäjä voi toimia vastaanottajavaltion alueella ja siten myös esitutkinta voidaan toimittaa vastaanottajavaltion alueella. Määräykset mahdollistavat näin ollen toisen valtion tuomioistuimen ja syyttäjän toiminnan sekä esitutkinnan toimittamisen rajatusti Suomen alueella. Edellä on tulkittu, että lähettäjävaltion esitutkintatoimivalta olisi siinä määrin rajattua, että sen ei voida katsoa vaikuttavan tarkemmin sopimuksen käsittelyjärjestykseen.

Perustuslain 104 §:n mukaan Suomessa syyttäjälaitosta johtaa ylimpänä syyttäjänä valtakunnansyyttäjä, jonka nimittää tasavallan presidentti. Syyttäjälaitoksesta säädetään tarkemmin lailla. Lähettäjävaltion syyttäjäviranomaisen toiminnassa Suomen alueella olisi kyse hyvin rajatusta toimivallasta, jossa lähettäjävaltion viranomaisen voisi tehdä syyteharkinnan ja syyttää asian tuomioistuinkäsittelyssä. Syyttäjälaitoksen valtiosääntöinen asema poikkeaa tuomioistuinten asemaa koskevasta perustuslain sääntelystä, jota on käsitelty edellä. Valtiosääntöisenä lähtökohtana on, että syyttäjätehtävistä vastaa lainkäyttötehtävissään riippumattomat syyttäjät (esim. PeVL 25/2018 vp).

Nato SOFAn mukaisessa lähettäjävaltion oikeudessa huolehtia syyttäjätehtävistä vastaanottajavaltion alueella olisi kyse hyvin kapeasta ja tarkkarajaisesta toimivallasta syyttää lähettäjävaltion joukkojen jäseniä.

Perustuslakivaliokunta on käsitellyt Euroopan syyttäjävirston merkitystä Suomen täysivaltaisuuden kannalta lausunnossaan PeVL 13/2008 todeten seuraavaa: ”Valiokunta katsoi jo aiemmin (PeVL 36/2006 vp, s. 8/I), että syyttäjän tehtävässä on kiistatta kysymys sellaisesta merkittävän julkisen vallan käyttämisestä, jonka osoittaminen muulle kuin kansalliselle viranomaiselle on ristiriidassa perustuslain 1 ja 104 §:n säännösten kanssa valtion täysivaltaisuudesta ja syyttäjälaitoksesta. Valiokunta yhtyy hallituksen esityksen perusteluiden kantaan, jonka mukaan viraston perustamista tarkoittaviin sopimusmääräyksiin Lissabonin sopimuksella lisätty niin sanottu hätäjärrumekanismi ei vaikuta tähän arvioon. Määräykset

Euroopan syyttäjänviraston toimivallasta edellyttävät näin ollen sopimuksen käsittelemistä vaikeutetussa järjestyksessä.” (PeVL 13/2008 vp, s. 8). Asiassa on ollut kyse keskeisesti siitä, että Euroopan syyttäjänviraston toimivalta on kilpaillut Suomen kansallisen toimivallan kanssa. Nato SOFAn VII artiklan 1 kappaleen mukaisissa tilanteissa lähettäjävaltion syyttäjänviranomaisen toimivallan ei voida katsoa olevan samalla tapaa Suomen viranomaisen toimivallan kanssa kilpailevaa toimivaltaa kuin mainitussa Euroopan syyttäjänvirastoa koskevassa lausunnossa, koska lähettäjävaltion syyttäjien toimivalta ei ole samalla tavalla ristiriidassa Suomen syyttäjien toimivallan kanssa kuin EPPOa koskien.

Keskeiseksi kysymykseksi arvioinnissa tulee se, onko lähettäjävaltion Nato SOFAn VII artiklan 1 kappaleen a kohdan mukaisesti Suomen alueella käyttämä syyttäjien toimivalta Suomen täysivaltaisuuden kannalta ongelmallista. Edellä todetussa Euroopan syyttäjänviraston toimivaltaa koskevassa perustuslakivaliokunnan lausunnossa oli kyse jossain määrin erilaisesta tilanteesta, kun arvioinnin kohteena oli tilanne, jossa EPPO-syyttäjien toimivalta rajoittaisi Suomen syyttäjien toimivaltaa. Lähettäjävaltion syyttäjätöimivallassa olisi kyse rajatusta toimivallasta, joka kohdistuisi vain lähettäjävaltion joukkojen jäseniin. Kyse olisi hyvin rajatusta toimivallasta, joka ei olisi ristiriidassa Suomen syyttäjien toimivallan kanssa. Ottaen huomioon se, että lähettäjävaltion syyttäjätöimivalta olisi hyvin kapea-alaista ja rajattua, sitä ei ole pidettävä ongelmallisena Suomen täysivaltaisuuden kannalta. Edellä oleva huomioon ottaen voidaan katsoa, että lähettäjävaltion syyttäjätöimivalta ei koskisi perustuslakia perustuslain 94 §:n 2 momentissa ja 95 §:n 2 momentissa tarkoitetulla tavalla.

Ylimpien laillisuusvalvojen toimivalta

Perustuslain 108 §:n 1 momentin mukaan oikeuskanslerin tehtävänä on valvoa valtioneuvoston ja tasavallan presidentin virkatoimintain lainmukaisuutta. Oikeuskanslerin tulee myös valvoa, että tuomioistuimet ja muut viranomaiset sekä virkamiehet, julkisyhteisön työntekijät ja muutkin julkista tehtävää hoitaessaan noudattavat lakia ja täyttävät velvollisuutensa. Perustuslain 109 §:n 1 momentin mukaan oikeusasiamiehen tulee valvoa, että tuomioistuimet ja muut viranomaiset sekä virkamiehet, julkisyhteisön työntekijät ja muutkin julkista tehtävää hoitaessaan noudattavat lakia ja täyttävät velvollisuutensa.

Sellaisessa toiminnassa, johon sovelletaan Nato SOFAa, ei rajoiteta ylimpien laillisuusvalvojen oikeutta valvoa oman toimivaltansa mukaan Suomen viranomaisia tai suomalaisia julkista tehtävää hoitavia tahoja. Ylimmillä laillisuusvalvoilla on oikeus edelleen valvoa toimivaltansa mukaisesti Suomen viranomaisten toimintaa sekä silloin, kun nämä toimivat Suomessa, että silloin, kun Suomen joukot toimivat lähetettyinä ulkomailla. Suomalaisten joukkojen toimiminen yhteistoiminnassa toisen valtion joukkojen kanssa ei vaikuta ylimpien laillisuusvalvojen toimivaltaan.

Ylimpien laillisuusvalvojen toimivalta kohdistuu perustuslain mukaisesti suomalaisten viranomaisten toiminnan laillisuuden valvontaan. Ylimpien laillisuusvalvojen tehtäviin perustuslain 108 §:n 1 momentin ja 109 §:n 1 momentin mukaisesti kuuluu myös muiden julkista tehtävää hoitavien valvonta. Valvonta kohdistuu lain noudattamiseen ja velvollisuuksien täyttämiseen. Perustuslain esitöissä tai perustuslakivaliokunnan lausuntokäytännössä ei ole kuvattu tyhjentävästi sitä, miten kysymys muiden julkista tehtävää hoitavien toimivallan rajoista tulisi arvioida. Ylimmät laillisuusvalvojat ovat omassa ratkaisukäytännössään ottaneet kantaa tapauskohtaisesti toimivaltansa rajoihin.

Nato SOFAn II artiklan mukaisesti lähettäjävaltion joukkojen tulee kunnioittaa toiminnassaan vastaanottajavaltion lainsäädäntöä ja pidättäytyä sopimuksen hengen vastaisista toimenpiteistä. Sen sijaan lähettäjävaltion joukkojen jäsenillä ei ole velvollisuutta noudattaa

vastaanottajavaltion lainsäädäntöä. Kunnioittamisvelvollisuuden sisältöä on tarkasteltu edellä esityksen jaksossa 3.1.

Lähettiläjävaltion sotilasviranomaisten toiminnassa ei voida katsoa olevan kyse perustuslain 108 §:n 1 momentissa tai perustuslain 109 §:n 1 momentissa tarkoitetuista viranomais tehtävien hoitamisesta, koska mainituissa säännöksissä tarkoitettulla viranomaisella tarkoitetaan Suomen viranomaisia. Nato SOFAn tai Pariisin pöytäkirjan mukaisen lähettiläjävaltion toiminnan suhdetta perustuslain 108 §:n 1 momentin ja 109 §:n 1 momentin mukaiseen julkisen tehtävän hoitamiseen tulisi arvioida laillisuusvalvojen toiminnassa tapauskohtaisesti. Perustuslain esityöt tai ratkaisukäytäntö eivät määrittele tyhjentävästi sitä, miten valtiosopimuksen nojalla Suomen alueella tapahtuvaa toisen valtion toimintaa tulisi arvioida julkisen tehtävän määritelmän kannalta.

Perustuslakivaliokunta on arvioinut edellä viitatussa Euroopan syyttäjävirstoa koskevassa lausunnossaan ylimpien laillisuusvalvojen toimivaltaa kyseisessä sääntelyssä. Perustuslakivaliokunta katsoi, että ylimpien laillisuusvalvojen oikeudesta valvoa EPPO-syyttäjiä toimintaa tuli selvittää lain tasolla (PeVL 39/2020 vp, s. 4–5). Arvioinnissa oli kyse erityisesti siitä, voivatko asetuksen mukaisesti riippumattomat unionin virkamiehet olla ylimpien laillisuusvalvojen valvonnan kohteena.

Nato SOFA eikä Pariisin pöytäkirja rajoita perustuslain 108 §:n tai 109 §:n mukaista toimivaltaa. Laillisuusvalvonnassa on otettava huomioon Nato SOFAn ja Pariisin pöytäkirjan määräykset sen arvioimisessa, miltä osin niiden piirissä tapahtuvassa toiminnassa voi olla kyse perustuslain 108 §:ssä ja 109 §:ssä tarkoitettuista julkisen tehtävän hoitamisesta. On selvää, että suomalaisen viranomaisen toiminta on aina myös Nato SOFAn ja Pariisin pöytäkirjan soveltamisessa ylimpien laillisuusvalvojen valvonnan piirissä. Siltä osin, kun arvioidaan toisen Nato SOFAn sopimuspuolen joukkojen toimintaa Suomen alueella, on otettava huomioon Nato SOFAn II artikla ja kansainvälisen tapaoikeuden säännöt, jotka rajoittavat mahdollisuutta valvoa toisen valtion valtiovaltaansa harjoittaessa tekemän toiminnan laillisuutta. Laillisuusvalvojen tulee ratkaista tapauskohtaisesti valvontatoiminnassaan se, miten valvontavallan rajat määrittyvät. Laillisuusvalvojen on otettava myös huomioon Nato SOFAn II artiklan lainsäädännön kunnioittamisvelvollisuus arvioitaessa sitä, millaisiksi lähettiläjävaltion velvoitteita Suomen lainsäädännön osalta voidaan arvioida.

Asiaan liittyy myös perustuslain 110 §:n 1 momentti, jonka mukaan syytteen nostamisesta tuomaria vastaan lainvastaisesta menettelystä virkatoimessa päättää oikeuskansleri tai oikeusasiamies. Nämä voivat ajaa syytettä tai määrätä syytteen nostettavaksi myös muussa laillisuusvalvontaansa kuuluvassa asiassa. Kysymys perustuslain 110 §:n 1 momentin mukaisen syytetoimivallan käyttämisestä edellyttää esikysymyksenä sitä, että jonkin asian on katsottu kuuluvan ylimmän laillisuusvalvojan toimivaltaan. Siltä osin, kun laillisuusvalvonnassa tulee arvioitavaksi perustuslain 110 §:n 1 momentin mukaisen syytetoimivallan käyttäminen, on otettava huomioon Nato SOFA VII artiklan määräykset tuomiovallan jakautumisesta. Nato SOFA VII artiklan mukaan Suomen viranomaisilla ei ole välttämättä tuomiovaltaa kaikissa Suomen alueella tapahtuneissa rikoksissa. Arvioitaessa perustuslain 110 §:n 1 momentin mukaisen syytetoimivallan käytön edellytyksiä, tulisi ottaa huomioon, onko asiassa ylipäänsä Suomella Nato SOFAn VII artiklan mukaisesti toimivalta.

Edellä mainittujen syiden vuoksi hallitus katsoo, että Nato SOFAn tai Pariisin pöytäkirjan soveltamisalalla tehtävä suomalaisten viranomaisten ja suomalaisten julkista tehtävää hoitavien valvonta säilyy ylimpien laillisuusvalvojen tehtävänä perustuslaissa säädetyllä tavalla. Nato SOFAn tai Pariisin pöytäkirjan mukaisen lähettiläjävaltion toiminnan suhdetta perustuslain 108 §:n 1 momentin ja 109 §:n 1 momentin mukaiseen julkisen tehtävän hoitamiseen tulisi

arvioida laillisuusvalvojen toiminnassa tapauskohtaisesti. Perustuslain 110 §:n 1 momentin soveltamisessa tulisi ottaa huomioon Nato SOFA VII artiklan mukainen tuomiovallan jakoa koskeva järjestelmä. Edellä esitetyn perusteella voidaan katsoa, että sopimukset eivät koskisi ylimpien laillisuusvalvojen toimivallan osalta perustuslakia perustuslain 94 §:n 2 momentissa ja 95 §:n 2 momentissa tarkoitetulla tavalla.

Perustuslain 118 §:n mukainen vastuu virkatoimista

Perustuslain 118 §:n 3 momentin mukaan jokaisella, joka on kärsinyt oikeudenloukkauksen tai vahinkoa virkamiehen tai muun julkista tehtävää hoitavan henkilön lainvastaisen toimenpiteen tai laiminlyönnin vuoksi, on oikeus vaatia tämän tuomitsemista rangaistukseen sekä vahingonkorvausta julkisyhteisöltä taikka virkamieheltä tai muulta julkista tehtävää hoitavalta sen mukaan kuin lailla säädetään. Nato SOFAlla tai Pariisin pöytäkirjalla ei rajoitettaisi Suomen lainkäyttöpiiriin kuuluvien henkilöiden oikeutta hakea vahingonkorvausta suomalaisen virkamiehen tai muun julkista tehtävää hoitavan henkilön lainvastaisen toimenpiteen tai laiminlyönnin vuoksi aiheutuneesta vahingosta. Suomen viranomaisten tai muun julkista tehtävää hoitavan osalta käytännössä kyse olisi niistä tilanteista, joissa Suomi on lähettäjävaltiona. Nato SOFA ja Pariisin pöytäkirja eivät rajoittaisi myöskään oikeutta vaatia suomalaisen virkamiehen tai muun julkista tehtävää hoitavan tuomitsemista rangaistukseen. Perustuslakivaliokunta on luonnehtinut, että kysymyksessä on yksityisen syyteoikeutta koskeva yleissäännös (PeVM 10/1998 vp, s. 34).

Lähettäjävaltion joukkojen toiminta Suomessa ei olisi perustuslain 118 §:n 3 momentissa tarkoitettua toimintaa, vaan kyseinen määräys rajoittuisi vain suomalaisten viranomaisten tai suomalaisten julkista tehtävää hoitavien toimintaan.

Nato SOFAn VII artiklan 3 kappaleen c kohdan mukaisesti Suomi voi päättää tuomiovallan siirtämisestä lähettäjävaltiolle. Edellä esitetyn mukaisesti päätöksentekijänä asiassa toimisi valtakunnansyyttäjä. Tällainen tuomiovallan siirtäminen rajoittaisi Suomen viranomaisten oikeutta saattaa asia vireille Suomessa. Tällainen tuomiovallan siirtäminen ei kuitenkaan estäisi rikosvastuun toteutumisen vaatimista lähettäjävaltiossa. Suomessa tuomiovallan siirtäminen perustuisi ehdotuksen mukaan valtakunnansyyttäjän harkintaan, johon sisältyisi asianosaisen oikeusturvanäkökohtien huomioiminen. Tällaisissa tilanteissa voisi ajankohtaistua se, että suomalainen yksityishenkilö ei voisi välttämättä tehokkaalla tavalla saada perustuslain 118 §:n 3 momentissa tarkoitettua syytettä nostetuksi. Asianomistajan syyteoikeuden osalta on huomionarvoista myös se, että silloin, kun rikos on tapahtunut virallisissa tehtävissä, ensisijainen syyteoikeus on Nato SOFAn VII artiklan 3 kappaleen a kohdan ii alakohdan mukaisesti lähettäjävaltiolla. Edellä jaksossa 8.1 VII artiklan 3 kappaletta koskevissa perusteluissa on käsitelty tarkemmin kysymystä virallisen tehtävän määrittelystä. Suomi voi vastaanottajavaltiona pyrkiä saamaan syyteoikeuden asiassa itselleen, mikäli valtakunnansyyttäjä tekisi asiasta päätöksen. Joissakin tilanteissa on kuitenkin mahdollista, että sellaisen teon suhteen, joka on suoritettu virallisissa tehtävissä ja jonka uhri on suomalainen, Suomella ei välttämättä olisi tuomiovaltaa, joko siksi, että lähettäjävaltio ei ole suostunut pyyntöön vedoten teon suorittamiseen virallisessa tehtävässä, jolloin ensisijainen tuomiovalta kuuluu lähettäjävaltiolle, tai siksi, että valtakunnansyyttäjä ei ole pyytänyt sen palauttamista Suomelle. Ottaen kuitenkin huomioon se, että tällaisen syyteoikeuden puuttuminen Suomelta olisi pääosin seurausta valtakunnansyyttäjän päätöksestä, voitaneen katsoa, että valtakunnansyyttäjän tekemä ratkaisu sisältää aina arvioinnin siitä, aiheutuuko asianosaiselle oikeudenloukkauksen riski, jos asia käsitellään muualla kuin Suomessa. Valtakunnansyyttäjän tekemää arviointia voitaneen pitää tältä osin merkityksellisenä oikeussuojatakeena asiassa. Asiaa voidaan verrata myös jossain määrin siihen, että rikoslain 1 luvun 12 §:n esitöissä on

katsottu, että säännös koskee myös asianomistajan oikeutta nostaa syyte suomalaisessa tuomioistuimessa (HE 1/1996 vp s. 26).

Edellä esitetyn perusteella voidaan katsoa, että sopimukset eivät koskisi tältä osin perustuslakia perustuslain 94 §:n 2 momentissa ja 95 §:n 2 momentissa tarkoitetulla tavalla.

Perustuslain 94 §:n 3 momentin velvoite valtiosäännön kansanvaltaisten perusteiden turvaamisesta

Perustuslain 94 §:n 3 momentin mukaan kansainvälinen velvoite ei saa vaarantaa valtiosäännön kansanvaltaisia perusteita. Perustuslain esitöissä on lausuttu, että säännös velvoittaisi kaikkia kansainvälisessä yhteistyössä Suomea edustavia viranomaisia ja täsmentäisi 1 §:n 3 momentissa omaksuttua lähtökohtaa, jonka mukaan Suomi osallistuu kansainväliseen yhteistyöhön rauhan ja ihmisoikeuksien turvaamiseksi sekä yhteiskunnan kehittämiseksi. Viime kädessä säännös rajoittaisi myös eduskunnan valtaa hyväksyä demokraattiselle yhteiskunnalle ominaisen valtiosäännön perusteita vaarantavia velvoitteita (HE 1/1998 vp, s. 150). Perustuslakivaliokunta on arvioinut perustuslain 94 §:n 3 momenttia esimerkiksi Euroopan perustuslakisopimusta koskevassa lausunnossa PeVL 36/2006 vp (s. 12), jolloin valiokunta ei pitänyt ehdotusta ongelmallisena perustuslain 94 §:n 3 momentin kannalta. Perustuslakivaliokunta totesi Pohjois-Atlantin sopimukseen liittymistä koskevassa lausunnossaan, että Pohjois-Atlantin sopimuksen hyväksyminen ei vaaranna valtiosäännön kansanvaltaisia perusteita perustuslain 94 §:n 3 momentissa tarkoitetulla tavalla (PeVL 80/2022 vp, s. 10). Nato SOFA ei vaikuttaisi ylimpien valtioelinten toimintaan eikä eduskunnan asemaan. Edellä käsiteltyjärjestysjaksossa on myös arvioitu, että Nato SOFAa pidetään perustuslain 1 §:n 3 momentin kannalta ongelmattomana. Näin ollen hallitus katsoo, että Nato SOFAssa ei olisi kyse sellaisesta velvoitteesta, jonka voisi katsoa vaarantavan valtiosäännön kansanvaltaisia perusteita perustuslain 94 §:n 3 momentissa tarkoitetulla tavalla.

Suomi lähettäjävaltiona

Edellä on käsitelty erityisesti tilanteita, joissa Suomi on vastaanottajavaltiona. Nato SOFAa sovelletaan myös tilanteissa, joissa Suomi on lähettäjävaltiona. Näissä tilanteissa valtiosääntöisesti merkityksellisenä voidaan pitää erityisesti sitä, miten kyseisissä tilanteissa turvataan suomalaisten joukkojen jäsenten ja siviilihenkilöstön perus- ja ihmisoikeuksien toteutuminen.

Suomalaisten joukkojen ja siviilihenkilöstön tulee kunnioittaa omassa toiminnassaan Nato SOFAn II artiklan mukaisesti vastaanottajavaltion lainsäädäntöä ja pidättäytyä sopimuksen hengen vastaisista toimenpiteistä. Suomalaisten joukkojen ja siviilihenkilöstön toimintaa koskevat oikeudet ja velvollisuudet määräytyisivät näin ollen edelleen Suomen lainsäädännön mukaisesti.

Mikäli suomalaisten joukkojen tai siviilihenkilöstön jäsentä epäiltäisiin vastaanottajavaltion alueella tapahtuneesta rikoksesta, määräytyisi rikosoikeudellisen lainkäyttövallan ja kurinpitovallan käyttö Nato SOFAn VII artiklan mukaisesti. Voimaansaattamislakiehdotuksessa ehdotetaan, että Nato SOFAn VII artiklan 3 kappaleen c kohdan mukaista tuomiovallan siirtoa koskevat päätökset tekisi valtakunnansyyttäjä. Voimaansaattamislakiehdotuksen mukaan suomalainen tuomioistuin voisi kokoontua myös vastaanottajavaltion alueella. Suomen viranomaisten toiminnassa tulisi näissä tilanteissa toimia Suomen lainsäädännön mukaisesti vastaanottajavaltion lainsäädännön kunnioittamisvelvoite huomioiden. Kunnioittamisvelvoitteen puitteissa Suomen viranomaisten tulisi aina toimia Suomen perus- ja ihmisoikeusvelvoitteiden mukaisella tavalla. Nato SOFAn VII artiklan 9

kappaleessa on kuvattu oikeudet, joihin suomalainen joukkojen tai siviilihenkilöstön jäsen olisi oikeutettu silloin, kun tätä syytetään rikosasiassa vastaanottajavaltiossa. Edellä oleva huomioon ottaen voidaan todeta, että Suomen lähettäjävaltiona toimimiseen liittyvien kysymysten ei voida katsoa koskevan perustuslakia perustuslain 94 §:n 2 momentissa ja 95 §:n 2 momentissa tarkoitettulla tavalla.

14.2.8 Pariisin pöytäkirjaa koskevat kysymykset

Pariisin pöytäkirja koskee Naton sotilasesikuntien ja niiden henkilöstön asemaa. Pariisin pöytäkirjan 4 artiklan mukaan oikeudet ja velvollisuudet, jotka sopimuksella annetaan tai asetetaan lähettäjävaltiolle tai sen viranomaisille sen joukkojen, siviilihenkilöstön tai huollettavien osalta, uskotaan tai annetaan liittokunnan esikunnan ja sen henkilöstön ja huollettavien osalta, joihin sopimusta sovelletaan tämän pöytäkirjan 2 artiklan mukaisesti, asianomaiselle strategiselle johtoosikunnalle ja sen alaisille viranomaisille seuraavia poikkeuksia lukuun ottamatta:

a. oikeus käyttää rikoslainkäyttö- ja kurinpitovaltaa, joka annetaan lähettäjävaltion sotilasviranomaisille sopimuksen VII artiklan mukaisesti, uskotaan sen valtion sotilasviranomaisille, jonka asevoimia koskevan oikeuden alaisena henkilö mahdollisesti on;

b. velvollisuudet, jotka asetetaan lähettäjävaltiolle tai sen viranomaisille sopimuksen II artiklan, III artiklan 4 kappaleen, VII artiklan 5 kappaleen a kohdan ja 6 kappaleen a kohdan, VIII artiklan 9 ja 10 kappaleen sekä XIII artiklan mukaisesti, annetaan sekä liittokunnan esikunnalle, että sille valtiolle, jonka armeijasta tai sen jäsenestä tai työntekijästä tai sellaisen huollettavasta on kysymys.

Pariisin pöytäkirjan 3 artiklan 2 kappaleen mukaan liittokunnan esikuntaa pidetään joukkona sopimuksen VII artiklan 10 kappaletta sovellettaessa.

Pariisin pöytäkirjan 14 artiklan 1 kappale mahdollistaa Pohjois-Atlantin neuvoston tekemällä päätöksellä Pariisin pöytäkirjan, Nato SOFAn tai näiden osan soveltamisen myös Pohjois-Atlantin sopimuksen mukaisesti perustettuun kansainväliseen sotilasesikuntaan tai -organisaatioon, jota ei ole määritelty pöytäkirjan 1 artiklan b ja c kappaleissa. Käytännössä Pohjois-Atlantin neuvostolle annetaan artiklalla toimivalta päättää pöytäkirjan soveltamisalan laajentamisesta muuhun kuin sopimuksessa nimenomaisesti tarkoitettuihin sotilasesikuntiin ja -organisaatioihin. Tällaiset muut sotilasesikunnat ja organisaatiot olisivat osa Naton toimintaa. Kyseisen 14 artiklan menettelyn tarkoituksena on mahdollistaa Naton organisaatorakenteiden muuttamisen yhteydessä päättää myös siitä, onko kyse sellaisesta sotilasesikunnasta tai -organisaatiosta, joka olisi osa Pariisin pöytäkirjassa tarkoitettuja sotilasesikuntia. Pariisin pöytäkirjan 14 artiklassa voidaan katsoa olevan kyse teknisluonteisesta päätöksestä, jolla jätetään Naton jäsenvaltioiden yhdessä määritettäväksi tarkemmin se, mihin sotilasesikuntiin tai -organisaatioihin Pariisin pöytäkirjaa sovelletaan. Asiallisesti kyse olisi sopimuksentekovallan osittaisesta antamisesta Naton neuvostolle, koska Naton neuvosto voisi päätöksellään laajentaa Pariisin pöytäkirjan soveltamisalaa uusiin organisaatioihin. Myös Suomi osallistuisi osaltaan Naton neuvoston päätöksentekoon Naton jäsenenä. Oikeudellisesti kyse olisi sellaisista päätöksistä, joita ei voida pitää sopimuksentekovallan delegointia koskevan perustuslakivaliokunnan lausuntokäytännön kannalta ongelmallisina (PeVL 19/2010 vp). Suomi sitoutuisi Pariisin pöytäkirjan sopimuspuoleksi liittyessään myös sellaisiin 14 artiklan 1 kappaleessa tarkoitettuihin päätöksiin soveltamisalasta, joita Pohjois-Atlantin neuvosto on tehnyt ennen Suomen liittymistä (HE 315/2022 vp, s. 24-26). Pariisin pöytäkirjan 3 artiklan 2 kappaleen mukaan liittokunnan esikuntaa pidetään joukkona sopimuksen II artiklaa, V artiklan

2 kappaletta, VII artiklan 10 kappaletta ja IX artiklan 2–4, 7 ja 8 kappaletta sekä XIII artiklaa sovellettaessa.

Perustuslakivaliokunta arvioi tämän määräyksen merkitystä liittokunnan esikunnan tilapäisen läsnäolon osalta PfP SOFAn toista lisäpöytäkirjaa koskevassa lausunnossaan. Valiokunta totesi, että ”Toisen lisäpöytäkirjan määräykset mahdollistavat kiistatta julkisen vallan käyttämisen Suomen alueella. Toisaalta kansainvälisen esikunnan läsnäolo Suomessa on nykyisten rauhankumppanuusjärjestelyjen puitteissa harvinaista. Lisäksi kysymys on aina tilapäisestä läsnäolosta. Valiokunnan mielestä on myös asian luonteen takia ymmärrettävää ja perusteltua, että sotilasyksiköt ja esikunnat vastaavat itse niiden hallussa olevien tilojen vartioinnista samoin kuin järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämisestä niissä. Sotilaspoliisin valtuudet kohdistuvat käytännössä asianomaisen joukon omaan henkilöstöön.---” (PeVL 16/2005 vp, s. 5/II). Perustuslakivaliokunta kiinnitti tämän arvion harvinaiseen ja tilapäiseen läsnäoloon. Tätä arviota siitä, että tilapäinen läsnäolo on ongelmaton, voidaan pitää perusteltuna.

Jossain määrin avoimempi arviointiasetus on se, että silloin, jos Suomen alueella olisi sijoitettuna liittokunnan esikunta, olisi liittokunnan esikunnalla toimivalta pitää yllä turvallisuutta ja järjestystä esikunnan tiloissa Nato SOFA VII artiklan 10 kappaletta vastaavalla tavalla. Vaikka Suomen alueella ei ole sopimukseen liittymishetkellä tällaista esikuntaa, mahdollistaisi Pariisin pöytäkirjan hyväksyminen tällaisen toimivallan syntymisen myös Suomen alueella. Tämän vuoksi Pariisin pöytäkirjan 3 artiklan 2 kappaleessa oleva viittaus Nato SOFA VII artiklan 10 kappaleeseen on uusi merkityksellinen arviointiasetus. Kyseisellä määräyksellä liittokunnan esikunta voisi saada Nato SOFA VII artiklan 10 kappaleen mukaisia valtuuksia, jos Suomen alueella olisi tällainen esikunta. Vuoden 2005 arviointiasetus on liittynyt vain tilapäiseen ja harvinaiseen läsnäoloon. Kuitenkin on syytä huomioda, että viittauksessa määritelty Nato SOFAn VII artiklan 10 kappaleen a kohdan mukainen toimivalta edellyttäisi joka tapauksessa Suomen viranomaisten nimenomaista päätöstä osoittaa esikunnan käyttöön tällainen tila, eikä esikunnalla olisi tällaista Nato SOFA VII artiklan 10 kappaleen a kohdan mukaista toimivaltaa olisi ilman erillistä päätöstä osoittaa toimivaltaa.

Mikäli esikunta olisi Suomen alueella, olisi liittokunnan esikunnalla selvästi Pariisin pöytäkirjan 3 artiklan 2 kappaleen mukainen toimivalta. Tällaista toimivaltaa voitaisiin verrata asiallisesti Nato SOFAn VII artiklan 10 kappaletta vastaavaksi. Sen vuoksi vastaavista syistä, joiden perusteella Nato SOFA VII artiklan 10 kappaleen on katsottu koskevan perustuslakia, voidaan myös Pariisin pöytäkirjan 3 artiklan 2 kappaleen katsoa koskevan perustuslakia.

Pariisin pöytäkirjan 4 artiklan a ja b kappaleessa viitataan näiltä osin suoraan Nato SOFAn VII artiklan mukaisiin toimivaltuuksiin. Arvioidessaan Pariisin pöytäkirjaa välillisesti lausunnon PeVL 16/2005 vp osana, on perustuslakivaliokunta kiinnittänyt arvionsa siihen, miten valiokunta on arvioinut Nato SOFAa. Koska Pariisin pöytäkirjan 4 ja 3 artikloissa viitataan suoraan Nato SOFA VII artiklaan, on edelleen asianmukaista arvioida asiaa siitä lähtökohdasta, että kyseisten määräysten valtiosääntöistä merkitystä arvioidaan vastaavalla tavalla Pariisin pöytäkirjan yhteydessä. Tuomiovallan käyttämistä koskien voidaan todeta, että oikeus käyttää tuomiovaltaa koskee perustuslakia vastaavalla tavalla kuin Nato SOFAn osalta. Sen vuoksi hallitus katsoo, että Pariisin pöytäkirjan 4 artiklan a kappale koskee vastaavalla tavalla perustuslakia.

14.2.9 Johtopäätökset

Arvioinnissa on otettava huomioon, että kyse on velvoitteista, joihin Suomi on velvollinen Naton jäsenenä sitoutumaan. Perustuslakivaliokunta piti Suomen jäsenyyttä Natossa perustuslain 1 §:n 3 momentin kannalta ongelmattomana. Myös Nato SOFAan ja Pariisin

pöytäkirjaan liittymistä voidaan pitää perustuslain 1 §:n 3 momentin kannalta ongelmattomina edellä käsitelyjärjestysjaksossa 14.2.2. esitetyillä perusteilla.

Lähetjävaltion oikeuden harjoittaa tuomiovaltaa Suomen alueella voidaan katsoa koskevan perustuslakia. Lisäksi mahdollisuus siitä, että lähettäjävaltio voisi tuomita kuolemanrangaistuksen Suomen alueella, on velvoite, jonka voidaan katsoa koskevan perustuslakia erityisesti huomioiden aiempi perustuslakivaliokunnan lausunto PeVL 6/1997 vp. Kyse on tältä osin osittain uusista tulkintakysymyksistä, koska Suomen ei ole mahdollista tehdä aiemmin toimitun mukaisesti varaumaa tai selitystä Nato SOFAan ja Pariisin pöytäkirjaan. Näiden kysymysten katsotaan koskevan perustuslakia sekä Nato SOFAn että Pariisin pöytäkirjan osalta.

Lähetjävaltion oikeuden ryhtyä Nato SOFAn VII artiklan 10 kappaleen a kohdan toisen virkkeen mukaisesti asianmukaisiin toimenpiteisiin voidaan katsoa olevan velvoitteena luonteeltaan avoin ja epätarkka. Perustuslakivaliokunnan lausuntokäytännössä on edellytetty tällaisilta vieraan valtion viranomaisen toimivaltuuksilta Suomen alueella tarkkarajaisempaa luonnetta ja myötävaikutusta Suomen viranomaisten kanssa kiiretilanteita lukuun ottamatta. Tästä johtuen kyseisen sopimusmääräyksen voidaan katsoa aiemman perustuslakivaliokunnan tulkintakäytännön valossa koskevan perustuslakia.

Muiden edellä käsiteltyjen kysymysten ei voida katsoa koskevan perustuslakia perustuslain 94 §:n 2 momentissa tai 95 §:n 2 momentissa tarkoitettulla tavalla.

Edellä esitetyistä syistä hallitus katsoo, että Nato SOFA ja Pariisin pöytäkirja tulisi hyväksyä eduskunnassa perustuslain 94 §:n 2 momentin mukaisesti päätöksellä, jota on kannattanut vähintään kaksi kolmasosaa annetuista äänistä, ja sopimuksen sekä pöytäkirjan voimaansaattamisen tulisi tapahtua perustuslain 95 §:n 2 momentin toisessa virkkeessä tarkoitettussa ns. supistetussa perustuslain säätämisyjärjestyksessä. Koska hallituksen esitykseen sisältyy useita uusia perustuslain tulkintakysymyksiä, pitää hallitus suotavana, että esityksestä pyydetäisiin perustuslakivaliokunnan lausunto.

1. ponsi

Edellä olevan perusteella ja perustuslain 94 §:n mukaisesti esitetään, että eduskunta hyväksyisi Lontoossa 19 päivänä kesäkuuta 1951 Pohjois-Atlantin sopimuksen sopimuspuolten välillä niiden joukkojen asemasta tehdyn sopimuksen sekä Pariisissa 28 päivänä elokuuta 1952 Pohjois-Atlantin sopimuksen mukaisesti perustettujen kansainvälisten sotilasesikuntien asemasta tehdyn pöytäkirjan.

2. ponsi

Edellä esitetyn perusteella ja koska sopimukset sisältävät määräyksiä, jotka kuuluvat lainsäädännön alaan, annetaan samalla eduskunnan hyväksyttäväksi seuraavat lakiehdotukset:

1.

Laki

Pohjois-Atlantin sopimuksen sopimuspuolten välillä niiden joukkojen asemasta tehdystä sopimuksesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti, joka on tehty perustuslain 95 §:n 2 momentissa määrätyllä tavalla, säädetään:

1 §

Lainsäädännön alaan kuuluvat määräykset

Lontoossa 19 päivänä kesäkuuta 1951 Pohjois-Atlantin sopimuksen sopimuspuolten välillä niiden joukkojen asemasta tehdyn sopimuksen lainsäädännön alaan kuuluvat määräykset ovat lakina voimassa sellaisina kuin Suomi on niihin sitoutunut.

2 §

Toimivalta päättää tuomiovallan käyttämisestä

Sopimuksen VII artiklan 3 kappaleen c kohdassa tarkoitetut päätökset tuomiovallan käyttämisestä ja siihen liittyvästä esitutkinnan toimittamisesta tai toimittamatta jättämisestä Suomessa tekee valtakunnansyyttäjä.

Kappaleen c kohdassa tarkoitetut ilmoitukset ja pyynnöt tekee ja vastaanottaa valtakunnansyyttäjä.

3 §

Suomen viranomaisen kiinniotto- ja pidätysoikeus lähettjävaltion pyynnöstä

Suomen toimivaltainen viranomainen voi sopimuksen VII artiklan 5 kappaleen a kohdassa tarkoitetussa tilanteessa ottaa kiinni ja pidättää lähettjävaltion joukkojen tai siviilihenkilöstön jäsenen tai näiden huollettavan lähettjävaltion toimivaltaisen viranomaisen rikosasian tutkintaa tai syytetoimenpiteitä varten esittämän pyynnön johdosta myös teosta, joka on lähettjävaltion lainsäädännön mukaan rangaistava, vaikka teko ei olisi Suomen lain mukaan rangaistava.

Kappaleen a kohdassa tarkoitettua apua kiinniottamisessa ja pidättämisessä ei anneta, jos kyseiseen valtioon soveltuvin osin sovellettavaan kansainvälistä rikosoikeusapua koskevaan sääntelyyn sisältyvä kieltäytymisperuste estäisi antamasta rikosoikeusapua.

Kiinniottamisesta ja pidättämisestä tulee ilmoittaa valtakunnansyyttäjälle.

4 §

Henkilön toimittaminen lähettjävaltion toimivaltaiselle viranomaiselle

Helsingin käräjäoikeus päättää lähettjävaltion joukkojen tai siviilihenkilöstön jäsenen tai näiden huollettavan sopimuksen VII artiklan 5 kappaleen a kohdassa tarkoitetusta toimittamisesta lähettjävaltion toimivaltaiselle viranomaiselle rikosasian tutkintaa tai

syytetoimenpiteitä varten kyseisen viranomaisen esittämän pyynnön johdosta noudattaen soveltuvin osin kyseiseen valtioon sovellettavaa rikoksen johdosta tapahtuvaa luovuttamista koskevaa sääntelyä. Henkilön toimittaminen voi perustua myös 3 §:n 1 momentissa tarkoitettuun tekoon. Asian käsittelyyn sovelletaan soveltuvin osin, mitä rikoksen johdosta tapahtuvasta luovuttamisesta Suomen ja muiden Euroopan unionin jäsenvaltioiden välillä annetussa laissa (1286/2003) säädetään menettelystä.

5 §

Toimivalta tehdä pyyntö henkilön toimittamisesta Suomen viranomaisille

Valtakunnansyyttäjä voi tehdä sopimuksen VII artiklan 5 kappaleen a kohdassa tarkoitettussa tilanteessa lähettäjävaltion viranomaisille pyynnön henkilön toimittamisesta Suomen toimivaltaisille viranomaisille.

6 §

Toimivalta tehdä ilmoitus lähettäjävaltiolle pidättämisestä

Sopimuksen VII artiklan 5 kappaleen b kohdan mukaisen ilmoituksen pidättämisestä lähettäjävaltion viranomaisille tekee valtakunnansyyttäjä.

7 §

Suomen viranomaisen toimivalta auttaa rikosasian käsittelyssä

Suomen toimivaltaiset viranomaiset auttavat sopimuksen VII artiklan 6 kappaleen a kohdan tarkoittamalla tavalla lähettäjävaltion toimivaltaisia viranomaisia noudattaen soveltuvin osin kyseiseen valtioon sovellettavaa kansainvälistä rikosoikeusapua koskevaa sääntelyä.

8 §

Toimivalta tehdä ilmoitus lähettäjävaltiolle rikosasian käsittelystä

Sopimuksen VII artiklan 6 kappaleen b kohdan mukaisen ilmoituksen rikosasian käsittelystä lähettäjävaltion viranomaisille tekee valtakunnansyyttäjä.

9 §

Pakkokeinolain määräajan pidennys

Pakkokeinolain (806/2011) 3 luvun 5 §:n 1 momentissa säädettyä määräaika pidätettyä koskevan vangitsemisvaatimuksen käsiteltäväksi ottamista varten pidennetään pidätetyn kuljettamiseen vastaanottajavaltion alueelta Suomeen tai tuomioistuimen jäsenen matkaan Suomesta vastaanottajavaltion alueelle käytetyllä ajalla.

10 §

Toimivaltainen tuomioistuin

Suomen toimiessa sopimuksen VII artiklan 1 kappaleen mukaisesti vastaanottajavaltion alueella sotilasoikeudenkäyntilain (326/1983) 5 §:ssä tarkoitettuna tuomioistuimena toimii Helsingin käräjäoikeus ja 6 §:ssä tarkoitettuna tuomioistuimena Helsingin hovioikeus.

Tuomioistuimien voi tarvittaessa pitää istunnon vastaanottajavaltion alueella.

11 §

Vankeusrangaistuksen täytäntöönpano

Sen estämättä, mitä kansainvälisestä yhteistoiminnasta eräiden rikosoikeudellisten seuraamusten täytäntöönpanossa annetun lain (21/1987) 3 §:n 2 momentissa säädetään, sopimuksen VII artiklan 1–3 kappaleen nojalla lähettäjävaltion viranomaisten määräämä vankeusrangaistus voidaan panna täytäntöön mainitun lain mukaisesti Suomessa, vaikka tuomittu ei ole Suomen kansalainen tai hänellä ei ole kotipaikkaa Suomessa.

12 §

Korvausvaatimusten esittämisestä luopuminen

Sopimuksen VIII artiklan 2 kappaleen f kohdassa tarkoitettu summa, jonka alittuessa Suomi luopuisi korvausvaatimusten esittämisestä, on Suomen osalta 567 euroa.

13 §

Puolustusvoimien toimivalta antaa alue lähettäjävaltion käyttöön

Puolustusvoimat voi käytössään olevalla alueella antaa sopimuksen VII artiklan 10 kappaleen a kohdassa tarkoitettuja paikkoja lähettäjävaltion käyttöön.

14 §

Muut kuin lainsäädännön alaan kuuluvat määräykset

Sopimuksen muiden kuin lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta säädetään valtioneuvoston asetuksella.

15 §

Voimaantulo

Tämän lain voimaantulosta säädetään valtioneuvoston asetuksella.

2.

Laki

Pohjois-Atlantin sopimuksen mukaisesti perustettujen kansainvälisten sotilasesikuntien asemasta tehdystä pöytäkirjasta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti, joka on tehty perustuslain 95 §:n 2 momentissa määrättyllä tavalla, säädetään:

1 §

Lainsäädännön alaan kuuluvat määräykset

Pariisissa 28 päivänä elokuuta 1952 Pohjois-Atlantin sopimuksen mukaisesti perustettujen kansainvälisten sotilasesikuntien asemasta tehdyn pöytäkirjan lainsäädännön alaan kuuluvat määräykset ovat lakina voimassa sellaisina kuin Suomi on niihin sitoutunut.

2 §

Suomen viranomaisen kiinniotto- ja pidätysoikeus lähettäjävaltion pyynnöstä

Suomen toimivaltainen viranomainen voi pöytäkirjan 4 artiklan 1 kappaleen a kohdan mukaisesti lähettäjävaltion joukkojen tai siviilihenkilöstön jäsenen tai näiden huollettavan Lontoossa 19 päivänä kesäkuuta 1951 Pohjois-Atlantin sopimuksen sopimuspuolten välillä niiden joukkojen asemasta tehdyn sopimuksen (SopS XX/XXXX) VII artiklan 5 kappaleen a kohdassa tarkoitettussa tilanteessa ottaa kiinni ja pidättää lähettäjävaltion joukkojen tai siviilihenkilöstön jäsenen tai näiden huollettavan lähettäjävaltion toimivaltaisen viranomaisen rikosasian tutkintaa tai syytetoimenpiteitä varten esittämän pyynnön johdosta myös teosta, joka on lähettäjävaltion lainsäädännön mukaan rangaistava, vaikka teko ei olisi Suomen lain mukaan rangaistava.

Artiklan 5 kappaleen a kohdassa tarkoitettua apua kiinniottamisessa ja pidättämisessä ei anneta, jos kyseiseen valtioon soveltuvin osin sovellettavaan kansainvälistä rikosoikeusapua koskevaan sääntelyyn sisältyvä kieltäytymisperuste estäisi antamasta rikosoikeusapua.

Kiinniottamisesta ja pidättämisestä tulee ilmoittaa valtakunnansyyttäjälle.

3 §

Henkilön toimittaminen lähettäjävaltion toimivaltaiselle viranomaiselle

Helsingin käräjäoikeus päättää pöytäkirjan 4 artiklan 1 kappaleen a kohdan mukaisesti Pohjois-Atlantin sopimuksen sopimuspuolten välillä niiden joukkojen asemasta tehdyn sopimuksen VII artiklan 5 kappaleen a kohdassa tarkoitettua toimittamisesta lähettäjävaltion toimivaltaiselle viranomaiselle rikosasian tutkintaa tai syytetoimenpiteitä varten kyseisen viranomaisen esittämän pyynnön johdosta noudattaen soveltuvin osin kyseiseen valtioon sovellettavaa rikoksen johdosta tapahtuvaa luovuttamista koskevaa sääntelyä. Henkilön toimittaminen voi perustua myös 2 §:n 1 momentissa tarkoitettuun tekoon. Asian käsittelyyn sovelletaan soveltuvin osin, mitä rikoksen johdosta tapahtuvasta luovuttamisesta Suomen ja muiden Euroopan unionin jäsenvaltioiden välillä annetussa laissa (1286/2003) säädetään menettelystä.

4 §

Suomen viranomaisen toimivalta auttaa rikosasian käsittelyssä

Suomen toimivaltaiset viranomaiset auttavat pöytäkirjan 4 artiklan 1 kappaleen a kohdan mukaisesti Pohjois-Atlantin sopimuksen sopimuspuolten välillä niiden joukkojen asemasta tehdyn sopimuksen VII artiklan 6 kappaleen a kohdan tarkoittamalla tavalla lähettäjävaltion

toimivaltaisia viranomaisia noudattaen soveltuvin osin kyseiseen valtioon sovellettavaa kansainvälistä rikosoikeusapua koskevaa sääntelyä.

5 §

Muut kuin lainsäädännön alaan kuuluvat määräykset

Pöytäkirjan muiden kuin lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta säädetään valtioneuvoston asetuksella.

6 §

Voimaantulo

Tämän lain voimaantulosta säädetään valtioneuvoston asetuksella.

3.

Laki

ampuma-aselain 17 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan ampuma-aselain (1/1998) 17 §:n 1 momentin 10 kohta, sellaisena kuin se on laissa 601/2001, seuraavasti:

17 §

Soveltamisalaa koskevat poikkeukset

Tämä laki ei koske:

10) vieraan valtion asevoimille kuuluvien ampuma-aseiden, aseiden osien, patruunoiden ja erityisen vaarallisten ammusten siirtoa Suomeen tai Suomesta, tuontia, vientiä, valmistamista, korjaamista, muuntamista tai hallussapitoa, jos:

a) toimintaan sovelletaan Pohjois-Atlantin sopimuksen sopimuspuolten välillä niiden joukkojen asemasta tehtyä sopimusta (SopS xx/xxxx), Pohjois-Atlantin sopimuksen mukaisesti perustettujen kansainvälisten sotilasesikuntien asemasta tehtyä pöytäkirjaa (SopS xx/xxxx), Pohjois-Atlantin sopimuksen sopimusvaltioiden ja muiden rauhankumppanuuteen osallistuvien valtioiden välillä niiden joukkojen asemasta tehtyä sopimusta (SopS 65/1997) tai sen toista lisäpöytäkirjaa (SopS 73/2005);

b) toiminta perustuu muuhun kansainväliseen rauhanturvaamistehtävään;

c) toimintaan on myönnetty lupa aluevalvontalain (755/2000) nojalla;

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

4.

Laki

valtion vahingonkorvaustoiminnasta annetun lain 1 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan valtion vahingonkorvaustoiminnasta annetun lain (978/2014) 1 §:n 1 momentti ja 2 momentin 1 kohta seuraavasti:

1 §

Soveltamisala

Tätä lakia sovelletaan valtioon kohdistuvan vahingonkorvausvaatimuksen käsittelyyn, jos vaatimus perustuu valtion viranomaisen virheeseen tai laiminlyöntiin taikka toimintaan, josta valtio vastaa tahallisuudesta tai huolimattomuudesta riippumatta. Tätä lakia sovelletaan myös

kolmannen osapuolen esittämään korvausvaatimukseen, jonka Suomen valtio on sitoutunut käsittelemään Suomea sitovan joukkojen tai kansainvälisen sotilasesikunnan asemaa koskevan sopimuksen perusteella. Kun kyse on Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen tuomioon tai ihmisoikeuksien ja perusvapauksien suojaamiseksi tehdyn yleissopimuksen (SopS 19/1990) 39 artiklan mukaiseen sovintoratkaisuun perustuvasta korvauksesta taikka muun kansainvälisen lainkäyttö- tai tutkintaelimen tuomioon tai päätökseen perustuvasta korvauksesta, lakia sovelletaan kuitenkin vain korvauksen maksamiseen valtion varoista.

Tätä lakia ei sovelleta oikeuskanslerinvirastoon eikä eduskunnan oikeusasiamiehen kansliaan kohdistuviin vahingonkorvausvaatimuksiin eikä sellaisen esine- tai varallisuusvahinkoon perustuvan korvausvaatimuksen käsittelyyn, joka koskee:

1) Puolustusvoimien toiminnassa kiinteistölle aiheutunutta vahinkoa tai sotilaallisesta kriisinhallinnasta taikka Puolustusvoimien ulkomailla tapahtuvasta kansainvälisestä yhteistoiminnasta, harjoitustoiminnasta tai muusta kansainvälisestä toiminnasta johtuvaa vahinkoa;

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

5.

Laki

autoverolain 24 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan autoverolain (777/2020) 24 § seuraavasti:

24 §

Kansainvälisen sopimuksen perusteella verosta vapaat ajoneuvot

Autoverosta on vapaa ajoneuvo, joka tulee:

1) erityisillä rekisterikilvillä varustettuna ulkovaltojen Suomessa toimivien diplomaattisten ja muiden samassa asemassa olevien edustustojen tai lähetettyjen konsuleiden virastojen viralliseen käyttöön taikka diplomaattisten edustajien, lähetettyjen konsulien tai mainittujen edustustojen ulkomaan kansalaisuutta olevien hallinnollisen ja teknisen henkilökunnan jäsenten ja heidän talouteensa kuuluvien perheenjäsenten henkilökohtaiseen käyttöön sen mukaan kuin diplomaattisia suhteita koskevassa Wienin yleissopimuksessa (SopS 4/1970) ja konsulisuhteita koskevassa Wienin yleissopimuksessa (SopS 50/1980) määrätään;

2) Euroopan unionin Suomessa sijaitsevien toimielinten käyttöön taikka tällaisten toimielinten palvelukseen Suomeen tulevan henkilön käyttöön ja omistukseen, jos henkilö on asunut pysyvästi muualla kuin Suomessa;

3) muun kuin kohdassa 1 mainitun kansainvälisen sopimuksen perusteella autoverosta vapautetun tahon tai henkilön omistukseen ja käyttöön.

Ulkoministeriö vahvistaa 1 momentin 1 kohdassa mainittujen yleissopimusten mukaisten edellytysten olemassaolon.

Edellä 1 momentin 1 tai 2 kohdassa tarkoitettua ajoneuvoa ei saa veroa suorittamatta myydä, vuokrata eikä muutoinkaan luovuttaa tai antaa vastikkeetta käytettäväksi muulle kuin vastaavaan verottomaan ajoneuvoon oikeutetulle edustustolle tai henkilölle ennen kuin kolme

vuotta on kulunut ajoneuvon rekisteröimisestä kysymyksessä olevaan käyttöön. Jos mainituissa lainkohdissa tarkoitettu henkilö muuttaessaan pois Suomesta ennen kuin tässä momentissa säädetty määräaika on kulunut myy käytössään olleen ajoneuvon Suomessa, siitä on suoritettava veroa yksi kolmaskymmeneskuudesosa jokaista määräajasta jäljellä olevaa täyttä tai vajaata kuukautta kohti.

Edellä 1 momentin 3 kohdassa tarkoitettua ajoneuvoa ei saa veroa suorittamatta myydä, vuokrata eikä muutoinkaan luovuttaa tai antaa vastikkeetta käytettäväksi muutoin kuin kyseisessä sopimuksessa mainituin edellytyksin ja rajoituksin.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

6.

Laki

eläinlääkäriammattin harjoittamisesta annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
lisätään eläinlääkäriammattin harjoittamisesta annettuun lakiin (29/2000) uusi 2 a § seuraavasti:

1 luku

Yleiset säännökset

2 a §

Sovellettamisalan raja

Tätä lakia ei 9 §:ää lukuun ottamatta sovelleta sellaiseen vieraan valtion asevoimien palveluksessa olevaan henkilöön, johon sovelletaan Suomea sitovaa joukkojen asemaa koskevaa sopimusta, tämän tuottaessa eläinlääkäripalveluja omille tai toisen vieraan valtion asevoimille tai Puolustusvoimille.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

7.

Laki

ajokorttilain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
lisätään ajokorttilakiin (386/2011) uusi 58 a § seuraavasti:

58 a §

Sotilaalliseen puolustusyhteistyöhön osallistuvassa valtiossa annettu ajokortti, ajolupa ja asevoimien ajolupa

Suomea sitovassa joukkojen tai kansainvälisen sotilasesikunnan asemaa koskevassa sopimuksessa tarkoitettu ajokortti, ajolupa tai asevoimien ajolupa oikeuttaa siihen merkittyä ajokorttiluokkaa vastaavan moottorikäyttöisen ajoneuvon, Puolustusvoimien ajoneuvon tai kansainvälisen sotilasajoneuvon kuljettamiseen Suomessa.

Suomeen lähetetylle henkilölle muussa sotilaalliseen puolustusyhteistyöhön osallistuvassa valtiossa kuin 1 momentissa tarkoitettun sopimuksen sopimusvaltiossa myönnetty voimassa oleva ajokortti, ajolupa tai asevoimien ajolupa oikeuttaa siihen merkittyä ajokorttiluokkaa vastaavan Puolustusvoimien ajoneuvon tai kansainvälisen sotilasajoneuvon kuljettamiseen Suomessa.

Puolustusministeriön asetuksella voidaan antaa tarkempia säännöksiä Puolustusvoimien ajoneuvon ja kansainvälisen sotilasajoneuvon kuljettamisesta 1 ja 2 momentissa tarkoitettulla ajokortilla, ajoluvalla ja asevoimien ajoluvalla.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

8.

Laki

liikenteen palveluista annetun lain 28 §:n 2 kohdan muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan liikenteen palveluista annetun lain (320/2017) 28 §:n 2 kohta, sellaisena kuin se on laissa 562/2020, seuraavasti:

28 §

Poikkeukset kuorma- ja linja-autonkuljettajan ammattipätevyysvaatimuksesta

Kuljettajalta ei vaadita ammattipätevyyttä, jos:

2) ajoneuvo on poliisin, pelastustoimen tai pelastusalan koulutuksesta vastaavan oppilaitoksen, ensihoitopalvelun, Puolustusvoimien, vieraan valtion asevoimien, Tullin tai Rajavartiolaitoksen käytössä niiden tehtäviin liittyvissä kuljetuksissa;

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

9.

Laki

ajoneuvolain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
lisätään ajoneuvolain (82/2021) siitä lailla 493/2023 kumotun 127 §:n tilalle uusi 127 seuraavasti:

127 §

Suomea sitovassa joukkojen tai kansainvälisen sotilasesikunnan asemaa koskevassa sopimuksessa tarkoitetun ajoneuvon tilapäinen käyttö

Suomea sitovassa joukkojen tai kansainvälisen sotilasesikunnan asemaa koskevassa sopimuksessa tarkoitettu henkilö saa tilapäisesti Suomessa ollessaan käyttää maahan tuomaansa sopimusvaltiossa rekisteröityä ajoneuvoa sopimuksessa tarkoitetun oleskelun ajan.

Käytettäessä ajoneuvoa tässä pykälässä tarkoitetuissa tilanteissa Suomessa käyttämisen edellytyksenä on, mitä 125 §:n 3 momentin 1, 3 ja 4 kohdassa sekä 4 momentissa säädetään.

Ajoneuvoa kuljettavan henkilön on pyynnöstä esitettävä väliaikaisen maahantuonnin lupa tai vastaava todiste todisteena tämän pykälän mukaisesta tilapäisestä käytöstä ja todiste 125 §:n 3 momentin 1, 3 ja 4 kohdassa säädettyjen edellytysten täyttymisestä liikennettä valvovalle viranomaiselle.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

10.

Laki

terveydenhuollon ammattihenkilöistä annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
lisätään terveydenhuollon ammattihenkilöistä annettuun lakiin (559/1994) uusi 3 b § seuraavasti:

1 luku

Yleiset säännökset

3 b §

Vieraan valtion asevoimien palveluksessa olevan henkilön oikeus harjoittaa säänneltyä terveydenhuollon ammattia Suomessa

Tätä lakia ei sovelleta sellaiseen vieraan valtion asevoimien palveluksessa olevaan henkilöön, johon sovelletaan Suomea sitovaa joukkojen tai kansainvälisen sotilasesikunnan asemaa koskevaa sopimusta ja joka osana Suomen sotilaallista puolustusyhteistyötä harjoittaa Suomessa säänneltyä terveydenhuollon ammattia antaessaan terveydenhuoltoa omien tai toisen vieraan valtion asevoimien joukoille ja siviilihenkilöstölle sekä näiden huollettaville taikka Puolustusvoimien palveluksessa oleville henkilöille. Vieraan valtion asevoimien palveluksessa olevalla henkilöllä ei ole tällöin kuitenkaan oikeutta käyttää säänneltyä terveydenhuollon ammattihenkilön ammattinimikettä.

Muissa kuin 1 momentissa tarkoitetuissa tapauksissa vieraan valtion asevoimien palveluksessa olevaan henkilöön sovelletaan tämän lain säännöksiä.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

11.

Laki

taisteluvälineiden siviilihenkilöille aiheuttamien tapaturmien korvaamisesta annetun lain 1 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan taisteluvälineiden siviilihenkilöille aiheuttamien tapaturmien korvaamisesta annetun lain (1213/1990) 1 §, sellaisena kuin se on laissa 477/2015, seuraavasti:

:

1 §

Tämän lain mukaan suoritetaan korvausta tapaturman aiheuttaman henkilövahingon seurauksena saadusta vammasta tai sairaudesta, jos tapaturma on aiheutunut Suomen valtion alueella Puolustusvoimille tai Puolustusvoimien kanssa puolustusyhteistyöhön osallistuvan valtion asevoimille kuuluvista aseista, ammuksista, miinoista, räjähdysaineista tai muista taisteluvälineistä, jotka eivät ole oikeudettomasti olleet muun kuin Puolustusvoimien tai Puolustusvoimien kanssa puolustusyhteistyöhön osallistuvan valtion asevoimien hallussa. Korvausta ei suoriteta, jos vahingoittuneella on oikeus korvaukseen työtapaturma- ja ammattitautilain (459/2015), tapaturman ja palvelussairauden korvaamisesta kriisinhallintatehtävissä annetun lain (1522/2016) tai sotilastapaturman ja palvelussairauden korvaamisesta annetun lain (1521/2016) mukaan.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

Helsingissä 30.11.2023

Pääministeri

Petteri Orpo

Ulkoministeri Elina Valtonen

**SOPIMUS POHJOIS-ATLANTIN
SOPIMUKSEN SOPIMUSPUOLTEN
VÄLILLÄ NIIDEN JOUKKOJEN
ASEMASTA**

**AGREEMENT BETWEEN THE PARTIES
TO THE NORTH ATLANTIC TREATY
REGARDING THE STATUS OF THEIR
FORCES**

Lontoossa, 19 päivänä kesäkuuta 1951

London, 19 June, 1951

Washingtonissa 4 päivänä huhtikuuta 1949 allekirjoitetun Pohjois-Atlantin sopimuksen sopimuspuolet, jotka

The parties to the North Atlantic Treaty signed in Washington on 4 April, 1949,

katsovat, että sopimuspuolen joukkoja voidaan sopimuksesta lähettää palvelemaan toisen sopimuspuolen alueella;

Considering that the forces of one Party may be sent, by arrangement, to serve in the territory of another Party;

pitävät mielessä, että päätös lähettää niitä ja lähettämistä koskevat ehdot, siltä osin kuin ehtoja ei aseteta tässä sopimuksessa, edellyttävät jatkossakin kyseisten sopimuspuolten välistä erillistä sopimusta; ja

Bearing in mind that the decision to send them and the conditions under which they will be sent, in so far as such conditions are not laid down by the present Agreement, will continue to be the subject of separate arrangements between the Parties concerned;

haluavat kuitenkin määritellä näiden joukkojen aseman silloin, kun ne ovat toisen sopimuspuolen alueella;

Desiring, however, to define the status of such forces while in the territory of another Party;

ovat sopineet seuraavasta:

Have agreed as follows:

I artikla

Article I

1. Tässä sopimuksessa ilmaisu
a. "joukot" tarkoittaa jonkin sopimuspuolen maa-, meri- tai ilmavoimiin kuuluvaa henkilöstöä, kun se on Pohjois-Atlantin sopimuksen alueella sijaitsevalla jonkin toisen sopimuspuolen alueella virallisten tehtävien yhteydessä, edellyttäen, että kyseiset kaksi sopimuspuolta voivat sopia, että tiettyjen henkilöiden, yksiköiden tai muodostelmien ei katsota muodostavan 'joukkoja' tai kuuluvan 'joukkoihin' tämän sopimuksen tarkoittamassa mielessä,

1. In this Agreement the expression
a. 'force' means the personnel belonging to the land, sea or air armed services of one Contracting Party when in the territory of another Contracting Party in the North Atlantic Treaty area in connexion with their official duties, provided that the two Contracting Parties concerned may agree that certain individuals, units or formations shall not be regarded as constituting or included in a 'force' for the purpose of the present Agreement;

b. "siviilihenkilöstö" tarkoittaa sellaista sopimuspuolen joukkojen mukana seuraavaa siviilihenkilöstöä, joka on tämän sopimuspuolen asevoimien palveluksessa ja jossa ei ole kansalaisuudettomia henkilöitä

b. 'civilian component' means the civilian personnel accompanying a force of a Contracting Party who are in the employ of an armed service of that Contracting Party, and who are not stateless persons, nor

eikä sellaisen valtion kansalaisia, joka ei ole Pohjois-Atlantin sopimuksen sopimuspuoli, eikä sen valtion kansalaisia, jossa joukot sijaitsevat, tai henkilöitä, joilla on siellä vakinainen asuinpaikka,

c. "huollettava" tarkoittaa joukkojen tai siviilihenkilöstön jäsenen puolisoa tai tällaisen jäsenen lasta, joka saa jäseneltä elatuksensa,

d. "lähettäjävaltio" tarkoittaa sopimuspuolta, jolle joukot kuuluvat,

e. "vastaanottajavaltio" tarkoittaa sopimuspuolta, jonka alueelle joukot tai siviilihenkilöstö on sijoitettu, joko koska niillä on sijoituspaikka siellä tai koska ne ovat alueella läpikulkumatalla,

f. "lähettäjävaltion sotilasviranomaiset" tarkoittaa niitä lähettäjävaltion viranomaisia, jotka ovat kyseisen valtion lain mukaan toimivaltaisia panemaan täytäntöön sen asevoimia koskevan oikeuden säännökset kyseisen valtion joukkoihin ja siviilihenkilöstöön kuuluviin jäseniin nähden,

g. "Pohjois-Atlantin neuvosto" tarkoittaa Pohjois-Atlantin sopimuksen 9 artiklan nojalla perustettua neuvostoa tai mitä tahansa sen aputoimielintä, jolla on valta toimia sen puolesta.

2. Tätä sopimusta sovelletaan sopimuspuolten hallinnollisten alueiden viranomaisiin alueilla, joihin tätä sopimusta sovelletaan tai joihin se on ulotettu XX artiklan mukaisesti, samalla tavalla kuin sitä sovelletaan kyseisten sopimuspuolten keskusviranomaisiin. Hallinnollisten alueiden omaisuuden ei katsota kuitenkaan olevan sopimuspuolen omaisuutta VIII artiklan tarkoittamassa merkityksessä.

II artikla

Joukot, niiden siviilihenkilöstö ja niiden jäsenet sekä heidän huollettavansa ovat velvollisia kunnioittamaan vastaanottajavaltion lakia ja pidättymään

nationals of any State which is not a Party to the North Atlantic Treaty, nor nationals of, nor ordinarily resident in, the State in which the force is located.

c. 'dependent' means the spouse of a member of a force or a civilian component, or a child of such member depending on him or her for support;

d. 'sending State' means the Contracting Party to which the force belongs;

e. 'receiving State' means the Contracting Party in the territory of which the force or civilian component is located, whether it be stationed there or passing in transit;

f. 'military authorities of the sending State' means those authorities of a sending State who are empowered by its law to enforce the military law of that State with respect to members of its forces or civilian components;

g. 'North Atlantic Council' means the Council established by Article 9 of the North Atlantic Treaty or any of its subsidiary bodies authorised to act on its behalf.

2. This Agreement shall apply to the authorities of political sub-divisions of the Contracting Parties, within their territories to which the Agreement applies or extends in accordance with Article XX, as it applies to the central authorities of those Contracting Parties, provided, however, that property owned by political sub-divisions shall not be considered to be property owned by a Contracting Party within the meaning of Article VIII.

Article II

It is the duty of a force and its civilian component and the members thereof as well as their dependents to respect the law of the receiving State, and to abstain from any

kaikista tämän sopimuksen hengen vastaisista toimista ja erityisesti kaikesta poliittisesta toiminnasta vastaanottajavaltiossa. Myös lähettäjävaltiolla on velvollisuus ryhtyä tarpeellisiin toimiin tämän päämäärän saavuttamiseksi.

III artikla

1. Tämän artiklan 2 kappaleessa esitettyjen ehtojen perusteella ja edellyttäen, että vastaanottajavaltion asettamia joukkojen tai niiden jäsenten saapumista ja lähtöä koskevia muodollisuuksia noudatetaan, passi- ja viisumisäännöksiä ja maahantulotarkastuksia ei sovelleta kyseisiin jäseniin näiden saapuessa vastaanottajavaltion alueelle tai lähtiessä sieltä. Heitä eivät myöskään koske vastaanottajavaltion antamat ulkomaalaisten rekisteröintiä ja valvontaa koskevat säännökset, eikä heillä katsota olevan oikeutta pysyväisluonteiseen oleskeluun tai kotipaikkaan vastaanottajavaltion alueella.

2. Joukkojen jäseniltä vaaditaan vain seuraavat asiakirjat. Asiakirjat tulee esittää pyydettyinä:

a. lähettäjävaltion antama valokuvallinen henkilöllisyystodistus, josta ilmenevät henkilön nimet, syntymäaika, sotilasarvo ja numero (jos sellainen on) sekä puolustushaara;

b. henkilökohtainen tai yhteinen lähettäjävaltion tai Pohjois-Atlantin liiton toimivaltaisen toimituksen antama matkamääräys, joka on laadittu lähettäjävaltion kielellä sekä englannin ja ranskan kielellä ja jossa vahvistetaan henkilön tai ryhmän asema joukkojen jäsenenä sekä annettu matkamääräys. Vastaanottajavaltio voi vaatia, että sen toimivaltainen edustaja varmentaa matkamääräyksen.

3. Siviilihenkilöstön jäsenten ja huollettavien asema käy ilmi heidän passeistaan.

activity inconsistent with the spirit of the present Agreement, and, in particular, from any political activity in the receiving State. It is also the duty of the sending State to take necessary of measures to that end.

Article III

1. On the conditions specified in paragraph 2 of this Article and subject to compliance with the formalities established by the receiving State relating to entry and departure of a force or the members thereof, such members shall be exempt from passport and visa regulations and immigration inspection on entering or leaving the territory of a receiving State. They shall also be exempt from the regulations of the receiving State on the registration and control of aliens, but shall not be considered as acquiring any right to permanent residence or domicile in the territories of the receiving State

2. The following documents only will be required in respect of members of a force. They must be presented on demand:

a. personal identity card issued by the sending State showing names, date of birth, rank and number (if any), service, and photograph;

b. individual or collective movement order, in the language of the sending State and in the English and French languages, issued by an appropriate agency of the sending State or of the North Atlantic Treaty Organization and certifying to the status of the individual or group as a member or members of a force and to the movement ordered. The receiving State may require a movement order to be countersigned by its appropriate representative.

3. Members of a civilian component and dependents shall be so described in their passports.

4. If a member of a force or a civilian component leaves the employ of the sending State and is not repatriated, the authorities of the sending State shall immediately inform

4. Jos joukkojen tai siviilihenkilöstön jäsen jää pois lähettäjävaltion palveluksesta eikä häntä palauteta lähtömaahansa, lähettäjävaltion viranomaisten tulee viipymättä ilmoittaa asiasta vastaanottajavaltion viranomaisille ja kertoa samalla muut tarpeelliset seikat. Lähettäjävaltion viranomaisten tulee samoin ilmoittaa vastaanottajavaltion viranomaisille jokaisesta jäsenestä, joka on ollut luvatta poissa virallisista tehtävistään yli kaksikymmentäyksi päivää.

5. Mikäli vastaanottajavaltio on pyytänyt joukkojen tai siviilihenkilöstön jäsenen poistamista alueeltaan tai antanut karkotusmääräyksen, joka koskee joukkojen tai siviilihenkilöstön entistä jäsentä taikka jäsenen tai entisen jäsenen huollettavaa, lähettäjävaltion viranomaiset ovat vastuussa kyseisen henkilön vastaanottamisesta alueelleen tai tämän poistamisesta vastaanottajavaltiosta muulla tavalla. Tämä kappale koskee vain henkilöitä, jotka eivät ole vastaanottajavaltion kansalaisia ja jotka ovat tulleet vastaanottajavaltioon joukkojen jäsenenä tai siviilihenkilöstöön kuuluvana tai aikoen tulla niiden jäseneksi, sekä kyseisten henkilöiden huollettavia.

IV artikla

Vastaanottajavaltio joko

a. hyväksyy lähettäjävaltion tai sen hallinnollisen alueen joukkojen tai siviilihenkilöstön jäsenelle myöntämän ajokortin tai ajoluvan tai asevoimien ajoluvan ilman koetta tai maksua; tai

b. myöntää oman ajokorttinsa tai ajolupansa joukkojen tai siviilihenkilöstön jäsenelle, jolla on lähettäjävaltion tai sen hallinnollisen alueen myöntämä ajokortti tai ajolupa tai asevoimien ajolupa, edellyttäen, että koetta ei vaadita.

V artikla

1. Joukkojen jäsenet käyttävät tavallisesti sotilaspukua. Jollei toisin sovita lähettäjä- ja vastaanottajavaltioiden viranomaisten

the authorities of the receiving State, giving such particulars as may be required. The authorities of the sending State shall similarly inform the authorities of the receiving State of any member who has absented himself for more than twenty-one days.

5. If the receiving State has requested the removal from its territory of a member of a force or civilian component or has made an expulsion order against an ex-member of a force or of a civilian component or against a dependent of a member or ex-member, the authorities of the sending State shall be responsible for receiving the person concerned within their own territory or otherwise disposing of him outside the receiving State. This paragraph shall apply only to persons who are not nationals of the receiving State and have entered the receiving State as members of a force or civilian component or for the purpose of becoming such members, and to the dependents of such persons.

Article IV

The receiving State shall either

a. accept as valid, without a driving test or fee, the driving permit or licence or military driving permit issued by the sending State or a sub-division thereof to a member of a force or of a civilian component; or

b. issue its own driving permit or licence to any member of a force or civilian component who holds a driving permit or licence or military driving permit issued by the sending State or a sub-division thereof, provided that no driving test shall be required.

Article V

1. Members of a force shall normally wear uniform. Subject to any arrangement to the contrary between the authorities of the sending and receiving States, the wearing of civilian dress shall be on the same conditions as for members of the forces of the receiving State. Regularly constituted units or

kesken, siviiliasua käytetään samoin ehdoin, joita sovelletaan vastaanottajavaltion joukkojen jäseniin. Pysyviksi muodostetut joukkojen yksiköt tai muodostelmat käyttävät sotilaspukua ylittäessään valtionrajan.

2. Joukkojen tai siviilihenkilöstön virkaajoneuvoissa on niiden rekisterinumeron lisäksi selvästi erottuva kansallisuustunnus.

VI artikla

Joukkojen jäsenet voivat pitää hallussaan ja kantaa aseita sillä ehdolla, että niillä on siihen määräystensä nojalla oikeus. Lähettjävaltion viranomaiset suhtautuvat myönteisesti tätä asiaa koskeviin vastaanottajavaltion tekemiin pyyntöihin.

VII artikla

1. Tämän artiklan määräysten mukaisesti

a. lähettjävaltion sotilasviranomaisilla on oikeus harjoittaa vastaanottajavaltiossa kaikkea lähettjävaltion lain mukaista rikosoikeudellista ja kurinpidollista lainkäyttövaltaa kaikkiin henkilöihin, jotka ovat tämän lähettjävaltion asevoimia koskevan oikeuden alaisia,

b. vastaanottajavaltion viranomaisilla on tuomiovalta joukkojen ja siviilihenkilöstön jäseniin ja näiden huollettaviin nähden koskien vastaanottajavaltion alueella tehtyjä ja sen lain nojalla rangaistavia rikoksia.

2.

a. Lähettjävaltion sotilasviranomaisilla on yksinomainen tuomiovalta sellaisiin henkilöihin nähden, jotka ovat kyseisen valtion asevoimia koskevan oikeuden alaisia, sellaisten rikosten osalta, mukaan lukien sen turvallisuuteen liittyvät rikokset, jotka ovat rangaistavia lähettjävaltion mutta eivät vastaanottajavaltion lain nojalla.

b. Vastaanottajavaltion viranomaisilla on yksinomainen tuomiovalta joukkojen ja siviilihenkilöstön jäseniin ja näiden

formations of a force shall be in uniform when crossing a frontier.

2. Service vehicles of a force or civilian component shall carry, in addition to their registration number, a distinctive nationality mark.

Article VI

Members of a force may possess and carry arms, on condition that they are authorized to do so by their orders. The authorities of the sending State shall give sympathetic consideration to requests from the receiving State concerning this matter.

Article VII

1. Subject to the provisions of this Article,

a. the military authorities of the sending State shall have the right to exercise within the receiving State all criminal and disciplinary jurisdiction conferred on them by the law of the sending State over all persons subject to the military law of that State;

b. the authorities of the receiving State shall have jurisdiction over the members of a force or civilian component and their dependents with respect to offences committed within the territory of the receiving State and punishable by the law of that State.

2.

a. The military authorities of the sending State shall have the right to exercise exclusive jurisdiction over persons subject to the military law of that State with respect to offences, including offences relating to its security, punishable by the law of the sending State, but not by the law of the receiving State.

b. The authorities of the receiving State shall have the right to exercise exclusive jurisdiction over members of a force or civilian component and their dependents with respect to offences, including offences relating to the security of that State,

huollettaviin nähden koskien sellaisia rikoksia, mukaan lukien kyseisen valtion turvallisuuteen liittyvät rikokset, jotka ovat rangaistavia sen mutta eivät lähettäjävaltion lain nojalla.

c. Tässä kappaleessa ja tämän artiklan 3 kappaleessa valtion turvallisuuteen kohdistuvia rikoksia ovat:

- i) valtiopetos,
- ii) sabotaasi, vakoilu tai minkä tahansa tämän valtion salaisuuksiin tai sen kansalliseen puolustukseen liittyviin salaisuuksiin liittyvän lain rikkominen.

3. Jos valtioilla on rinnakkainen tuomiovalta, sovelletaan seuraavia sääntöjä:

a. Lähettäjävaltion sotilasviranomaisilla on ensisijainen oikeus harjoittaa tuomiovaltaa joukkojen tai siviilihenkilöstön jäsenen nähden, kun kyseessä ovat

- i) rikokset ainoastaan kyseisen valtion omaisuutta tai turvallisuutta vastaan tai rikokset ainoastaan tämän valtion joukkojen tai siviilihenkilöstön jäsenen tai huollettavan henkilöä tai omaisuutta vastaan,
- ii) rikokset, jotka johtuvat jostakin toimesta tai laiminlyönnistä virallisissa tehtävissä.

b. Kaikkien muiden rikosten osalta vastaanottajavaltion viranomaisilla on ensisijainen oikeus harjoittaa tuomiovaltaa.

c. Jos valtio, jolla on ensisijainen oikeus, päättää olla harjoittamatta tuomiovaltaansa, sen tulee ilmoittaa asiasta toisen valtion viranomaisille niin pian kuin mahdollista. Sen valtion viranomaisten, jolla on ensisijainen oikeus, tulee suhtautua myönteisesti toisen valtion viranomaisten pyyntöön luopua oikeudestaan tapauksissa, joissa tämä toinen valtio pitää tällaista luopumista erityisen merkittävänä.

4. Edellä olevat tämän artiklan määräykset eivät merkitse, että lähettäjävaltion sotilasviranomaisilla olisi mitään oikeutta harjoittaa tuomiovaltaa sellaisiin henkilöihin nähden, jotka ovat vastaanottajavaltion

punishable by its law but not by the law of the sending state.

c. For the purposes of this paragraph and of paragraph 3 of this Article a security offence against a State shall include:

- i) treason against the State;
- ii) sabotage, espionage or violation of any law relating to official secrets of that State, or secrets relating to the national defence of that State

3. In case where the right to exercise jurisdiction is concurrent the following rules shall apply:

a. The military authorities of the sending State shall have the primary right to exercise jurisdiction over a member of a force or of a civilian component in relation to

- i) offences solely against the property or security of that State, or offences solely against the person or property of another member of the force or civilian component of that State or of a dependent;
- ii) offences arising out of any act or omission done in the performance of official duty.

b. In the case of any other offence the authorities of the receiving State shall have the primary right to exercise jurisdiction.

c. If the State having the primary right decides not to exercise jurisdiction, it shall notify the authorities of the other State as soon as practicable. The authorities of the State having the primary right shall give sympathetic consideration to a request from the authorities of the other State for a waiver of its right in cases where that other state considers such waiver to be of particular importance.

4. The foregoing provisions of this Article shall not imply any right for the military authorities of the sending State to exercise jurisdiction over persons who are nationals of or ordinarily resident in the receiving State, unless they are members of the force of the sending State.

kansalaisia tai joilla on siellä vakinainen asuinpaikka, jolleivät he ole lähettäjävaltion joukkojen jäseniä.

5.

a. Vastaanottaja- ja lähettäjävaltion viranomaiset auttavat toisiaan joukkojen tai siviilihenkilöstön jäsenten tai näiden huollettavien pidättämisessä vastaanottajavaltion alueella ja heidän toimittamisessaan sille viranomaiselle, jonka on määrä harjoittaa tuomiovaltaa edellä olevien määräysten mukaisesti.

b. Vastaanottajavaltion viranomaiset ilmoittavat viipymättä lähettäjävaltion sotilasviranomaisille, jos joukkojen tai siviilihenkilöstön jäsen tai näiden huollettava on pidätetty.

c. Jos syytettävä joukkojen tai siviilihenkilöstön jäsen, jonka osalta vastaanottajavaltion on määrä harjoittaa tuomiovaltaansa, on lähettäjävaltion huostassa, pitää lähettäjävaltio häntä huostassaan, kunnes vastaanottajavaltio on asettanut hänet syytteeseen.

6.

a. Vastaanottaja- ja lähettäjävaltion viranomaiset auttavat toisiaan tarvittavien rikoksia koskevien tutkimusten suorittamisessa ja todistusaineiston keräämisessä ja hankinnassa, mukaan lukien rikokseen liittyvien esineiden takavarikoiminen ja soveltuviissa tapauksissa niiden luovuttaminen. Tällaisten esineiden luovuttaminen voi kuitenkin edellyttää niiden palauttamista luovuttaneen viranomaisen määräämän ajan kuluessa.

b. Sopimuspuolten viranomaiset ilmoittavat toisilleen kaikkien sellaisten tapausten käsittelystä, joissa niillä on rinnakkainen oikeus käyttää tuomiovaltaa.

7.

a. Lähettäjävaltion viranomaiset eivät saa panna täytäntöön kuolemanrangaistusta vastaanottajavaltiossa, jos vastaanottajavaltion lainsäädännössä ei

5.

a. The authorities of the receiving and sending states shall assist each other in the arrest of members of a force or civilian component or their dependents in the territory of the receiving State and in handing them over to the authority which is to exercise jurisdiction in accordance with the above provisions.

b. The authorities of the receiving State shall notify promptly the military authorities of the sending State of the arrest of any member of a force or civilian component or a dependent.

c. The custody of an accused member of a force or civilian component over whom the receiving state is to exercise jurisdiction shall, if he is in the hands of the sending State, remain with that State until he is charged by the receiving State.

6.

a. The authorities of the receiving and sending States shall assist each other in the carrying out of all necessary investigations into offences, and in the collection and production of evidence, including the seizure and, in proper cases, the handing over of objects connected with an offence. The handing over of such objects may, however, be made subject to their return within the time specified by the authority delivering them.

b. The authorities of the Contracting parties shall notify one another of the disposition of all cases in which there are concurrent rights to exercise jurisdiction.

7.

a. A death sentence shall not be carried out in the receiving State by the authorities of the sending State if the legislation of the receiving state does not provide for such punishment in a similar case.

b. The authorities of the receiving State shall give sympathetic consideration to a request from the authorities of the sending State for assistance in carrying out a sentence of

säädettä sellaista rangaistusta samanlaisessa tapauksessa.

b. Vastaanottajavaltion viranomaiset suhtautuvat myönteisesti lähettäjävaltion viranomaisten avunpyyntöön sellaisen vankeustuomion täytäntöönpanemiseksi, jonka lähettäjävaltion viranomaiset ovat antaneet vastaanottajavaltion alueella tämän artiklan määräysten mukaisesti.

8. Kun toisen sopimuspuolen viranomaiset ovat käsitelleet syytetyn asiaa tämän artiklan määräysten mukaisesti ja syytetty on vapautettu tai tuomittu ja suorittaa tuomiotaan tai on suorittanut sen tai on armahdettu, toisen sopimuspuolen viranomaiset eivät saa syyttää häntä uudelleen samasta rikoksesta samalla alueella. Kuitenkaan mikään tässä kappaleessa ei estä lähettäjävaltion sotilasviranomaisia syyttämästä joukkojensa jäsentä sellaisesta kurinpitosääntöjen rikkomisesta teolla tai laiminlyönnillä, joka muodostaa rikoksen, josta toisen sopimuspuolen viranomaiset häntä syyttivät.

9. Milloin joukkojen tai siviilihenkilöstön jäsentä tai niiden huollettavaa syytetään vastaanottajavaltion tuomiovallan nojalla, hänellä on oikeus:

- a. nopeaan oikeudenkäyntiin viipymättä,
- b. saada ennen oikeudenkäyntiä tiedot häntä vastaan nostetusta yhdestä tai useammasta syytteestä,
- c. kuulustella ja kuulustuttaa todistajia, jotka kutsutaan todistamaan häntä vastaan,
- d. saada pakkokeinojen avulla hänen syyttömyytensä puolesta todistavia vastaanottajavaltion lainkäyttövallan alaisia todistajia,
- e. saada valitsemansa oikeudellinen avustaja puolustamaan häntä tai saada maksuton tai osittain maksuton oikeudellinen avustaja

imprisonment pronounced by the authorities of the sending State under the provision of this Article within the territory of the receiving State.

8. Where an accused has been tried in accordance with the provisions of this Article by the authorities of one Contracting Party and has been acquitted, or has been convicted and is serving, or has served, his sentence or has been pardoned, he may not be tried again for the same offence within the same territory by the authorities of another Contracting Party. However, nothing in this paragraph shall prevent the military authorities of the sending State from trying a member of its force for any violation of rules of discipline arising from an act or omission which constituted an offence for which he was tried by the authorities of another Contracting Party.

9. Whenever a member of a force or civilian component of a dependent is prosecuted under the jurisdiction of a receiving State he shall be entitled:

- a. to a prompt and speedy trial;
- b. to be informed, in advance of trial, of the specific charge or charges made against him;
- c. to be confronted with the witnesses against him;
- d. to have compulsory process for obtaining witnesses in his favour, if they are within the jurisdiction of the receiving State;
- e. to have legal representation of his own choice for his defence or to have free or assisted legal representation under the conditions prevailing for the time being in the receiving State;
- f. if he considers it necessary, to have the services of a competent interpreter; and
- g. to communicate with a representative of the Government of the sending State and

vastaanottajavaltiossa käsittelyhetkellä voimassa olevien säännösten mukaisesti,

f. käyttää pätevän tulkin palveluja, jos hän pitää sitä tarpeellisena, sekä

g. olla yhteydessä lähettäjävaltion hallituksen edustajaan ja oikeus tällaisen edustajan läsnäoloon oikeudenkäynnissä, jos tuomioistuimen säännöt sen sallivat.

10.

a. Joukkojen pysyvillä sotilasyksiköillä tai muodostelmilla on oikeus pitää yllä turvallisuutta ja järjestystä leireillä, laitoksissa tai muissa paikoissa, jotka ovat heidän hallussaan vastaanottajavaltion kanssa tehdyn sopimuksen johdosta. Joukkojen sotilaspoliisi voi ryhtyä kaikkiin asianmukaisiin toimenpiteisiin taatakseen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämisen tällaisilla paikoilla.

b. Näiden paikkojen ulkopuolella tällainen sotilaspoliisi toimii vain sillä edellytyksellä, että vastaanottajavaltion viranomaisten kanssa on tehty asiaa koskevat järjestelyt, ja näiden viranomaisten kanssa yhteistyössä ja vain siinä määrin kuin se on tarpeen kurin ja järjestyksen ylläpitämiseksi joukkojen jäsenten keskuudessa.

11. Kaikki sopimuspuolet pyrkivät sellaiseen lainsäädäntöön, jonka ne katsovat tarpeelliseksi riittävän turvallisuuden ja suojan takaamiseksi alueellaan muiden sopimuspuolten rakennelmien, välineiden, omaisuuden, asiakirjojen ja virallisten tietojen osalta ja taatakseen sellaisten henkilöiden rankaisemisen, jotka rikkovat tässä tarkoituksessa annettuja lakeja.

VIII artikla

1. Jokainen sopimuspuoli luopuu esittämästä muille sopimuspuolille korvausvaatimuksia koskien sellaista omaisuutta, jonka se omistaa ja joka on sen maa-, meri- tai ilmavoimien käyttämää,

i) jos kyseisen vahingon aiheutti toisen sopimuspuolen asevoimien jäsen tai työntekijä suorittaessaan tehtäviään Pohjois-

when the rules of the court permit, to have such a representative present at his trial.

10.

a. Regularly constituted military units or formations of a force shall have the right to police any camps, establishment or other premises which they occupy as the result of an agreement with the receiving State. The military police of the force may take all appropriate measures to ensure the maintenance of order and security on such premises.

b. Outside these premises, such military police shall be employed only subject to arrangements with the authorities of the receiving State and in liaison with those authorities, and in so far as such employment is necessary to maintain discipline and order among the members of the force.

11. Each Contracting Party shall seek such legislation as it deems necessary to ensure the adequate security and protection within its territory of installations, equipment, property, records and official information of other Contracting Parties, and the punishment of persons who may contravene laws enacted for that purpose.

Article VIII

1. Each Contracting Party waives all its claims against any other Contracting Party for damage to any property owned by it and used by its land; sea or air armed services, if such damage:

i) was caused by a member or an employee of the armed services of the other Contracting Party in the execution of his duties in connection with the operation of the North Atlantic Treaty; or

ii) arose from the use of any vehicle, vessel or aircraft owned by the other Contracting Party and used by its armed services, provided either that the vehicle, vessel or aircraft causing the damage was being used in connection with the operation of the North

Atlantin sopimukseen liittyvän toiminnan yhteydessä, tai

ii) jos se aiheutui toisen sopimuspuolen omistamasta ja sen asevoimien käytössä olevasta ajoneuvosta, aluksesta tai ilma-aluksesta, edellyttäen joko, että vahingon aiheuttanutta ajoneuvoa, alusta tai ilma-alusta käytettiin Pohjois-Atlantin sopimukseen liittyvän toiminnan yhteydessä tai että vahinko aiheutui tällaiseen toimintaan käytetylle omaisuudelle.

Sopimuspuolen toiseen sopimuspuoleen kohdistamista meripelastusvaatimuksista luovutaan, edellyttäen, että pelastettu alus tai lasti oli sopimuspuolen omistama ja että asevoimat käyttivät sitä Pohjois-Atlantin sopimukseen liittyvän toiminnan yhteydessä.

2.

a. Tapauksessa, jossa vahinkoa aiheutui tai syntyi siten kuin 1 kappaleessa mainitaan muulle omaisuudelle, jonka sopimuspuoli omistaa ja joka sijaitsee sen alueella, muiden sopimuspuolten vastuusta päättää sekä vahingon määränarvioi tämän kappaleen b kohdan mukaisesti valittu ainoa välimies, elleivät asianomaiset sopimuspuolet toisin sovi. Välimies päättää myös samasta tapauksesta syntyvistä vastavaatimuksista.

b. Edellä a kohdassa tarkoitettu välimies valitaan asianomaisten sopimuspuolten välisellä sopimuksella sellaisten vastaanottajavaltion kansalaisten joukosta, jotka toimivat tai ovat toimineet korkeassa oikeuslaitoksen virassa. Mikäli sopimuspuolet eivät kykene kahden kuukauden kuluessa sopimaan välimiehestä, voi kumpi tahansa sopimuspuoli pyytää Pohjois-Atlantin neuvoston sijaisten puheenjohtajaa valitsemaan henkilön, jolla on edellä mainitut kelpoisuudet.

c. Välimiehen tekemät päätökset ovat lopullisia ja sopimuspuolia sitovia.

d. Välimiehen päättämät korvaussummat jaetaan tämän artiklan 5 kappaleen e kohdan i, ii ja iii alakohdan määräysten mukaisesti.

Atlantic Treaty, or that the damage was caused to property being so used.

Claims for maritime salvage by one Contracting Party against any other Contracting Party shall be waived, provided that the vessel or cargo salvaged was owned by a contracting Party and being used by its armed services in connection with the operation of the North Atlantic Treaty.

2.

a. In the case of damage caused or arising as stated in paragraph 1 to other property owned by a Contracting Party and located in its territory, the issue of the liability of any other Contracting Party shall be determined and the amount of damage shall be assessed, unless the Contracting Parties concerned agree otherwise, by a sole arbitrator selected in accordance with sub-paragraph b. of this paragraph. The arbitrator shall also decide any counter-claims arising out of the same incident.

b. The arbitrator referred to in sub-paragraph a. above shall be selected by agreement between the Contracting Parties concerned from amongst the nationals of the receiving State who hold or have held high judicial office. If the Contracting Parties concerned are unable, within two months, to agree upon the arbitrator, either may request the Chairman of the North Atlantic Council Deputies to select a person with the aforesaid qualifications.

c. Any decision taken by the arbitrator shall be binding and conclusive upon the Contracting Parties.

d. The amount of any compensation awarded by the arbitrator shall be distributed in accordance with the provisions of paragraph 5 e. (i), (ii) and (iii) of this Article.

e. The compensation of the arbitrator shall be fixed by agreement between the Contracting Parties concerned and shall, together with the necessary expenses incidental to

e. Asianomaiset sopimuspuolet maksavat saman suuruisina osuuksina välimiehen palkkion, joka määrätään asianomaisten sopimuspuolten välisellä sopimuksella, ja välttämättömät välimiehen tehtävien hoitamiseen liittyvät kulut.

f. Sopimuspuoli luopuu kuitenkin korvausvaatimuksestaan tapauksissa, joissa vahinko on alle
Alankomaat: NLG 5 320
Belgia: BEF 70 000
Islanti: ISK 22 800
Italia: ITL 850 000
Kanada: CAD 1 460
Luxemburg: LUF 70 000
Norja: NOK 10 000
Portugali: PTE 40 250
Ranska: FRF 490 000
Tanska: DKK 9 670
Yhdistynyt kuningaskunta: GBP 500
Yhdysvallat: USD 1 400.

Muut sopimuspuolet, joiden omaisuutta on vahingoitettu saman tapauksen yhteydessä, luopuvat myös korvausvaatimuksestaan yllä olevaan summaan asti. Mikäli näiden valuuttojen vaihtokursseissa esiintyy huomattavia eroja, sopimuspuolet sopivat näiden summien asianmukaisista tarkistuksista.

3. Tämän artiklan 1 ja 2 kappaleessa ilmaisu "sopimuspuolen omistama" sisältää alusta tarkoitettaessa myös aluksen, jonka kyseinen sopimuksen sopimuspuoli on vuokrannut ilman miehistöä, pakko-ottanut ilman miehistöä tai ottanut sotasaaliiksi (paitsi silloin kun menettämisoriskin tai korvausvastuun kantaa joku muu kuin sopimuspuoli).

4. Sopimuspuolet luopuvat esittämästä toisille sopimuspuolille korvausvaatimuksia, jotka koskevat niiden asevoimien jäsenelle virallisissa tehtävissä aiheutunutta vammaa tai kuolemaa.

performance of his duties, be defrayed in equal proportions by them.

f. Nevertheless, each Contracting Party waives its claim in any such case where the damage is less than:

Belgium:	B. fr. 70,000
Canada:	\$ 1,460
Denmark:	Kr. 9,670
France:	F. fr. 490,000
Iceland:	Kr. 22,800
Italy:	Li. 850,000
Luxembourg:	L. fr. 70,000
Netherlands:	Fl. 5,320
Norway:	Kr. 10,000
Portugal:	Es. 40,250
United Kingdom:	£ 500
United States:	\$ 1,400.

Any other Contracting Party whose property has been damaged in the same incident shall also waive its claim up to the above amount. In the case of considerable variation in the rates of exchange between these currencies the Contracting Parties shall agree on the appropriate adjustments of these amounts.

3. For the purposes of paragraphs 1 and 2 of this Article the expression "owned by a Contracting Party" in the case of a vessel includes a vessel on bare boat charter to that Contracting Party or requisitioned by it on bare boat terms or seized by it in prize (except to the extent that the risk of loss or liability is borne by some person other than such Contracting Party).

4. Each Contracting Party waives all its claims against any other Contracting Party for injury or death suffered by any member of its armed services while such member was engaged in the performance of his official duties.

5. Claims (other than contractual claims and those to which paragraphs 6 or 7 of this Article apply) arising out of acts or omissions of members of a force or civilian component done in the performance of official duty, or out of any other act, omission or occurrence for which a force or civilian component is legally responsible, and causing damage in

5. Korvausvaatimukset (muut kuin sopimukseen liittyvät vaatimukset sekä ne vaatimukset, joihin sovelletaan tämän artiklan 6 ja 7 kappaleita), jotka johtuvat joukkojen tai siviilihenkilöstön jäsenten toimista tai laiminlyönneistä virallisissa tehtävissä tai muista toimista, laiminlyönneistä tai tapahtumista, joista joukot tai siviilihenkilöstö ovat oikeudellisesti vastuussa ja jotka vastaanottajavaltion alueella aiheuttavat vahinkoa kolmansille osapuolille, joista kukaan ei ole sopimuspuoli, käsittelee vastaanottajavaltio seuraavien määräysten mukaisesti:

a. Korvausvaatimukset pannaan vireille, käsitellään ja sovitaan tai ratkaistaan tuomioistuimessa niiden vastaanottajavaltion lakien ja asetusten mukaisesti, jotka koskevat sen omien asevoimien toiminnoista johtuvia korvausvaatimuksia.

b. Vastaanottajavaltio voi sopia kyseiset korvausvaatimukset, ja vastaanottajavaltio suorittaa sovittun tai tuomioistuimen määräämän korvaussumman omassa valuutassaan.

c. Kyseinen korvaussumma, joka suoritetaan joko sovintoratkaisun tai vastaanottajavaltion toimivaltaisen tuomioistuimen antaman tuomion mukaisesti, tai tällaisen tuomioistuimen lainvoimainen tuomio, jolla korvaus evätään, on lopullinen ja sopimuspuolia sitova.

d. Kaikista vastaanottajavaltion maksamista vaadituista korvauksista niihin liittyvine yksityiskohtaisine tietoineen sekä ehdotetusta korvauksen jaosta e kohdan i, ii ja iii alakohtien mukaisesti ilmoitetaan asianomaisille lähettäjävaltioiden. Mikäli vastausta ei anneta kahden kuukauden kuluessa, katsotaan ehdotettu korvausten jako hyväksytyksi.

e. Vaatimusten täyttämistä tämän artiklan edeltävien kohtien ja 2 kappaleen mukaisesti aiheutuneet kustannukset jaetaan sopimuspuolten kesken seuraavasti:

the territory of the receiving State to third parties, other than any of the Contracting Parties, shall be dealt with by the receiving State in accordance with the following provisions:

a. Claims shall be filed, considered and settled or adjudicated in accordance with the laws and regulations of the receiving State with respect to claims arising from the activities of its own armed forces.

b. The receiving State may settle any such claims, and payment of the amount agreed upon or determined by adjudication shall be made by the receiving State in its currency.

c. Such payment, whether made pursuant to a settlement or to adjudication of the case by a competent tribunal of the receiving State, or the final adjudication by such a tribunal denying payment, shall be binding and conclusive upon the Contracting Parties.

d. Every claim paid by the receiving State shall be communicated to the sending States concerned together with full particulars and a proposed distribution in conformity with subparagraphs e. (i), (ii) and (iii) below. In default of a reply within two months, the proposed distribution shall be regarded as accepted.

e. The cost incurred in satisfying claims pursuant to the preceding sub-paragraphs and para. 2 of this Article shall be distributed between the Contracting Parties, as follows:

i) Where one sending State alone is responsible, the amount awarded or adjudged shall be distributed in the proportion of 25 per cent. chargeable to the receiving State and 75 per cent. chargeable to the sending State.

ii) Where more than one State is responsible for the damage, the amount awarded or adjudged shall be distributed equally among them: however, if the receiving State is not one of the States responsible, its contribution shall be half that of each of the sending States.

i) Kun yksi lähettäjävaltio on yksin vastuussa, määrätty tai tuomittu korvaussumma jaetaan siten, että vastaanottajavaltio maksaa 25 % ja lähettäjävaltio 75 %.

ii) Kun useampi kuin yksi valtio on vastuussa vahingosta, määrätty tai tuomittu korvaussumma jaetaan tasan niiden kesken; jos vastaanottajavaltio ei kuitenkaan ole yksi vastuussa olevista valtioista, sen osuus on puolet kunkin lähettäjävaltion osuudesta.

iii) Kun sopimuspuolten asevoimat aiheuttivat vahingon ja kun vahinkoa ei ole mahdollista lukea erityisesti yhden tai useamman asevoiman syyksi, määrätty tai tuomittu korvaussumma jaetaan tasan kyseisten sopimuspuolten kesken; jos vastaanottajavaltio ei ole yksi niistä valtioista, joidenka asevoimat aiheuttivat vahingon, sen osuus on puolet kunkin asianomaisen lähettäjävaltion osuudesta.

iv) Asianomaisille lähettäjävaltioille lähetetään puolivuositain lausunto korvaussummista, jotka vastaanottajavaltio on maksanut puolen vuoden aikana sellaisissa tapauksissa, joissa ehdotettu prosentteihin perustuva jako on hyväksytty, sekä pyyntö kulujen korvaamisesta. Kulut korvataan mahdollisimman pikaisesti vastaanottajavaltion valuutassa.

f. Mikäli tämän kappaleen b ja e kohdan määräysten soveltaminen aiheuttaisi sopimuspuolelle merkittäviä vaikeuksia, sopimuspuoli voi pyytää Pohjois-Atlantin neuvostoa järjestämään asian ratkaisemisen toisella tavalla.

g. Joukkojen tai siviilihenkilöstön jäsenen ei saa kohdistaa mitään toimenpiteitä vastaanottajavaltiossa häntä vastaan annettujen tuomioiden täytäntöön panemiseksi asiassa, joka johtuu hänen virallisista tehtävistään.

h. Lukuun ottamatta niitä tapauksia, joissa tämän kappaleen e kohtaa sovelletaan tämän

iii) Where the damage was caused by the armed services of the Contracting Parties and it is not possible to attribute it specifically to one or more of those armed services, the amount awarded or adjudged shall be distributed equally among the Contracting Parties concerned: however, if the receiving State is not one of the States by whose armed services the damage was caused, its contribution shall be half that of each of the sending States concerned.

iv) Every half-year, a statement of the sums paid by the receiving State in the course of the half-yearly period in respect of every case regarding which the proposed distribution on a percentage basis has been accepted, shall be sent to the sending States concerned, together with a request for reimbursement. Such reimbursement shall be made within the shortest possible time, in the currency of the receiving State.

f. In cases where the application of the provisions of sub-paragraphs b. and e. of this paragraph would cause a Contracting Party serious hardship, it may request the North Atlantic Council to arrange a settlement of a different nature.

g. A member of a force or civilian component shall not be subject to any proceedings for the enforcement of any judgment given against him in the receiving State in a matter arising from the performance of his official duties.

h. Except in so far as sub-paragraph e. of this paragraph applies to claims covered by paragraph 2 of this Article, the provisions of this paragraph shall not apply to any claim arising out of or in connexion with the navigation or operation of a ship or the loading, carriage, or discharge of a cargo, other than claims for death or personal injury to which paragraph 4 of this Article does not apply.

6. Claims against members of a force or civilian component arising out of tortious acts or omissions in the receiving State not

artiklan 2 kappaleessa tarkoitettuihin korvausvaatimuksiin, tämän kappaleen määräykset eivät koske korvausvaatimuksia, jotka johtuvat laivan ohjaamisesta tai toiminnasta tai rahdin lastauksesta, kuljetuksesta tai purkamisesta tai liittyvät sellaiseen. Tämä ei koske kuitenkaan kuolemantapauksesta tai henkilövahingosta johtuvia korvausvaatimuksia, joihin ei sovelleta tämän artiklan 4 kappaletta.

6. Joukkojen tai siviilihenkilöstön jäsenille esitetyt korvausvaatimukset, jotka aiheutuvat vahingon aiheuttaneista toimista tai laiminlyönneistä vastaanottajavaltiossa ja jotka eivät ole tapahtuneet virallisia tehtäviä suorittaessa, käsitellään seuraavalla tavalla:

a. Vastaanottajavaltion viranomaiset käsittelevät korvausvaatimuksen ja arvioivat sen esittäjälle maksettavan korvauksen kohtuullisella ja oikeudenmukaisella tavalla ottaen huomioon kaikki tapauksen asianhaarat, mukaan lukien vahingon kärsineen oma menettely, ja valmistavat asiasta raportin.

b. Raportti toimitetaan lähettäjävaltion viranomaisille, jotka sitten viipymättä päättävät, tarjoavatko ne harkinnanvaraista korvausta, ja jos tarjoavat, päättävät korvaussummasta.

c. Jos harkinnanvaraista korvausta tarjotaan ja korvausvaatimuksen esittäjä hyväksyy sen kokonaiskorvaukseksi, lähettäjävaltion viranomaiset suorittavat maksun ja ilmoittavat vastaanottajavaltiolle päätöksestään ja maksetusta korvaussummasta.

d. Mikään tässä kappaleessa ei vaikuta vastaanottajavaltion tuomioistuimen toimivaltaan käsitellä kannetta joukkojen tai siviilihenkilöstön jäsentä vastaan, ellei maksua korvausvaatimuksen täyttämiseksi ole suoritettu.

7. Korvausvaatimukset, jotka johtuvat lähettäjävaltion asevoimien ajoneuvon luvattomasta käytöstä, käsitellään tämän artiklan 6 kappaleen mukaisesti, lukuun ottamatta tapauksia, joissa joukot tai

done in the performance of official duty shall be dealt with in the following manner:

a. The authorities of the receiving State shall consider the claim and assess compensation to the claimant in a fair and just manner, taking into account all the circumstances of the case, including the conduct of the injured person, and shall prepare a report on the matter.

b. The report shall be delivered to the authorities of the sending State, who shall then decide without delay whether they will offer an ex gratia payment, and if so, of what amount.

c. If an offer of ex gratia payment is made, and accepted by the claimant in full satisfaction of his claim, the authorities of the sending State shall make the payment themselves and inform the authorities of the receiving State of their decision and of the sum paid.

d. Nothing in this paragraph shall affect the jurisdiction of the courts of the receiving State to entertain an action against a member of a force or of a civilian component unless and until there has been payment in full satisfaction of the claim.

7. Claims arising out of the unauthorized use of any vehicle of the armed services of a sending State shall be dealt with in accordance with paragraph 6 of this Article, except in so far as the force or civilian component is legally responsible.

8. If a dispute arises as to whether a tortious act or omission of a member of a force or civilian component was done in the performance of official duty or as to whether the use of any vehicle of the armed services of a sending State was unauthorized, the question shall be submitted to an arbitrator appointed in accordance with paragraph 2 b. of this Article, whose decision on this point shall be final and conclusive.

siviilihenkilöstö ovat oikeudellisesti vastuussa.

8. Jos syntyy kiista siitä, oliko joukkojen tai siviilihenkilöstön jäsenen vahingon aiheuttanut toimi tai laiminlyönti tapahtunut virallisia tehtäviä suorittaessa tai oliko lähettäjävaltion asevoimien ajoneuvon käyttö luvaton, kysymys jätetään tämän artiklan 2 kappaleen b kohdan mukaisesti määrätylle välimiehelle, jonka tästä antama päätös on lopullinen ja sitova.

9. Lähettäjävaltio ei vaadi joukkojen eikä siviilihenkilöstön jäsenille vapautusta vastaanottajavaltion tuomioistuinten siviilioikeudellisesta tuomiovallasta, paitsi niiltä osin kuin tämän artiklan 5 kappaleen g kohdassa määrätään.

10. Lähettäjävaltion ja vastaanottajavaltion viranomaiset toimivat yhteistyössä hankittaessa todisteita kyseisiin sopimuspuoliin liittyvien korvausvaatimusten oikeudenmukaista oikeuskäsittelyä ja ratkaisemista varten.

IX artikla

1. Joukkojen tai siviilihenkilöstön jäsenet tai näiden huollettavat voivat ostaa paikallisesti tavaroita omaan käyttöönsä sekä tarvitsemiin palveluihin samojen ehtojen mukaisesti kuin vastaanottajavaltion kansalaiset.

2. Tavarat, joita hankitaan paikallisista lähteistä joukkojen tai siviilihenkilöstön ylläpitoa varten, ostetaan yleensä sellaisten viranomaisten kautta, jotka ostavat kyseisiä tavaroita vastaanottajavaltion asevoimille. Jotta välttyttäisiin sellaisilta ostoilta, joilla on haitallinen vaikutus vastaanottajavaltion talouteen, kyseisen valtion toimivaltaiset viranomaiset osoittavat tarvittaessa ne tuotteet, joiden ostamisen tulisi olla rajoitettua tai kiellettyä.

3. Jollei muuta johdu sopimuksista, jotka jo ovat voimassa tai jotka voidaan tehdä tämän

9. The sending State shall not claim immunity from the jurisdiction of the courts of the receiving State for members of a force or civilian component in respect of the civil jurisdiction of the courts of the receiving State except to the extent provided in paragraph 5 g. of this Article.

10. The authorities of the sending State and of the receiving State shall co-operate in the procurement of evidence for a fair hearing and disposal of claims in regard to which the Contracting Parties are concerned.

Article IX

1. Members of a force or of a civilian component and their dependents may purchase locally goods necessary for their own consumption, and such services as they need, under the same conditions as the nationals of the receiving State.

2. Goods which are required from local sources for the subsistence of a force or civilian component shall normally be purchased through the authorities which purchase such goods for the armed services of the receiving State. In order to avoid such purchases having any adverse effect on the economy of the receiving State, the competent authorities of that State shall indicate, when necessary, any articles the purchase of which should be restricted or forbidden.

3. Subject to agreements already in force or which may hereafter be made between the authorised representatives of the sending and receiving States, the authorities of the receiving State shall assume sole responsibility for making suitable arrangements to make available to a force or a civilian component the buildings and grounds which it requires, as well as facilities and services connected therewith. These agreements and arrangements shall be, as far as possible, in accordance with the regulations governing the accommodation and billeting of similar personnel of the receiving State. In the absence of a specific contract to the contrary, the laws of the

jälkeen lähettäjävaltion ja vastaanottajavaltion valtuuttamien edustajien kesken, vastaanottajavaltion viranomaiset ottavat täyden vastuun sopivista järjestelyistä, joilla annetaan joukoille tai siviilihenkilöstölle käyttöön niiden tarvitsemat rakennukset ja maa-alueet sekä niihin liittyvät laitteistot ja palvelut. Nämä sopimukset ja järjestelyt ovat mahdollisimman pitkälle niiden sääntöjen mukaisia, jotka sääntelevät vastaanottajavaltion vastaavan henkilökunnan majoitusta. Eriyisen päivänvastaisen sopimuksen puuttuessa rakennusten, maa-alueiden, laitteistojen ja palveluiden käytöstä ja haltuunotosta johtuvista oikeuksista ja velvollisuuksista määrätään vastaanottajavaltion lainsäädännön mukaisesti.

4. Joukkojen tai siviilihenkilöstön paikallisen siviilityövoiman tarpeet täytetään kuten vastaanottajavaltion vastaavat tarpeet ja vastaanottajavaltion viranomaisten avustuksella tapahtuvalla työnvälityksellä. Työehdot, erityisesti palkka, lisät sekä ehdot työntekijöiden suojelemiseksi, määräytyvät vastaanottajavaltion lainsäädännön mukaisesti. Sellaisten siviilityöntekijöiden, jotka ovat joukkojen tai siviilihenkilöstön palveluksessa, ei missään tarkoituksessa katsota olevan kyseisten joukkojen tai siviilihenkilöstön jäseniä.

5. Mikäli joukoilla tai siviilihenkilöstöllä on sijaintipaikassaan puutteellinen terveydenhuolto tai hammashoito, näiden jäsenet ja huollettavat voivat saada terveydenhuoltoa ja hammashoitoa, mukaan lukien sairaalahoito, samoilla ehdoilla kuin vastaanottajavaltion vastaava henkilökunta.

6. Vastaanottajavaltio suhtautuu suopeasti pyyntöihin, jotka koskevat matkustusetujen ja matkustusmaksujen alennusten myöntämistä joukkojen tai siviilihenkilöstön jäsenille. Matkustusetuihin ja maksunalennuksiin sovelletaan

receiving State shall determine the rights and obligations arising out of the occupation or use of the buildings, grounds, facilities or services.

4. Local civilian labour requirements of a force or civilian component shall be satisfied in the same way as the comparable requirements of the receiving State and with the assistance of the authorities of the receiving State through the employment exchanges. The conditions of employment and work, in particular wages, supplementary payments and conditions for the protection of workers, shall be those laid down by the legislation of the receiving State. Such civilian workers employed by a force or civilian component shall not be regarded for any purpose as being members of that force or civilian component.

5. When a force or a civilian component has at the place where it is stationed inadequate medical or dental facilities, its members and their dependents may receive medical and dental care, including hospitalization, under the same conditions as comparable personnel of the receiving State.

6. The receiving State shall give the most favourable consideration to requests for the grant to members of a force or of a civilian component of travelling facilities and concessions with regard to fares. These facilities and concessions will be the subject of special arrangements to be made between the Governments concerned.

7. Subject to any general or particular financial arrangements between the Contracting Parties, payment in local currency for goods, accommodation and services furnished under paragraphs, 2, 3, 4 and, if necessary, 5 and 6, of this Article shall be made promptly by the authorities of the force.

8. Neither a force, nor a civilian component, nor the members thereof, nor their dependents, shall by reason of this Article enjoy any exemption from taxes or duties relating to purchases and services chargeable

asianomaisten hallitusten välillä tehtäviä erityisjärjestelyjä.

7. Jollei yleisistä tai erityisistä sopimuspuolten välisistä rahoitussopimuksista muuta johdu, joukkojen viranomaiset suorittavat viipymättä tämän artiklan 2, 3 ja 4 kappaleessa sekä tarvittaessa 5 ja 6 kappaleessa tarkoitetuista hyödykkeistä, majoituksesta ja palveluista johtuvat maksut paikallisessa valuutassa.

8. Joukoille, siviilihenkilöstölle, niiden jäsenille tai näiden huollettaville ei tämän artiklan mukaan myönnetä vapautusta veroista tai tulleista, jotka vastaanottajavaltion vero- ja tullisäännösten mukaan on suoritettava tavaroiden ja palvelujen ostoista.

X artikla

1. Jos jokin vero määräytyy vastaanottajavaltiossa asumisen tai domisiilin mukaan, ajanjaksoja, joina joukkojen tai siviilihenkilöstön jäsen on tämän valtion alueella ainoastaan sen johdosta, että hän on näiden joukkojen tai siviilihenkilöstön jäsen, ei verotuksessa pidetä siellä asumisen ajanjaksoina, eikä niiden katsota aiheuttavan asuinpaikan tai domisiilin muutosta. Joukkojen tai siviilihenkilöstön jäsenet ovat verotuksesta vapautettuja vastaanottajavaltiossa lähettäjävaltion heille tällaisina jäseninä maksamien palkkojen ja palkanlisen osalta ja sellaisen aineellisen irtaimen omaisuuden osalta, jonka sijainti vastaanottajavaltiossa johtuu ainoastaan heidän tilapäisestä oleskelustaan siellä.

2. Tämä artikla ei estä joukkojen eikä siviilihenkilöstön jäsenen verottamista voittoa tuottavasta toiminnasta, jota hän saattaa harjoittaa vastaanottajavaltiossa ja joka ei perustu hänen palvelussuhteeseensa joukkojen jäsenenä. Tämä artikla ei myöskään, lukuun ottamatta tällaisen jäsenen palkkaa ja palkanlisiä sekä 1 kappaleessa mainittua aineellista irtainta

under the fiscal regulations of the receiving State.

Article X

1. Where the legal incidence of any form of taxation in the receiving State depends upon residence or domicile, periods during which a member of a force or civilian component is in the territory of that State by reason solely of his being a member of such force or civilian component shall not be considered as periods of residence therein, or as creating a change of residence or domicile, for the purposes of such taxation. Members of a force or civilian component shall be exempt from taxation in the receiving State on the salary and emoluments paid to them as such members by the sending State or on any tangible movable property the presence of which in the receiving State is due solely to their temporary presence there.

2. Nothing in this Article shall prevent taxation of a member of a force or civilian component with respect to any profitable enterprise, other than his employment as such member, in which he may engage in the receiving State, and, except as regards his salary and emoluments and the tangible movable property referred to in paragraph I, nothing in this Article shall prevent taxation to which, even if regarded as having his residence or domicile outside the territory of the receiving State, such a member is liable under the law of that State.

3. Nothing in this Article shall apply to 'duty' as defined in paragraph 12 of Article XI.

4. For the purposes of this Article the term 'member of a force' shall not include any person who is a national of the receiving State.

Article XI

1. Save as provided expressly to the contrary in this Agreement, members of a force and of a civilian component as well as their dependents shall be subject to the laws and regulations administered by the customs

omaisuutta, estä määräämästä veroa, jonka tämä jäsen on vastaanottajavaltion lainsäädännön mukaan velvollinen suorittamaan, vaikka hänellä katsottaisiinkin olevan asuinpaikka tai domisiili tämän valtion ulkopuolella.

3. Tätä artiklaa ei sovelleta XI artiklan 12 kappaleessa määriteltyyn "tulliin".

4. Tässä artiklassa ilmaisu "joukkojen jäsen" ei käsitä henkilöä, joka on vastaanottajavaltion kansalainen.

XI artikla

1. Jollei tässä sopimuksessa ole nimenomaisesti toisin määrätty, joukkojen ja siviilihenkilöstön jäseniin sekä näiden huollettaviin sovelletaan vastaanottajavaltion tulliviranomaisten soveltamia lakeja ja asetuksia. Vastaanottajavaltion tulliviranomaisilla on erityisesti vastaanottajavaltion laeissa ja asetuksissa olevien yleisten ehtojen mukaisesti oikeus tutkia joukkojen ja siviilihenkilöstön jäsenet ja näiden huollettavat sekä tutkia heidän matkatavaransa ja ajoneuvonsa ja näiden lakien ja asetusten mukaisesti takavarikoida tavaroita.

2.

a. Joukoille tai siviilihenkilöstölle kuuluvien omalla konevoimalla kulkevien virkaajoneuvojen väliaikainen maahantuonti ja maasta uudelleen vienti sallitaan tullitta, kun esitetään tämän sopimuksen liitteenä olevan kaavan mukainen ajoneuvon väliaikaisen maahantuonnin lupa.

b. Joukoille tai siviilihenkilöstölle kuuluvien omalla konevoimalla kulkemattomien virkaajoneuvojen väliaikaisessa maahantuonnissa noudatetaan tämän artiklan 4 kappaleen ja niiden maasta uudelleen viennissä 8 kappaleen määräyksiä.

c. Joukkojen tai siviilihenkilöstön virkaajoneuvot vapautetaan verosta, joka suoritetaan ajoneuvojen käyttämisestä tieliikenteessä.

authorities of the receiving State. In particular the customs authorities of the receiving State shall have the right, under the general conditions laid down by the laws and regulations of the receiving State, to search members of a force or civilian component and their dependents and to examine their luggage and vehicles, and to seize articles pursuant to such laws and regulations.

2.

a. The temporary importation and the re-exportation of service vehicles of a force or civilian component under their own power shall be authorized free of duty on presentation of a triptyque in the form shown in the Appendix to this Agreement.

b. The temporary importation of such vehicles not under their own power shall be governed by paragraph 4 of this Article and the re-exportation thereof by paragraph 8.

c. Service vehicles of a force or civilian component shall be exempt from any tax payable in respect of the use of vehicles on the roads.

3. Official documents under official seal shall not be subject to customs inspection. Couriers, whatever their status, carrying these documents must be in possession of an individual movement order, issued in accordance with paragraph 2 b. of Article III. This movement order shall show the number of despatches carried and certify that they contain only official documents.

4. A force may import free of duty the equipment for the force and reasonable quantities of provisions, supplies and other goods for the exclusive use of the force and, in cases where such use is permitted by the receiving State, its civilian component and dependents. This duty-free importation shall be subject to the deposit, at the customs office for the place of entry, together with such customs documents as shall be agreed, of a certificate in a form agreed between the receiving State and the sending State signed by a person authorized by the sending State for that purpose. The designation of the

3. Virallisella sinetillä varustetut viralliset asiakirjat on vapautettu tullitarkastuksesta. Kuriireilla, riippumatta heidän asemastaan, jotka kuljettavat näitä asiakirjoja, täytyy olla III artiklan 2 kappaleen b kohdan mukaisesti annettu henkilökohtainen matkamääräys. Tästä määräyksestä on käytävä ilmi kuljetettavien lähetysten lukumäärä, ja määräyksessä on todistettava, että lähetykset sisältävät vain virallisia asiakirjoja.

4. Joukot voivat tuoda tullittomasti maahan varusteita itselleen sekä kohtuulliset määrät elintarvikkeita sekä muita tarvikkeita ja tavaroita yksinomaan joukkojen käyttöön sekä tapauksissa, joissa vastaanottajavaltion sen sallii, siviilihenkilöstön ja näiden huollettavien yksinomaiseen käyttöön. Tämä tulliton maahantuonti edellyttää, että maahantulopaikan tulliviranomaisen huostaan talletetaan sovittavien tulliasiakirjojen ohella todistus, jonka kaavasta vastaanottajavaltio ja lähettäjävaltio ovat keskenään sopineet ja jonka lähettäjävaltion tähän tarkoitukseen valtuuttama henkilö on allekirjoittanut. Todistuksia allekirjoittamaan valtuutetun henkilön määräämisasiakirja sekä allekirjoitusten ja käytettävien leimojen näytteet lähetetään vastaanottajavaltion tullihallinnolle.

5. Joukkojen tai siviilihenkilöstön jäsen voi, kun hän saapuu ensimmäisen kerran aloittaakseen palveluksen vastaanottajavaltiossa tai kun hänen huollettavansa ensimmäisen kerran saapuu hänen luokseen, tuoda maahan henkilökohtaiset tavaransa ja huonekalunsa tullittomasti palveluksen ajaksi.

6. Joukkojen tai siviilihenkilöstön jäsenet voivat tuoda väliaikaisesti tullitta maahan omat yksityiset moottoriajoneuvonsa omaan tai huollettaviensa henkilökohtaiseen käyttöön. Tämä artikla ei velvoita myöntämään vapautusta verosta, joka on suoritettava yksityisten ajoneuvojen käytöstä tieliikenteessä.

person authorised to sign the certificates as well as specimens of the signatures and stamps to be used, shall be sent to the customs administration of the receiving State.

5. A member of a force or civilian component may, at the time of his first arrival to take up service in the receiving State or at the time of the first arrival of any dependent to join him, import his personal effects and furniture free of duty for the term of such service.

6. Members of a force or civilian component may import temporarily free of duty their private motor vehicles for the personal use of themselves and their dependents. There is no obligation under this Article to grant exemption from taxes payable in respect of the use of roads by private vehicles.

7. Imports made by the authorities of a force other than for the exclusive use of that force and its civilian component, and imports, other than those dealt with in paragraphs 5 and 6 of this Article, effected by members of a force or civilian component are not, by reason of this Article, entitled to any exemption from duty or other conditions.

8. Goods which have been imported duty-free under paragraphs 2 b., 4, 5 or 6 above:

a. may be re-exported freely, provided that, in the case of goods imported under paragraph 4, a certificate, issued in accordance with that paragraph, is presented to the customs office: the customs authorities, however, may verify that goods re-exported are as described in the certificate, if any, and have in fact been imported under the conditions of paragraphs 2 b., 4, 5 or 6 as the case may be;

b. shall not normally be disposed of in the receiving State by way of either sale or gift: however, in particular cases such disposal may be authorized on conditions imposed by the authorities concerned of the receiving State (for instance, on payment of duty and

7. Maahantuonti, joka tapahtuu joukkojen viranomaisen toimesta muuhun kuin näiden joukkojen tai sen siviilihenkilöstön yksinomaiseen käyttöön, sekä muu joukkojen tai siviilihenkilöstön jäsenen toimesta tapahtuva maahantuonti kuin se, jota tarkoitetaan tämän artiklan 5 ja 6 kappaleessa, eivät oikeuta tämän artiklan mukaan tullittomuuteen tai vapautukseen muista ehdoista.

8. Tavaroita, jotka on tuotu maahan tullittomasti 2 kappaleen b kohdan tai 4, 5 tai 6 kappaleen mukaan,

a. voidaan vapaasti uudelleen viedä maasta, edellyttäen, että 4 kappaleen mukaan maahantuoduista tavaroista esitetään tulliviranomaiselle mainitun kappaleen mukaan annettu todistus; tulliviranomaiset voivat kuitenkin tarkistaa, että maasta uudelleen vietävät tavarat ovat niitä, jotka todistuksessa mainitaan, jos on olemassa todistus, ja että ne on tosiasiallisesti tuotu maahan 2 kappaleen b kohdan tai 4, 5 tai 6 kappaleen ehtojen mukaisesti;

b. ei yleensä saa luovuttaa vastaanottajavaltiossa myymällä tai lahjoittamalla; erityisissä tapauksissa vastaanottajavaltion asianomaiset viranomaiset voivat kuitenkin sallia tällaisen luovutuksen asettamallaan ehdoilla (esimerkiksi ehdoin, että tulli ja vero maksetaan ja että noudatetaan kaupan ja valuutan valvontaa koskevia vaatimuksia).

9. Vastaanottajavaltiossa ostetut tavarat saadaan viedä maasta vain vastaanottajavaltiossa voimassa olevan sääntelyn mukaisesti.

10. Tulliviranomaiset myöntävät erityisjärjestelyjä valtionrajojen ylittämiseen pysyville yksiköille ja muodostelmille, edellyttäen, että asianomaisille tulliviranomaisille on ilmoitettu asiasta asianmukaisesti etukäteen.

11. Vastaanottajavaltio ryhtyy erityisjärjestelyihin, jotta polttoaine, öljy ja voiteluaineet voidaan toimittaa tulleitta ja veroitta joukkojen tai siviilihenkilöstön

tax and compliance with the requirements of the controls of trade and exchange).

9. Goods purchased in the receiving State shall be exported therefrom only in accordance with the regulations in force in the receiving State.

10. Special arrangements for crossing frontiers shall be granted by the customs authorities to regularly constituted units or formations, provided that the customs authorities concerned have been duly notified in advance.

11. Special arrangements shall be made by the receiving State so that fuel, oil and lubricants for use in service vehicles, aircraft and vessels of a force or civilian component, may be delivered free of all duties and taxes.

12. In paragraphs 1-10 of this Article: 'duty' means customs duties and all other duties and taxes payable on importation or exportation, as the case may be, except dues and taxes which are no more than charges for services rendered; 'importation' includes withdrawal from customs warehouses or continuous customs custody, provided that the goods concerned have not been grown, produced or manufactured in the receiving State.

13. The provisions of this Article shall apply to the goods concerned not only when they are imported into or exported from the receiving State but also when they are in transit through the territory of a Contracting Party, and for this purpose the expression 'receiving State' in this Article shall be regarded as including any Contracting Party through whose territory the goods are passing in transit.

Article XII

1. The customs or fiscal authorities of the receiving State may, as a condition of the grant of any customs or fiscal exemption or concession provided for in this Agreement,

virka-ajoneuvojen, ilma-alusten ja alusten käyttöön.

12. Tämän artiklan 1–10 kappaleessa: "tulli" tarkoittaa tilanteen mukaan tulleja ja muita tuonnista ja viennistä suoritettavia maksuja ja veroja, lukuun ottamatta maksuja ja veroja, jotka ovat vain maksuja suoritetuista palveluista; "maahantuonti" käsittää tavaroiden oton tullivarastosta tai jatkuvasta tullivalvonnasta, edellyttäen, että tavaroita ei ole viljelty, tuotettu eikä valmistettu vastaanottajavaltiossa.

13. Tämän artiklan määräyksiä sovelletaan tavaroihin ei vain silloin, kun ne tuodaan vastaanottajavaltioon tai viedään sieltä, vaan myös silloin, kun ne kuljetetaan sopimuspuolen alueen läpi, jolloin ilmaisen "vastaanottajavaltio" tässä artiklassa katsotaan käsittävän jokaisen sopimuspuolen, jonka alueen kautta tavara kuljetetaan.

XII artikla

1. Vastaanottajavaltion tulli- tai veroviranomaiset voivat asettaa ehdoksi tämän sopimuksen mukaisten tulli- tai verovapautusten tai -huojennusten myöntämiseksi sellaisten ehtojen noudattamisen, joita ne pitävät tarpeellisina väärinkäytön estämiseksi.

2. Nämä viranomaiset voivat evätä tämän sopimuksen mukaisen vapautuksen sellaisilta vastaanottajavaltioon tuotavilta tuotteilta, jotka on viljelty, tuotettu tai valmistettu tässä valtiossa ja jotka on sieltä viety maksamatta sellaisia veroja tai tulleja, jotka olisi ollut maksettava, jollei tavaroita olisi viety maasta, tai on viety sieltä, kun tällaiset tullit tai verot on palautettu.

Tullivarastosta otettuja tavaroita pidetään maahan tuotuvina, jos niitä on pidetty maasta vietyinä sen perusteella, että ne on pantu varastoon.

XIII artikla

1. Tulleja ja veroja koskevan lainsäädännön rikkomisen estämiseksi vastaanottajavaltion

require such conditions to be observed as they may deem necessary to prevent abuse.

2. These authorities may refuse any exemption provided for by this Agreement in respect of the importation into the receiving State of articles grown, produced or manufactured in that State which have been exported therefrom without payment of, or upon repayment of, taxes or duties which would have been chargeable but for such exportation. Goods removed from a customs warehouse shall be deemed to be imported if they were regarded as having been exported by reason of being deposited in the warehouse.

Article XIII

1. In order to prevent offences against customs and fiscal laws regulations, the authorities of the receiving and of the sending States shall assist each other in the conduct of enquiries and the collection of evidence.

2. The authorities of a force shall render all assistance within their power to ensure that articles liable to seizure by, or on behalf of, the customs or fiscal authorities of the receiving State are handed to those authorities.

3. The authorities of a force shall render all assistance within their power to ensure the payment of duties, taxes and penalties payable by members of the force or civilian component or their dependents.

4. Service vehicles and articles belonging to a force or to its civilian component, and not to a member of such force or civilian component, seized by the authorities of the receiving State in connection with an offence against its customs or fiscal laws or regulations shall be handed over to the appropriate authorities of the force concerned.

Article XIV

ja lähettäjävaltion viranomaiset avustavat toisiaan selvitysten tekemisessä ja todisteiden keräämisessä.

2. Joukkojen viranomaiset antavat kaiken mahdollisen avun turvatakseen sen, että ne tavarat, jotka vastaanottajavaltion tulli- tai veroviranomaisten on takavarikoitava tai jotka niiden puolesta on takavarikoitava, luovutetaan näille viranomaisille.

3. Joukkojen viranomaiset antavat kaiken mahdollisen avun turvatakseen sen, että ne tullit, verot ja seuraamusmaksut maksetaan, jotka joukkojen tai siviilihenkilöstön jäsenten ja näiden huollettavien on maksettava.

4. Joukoille tai siviilihenkilöstölle, ei kuitenkaan joukkojen tai siviilihenkilöstön jäsenelle, kuuluvat virka-ajoneuvot ja tarvikkeet, jotka vastaanottajavaltion viranomaiset ovat takavarikoineet tämän valtion tulleja ja veroja koskevien lakien ja asetusten rikkomisen yhteydessä, luovutetaan kysymyksessä olevien joukkojen asianomaisille viranomaisille.

XIV artikla

1. Joukot, siviilihenkilöstö, näiden jäsenet sekä näiden huollettavat ovat lähettäjävaltion ulkomaanvaluuttaa koskevan sääntelyn alaisia ja myös vastaanottajavaltion sääntelyn alaisia.

2. Lähettäjä- ja vastaanottajavaltioiden ulkomaanvaluuttaa hoitavat viranomaiset voivat antaa erityismääräyksiä, joita sovelletaan joukkoihin tai siviilihenkilöstöön tai näiden jäseniin sekä näiden huollettaviin.

XV artikla

1. Jollei tämän artiklan 2 kappaleesta muuta johdu, tämä sopimus on voimassa, mikäli syntyy vihollisuuksia, joihin Pohjois-Atlantin sopimusta sovelletaan, lukuun ottamatta sitä, että VIII artiklan 2 ja 5 kappaleen korvausvaatimusten sopimista koskevat määräykset eivät koske sotavahinkoja ja että kyseisten sopimuspuolten tulee viipymättä tarkistaa

1. A force, a civilian component and the members thereof, as well as their dependents, shall remain subject to the foreign exchange regulations of the sending State and shall also be subject to the regulations of the receiving State.

2. The foreign exchange authorities of the sending and the receiving States may issue special regulations applicable to a force or civilian component or the members thereof as well as to their dependents.

Article XV

1. Subject to paragraph 2 of this Article, this Agreement shall remain in force in the event of hostilities to which the North Atlantic Treaty applies, except that the provisions for settling claims in paragraphs 2 and 5 of Article VIII shall not apply to war damage, and that the provisions of the Agreement, and, in particular of Articles III and VII, shall immediately be reviewed by the Contracting Parties concerned, who may agree to such modifications as they may consider desirable regarding the application of the Agreement between them.

2. In the event of such hostilities, each of the Contracting Parties shall have the right, by giving 60 days' notice to the other Contracting Parties, to suspend the application of any of the provisions of this Agreement so far as it is concerned. If this right is exercised, the Contracting Parties shall immediately consult with a view to agreeing on suitable provisions to replace the provisions suspended.

Article XVI

All differences between the Contracting Parties relating to the interpretation or application of this Agreement shall be settled by negotiation between them without recourse to any outside jurisdiction. Except where express provision is made to the contrary in this Agreement, differences which cannot be settled by direct negotiation shall be referred to the North Atlantic Council.

sopimuksen määräykset ja erityisesti III ja VII artiklan määräykset ja ne voivat sopia sellaisista mukautuksista, joita ne pitävät suotavina sovellettaessa sopimusta niiden välillä.

2. Mikäli tällaisia vihollisuuksia syntyy, kaikilla sopimuspuolilla on oikeus, antamalla toisille sopimuspuolille 60 päivän ennakoilmoitus, keskeyttää minkä tahansa tämän sopimuksen määräyksen soveltaminen omalta osaltaan. Jos tätä oikeutta käytetään, sopimuspuolten on välittömästi neuvoteltava keskenään tavoitteena sopia asianmukaisista määräyksistä, jotka korvaavat ne määräykset, joiden soveltaminen on keskeytetty.

XVI artikla

Kaikki sopimuspuolten väliset erimielisyydet, jotka koskevat tämän sopimuksen tulkintaa tai soveltamista, sovitaan neuvottelemalla ilman ulkopuoliseen tuomiovaltaan turvautumista. Jollei tässä sopimuksessa ole nimenomaisesti toisin määrätty erimielisyydet, joita ei voida ratkaista välittömällä neuvottelulla, alistetaan Pohjois-Atlantin neuvoston ratkaistavaksi.

XVII artikla

Jokainen sopimuspuoli voi milloin tahansa pyytää jonkin tämän sopimuksen artiklan muuttamista. Pyyntö osoitetaan Pohjois-Atlantin neuvostolle.

XVIII artikla

1. Tämä sopimus ratifioidaan, ja ratifioimiskirjat talletetaan mahdollisimman pian Amerikan yhdysvaltojen hallituksen huostaan. Tämä hallitus ilmoittaa kaikille allekirjoittajavaltioille talletuspäivämäärän.

2. Tämä sopimus tulee voimaan kyseisten valtioiden välillä kolmenkymmenen päivän kuluttua siitä, kun neljä allekirjoittajavaltiota on tallettanut ratifioimiskirjansa. Kaikkien muiden allekirjoittajavaltioiden osalta sopimus tulee voimaan kolmenkymmenen

Article XVII

Any Contracting Party may at any time request the revision of any Article of this Agreement. The request shall be addressed to the North Atlantic Council.

Article XVIII

1. The present Agreement shall be ratified and the instruments of ratification shall be deposited as soon as possible with the Government of the United States of America, which shall notify each signatory State of the date of deposit thereof.

2. Thirty days after four signatory States have deposited their instruments of ratification the present Agreement shall come into force between them. It shall come into force for each other signatory State thirty days after the deposit of its instrument of ratification.

3. After it has come into force, the present Agreement shall, subject to the approval of the North Atlantic Council and to such conditions as it may decide, be open to accession on behalf of any State which accedes to the North Atlantic Treaty. Accession shall be effected by the deposit of an instrument of accession with the Government of the United States of America, which shall notify each signatory and acceding State of the date of deposit thereof. In respect of any State on behalf of which an instrument of accession is deposited, the present Agreement shall come into force thirty days after the date of the deposit of such instrument.

Article XIX

1. The present Agreement may be denounced by any Contracting Party after the expiration of a period of four years from the date on which the Agreement comes into force.

2. The denunciation of the Agreement by any Contracting Party shall be effected by a written notification addressed by that

päivän kuluttua siitä, kun kukin on tallettanut ratifioimiskirjansa.

3. Sen jälkeen, kun tämä sopimus on tullut voimaan, se on avoinna liittymistä varten jokaiselle valtiolle, joka liittyy Pohjois-Atlantin sopimukseen, jos Pohjois-Atlantin neuvosto hyväksyy liittymisen, ja sen päättämien ehtojen mukaisesti. Liittyminen tapahtuu tallettamalla liittymiskirja Amerikan yhdysvaltojen hallituksen huostaan. Tämä hallitus ilmoittaa kullekin allekirjoittajalle ja liittyvälle valtiolle liittymiskirjojen talletuspäivämäärän. Jokaisen valtion osalta, jonka puolesta liittymiskirja talletetaan, tämä sopimus tulee voimaan kolmenkymmenen päivän kuluttua kyseisten asiakirjojen talletuspäivämäärästä.

XIX artikla

1. Sopimuspuoli voi irtisanoa tämän sopimuksen neljän vuoden kuluttua siitä päivästä, jona sopimus tulee voimaan.

2. Sopimuspuoli irtisanoo tämän sopimuksen osoittamalla kirjallisen ilmoituksen Amerikan yhdysvaltojen hallitukselle, joka ilmoittaa kaikille muille sopimuspuolille kaikista tällaisista ilmoituksista ja niiden vastaanottamispäivämäärästä.

3. Irtisanominen tulee voimaan yhden vuoden kuluttua siitä, kun Amerikan yhdysvaltojen hallitus on vastaanottanut ilmoituksen. Tämän vuoden ajanjakson päätyttyä sopimus lakkaa olemasta voimassa sen irtisanovan sopimuspuolen osalta mutta on edelleen voimassa muiden sopimuspuolten osalta.

XX artikla

1. Jollei tämän artiklan 2 ja 3 kappaleen määräyksistä muuta johdu, tätä sopimusta sovelletaan vain sopimuspuolen emämaan alueella.

Contracting Party to the Government of the United States of America which shall notify all the other Contracting Parties of each such notification and the date of receipt thereof.

3. The denunciation shall take effect one year after the receipt of the notification by the Government of the United States of America. After the expiration of this period of one year, the Agreement shall cease to be in force as regards the Contracting Party which denounces it, but shall continue in force for the remaining Contracting Parties.

Article XX

1. Subject to the provisions of paragraphs 2 and 3 of this Article, the present Agreement shall apply only to the metropolitan territory of a Contracting Party.

2. Any State may, however, at the time of the deposit of its instrument of ratification or accession or at any time thereafter, declare by notification given to the Government of the United States of America that the present Agreement shall extend (subject, if the State making the declaration considers it to be necessary, to the conclusion of a special agreement between that State and each of the sending States concerned), to all or any of the territories for whose international relations it is responsible in the North Atlantic Treaty area. The present Agreement shall then extend to the territory or territories named therein thirty days after the receipt by the Government of the United States of America of the notification, or thirty days after the conclusion of the special agreements if required, or when it has come into force under Article XVIII, whichever is the later.

3. A State which has made a declaration under paragraph 2 of this Article extending the present Agreement to any territory for whose international relations it is responsible may denounce the Agreement separately in respect of that territory in accordance with the provisions of Article XIX.

In witness whereof the undersigned Plenipotentiaries have signed the present

2. Kukin valtio voi kuitenkin ratifioimis- tai liittymiskirjansa tallettaessaan tai milloin tahansa sen jälkeen Amerikan yhdysvaltojen hallitukselle toimittamallaan selityksellä (edellyttäen, jos selityksen antava valtio katsoo sen tarpeelliseksi, että tämä valtio ja kukin lähettäjävaltio tekevät erityisen sopimuksen) laajentaa tämän sopimuksen soveltamisalaa kaikkiin tai joihinkin alueisiin, joiden kansainvälisistä suhteista se vastaa Pohjois-Atlantin sopimuksen alueella. Tällöin tämän sopimuksen soveltamisala laajenee siinä mainitulle alueelle tai mainituille alueille kolmenkymmenen päivän kuluttua siitä, kun Amerikan yhdysvaltojen hallitus on vastaanottanut selityksen, tai kolmenkymmenen päivän kuluttua erityisen sopimuksen tekemisestä, jos sitä edellytetään, tai kun sopimus on tullut voimaan XVIII artiklan nojalla, siitä riippuen, mikä ajankohta on myöhäisin.

3. Valtio, joka on antanut tämän artiklan 2 kappaleen nojalla selityksen, jolla se laajentaa tätä sopimusta koskemaan jotakin aluetta, jonka kansainvälisistä suhteista se vastaa, voi irtisanoa sopimuksen erikseen tämän alueen osalta XIX artiklan määräysten mukaisesti.

Tämän vakuudeksi allekirjoittaneet täysivaltaiset edustajat ovat allekirjoittaneet tämän sopimuksen. Tehty Lontoossa 19 päivänä kesäkuuta 1951 englannin ja ranskan kielellä, kummankin tekstin ollessa yhtä todistusvoimainen, yhtenä alkuperäiskappaleena, joka talletetaan Amerikan yhdysvaltojen hallituksen arkistoihin. Amerikan yhdysvaltojen hallitus toimittaa siitä oikeaksi todistetut jäljennökset kaikille allekirjoittajavaltioille ja siihen liittyville valtioille.

**PÖYTÄKIRJA POHJOIS-ATLANTIN
SOPIMUKSEN MUKAISESTI
PERUSTETTUIJEN KANSAINVÄLISTEN
SOTILASESIKUNTIEN ASEMASTA**

Washingtonissa 4 päivänä huhtikuuta 1949 allekirjoitetun Pohjois-Atlantin sopimuksen

Agreement. Done in London this nineteenth day of June, 1951, in the English and French languages, both texts being equally authoritative, in a single original which shall be deposited in the archives of the Government of the United States of America. The Government of the United States of America shall transmit certified copies thereof to all the signatory and acceding States.

**PROTOCOL ON THE STATUS OF
INTERNATIONAL MILITARY
HEADQUARTERS SET UP PURSUANT
TO THE NORTH ATLANTIC TREATY**

The parties to the North Atlantic Treaty signed in Washington on 4th April, 1949, Considering that international military Headquarters may be established in their territories, by separate arrangement, under the North Atlantic Treaty, and

Desiring to define the status of such Headquarters and of the personnel thereof within the North Atlantic Treaty area,

Have agreed to the present Protocol to the Agreement signed in London on 19th June, 1951, regarding the Status of their Forces:

Article 1

In the present Protocol the expression
a. 'the Agreement' means the Agreement signed in London on 19th June, 1951, by the Parties to the North Atlantic Treaty regarding the status of their Forces;

b. 'Supreme Headquarters' means Supreme Headquarters Allied Powers in Europe, Headquarters of the Supreme Allied Commander Atlantic and any equivalent international military Headquarters set up pursuant to the North Atlantic Treaty;

c. 'Allied Headquarters' means any Supreme Headquarters and any international military Headquarters set up pursuant to the North Atlantic Treaty which is immediately subordinate to a Supreme Headquarters;

sopimuspuolet, jotka katsovat, että niiden alueille voidaan Pohjois-Atlantin sopimuksen nojalla tehtävällä erillisellä järjestelyllä perustaa kansainvälisiä sotilasesikuntia,

ja haluavat määritellä sellaisten esikuntien ja niiden henkilöstön aseman Pohjois-Atlantin sopimuksen alueella;

ovat sopineet Lontoossa 19 päivänä kesäkuuta 1951 niiden joukkojen asemasta tehdyn sopimuksen pöytäkirjasta:

1 artikla

Tässä pöytäkirjassa ilmaisu

a. ”sopimus” tarkoittaa Lontoossa 19 päivänä kesäkuuta 1951 Pohjois-Atlantin sopimuksen sopimuspuolten välillä niiden joukkojen asemasta tehtyä sopimusta;

b. ”strateginen johtoesikunta” tarkoittaa operaatiojohtoportaan johtoesikuntaa (SHAPE), Atlantin johtoportaan johtoesikuntaa (SACLANT) ja muuta vastaavaa kansainvälistä sotilasesikuntaa, joka on perustettu Pohjois-Atlantin sopimuksen nojalla;

c. ”liittokunnan esikunta” tarkoittaa strategista johtoesikuntaa ja muuta Pohjois-Atlantin sopimuksen mukaisesti perustettua kansainvälistä sotilasesikuntaa, joka on suoraan strategisen johtoesikunnan alaisuudessa;

d. ”Pohjois-Atlantin neuvosto” tarkoittaa Pohjois-Atlantin sopimuksen 9 artiklan nojalla perustettua neuvostoa tai mitä tahansa sen aputoimielintä, jolla on valtuudet toimia sen puolesta.

2 artikla

Jollei tämän pöytäkirjan seuraavista määräyksistä muuta johdu, sopimusta sovelletaan Pohjois-Atlantin sopimuksen alueella pöytäkirjan sopimuspuolen alueelle perustettuun liittokunnan esikuntaan ja sen sotilas- ja siviilihenkilöstöön sekä näiden huollettaviin, jotka sisältyvät tämän pöytäkirjan 3 artiklan 1 kappaleen a, b ja c

d. 'North Atlantic Council' means the Council established by Article IX of the North Atlantic Treaty or any of its subsidiary bodies authorised to act on its behalf.

Article 2

Subject to the following provisions of this Protocol, the Agreement shall apply to Allied Headquarters in the territory of a Party to the present Protocol in the North Atlantic Treaty area, and to the military and civilian personnel of such Headquarters and their dependents included in the definitions in sub-paragraphs a., b. and c. of paragraph 1 of Article 3 of this Protocol, when such personnel are present in any such territory in connection with their official duties or, in the case of dependents, the official duties of their spouse or parent.

Article 3

1. For the purpose of applying the Agreement to an Allied Headquarters the expressions 'force', 'civilian component' and 'dependent', wherever they occur in the Agreement shall have the meanings set out below:

a. 'force' means the personnel attached to the Allied Headquarters who belong to the land, sea or air armed services of any Party to the North Atlantic Treaty;

b. 'civilian component' means civilian personnel who are not stateless persons, nor nationals of any State which is not a Party to the Treaty, nor nationals of, nor ordinarily resident in the receiving State, an who are (i) attached to the Allied Headquarters and in the employ of an armed service of a Party to the North Atlantic Treaty or (ii) in such categories of civilian personnel in the employ of the Allied Headquarters as the North Atlantic Council shall decide;

c. 'dependent' means the spouse of a member of a force or civilian component, as defined in sub-paragraphs a. and b. of this paragraph, or a child of such member depending on him or her support.

kohdan määritelmiin, kun mainittu henkilöstö on sellaisella alueella virallisten tehtäviensä yhteydessä tai kun huollettavat ovat sellaisella alueella puolisonsa tai vanhempiensa virallisten tehtävien yhteydessä.

3 artikla

1. Sovellettaessa sopimusta liittokunnan esikuntaan ilmaisuilla ”joukko”, ”siviilihenkilöstö” ja ”huollettava” on sopimuksessa esiintyessään seuraavat merkitykset:

a. ”joukko” tarkoittaa liittokunnan esikunnassa palvelevaa henkilöstöä, joka kuuluu jonkin Pohjois-Atlantin sopimuksen sopimuspuolen maa-, meri- tai ilmavoimiin;

b. ”siviilihenkilöstö” tarkoittaa siviilihenkilöstöä, jossa ei ole kansalaisuudettomia eikä muun kuin Pohjois-Atlantin sopimuksen sopimuspuolen kansalaisia eikä vastaanottajavaltion kansalaisia tai henkilöitä, joilla on vakinainen asuinpaikkavastaanottajavaltiossa, ja joka i) palvelee liittokunnan esikunnassa ja on jonkin Pohjois-Atlantin sopimuspuolen asevoimien palveluksessa tai ii) kuuluu liittokunnan esikuntien palveluksessa oleviin siviilihenkilöstöluokkiin siten kuin Pohjois-Atlantin neuvosto päättää;

c. ”huollettava” tarkoittaa tämän kappaleen a ja b kohdassa määritellyn joukon tai siviilihenkilöstön jäsenen puolisoa tai tällaisen jäsenen lasta, joka saa jäseneltä elatuksensa.

2. Liittokunnan esikuntaa pidetään joukkona sopimuksen II artiklaa, V artiklan 2 kappaletta, VII artiklan 10 kappaletta ja IX artiklan 2-4, 7 ja 8 kappaletta sekä XIII artiklaa sovellettaessa.

4 artikla

Oikeudet ja velvollisuudet, jotka sopimuksella annetaan tai asetetaan lähettäjävaltiolle tai sen viranomaisille sen

2. An Allied Headquarters shall be considered to be a force for the purposes of Article II, paragraph 2 of Article V, paragraph 10 of Article VII, paragraphs 2,3,4,7 and 8 of Article IX, and Article XIII, of the Agreement.

Article 4

The rights and obligations which the Agreement gives to or imposes upon the sending State or its authorities in respect of its forces or their civilian components or dependents shall, in respect of an Allied Headquarters and its personnel and their dependents to whom the Agreement applies in accordance with Article 2 of the present Protocol, be vested in or attached to the appropriate Supreme Headquarters and the authorities responsible under it, except that:

a. the right which is given by Article VII of the Agreement to the military authorities of the sending State to exercise criminal and disciplinary jurisdiction shall be vested in the military authorities of the State, if any, to whose military law the person concerned is subject;

b. the obligations imposed upon the sending state or its authorities by Article II, paragraph 4 of Article III, paragraphs 5 a. and 6 a. of Article VII paragraphs 9 and 10 of Article VIII, and Article XIII, of the Agreement, shall attach both to the Allied Headquarters and to any State whose armed service, or any member or employee of whose armed service, or the dependent of such member or employee, is concerned;

c. for the purposes of paragraphs 2 a. and 5 of Article III, and Article XIV, of the Agreement the sending State shall be, in the case of members of a force and their dependents, the State to whose armed service the member belongs, or, in the case of members of a civilian component and their dependents, the State, if any, by whose armed service the member is employed;

d. the obligations imposed on the sending State by virtue of paragraphs 6 and 7 of

joukkojen tai siviilihenkilöstön tai näiden huollettavien osalta, uskotaan tai annetaan liittokunnan esikunnan ja sen henkilöstön ja huollettavien osalta, joihin sopimusta sovelletaan tämän pöytäkirjan 2 artiklan mukaisesti, asianomaiselle strategiselle johtoesikunnalle ja sen alaisille toimivallan käyttäjille seuraavia poikkeuksia lukuun ottamatta:

a. oikeus käyttää rikosoikeudellista ja kurinpidollista lainkäyttövaltaa, joka annetaan lähettäjävaltion sotilasviranomaisille sopimuksen VII artiklan mukaisesti, uskotaan sen valtion sotilasviranomaisille, jonka asevoimia koskevan oikeuden alaisena henkilö mahdollisesti on;

b. velvollisuudet, jotka asetetaan lähettäjävaltiolle tai sen viranomaisille sopimuksen II artiklan, III artiklan 4 kappaleen, VII artiklan 5 kappaleen a kohdan ja 6 kappaleen a kohdan, VIII artiklan 9 ja 10 kappaleen sekä XIII artiklan mukaisesti, asetetaan sekä liittokunnan esikunnalle että sille valtiolle, jonka asevoimista tai niiden jäsenestä tai niiden palveluksessa työskentelevästä tai sellaisen huollettavasta on kysymys;

c. sopimuksen III artiklan 2 kappaleen a kohdan ja 5 kappaleen sekä XIV artiklan tarkoittamassa tapauksessa lähettäjävaltiona on joukon jäsenten ja heidän huollettaviensa osalta valtio, jonka asevoimiin jäsen kuuluu, ja siviilihenkilöstön jäsenten ja heidän huollettaviensa osalta valtio, jonka asevoimien palveluksessa jäsen mahdollisesti on;

d. velvollisuudet, jotka asetetaan lähettäjävaltiolle sopimuksen VIII artiklan 6 ja 7 kappaleen nojalla, asetetaan valtiolle, jonka asevoimiin kuuluu henkilö, jonka toimesta tai laiminlyönnistä korvausvaatimus johtuu, tai siviilihenkilöstön jäsenen osalta valtiolle, jonka asevoimien palveluksessa hän on, tai jos sellaista valtiota ei ole, sille liittokunnan esikunnalle, jonka jäsen kysymyksessä oleva henkilö on.

Article VIII of the Agreement shall attach to the State to whose armed service the person belongs whose act or omission has given rise to the claim or, in the case of a member of a civilian component, to the State by whose armed service he is employed or, if there is no such State, to the Allied Headquarters of which the person concerned is a member.

Both the State, if any, to which obligations attach under this paragraph and the Allied Headquarters concerned shall have the rights of the sending State in connection with the appointment of an arbitrator under paragraph 8 of Article VIII.

Article 5

Every member of an Allied Headquarters shall have a personal identity card issued by the Headquarters showing names, date and place of birth, nationality, rank or grade, number (if any), photograph and period of validity. This card must be presented on demand.

Article 6

1. The obligations to waive claims imposed on the Contracting Parties by Article VIII of the Agreement shall attach both to the Allied Headquarters and to any Party to this Protocol concerned.

2. For the purposes of paragraphs 1 and 2 of Article VIII of the Agreement,

a. property owned by an Allied Headquarters or by a Party to this Protocol and used by an Allied Headquarters shall be deemed to be property owned by a Contracting Party and used by its armed services;

b. damage caused by a member of a force or civilian component as defined in paragraph 1 of Article 3 of this Protocol or by any other employee of an Allied Headquarters shall be deemed to be damage caused by a member or employee of the armed services of a Contracting Party;

Sekä mahdollisella valtiolla, jolle tämän kappaleen mukaiset velvollisuudet asetetaan, että kysymyksessä olevalla liittokunnan esikunnalla on lähettäjävaltion oikeudet VIII artiklan 8 kappaleen mukaista välimiestä nimitettäessä.

5 artikla

Liittokunnan esikunnan jokaisella jäsenellä tulee olla esikunnan antama valokuvallinen henkilötodistus, josta ilmenevät henkilön nimet, syntymäaika ja -paikka, kansalaisuus, sotilasarvo tai asema ja mahdollinen numero sekä voimassaoloaika. Todistus on esitettävä pyydettyessä.

6 artikla

1. Sopimuspuolille asetetut velvollisuudet luopua korvausvaatimuksista sopimuksen VIII artiklan mukaisesti koskevat sekä liittokunnan esikuntaa että jokaista asianomaista tämän pöytäkirjan sopimuspuolta.

2. Sopimuksen VIII artiklan 1 ja 2 kappaleessa

a. liittokunnan esikunnan tai tämän pöytäkirjan sopimuspuolen omistamaa omaisuutta, jota liittokunnan esikunta käyttää, on pidettävä sopimuspuolen omistamana ja sen asevoimien käyttämänä omaisuutena;

b. tämän pöytäkirjan 3 artiklan 1 kappaleessa määritellyn joukon tai siviilihenkilöstön jäsenen tai muun liittokunnan esikunnan palveluksessa olevan aiheuttamaa vahinkoa on pidettävä sopimuspuolen asevoimien jäsenen tai niiden palveluksessa työskentelevän aiheuttamana vahinkona;

c. ilmaisun ”sopimuspuolen omistama” määritelmä VIII artiklan 3 kappaleessa kattaa liittokunnan esikunnan.

3. Korvausvaatimukset, joihin sovelletaan sopimuksen VIII artiklan 5 kappaletta,

c. the definition of the expression 'owned by a Contacting Party' in paragraph 3 of Article VIII shall apply in respect of an Allied Headquarters.

3. The claims to which paragraph 5 of Article VIII of the Agreement applies shall include claims (other than contractual claims and claims to which paragraphs 6 or 7 of that Article apply) arising out of acts or omissions of any employees of an Allied Headquarters, or out of any other act, omissions or occurrence for which an Allied Headquarters is legally responsible, and causing in the territory of a receiving State to third parties, other than any of the Parties to this Protocol.

Article 7

1. The exemption from taxation accorded under Article X of the Agreement to members of a force or civilian component in respect of their salaries and emoluments shall apply, as regards personnel of an Allied Headquarters within the definitions in paragraph 1 a. and b. (i) of Article 3 of this Protocol, to salaries and emoluments paid to them as such personnel by the armed service to which they belong or by which they are employed, except that this paragraph shall not exempt any such member or employee from taxation imposed by a State of which he is a national.

2. Employees of an Allied Headquarters of categories agreed by the North Atlantic Council shall be exempted from taxation on the salaries and emoluments paid to them by the Allied Headquarters in their capacity as such employees. Any Party to the present Protocol may, however, conclude an arrangement with the Allied Headquarters whereby such Party will employ and assign to the Allied Headquarters all of its nationals (except, if such Party so desires, any not ordinarily resident within its territory) who are to serve on the staff of the Allied Headquarters and pay the salaries and emoluments of such persons from its own funds, at a scale fixed by it. The salaries and emoluments so paid may be taxed by the

sisältävät vaatimukset (muut kuin sopimukseen liittyvät vaatimukset ja vaatimukset, joihin sovelletaan saman artiklan 6 ja 7 kappaletta), jotka johtuvat liittokunnan esikunnan palveluksessa työskentelevän toimista tai laiminlyönneistä tai muista toimista, laiminlyönneistä tai tapahtumista, joista liittokunnan esikunta on oikeudellisesti vastuussa ja jotka aiheuttavat vahinkoa vastaanottajavaltion alueella kolmansille osapuolille, jotka eivät ole tämän pöytäkirjan sopimuspuolia.

7 artikla

1. Sopimuksen X artiklan mukaisesti joukon tai siviilihenkilöstön jäsenille palkoista ja palkanlisistä myönnettävä verovapaus koskee tämän pöytäkirjan 3 artiklan 1 kappaleen a kohdassa ja b kohdan i alakohdassa määritellyn liittokunnan esikunnan henkilöstön osalta heidän siinä ominaisuudessa saamiaan palkkoja ja palkanlisiä, jotka maksavat asevoimat, joihin he kuuluvat tai joiden palveluksessa he työskentelevät. Tämä kappale ei vapauta tällaista asevoimien jäsentä tai niiden palveluksessa työskentelevää sen valtion verotuksesta, jonka kansalainen hän on.

2. Pohjois-Atlantin neuvoston määräämiin luokkiin kuuluvat liittokunnan esikunnan työntekijät ovat vapautetut veroista palkkojen ja palkanlisien osalta, jotka liittokunnan esikunta maksaa heille siinä ominaisuudessa. Tämän pöytäkirjan sopimuspuoli voi kuitenkin sopia liittokunnan esikunnan kanssa järjestelystä, jonka mukaan kyseinen sopimuspuoli ottaa palvelukseen ja osoittaa liittokunnan esikunnalle kaikki sellaiset kansalaisensa, joiden on määrä palvella liittokunnan esikunnan henkilöstössä (paitsi, jos kyseinen sopimuspuoli niin haluaa, sellaiset henkilöt, joilla ei ole vakinaista asuinpaikkaa sen alueella) ja maksaa sellaisen henkilöstön palkat ja palkanlisät omista varoistaan ja määrittelemänsä taulukon mukaisesti. Kyseinen sopimuspuoli voi verottaa näin maksettuja palkkoja ja palkanlisiä, mutta ne ovat vapautettuja muiden sopimuspuolten veroista. Jos tämän pöytäkirjan sopimuspuoli

Party concerned but shall be exempted from taxation by any other Party. If such an arrangement is entered into by any Party to the present Protocol and is subsequently modified or terminated, Parties to the present Protocol shall no longer be bound under the first sentence of this paragraph to exempt from taxation the salaries and emoluments paid to their nationals.

Article 8

1. For the purpose of facilitating the establishment, construction, maintenance and operation of Allied Headquarters, these Headquarters shall be relieved, so far as practicable, from duties and taxes, affecting expenditures by them in the interest of common defence and for their official and exclusive benefit, and each Party to the present Protocol shall enter into negotiations with any Allied Headquarters operating in its territory for the purpose of concluding an agreement to give effect to this provision.

2. An Allied Headquarters shall have the rights granted to a force under Article XI of the Agreement subject to the same conditions.

3. The provisions in paragraphs 5 and 6 of Article XI of the Agreement shall not apply to nationals of the receiving States, unless such nationals belong to the armed services of a Party to this Protocol other than the receiving State.

4. The expression 'duties and taxes' in this Article does not include charges for services rendered.

Article 9

Except in so far as the North Atlantic Council may decide otherwise,

a. any assets acquired from the international funds of an Allied Headquarters under its capital budget and no longer required by the Headquarters shall be disposed of under arrangements approved by the North Atlantic

sopii tällaisesta järjestelystä ja järjestelyä myöhemmin muutetaan tai se lakkautetaan, tämän pöytäkirjan sopimuspuolia ei enää sido tämän kappaleen ensimmäinen virke, jonka mukaan niiden kansalaisille maksetut palkat ja palkanlisät ovat vapautettuja veroista.

8 artikla

1. Liittokunnan esikunnan perustamisen, rakentamisen, ylläpitämisen ja toiminnan helpottamiseksi esikunta vapautetaan mahdollisuuksien mukaan tulleista ja veroista, jotka vaikuttavat sen kuluihin yhteisen puolustuksen järjestämiseksi ja sen viralliseksi ja yksinomaiseksi hyödyksi. Kukin tämän pöytäkirjan sopimuspuoli ryhtyy neuvotteluihin kunkin sen alueella mahdollisesti toimivan liittokunnan esikunnan kanssa tehdäkseen sopimuksen tämän määräyksen täytäntöön panemisesta.

2. Liittokunnan esikunnalla on samoilla ehtoilla ne oikeudet, jotka myönnetään sopimuksen XI artiklan mukaan joukoille.

3. Sopimuksen XI artiklan 5 ja 6 kappaleen määräykset eivät koske vastaanottajavaltion kansalaisia, elleivät he kuulu sellaisen tämän pöytäkirjan sopimuspuolen asevoimiin, joka ei ole vastaanottajavaltio.

4. Tässä artiklassa ilmaisu ”tullit ja verot” ei tarkoita maksuja saaduista palveluista.

9 artikla

Ellei Pohjois-Atlantin neuvosto toisin päättää,

a. liittokunnan esikunnan pääomabudjetin kansainvälisillä varoilla hankittu omaisuus, jota esikunta ei enää tarvitse, luovutetaan Pohjois-Atlantin neuvoston hyväksymällä järjestelyllä, ja kertyneet tuotot jaetaan tai hyvitetään Pohjois-Atlantin sopimuksen sopimuspuolten kesken siinä suhteessa, jossa ne ovat osallistuneet esikunnan pääomakustannuksiin. Vastaanottajavaltiolla on etuoikeus hankkia sen alueella sijaitseva siten luovutettava kiinteä omaisuus

Council and the proceeds shall be distributed among or credited to the Parties to the North Atlantic Treaty in the proportions in which they have contributed to the capital costs of the Headquarters. The receiving State shall have the prior right to acquire any immovable property so disposed of in its territory provided that it offers terms no less favourable than those offered by any third party;

b. any land, buildings or fixed installations provided for the use of an Allied Headquarters by the receiving State without charge to the Headquarters (other than a nominal charge) and no longer required by the Headquarters shall be handed back to the receiving State, and any increase or loss in the value of the property provided by the receiving State resulting from its use by the Headquarters shall be determined by the North Atlantic Council (taking into consideration any applicable law of the receiving State) and distributed among or credited or debited to the Parties to the North Atlantic Treaty in the proportions in which they have contributed to the capital costs of the Headquarters.

Article 10

Each Supreme Headquarters shall possess juridical personality; it shall have the capacity to conclude contracts and to acquire and dispose of property. The receiving State may, however, make the exercise of such capacity subject to special arrangements between it and the Supreme Headquarters or any subordinate Allied Headquarters acting on behalf of the Supreme Headquarters.

Article 11

1. Subject to the provisions of Article VIII of the Agreement, a Supreme Headquarters may engage in legal proceedings as claimant or defendant. However, the receiving State and the Supreme Headquarters or any subordinate Allied Headquarters authorized by it may agree that the receiving State shall act on behalf of the Supreme Headquarters in any legal proceedings to which that

edellyttäen, että sen tarjoamat ehdot eivät ole epäedullisemmat kuin kolmannen osapuolen tarjoamat ehdot;

b. maaomaisuus, rakennukset tai kiinteät rakennelmat, jotka vastaanottajavaltio on antanut liittokunnan esikunnan käyttöön ja joista ei ole veloitettu esikuntaa (nimellistä veloitusta lukuun ottamatta) ja joita esikunta ei enää tarvitse, palautetaan vastaanottajavaltiolle. Pohjois-Atlantin neuvosto määrittelee esikunnan käytöstä vastaanottajavaltion antamalle omaisuudelle aiheutuneen arvonnousun tai -laskun (ottaen huomioon vastaanottajavaltiossa sovellettavan lain) ja jakaa, hyvittää tai veloittaa sen Pohjois-Atlantin sopimuksen sopimuspuolten kesken siinä suhteessa, jossa ne ovat osallistuneet esikunnan pääomakustannuksiin.

10 artikla

Kullakin strategisella johtoesikunnalla on oikeushenkilöllisyys; sillä on kelpoisuus tehdä sopimuksia ja hankkia ja luovuttaa omaisuutta. Vastaanottajavaltio voi kuitenkin edellyttää, että toimivallan käytöstä tehdään erityisjärjestelyjä sen ja strategisen johtoesikunnan tai sen alaisen ja sen puolesta toimivan liittokunnan esikunnan välillä.

11 artikla

1. Jollei sopimuksen VIII artiklan määräyksistä muuta johdu, strateginen johtoesikunta voi esiintyä oikeudenkäynnissä kantajana tai vastaajana. Vastaanottajavaltio ja strateginen johtoesikunta tai sen alainen ja sen valtuuttama liittokunnan esikunta voivat kuitenkin sopia, että vastaanottajavaltio toimii strategisen johtoesikunnan puolesta vastaanottajavaltion tuomioistuimissa oikeudenkäynneissä, joissa kyseinen esikunta on osapuolena.

2. Liittokunnan esikunnan omaisuuteen tai varoihin ei voi kohdistaa täytäntöönpanotoimia tai takavarikkoa, lukuun ottamatta sopimuksen VII artiklan 6 kappaleen a kohdan tai XIII artiklan mukaisia tarkoituksia.

Headquarters is a party before the courts of the receiving State.

2. No measure of execution or measure directed to the seizure or attachment of its property or funds shall be taken against any Allied Headquarters, except for the purposes of paragraph 6 a. of Article VII and Article XIII of the Agreement.

Article 12

1. To enable it to operate its international budget, an Allied Headquarters may hold currency of any kind and operate accounts in any currency

2. The Parties to the present Protocol shall, at the request of an Allied Headquarters, facilitate transfers of the funds of such Headquarters from one country to another and the conversion of any currency held by an Allied Headquarters into any other currency, when necessary to meet the requirements of any Allied Headquarters.

Article 13

The archives and other official documents of an Allied Headquarters kept in premises used by those Headquarters or in the possession of any properly authorized member of the Headquarters shall be inviolable, unless the Headquarters has waived this immunity. The Headquarters shall, at the request of the receiving State and in the presence of a representative of that State, verify the nature of any documents to confirm that they are entitled to immunity under this Article.

Article 14

1. The whole or any part of the present Protocol or of the Agreement may be applied, by decision of the North Atlantic Council, to any international military Headquarters or organization (not included in the definitions in paragraphs b. and c. of Article 1 of this Protocol) which is established pursuant to the North Atlantic Treaty.

12 artikla

1. Liittokunnan esikunta voi kansainvälisen budjettinsa hoitamiseksi pitää halussaan kaikenlaista valuuttaa ja pitää minkä tahansa valuutan määräisiä tilejä.

2. Tämän pöytäkirjan sopimuspuolet helpottavat liittokunnan esikunnan pyynnöstä esikunnan varojen siirtoa maasta toiseen ja liittokunnan esikunnan hallussa olevan valuutan vaihtamista toiseksi valuutaksi, kun se on välttämätöntä liittokunnan esikunnan tarpeita varten.

13 artikla

Liittokunnan esikunnan arkistot ja muut esikunnan käytössä olevissa tiloissa olevat tai asianmukaisesti valtuutetun esikunnan jäsenen hallussa olevat viralliset asiakirjat ovat loukkaamattomia, ellei esikunta ole luopunut tästä koskemattomuudesta. Esikunta todentaa vastaanottajavaltion pyynnöstä ja sen edustajan läsnä ollessa asiakirjojen luonteen vahvistaakseen, että ne ovat oikeutettuja tässä artiklassa tarkoitettuun koskemattomuuteen.

14 artikla

1. Tätä pöytäkirjaa tai sopimusta tai niiden osaa voidaan Pohjois-Atlantin neuvoston päätöksellä soveltaa mihin tahansa Pohjois-Atlantin sopimuksen mukaisesti perustettuun kansainväliseen sotilasesikuntaan tai -organisaatioon (joka ei sisälly tämän pöytäkirjan 1 artiklan b ja c kohdan määritelmiin).

2. Kun Euroopan puolustusyhteisö perustetaan, tätä pöytäkirjaa voidaan soveltaa liittokunnan esikunnan alaiseen Euroopan puolustusvoimien henkilöstöön ja heidän huollettaviinsa Pohjois-Atlantin neuvoston määrittelemänä ajankohtana ja sillä tavoin kuin se määrää.

2. When the European Defence Community comes into being, the present Protocol may be applied to the personnel of the European Defence Forces attached to an Allied Headquarters and their dependents at such time and in such manner as may be determined by the North Atlantic Council

Article 15

All differences between the Parties to the present Protocol or between any such Parties and any Allied Headquarters relating to the interpretation or application of the Protocol shall be settled by negotiation between the parties in dispute without recourse to any outside jurisdiction. Except where express provision is made to the contrary in the present Protocol or in the Agreement, differences which cannot be settled by direct negotiation shall be referred to the North Atlantic Council.

Article 16

1. Articles XV and XVII to XX of the Agreement shall apply as regards the present Protocol as if they were an integral part thereof, but so that the Protocol may be reviewed, suspended, ratified, acceded to, denounced or extended in accordance with those provisions independently from the Agreement.

2. The present Protocol may be supplemented by bilateral agreement between the receiving State and a Supreme Headquarters, and the authorities of a receiving State and a Supreme Headquarters may agree to give effect, by administrative means in advance of ratification, to any provisions of this Protocol or of the Agreement as applied by it.

In witness whereof the undersigned Plenipotentiaries have signed the present Protocol. Done in Paris this 28th day of August 1952, in the English and French languages, both texts being equally authoritative, in a single original which shall be deposited in the archives of the Government of the United States of America.

15 artikla

Kaikki tämän pöytäkirjan sopimuspuolten väliset tai sopimuspuolten ja liittokunnan esikuntien väliset erimielisyydet, jotka koskevat tämän pöytäkirjan tulkintaa tai soveltamista, sovitaan neuvottelemalla riidan osapuolten kesken ilman ulkopuoliseen tuomiovalttaan turvautumista. Jollei tässä pöytäkirjassa tai sopimuksessa nimenomaisesti toisin määrätä, erimielisyydet, joita ei voida ratkaista välittömällä neuvotteluilla, alistetaan Pohjois-Atlantin neuvoston ratkaistavaksi.

The Government of the United States of America shall transmit certified copies thereof to all the signatory and acceding States.

16 artikla

1. Sopimuksen XV ja XVII–XX artiklaa sovelletaan tämän pöytäkirjan osalta siten kuin ne olisivat sen erottamaton osa. Pöytäkirjaa voidaan kuitenkin tarkistaa, sen soveltaminen voidaan keskeyttää, se voidaan ratifioida, siihen voidaan liittyä, se voidaan irtisanoa tai sen voimassaoloa voidaan jatkaa kyseisten määräysten mukaisesti sopimuksesta riippumatta.

2. Tätä pöytäkirjaa voidaan täydentää vastaanottajavaltion ja strategisen johtoesikunnan välillä kahdenvälisellä sopimuksella, ja vastaanottajavaltion viranomaiset ja strateginen johtoesikunta voivat sopia, että jokin pöytäkirjan tai sopimuksen määräys, jota vastaanottajavaltio päättää soveltaa, pannaan täytäntöön hallinnollisin toimin ennen pöytäkirjan ratifioimista.

Tämän vakuudeksi allekirjoittaneet täysivaltaiset edustajat ovat allekirjoittaneet tämän pöytäkirjan. Tehty Pariisissa 28 päivänä elokuuta 1952 englannin ja ranskan kielillä, kummankin tekstin ollessa yhtä todistusvoimainen, yhtenä alkuperäiskappaleena, joka talletetaan Amerikan yhdysvaltojen hallituksen arkistoihin. Amerikan yhdysvaltojen hallitus toimittaa siitä oikeaksi todistetut jäljennökset kaikille allekirjoittajavaltioille ja siihen liittyville valtioille.

**LIITE POHJOIS-ATLANTIN
SOPIMUKSEN SOPIMUSPUOLTEN
VÄLILLÄ NIIDEN JOUKKOJEN
ASEMASTA TEHTYYN SOPIMUKSEEN**

Maa Ministeriö tai virasto

VÄLIAIKAISEN MAAHANTUONNIN
LUPA*

Voimassa _____ alkaen

_____ saakka

seuraavan asevoimien ajoneuvon

välialikaista [kohdemaan nimi] tuontia
varten:

Tyyppi

Rekisterinumero

Moottorin numero

Vararenkaat

Kiinteästi asennetut tietoliikennelaitteet

Luvan haltijan nimi ja allekirjoitus

—

Myöntämispäivä

Määräyksen antaja

VÄLIAIKAISET MAASTA
POISTUMISET JA MAAHANTULOT

Sataman tai tullitoimipaikan nimi

Päivämäärä

Tullivirkailijan allekirjoitus ja leima

**APPENDIX TO THE AGREEMENT
BETWEEN THE PARTIES TO THE
NORTH ATLANTIC TREATY
REGARDING THE STATUS OF THEIR
FORCES**

Country Ministry or Service

TRIPTYQUE*

Valid from _____ To

for temporary importation to

of the following service vehicle:

Type

Registration Number

Engine Number

Spare tyres

Fixed Communication Equipment

Name and signature of the holder of the
triptyque

Date of issues

By order of

TEMPORARY EXITS AND ENTRIES

Name of Port or Customs Station

Date

Signature and Stamp of Customs Officer

Exit

Maasta poistuminen	Entry
Maahan saapuminen	Exit
Maasta poistuminen	Entry
Maahan saapuminen	Exit
Maasta poistuminen	Entry
Maahan saapuminen	Exit
Maasta poistuminen	Entry
Maahan saapuminen	* This document shall be in the language of the sending State and in the English and French languages

* Tämä asiakirja annetaan lähettäjävaltion kielellä sekä englannin ja ranskan kielellä.

Laki

ampuma-aselain 17 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti:
muutetaan ampuma-aselain (1/1998) 17 §:n 1 momentin 10 kohta, sellaisena kuin se on laissa 601/2001, seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

17 §

17 §

Soveltamisalaa koskevat poikkeukset

Soveltamisalaa koskevat poikkeukset

Tämä laki ei koske:

Tämä laki ei koske:

10) vieraan valtion asevoimille kuuluvien ampuma-aseiden, aseiden osien, patruunoiden ja erityisen vaarallisten ammusten siirtoa Suomeen tai Suomesta, tuontia, vientiä, valmistamista, korjaamista, muuntamista tai hallussapitoa, jos toiminta perustuu Pohjois-Atlantin sopimuksen sopimusvaltioiden ja muiden rauhankumppanuuteen osallistuvien valtioiden välillä niiden joukkojen asemasta tehtyyn sopimukseen (SopS 65/1997) tai muuhun kansainväliseen rauhanturvaamistehtävään taikka jos toimintaan on myönnetty lupa aluevalvontalain (755/2000) nojalla;

10) vieraan valtion asevoimille kuuluvien ampuma-aseiden, aseiden osien, patruunoiden ja erityisen vaarallisten ammusten siirtoa Suomeen tai Suomesta, tuontia, vientiä, valmistamista, korjaamista, muuntamista tai hallussapitoa, jos:

a) *toimintaan sovelletaan Pohjois-Atlantin sopimuksen sopimuspuolten välillä niiden joukkojen asemasta tehtyä sopimusta (SopS xx/XXXX), Pohjois-Atlantin sopimuksen mukaisesti perustettujen kansainvälisten sotilasesikuntien asemasta tehtyä pöytäkirjaa (SopS xx/XXXX), Pohjois-Atlantin sopimuksen sopimusvaltioiden ja muiden rauhankumppanuuteen osallistuvien valtioiden välillä niiden joukkojen asemasta tehtyä sopimusta (SopS 65/1997) tai sen toista lisäpöytäkirjaa (SopS 73/2005);*

b) *toiminta perustuu muuhun kansainväliseen rauhanturvaamistehtävään;*

c) *toimintaan on myönnetty lupa aluevalvontalain (755/2000) nojalla;*

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

Voimassa oleva laki

Ehdotus

Laki

valtion vahingonkorvaustoiminnasta annetun lain 1 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan valtion vahingonkorvaustoiminnasta annetun lain (978/2014) 1 §:n 1 momentti ja 2 momentin 1 kohta seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

1 §

Soveltamisala

Tätä lakia sovelletaan valtioon kohdistuvan vahingonkorvausvaatimuksen käsittelyyn, jos vaatimus perustuu valtion viranomaisen virheeseen tai laiminlyöntiin taikka toimintaan, josta valtio vastaa tahallisuudesta tai huolimattomuudesta riippumatta. Kun kyse on Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen tuomioon tai ihmisoikeuksien ja perusvapauksien suojaamiseksi tehdyn yleissopimuksen (SopS 19/1990) 39 artiklan mukaiseen sovintoratkaisuun perustuvasta korvauksesta taikka muun kansainvälisen lainkäyttö- tai tutkintaelimen tuomioon tai päätökseen perustuvasta korvauksesta, lakia sovelletaan kuitenkin vain korvauksen maksamiseen valtion varoista.

Tätä lakia ei sovelleta oikeuskanslerinvirastoon eikä eduskunnan

1 §

Soveltamisala

Tätä lakia sovelletaan valtioon kohdistuvan vahingonkorvausvaatimuksen käsittelyyn, jos vaatimus perustuu valtion viranomaisen virheeseen tai laiminlyöntiin taikka toimintaan, josta valtio vastaa tahallisuudesta tai huolimattomuudesta riippumatta. *Tätä lakia sovelletaan myös kolmannen osapuolen esittämään korvausvaatimukseen, jonka Suomen valtio on sitoutunut käsittelemään Suomea sitovan joukkojen tai kansainvälisen sotilasesikunnan asemaa koskevan sopimuksen perusteella.* Kun kyse on Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen tuomioon tai ihmisoikeuksien ja perusvapauksien suojaamiseksi tehdyn yleissopimuksen (SopS 19/1990) 39 artiklan mukaiseen sovintoratkaisuun perustuvasta korvauksesta taikka muun kansainvälisen lainkäyttö- tai tutkintaelimen tuomioon tai päätökseen perustuvasta korvauksesta, lakia sovelletaan kuitenkin vain korvauksen maksamiseen valtion varoista.

Tätä lakia ei sovelleta oikeuskanslerinvirastoon eikä eduskunnan

Voimassa oleva laki

oikeusasiamiehen kansliaan kohdistuviin vahingonkorvausvaatimuksiin eikä sellaisen esine- tai varallisuusvahinkoon perustuvan korvausvaatimuksen käsittelyyn, joka koskee:

1) puolustusvoimien toiminnassa kiinteistölle aiheutunutta vahinkoa tai sotilaallisesta kriisinhallinnasta johtuvaa vahinkoa;

Ehdotus

oikeusasiamiehen kansliaan kohdistuviin vahingonkorvausvaatimuksiin eikä sellaisen esine- tai varallisuusvahinkoon perustuvan korvausvaatimuksen käsittelyyn, joka koskee:

1) *Puolustusvoimien* toiminnassa kiinteistölle aiheutunutta vahinkoa tai sotilaallisesta *kriisinhallinnasta taikka Puolustusvoimien ulkomailla tapahtuvasta kansainvälisestä yhteistoiminnasta, harjoitustoiminnasta tai muusta kansainvälisestä toiminnasta* johtuvaa vahinkoa;

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

Laki

autoverolain 24 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti muutetaan autoverolain (777/2020) 24 § seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

24 §

24 §

Kansainvälisen sopimuksen perusteella verosta vapaat ajoneuvot

Kansainvälisen sopimuksen perusteella verosta vapaat ajoneuvot

Autoverosta on vapaa ajoneuvo, joka tulee:

1) erityisillä rekisterikilvillä varustettuna ulkovaltojen Suomessa toimivien diplomaattisten ja muiden samassa asemassa olevien edustustojen tai lähetettyjen konsuleiden virastojen viralliseen käyttöön taikka diplomaattisten edustajien, lähetettyjen konsulien tai mainittujen edustustojen ulkomaan kansalaisuutta olevien hallinnollisen ja teknisen henkilökunnan jäsenten ja heidän talouteensa kuuluvien perheenjäsenten henkilökohtaiseen käyttöön sen mukaan kuin diplomaattisia suhteita

Autoverosta on vapaa ajoneuvo, joka tulee:

1) erityisillä rekisterikilvillä varustettuna ulkovaltojen Suomessa toimivien diplomaattisten ja muiden samassa asemassa olevien edustustojen tai lähetettyjen konsuleiden virastojen viralliseen käyttöön taikka diplomaattisten edustajien, lähetettyjen konsulien tai mainittujen edustustojen ulkomaan kansalaisuutta olevien hallinnollisen ja teknisen henkilökunnan jäsenten ja heidän talouteensa kuuluvien perheenjäsenten henkilökohtaiseen käyttöön sen mukaan kuin diplomaattisia suhteita

Voimassa oleva laki

koskevassa Wienin yleissopimuksessa (SopS 4/1970) ja konsulisuhteita koskevassa Wienin yleissopimuksessa (SopS 50/1980) määrätään;

2) Euroopan unionin Suomessa sijaitsevien toimielinten käyttöön taikka tällaisten toimielinten palvelukseen Suomeen tulevan henkilön käyttöön ja omistukseen, jos henkilö on asunut pysyvästi muualla kuin Suomessa.

Ulkoministeriö vahvistaa 1 momentin 1 kohdassa tarkoitettujen yleissopimusten mukaisten edellytysten olemassaolon.

Ajoneuvoa ei saa veroa suorittamatta myydä, vuokrata eikä muutoinkaan luovuttaa tai antaa vastikkeetta käytettäväksi muulle kuin vastaavaan verottomaan ajoneuvon oikeutetulle edustustolle tai henkilölle ennen kuin kolme vuotta on kulunut ajoneuvon rekisteröimisestä kysymyksessä olevaan käyttöön.

Jos 1 momentissa tarkoitettu henkilö muuttaessaan pois Suomesta ennen kuin 3 momentissa säädetty määräaika on kulunut myy käytössään olleen ajoneuvon Suomessa, siitä on suoritettava veroa yksi kolmaskymmeneskuudesosa jokaista määrääjasta jäljellä olevaa täyttä tai vajaata kuukautta kohti.

Ehdotus

koskevassa Wienin yleissopimuksessa (SopS 4/1970) ja konsulisuhteita koskevassa Wienin yleissopimuksessa (SopS 50/1980) määrätään;

2) Euroopan unionin Suomessa sijaitsevien toimielinten käyttöön taikka tällaisten toimielinten palvelukseen Suomeen tulevan henkilön käyttöön ja omistukseen, jos henkilö on asunut pysyvästi muualla kuin Suomessa;

3) *muun kuin 1 kohdassa mainitun kansainvälisen sopimuksen perusteella autoverosta vapautetun tahon tai henkilön omistukseen ja käyttöön.*

Ulkoministeriö vahvistaa 1 momentin 1 kohdassa mainittujen yleissopimusten mukaisten edellytysten olemassaolon.

Edellä 1 momentin 1 tai 2 kohdassa tarkoitettua ajoneuvoa ei saa veroa suorittamatta myydä, vuokrata eikä muutoinkaan luovuttaa tai antaa vastikkeetta käytettäväksi muulle kuin vastaavaan verottomaan ajoneuvon oikeutetulle edustustolle tai henkilölle ennen kuin kolme vuotta on kulunut ajoneuvon rekisteröimisestä kysymyksessä olevaan käyttöön.

Jos mainituissa lain kohdissa tarkoitettu henkilö muuttaessaan pois Suomesta ennen kuin tässä momentissa säädetty määräaika on kulunut myy käytössään olleen ajoneuvon Suomessa, siitä on suoritettava veroa yksi kolmaskymmeneskuudesosa jokaista määrääjasta jäljellä olevaa täyttä tai vajaata kuukautta kohti.

Edellä 1 momentin 3 kohdassa tarkoitettua ajoneuvoa ei saa veroa suorittamatta myydä, vuokrata eikä muutoinkaan luovuttaa tai antaa vastikkeetta käytettäväksi muutoin kuin kyseisessä sopimuksessa mainituin edellytyksin ja rajoituksin.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

Laki

eläinlääkäriammattin harjoittamisesta annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti *lisätään* eläinlääkäriammattin harjoittamisesta annettuun lakiin uusi 2 a § seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

2 a §

Soveltamisalan rajaus

Tätä lakia ei 9 §:ää lukuun ottamatta sovelleta sellaiseen vieraan valtion asevoimien palveluksessa olevaan henkilöön, johon sovelletaan Suomea sitovaa joukkojen asemaa koskevaa sopimusta, tämän tuottaessa eläinlääkäripalveluja omille tai toisen vieraan valtion asevoimille tai Puolustusvoimille.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20

Laki

ajokorttilain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti *lisätään* ajokorttilakiin (386/2011) uusi 58 a § seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

58 a §

Sotilaalliseen puolustusyhteistyöhön osallistuvassa valtiossa annettu ajokortti, ajolupa ja asevoimien ajolupa

Suomea sitovassa joukkojen tai kansainvälisen sotilasesikunnan asemaa koskevassa sopimuksessa tarkoitettu ajokortti, ajolupa tai asevoimien ajolupa oikeuttaa siihen merkittyä ajokorttiluokkaa vastaavan moottorikäyttöisen ajoneuvon, Puolustusvoimien ajoneuvon tai

Voimassa oleva laki

Ehdotus

kansainvälisen sotilasajoneuvon kuljettamiseen Suomessa.

Suomeen lähetetyille henkilölle muussa sotilaalliseen puolustusyhteistyöhön osallistuvassa valtiossa kuin 1 momentissa tarkoitetun sopimuksen sopimusvaltiossa myönnetty voimassa oleva ajokortti, ajolupa tai asevoimien ajolupa oikeuttaa siihen merkittyä ajokorttiluokkaa vastaavan Puolustusvoimien ajoneuvon tai kansainvälisen sotilasajoneuvon kuljettamiseen Suomessa.

Puolustusministeriön asetuksella voidaan antaa tarkempia säännöksiä Puolustusvoimien ajoneuvon ja kansainvälisen sotilasajoneuvon kuljettamisesta 1 ja 2 momentissa tarkoitetulla ajokortilla, ajoluvalla ja asevoimien ajoluvalla.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20

Laki

liikenteen palveluista annetun lain 28 §:n 2 kohdan muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti muutetaan liikenteen palveluista annetun lain (320/2017) 28 §:n 2 kohta, sellaisena kuin se on laissa 562/2020, seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

28 §

28 §

Poikkeukset kuorma- ja linja-autonkuljettajan ammattipätevyysvaatimuksesta

Poikkeukset kuorma- ja linja-autonkuljettajan ammattipätevyysvaatimuksesta

Kuljettajalta ei vaadita ammattipätevyyttä, jos:

Kuljettajalta ei vaadita ammattipätevyyttä, jos:

2) ajoneuvo on poliisin, pelastustoimen tai pelastusalan koulutuksesta vastaavan

2) ajoneuvo on poliisin, pelastustoimen tai pelastusalan koulutuksesta vastaavan

Voimassa oleva laki

Ehdotus

oppilaitoksen, ensihoitopalvelun,
Puolustusvoimien, Tullin tai
Rajavartiolaitoksen käytössä niiden tehtäviin
liittyvissä kuljetuksissa;

oppilaitoksen, ensihoitopalvelun,
Puolustusvoimien, *vieraan valtion*
asevoimien, Tullin tai Rajavartiolaitoksen
käytössä niiden tehtäviin liittyvissä
kuljetuksissa;

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20

Laki

ajoneuvolain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
lisätään ajoneuvolakiin (82/2021) siitä lailla 493/2023 kumotun 127 §:n tilalle uusi 127 §
seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

127 §

*Suomea sitovassa joukkojen ja
kansainvälisen sotilasesikunnan asemaa
koskevassa sopimuksessa tarkoitetun
ajoneuvon tilapäinen käyttö*

Suomea sitovassa joukkojen tai kansainvälisen sotilasesikunnan asemaa koskevassa sopimuksessa tarkoitettu henkilö saa tilapäisesti Suomessa ollessaan käyttää maahan tuomaansa sopimusvaltiossa rekisteröityä ajoneuvoa sopimuksessa tarkoitetun oleskelun ajan.

Käytettäessä ajoneuvoa tässä pykälässä tarkoitetuissa tilanteissa Suomessa käyttämisen edellytyksenä on, mitä 125 §:n 3 momentin 1, 3 ja 4 kohdassa ja 4 momentissa säädetään.

Ajoneuvoa kuljettavan henkilön on pyynnöstä esitettävä väliaikaisen maahantuonnin lupa tai vastaava todiste todisteena tämän pykälän mukaisesta tilapäisestä käytöstä ja todiste 125 §:n 3 momentin 1, 3 ja 4 kohdassa säädettyjen edellytysten täyttymisestä liikennettä valvovalle viranomaiselle.

Voimassa oleva laki

Ehdotus

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20

Laki

terveydenhuollon ammattihenkilöistä annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti *lisätään* terveydenhuollon ammattihenkilöistä annettuun lakiin (559/1994) uusi 3 b § seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

3 b §

Vieraan valtion asevoimien palveluksessa olevan henkilön oikeus harjoittaa säänneltyä terveydenhuollon ammattia Suomessa

Tätä lakia ei sovelleta sellaiseen vieraan valtion asevoimien palveluksessa olevaan henkilöön, johon sovelletaan Suomea sitovaa joukkojen tai kansainvälisen sotilasesikunnan asemaa koskevaa sopimusta ja joka osana Suomen sotilaallista puolustusyhteistyötä harjoittaa Suomessa säänneltyä terveydenhuollon ammattia antaessaan terveydenhuoltoa omien tai toisen vieraan valtion asevoimien joukoille ja siviilihenkilöstölle sekä näiden huollettaville taikka Puolustusvoimien palveluksessa oleville henkilöille. Vieraan valtion asevoimien palveluksessa olevalla henkilöllä ei ole tällöin kuitenkaan oikeutta käyttää säänneltyä terveydenhuollon ammattihenkilön ammattinimikettä.

Muissa kuin 1 momentissa tarkoitetuissa tapauksissa vieraan valtion asevoimien palveluksessa olevaan henkilöön sovelletaan tämän lain säännöksiä.

Voimassa oleva laki

Ehdotus

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20

Laki

taisteluvälineiden siviilihenkilöille aiheuttamien tapaturmien korvaamisesta annetun lain 1 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan taisteluvälineiden siviilihenkilöille aiheuttamien tapaturmien korvaamisesta annetun lain (1213/1990) 1 §, sellaisena kuin se on laissa 477/2015, seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

1 §

Tämän lain mukaan suoritetaan korvausta Suomen kansalaisen ja Suomessa pysyvästi asuvan ulkomaalaisen tapaturmaisesti saamasta vammasta tai sairaudesta, jos se on aiheutunut puolustusvoimille kuuluvista aseista, ammuksista, miinoista, räjähdysaineista tai muista taisteluvälineistä, jotka eivät ole oikeudettomasti olleet muun kuin puolustusvoimien hallussa. Korvausta ei suoriteta, jos vahingoittuneella on oikeus korvaukseen työtapaturma- ja ammattitautilain (459/2015) tai sotilastapaturmalain (1211/1990) mukaan.

1 §

Tämän lain mukaan suoritetaan korvausta *tapaturman aiheuttaman henkilövahingon seurauksena saadusta vammasta tai sairaudesta, jos tapaturma on aiheutunut Suomen valtion alueella Puolustusvoimille tai Puolustusvoimien kanssa puolustusyhteistyöhön osallistuvan valtion asevoimille kuuluvista aseista, ammuksista, miinoista, räjähdysaineista tai muista taisteluvälineistä, jotka eivät ole oikeudettomasti olleet muun kuin Puolustusvoimien tai Puolustusvoimien kanssa puolustusyhteistyöhön osallistuvan valtion asevoimien hallussa.* Korvausta ei suoriteta, jos vahingoittuneella on oikeus korvaukseen työtapaturma- ja ammattitautilain (459/2015), *tapaturman ja palvelussairauden korvaamisesta kriisinhallintatehtävissä annetun lain (1522/2016) tai sotilastapaturman ja palvelussairauden korvaamisesta annetun lain (1521/2016) mukaan.*

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20

NOOTTIENVAIHTO

1. Amerikan yhdysvaltojen suurlähetystö esittää kunnioittavan tervehdyksensä Suomen tasavallan ulkoministeriölle. Suurlähetystöllä on kunnia viitata taannoisiin keskusteluihin Suomen tasavallan vireillä olevasta liittymisestä Lontoossa 19 päivänä kesäkuuta 1951 tehtyyn ja 23 päivänä elokuuta 1953 voimaan tulleeseen sopimukseen Pohjois-Atlantin sopimuksen sopimuspuolten välillä niiden joukkojen asemasta (jäljempänä "Nato SOFA") sekä maidemme välisiin keskusteluihin mahdollisesta kahdensivisestä puolustusyhteistyösopimuksesta (jäljempänä "DCA"), jolla täydennettäisiin Nato SOFAa.

Suurlähetystöllä, joka tahtoo varmistaa kummankin maan lainsäädännön ja kansainvälisoikeudellisten velvoitteiden keskinäisen kunnioittamisen, erityisesti kuolemanrangaistuksen suhteen, ja samalla varmistaa mahdollisimman laajat mahdollisuudet puolustusyhteistyöhön Naton jäsenvaltioiden kesken, on kunnia ehdottaa seuraavaa Amerikan yhdysvaltojen hallituksen ja Suomen tasavallan hallituksen välistä yhteisymmärrystä Nato SOFAn ja sitä täydentävän hallitustemme välisen tulevan DCA:n tulkinnasta ja soveltamisesta:

Yhdysvaltojen hallitus on tietoinen siitä, että Suomen tasavallan hallitus panee Nato SOFAn täytäntöön noudattaen Suomen lainsäädäntöä ja kansainvälisoikeudellisia velvoitteita. Jos Yhdysvaltojen joukot pyytävät Nato SOFAn VII artiklassa tarkoitettua apua, joka edellyttäisi Suomelta toimimista Suomen lainsäädännön tai kansainvälisoikeudellisten velvoitteiden vastaisesti, Yhdysvallat katsoo Suomen voivan vastustaa pyyntöä tai pyytää lisäneuvotteluja. Yhdysvaltojen hallituksella on myös pitkä kokemus työskentelystä sellaisten Naton jäsenvaltioiden kanssa, joilla on vastaavia oikeudellisia velvoitteita, erityisesti kuolemanrangaistuksen suhteen, demokratian, yksilönvapauden ja oikeusvaltion periaatteille perustuvan Pohjois-Atlantin sopimuksen hengessä.

Nato SOFA edellyttää myös, että lähettäjävaltio kunnioittaa vastaanottajavaltion lakia vaikei sitä välttämättä noudattaisikaan. Yhdysvaltojen hallitus uskoo, että tämä pitkäaikainen käytäntö Nato SOFAn sopimuspuolten kesken on suuresti hyödyttänyt puolustusyhteistyötä ja siten lujittanut rauhaa ja turvallisuutta Pohjois-Atlantin alueella. Tämän vaatimuksen mukaisesti Yhdysvallat on velvollinen kunnioittamaan Suomen lainsäädäntöä, mukaan lukien kansainvälisoikeudelliset velvoitteet, muun muassa kuolemanrangaistuksen suhteen, käyttäessään Nato SOFAn VII artiklan mukaista oikeuttaan käyttää tuomiovaltaa Yhdysvaltojen joukon tai siviilihenkilöstön jäseniin Suomen tasavallan alueella.

Suurlähetystö ehdottaa lisäksi, että tämä nootti ja ministeriön myönteinen vastausnootti muodostavat yhdessä maiden hallitusten välisen yhteisymmärryksen.

Amerikan yhdysvaltojen suurlähetystö käyttää tilaisuutta hyväkseen esittääkseen uudelleen Suomen tasavallan ulkoministeriölle korkeimman kunnioituksensa vakuutuksen.

Amerikan yhdysvaltojen suurlähetystö

Helsinki, 17 päivänä marraskuuta 2023.

□

2. Ulkoministeriö esittää kunnioittavan tervehdyksensä Amerikan yhdysvaltojen suurlähetystölle. Ulkoministeriöllä on kunnia viitata 17 päivänä marraskuuta 2023 lähetettyyn diplomaattiseen noottiin nro 107, joka koskee Amerikan yhdysvaltojen hallituksen ja Suomen tasavallan hallituksen välistä yhteisymmärrystä Nato SOFAn ja sitä täydentävän hallitustemme välisen tulevan DCA:n tulkinnasta ja soveltamisesta.

Ulkoministeriöllä on kunnia ilmoittaa, että se vahvistaa maidemme hallitusten välisen yhteisymmärryksen sellaisena kuin se esitetään suurlähetystön nootissa.

Ulkoministeriö käyttää tilaisuutta hyväkseen esittääkseen uudelleen Amerikan yhdysvaltojen suurlähetystölle korkeimman kunnioituksensa vakuutuksen.

Helsinki, 20 päivänä marraskuuta 2023.

EXCHANGE OF NOTES

1. The Embassy of the United States of America presents its compliments to the Ministry for Foreign Affairs of the Republic of Finland. The Embassy has the honor to refer to the recent discussions on the Republic of Finland's pending accession to the Agreement Between the Parties to the North Atlantic Treaty Regarding the Status of their Forces, done at London on June 19, 1951, which entered into force on August 23, 1953, (hereinafter "the NATO SOFA") and to the discussions of our two countries on a possible bilateral Agreement on Defense Cooperation (hereinafter the "DCA") to further supplement the NATO SOFA.

Desiring to ensure mutual respect for each other's laws and international legal obligations, notably concerning the death penalty, while ensuring maximum opportunity for defense cooperation as NATO Allies, the Embassy has the honor to propose the following understandings between the Government of the United States of America and the Government of the Republic of Finland regarding the interpretation and application of the NATO SOFA and a future DCA between our two Governments to supplement the NATO SOFA:

The Government of the United States recognizes the Government of the Republic of Finland will implement the NATO SOFA consistent with Finnish law and its international legal obligations. Where U.S. forces request assistance under Article VII of the NATO SOFA that would require Finland to act in a manner inconsistent with Finnish law or its international legal obligations, the United States understands Finland may object or seek further consultations. Further, the Government of the United States has a long track record of working with Allies within NATO with similar legal obligations, notably concerning the death penalty, within the spirit of the North Atlantic Treaty, which is founded on the principles of democracy, individual liberty, and the rule of law.

Additionally, the NATO SOFA requires the Sending State to respect the laws of the receiving State, even if not necessarily complying with them. The Government of the United States believes that this long-standing practice among the Parties to the NATO SOFA has brought great benefit for defense cooperation and has thereby strengthened peace and security in the North Atlantic area. Consistent with this requirement, when exercising its right to jurisdiction

under Article VII of the NATO SOFA over U.S. members of the force or civilian component in the territory of the Republic of Finland, the United States has an obligation to respect the laws, including the international legal obligations, of Finland concerning, inter alia, the death penalty.

The Embassy proposes further that this Note together with the Ministry's affirmative reply Note constitute an understanding between the two Governments.

The Embassy of the United States of America avails itself of this occasion to renew to the Ministry for Foreign Affairs of the Republic of Finland the assurances of its highest consideration.

Embassy of the United States of America,
Helsinki, 17 November 2023

2. The Ministry for Foreign Affairs present their compliments to the Embassy of the United States of America and have the honor to refer to Diplomatic Note No. 107 sent on November 17, 2023, concerning an understanding between the Government of the United States of America and the Government of the Republic of Finland regarding the interpretation and application of the NATO SOFA and a future DCA between our two Governments to supplement the NATO SOFA.

The Ministry for Foreign Affairs is pleased to inform that they affirm the understanding between the two Governments as stated in the Embassy's Note.

The Ministry for Foreign Affairs avail themselves of this occasion to renew to the Embassy of the United States of America the assurances of their highest consideration.

Helsinki, 20 November 2023